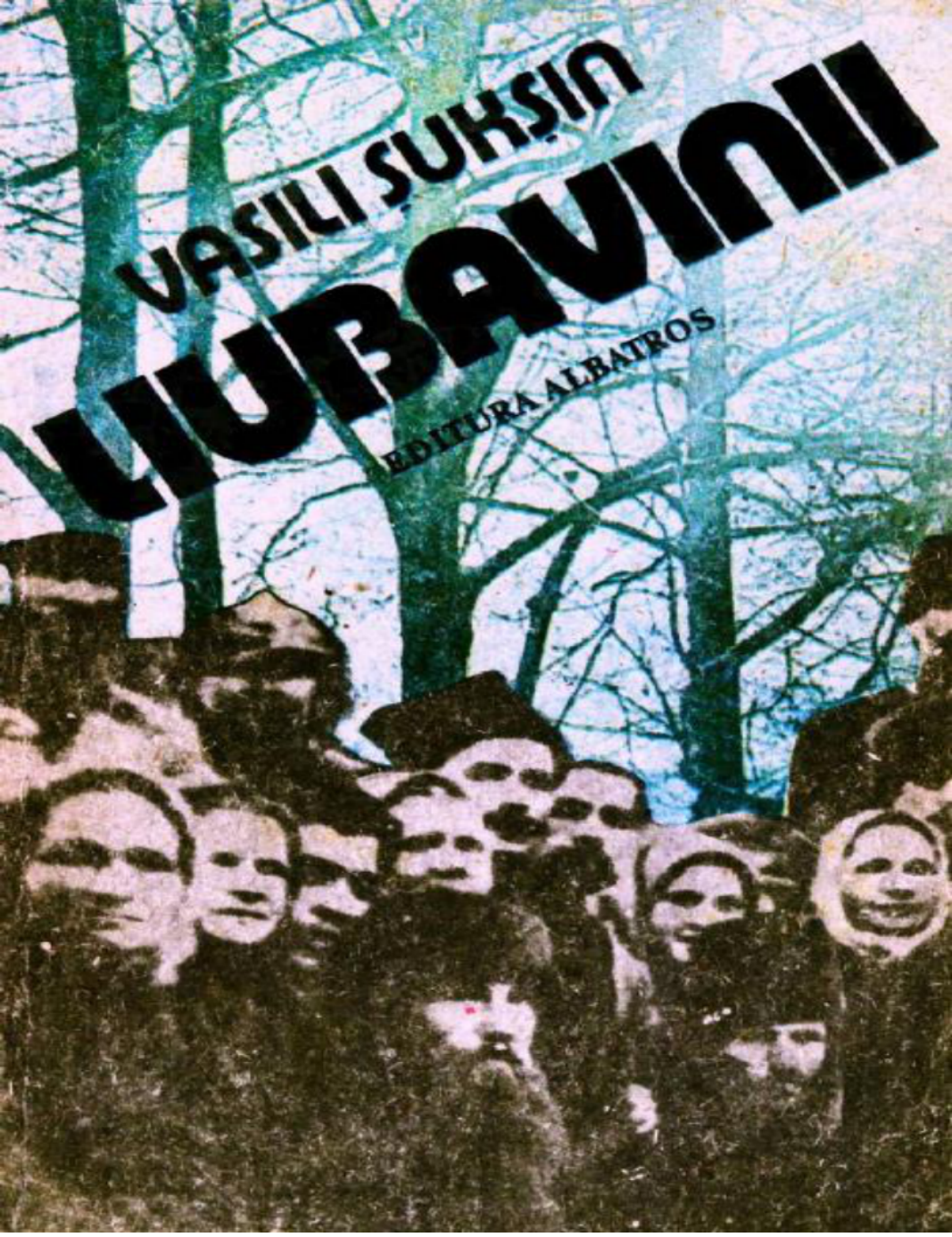
VASILI ŞUKŞIN
UBAVINII
EDITURA ALBATROS

VASILI ŞUKŞIN (1929—1980), personalitate artistică polivalentă – scenarist, regizor şi actor de film, cunoscut cinefililor din România prin remarcabila peliculă „Călina Roşie”, unde apare chiar în această triplă calitate – a rămas în conştiinţa publică în primul rând ca important prozator. Cititorii din ţara noastră au avut prilejul să cunoască în versiune românească câteva din lucrările sale, între care „Şofer de elită” şi „Atamanul”.

Romanul „Liubavinii” (vol. I, 1975, volumul II apărut postum în 1987), amplă frescă a vieţii dintr-un sat siberian în anii de după revoluţie şi războiul civil din Rusia, încununează opera acestui mare scriitor şi întruneşte aprecierea unanimă a criticii literare, fiind considerată una dintre cele cinci lucrări epice majore ale deceniilor 7 şi 8 în literatura rusă.

Vasili Şukşin

LIUBAVINII

Roman

În româneşte de SERGIU CELAC

EDITURA ALBATROS
1989

Cuprins

PARTEA I

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
30.
31.
32.
33.
34.
35.
36.
37.

38.
39.
40.
PARTEA A II-a
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.

PARTEA I

1.

Liubavinii nu erau iubiţi în sat. Prea se ţineau semeţi. Trăiau ca într-o cetate, într-o casă uriaşă, clădită în cruce, cu acoperiş de tablă, împrejmuită de un gard înalt, din uluci groase. Zi şi noapte, doi câini mari, ciobăneşti, cu ochi roşii şi răi, îşi zornăiau lanţurile pe sârma întinsă în lungul curţii.

Erau cinci bărbaţi în familia Liubavinilor, tatăl şi patru fii. Firi domoale, cam morocănoase, se uitau la oameni cu ochi ageri, puţin mijiţi, de parcă i-ar lua în derâdere.

Emelian Spiridonîci, bătrânul, era mare şi colţuros la trup ca o buturugă. Plin de păr peste tot. Îi creşteau smocuri şi din urechi. Chipul fălcos, cioplit parcă din topor, nu exprima nimic altceva decât dispreţ. Tot ce respecta Emelian la alţii era forţa. Într-o viaţă de om, şi-a încropit o gospodărie puternică, se mândrea cu ea şi tot aşa îi învăţa să trăiască şi pe feciorii lui. Dacă îi duce mintea, n-au decât să ajungă şi mai bine. Băieţii n-ai zice că-l respectau, mai degrabă se temeau de el, de asta îl şi ascultau.

Cel mai mare era Kondrat. Încet în mişcări, cu fruntea lată şi braţele lungi. Privirea o ţinea mai mult în jos. Iar dacă ridica ochii la careva, atunci se uita pe sub sprâncene, neîncrezător. Nu le făcea bine oamenilor să întâlnească o astfel de privire. Puţini erau aceia care simţiseră nevoia să schimbe vreodată o vorbă-două cu el în faţa porţii despre de-ale vieţii înainte de a se duce la culcare. Faptul nu-l întrista pe Kondrat. Avea încredere numai în taică-său, iar înţelepciunea traiului acestuia o lua drept bună, fără să o pună la îndoială. Un lucru ştia el în viaţă: să muncească. Trudea din zori şi până-n noapte, în tăcere, cu răbdare, ducând întotdeauna lucrurile până la capăt. Faţă de toate celelalte n-avea decât dispreţ, la fel ca şi taică-său. Nici nu suporta când se vorbea prea mult de faţă cu el.

Al doilea fiu se numea Efim.

Aceasta era ceva mai blând. Ştia să discute cu oamenii, uneori mai şi zâmbea. Dar surâdea numai aşa, ca să-şi dea importanţă. Şiret mujicul, isteţ la minte. Ştia că la ananghie nu se va pierde cu firea, se va descurca el cumva.

Stătea separat, la gospodăria lui. Cumva, pe nesimţite, izbutise să se strecoare de sub oblăduirea bătrânului… Dar, desprinzându-se în acest fel de taică-său, s-a străduit să nu-l supere. Nu s-a luat niciodată în gură cu el pe fleacuri. Venea să se sfătuiască, adesea cu ai lui. Îi cânta în strună tatălui, dar în sinea lui îşi vedea de ale sale. Ceilalţi fraţi pricepeau că Efim trăieşte după mintea lui. Era trecut de treizeci de ani.

Cel de-al treilea era Makar. Cel mai neastâmpărat dintre toţi Liubavinii. Umbla întotdeauna cu o cămaşă curată pe el, îngrijit pieptănat. Frumos la chip, rău la inimă, în priviri îi răzbătea mereu un râs răutăcios. Îi plăcea să se bată. Nu putea ierta nimănui o vorbă de ocară, îşi pierdea somnul, gemea, se răsucea noaptea în pat, se chinuia să izvodească tot felul de planuri viclene de răzbunare. La bătaie, te puteai aştepta în orice clipă să-şi tragă cuţitul din tureatca cizmei şi să ţi-l împlânte în coastă pe nevăzute, la înghesuială.

Flăcăii din sat se cam temeau de Makar. El ştia asta.

Cel mai mic dintre fraţi era Egor. Un zdrahon mereu dus pe gânduri, rotund la faţă şi zvelt ca o fată mare. Dacă ar fi fost ceva mai deschis la vorbă şi mai vesel, orice codană l-ar fi urmat cu ochii închişi. Avea în chip ceva dureros de atrăgător, puternic, de fiară, şi totodată gingaş, uimitor de tandru, toate la un loc. Nu vorbea mai cu nimeni şi zâmbea rar, fără chef. Dar după fete se cam uita, iar ele îl visau noaptea.

Aceştia doi din urmă nu erau încă însuraţi.

2.

Era în 1922, la începutul primăverii.

În nopţile întunecate şi ude, nămeţii grei, muiaţi de căldura de peste zi, se năruiau cu zgomot, oftând, iar din pădure se auzea cum crapă ceva, nu se ştie ce, scoţând un sunet prelung, triumfător: pi-u-u…

Dincolo de sat, în rariştile unde se uscase de-acum pământul, tinerii ieşeau la joc până-n zori. Cei care ştiau să cânte din balalaică, potriviţi câte doi, scăpărau triluri de argint, ca o mâncărime care nu te lasă, din instrumentele lor cu gâtul lung, subţire.

Flăcăii bătuceau pământul cu cizmele lor grele, jucau, cântau cupleţele cu vorbe de ruşine, adesea se luau la bătaie… Vigoarea arzătoare a tinereţii îşi cerea dreptul.

Iar deasupra râului, străpungând tăcerea umedă, vâscoasă, se înălţa împletitura de aramă, pe mai multe voci, a cântării „talianka”, cea mai mare dintre toate peţitoarele. Jucau fetele în pas mărunt, făcând să duduie sec scândurile podeţelor şubrede, mai dădeau glas câte unui refren cu vorbe ademenitoare.

Viaţa îşi urma cursul obişnuit.

*

Ca de fiecare dată, primul s-a sculat Emelian Spiridonîci. El dormea întotdeauna în pat. Iarna şi vara, se acoperea numai cu cojocul.

Şi-a lăsat picioarele goale pe podeaua rece, s-a scărpinat un pic pe sub „aripioare”, a căscat lung şi s-a dus hi tindă să se spele.

Sus, pe sobă, a început să se mişte pe neauzite, ca o umbră, stăpâna casei, Mihailovna. După obicei, şi-a făcut cruce şi a rostit în şoaptă:

— Doamne, Doamne, iartă-ne pre noi, păcătoşii…

Dincolo, în odaie, s-a auzit scrâşnind jalnic bătrânul pat de fier. Se trezise şi Kondrat. A tuşit de câteva ori gros, înfundat, i-a venit în gură gust de mahorcă. Dormea şi el tot singur, nevastă-sa zăcea la spital, la judeţ.,

Pe prici, între sobă şi perete, mai dormeau încă Makar şi Egor; fiind mai tineri, li se cuveneau câteva minute de somn mai mult. Egor dormea la margine, întins în lungul priciului. Alături, ghemuit tot, cu picioarele săltate peste frate-său, sforăia uşor Makar. Picioarele alea blestemate le tot arunca de pe el Egor în fiecare noapte de mai multe ori, mormăind o înjurătură… Dar, oricum, dimineaţa se trezea tot cu picioarele pe el.

Emelian a revenit din tindă, netezindu-şi din mers părul lăţos. A zis într-o doară, către nimeni anume:

— Se încălzeşte binişor vremea.

— Păi cum… acuşi vine Paştele, a dat glas Mihailovna, care tocmai se căznea să aprindă focul în sobă.

Emilian Spiridonîci s-a încălţat, s-a urcat pe prispa sobei şi l-a scuturat pe Egor.

— Scularea!

Egor a ridicat îndată capul de pe pernă, s-a şters cu palma la gură şi a coborât de pe prici. Makar, fără să deschidă ochii, s-a întors pe partea cealaltă şi s-a pus iar pe sforăit. El se scula ultimul. De obicei, se întorcea de pe uliţă abia spre ziuă, nu apuca să doarmă decât un pic, dar dimineaţa taică-său îl scula odată cu ceilalţi. Makar se lupta cât putea să mai ciupească o fărâmă de somn. După fiecare strigare, se târa mai departe de marginea priciului de ajungea, la urmă, lipit de perete. Dar şi acolo îl ajungea taică-său cu furca de oale. Îl îmboldea în coaste cu coamele acelea de fier, zicându-i fără răutate:

— Ia uite-aici ce face buhaiul ăsta… Vrea să se-ascundă. Ei!

Makar se scula, în sfârşit, mânios, boţit la faţă. Mormăia:

— Împinge-n mine ca-ntr-un butuc… Nu vezi ce ascuţită-i furca aia?

Fraţii mai mici şi-au dat iute cu apă pe ochi şi au ieşit în ogradă, la treabă, să dea la vite, să adape caii…

Se crăpa de ziuă.

Prin tot satul se auzeau acum scârţâitul porţilor, al roţilor de la fântâni, zgomotul câte unei găleţi lovite de marginea puţului. Mai schimbau oamenii câte o vorbă, mai tuşeau. Dintr-un capăt în altul al aşezării, domolindu-se câteva clipe, apoi pornind iar cu. Noi puteri, răsunau glasurile vesele, trâmbiţate, ale cocoşilor. Undeva, mai

departe, o scroafă se freca de zăplaz, mai-mai să-l dea jos.

Cerul era senin. Prin văzduhul curat, înviorat, al dimineţii venea o adiere subţire de fum şi de lapte proaspăt muls.

Makar nu prea se ţinea ţeapăn pe picioare, nu-şi făcuse somnul.

În grajd, în vreme ce-i punea armăsarului căpăstrul, s-a rugat tânguit de frate-său:

— Te descurci singur, ce zici? Eu m-aş întinde vreun ceas. Cad din picioare de somn ce-mi e.

— Bagă-te şi tu pe undeva, dormi, s-a învoit Egor. Dar ai grijă să te-ascunzi bine.

Makar s-a urcat în podul şurii, s-a îngropat tot în fânul uscat, plin de colb, şi-a închis pleoapele cu o plăcere nespusă… Adormind la loc, a mai apucat să bolborosească:

— Bine mai trăiau şi ţarii, sufletul mamii lor! Dormeau cât cuprinde…

Egor a mânat caii spre râu.

Pe apa Baklanului veneau sloiuri dese. Se auzea un foşnet egal, molcom, în tot lungul râului. Într-un loc, la cotul apei, curentul împingea gheaţa la mal. Sloiurile mai mari se năpusteau într-acolo, se târau pe ţărm, lăsând brazdă în prundiş… Îşi arătau mutrele alunecoase, mâncate de apele primăverii, se răsuceau apoi în silă şi pluteau mai departe, la vale. Să moară.

Chiar din marginea râului începea taigaua; tăcută, de un cenuşiu murdar, îşi păstra tainele veşnice, numai de ea ştiute… Iar mai departe, către miazăzi, la peste patruzeci de verste, se ridica zidul dinţat, albăstrui, al munţilor. Acolo, în munţii aceia, îşi avea obârşia turbatul Baklan, de acolo se pornise acum să învârtească şi să sfarme în viitoare gheaţa sinilie.

Pustietate peste tot, nici ţipenie de om în jur. Şi-ţi pare că acolo, dincolo de munte, s-ar termina pământul cu totul. Cei din valea Baklanului foloseau des vorbe ca „munţii”, „din munţi”, „în munţi”, dar nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să spună vreodată „dincolo de munţi “. Nimeni nu ştia ce este acolo. Poate Mongolia, poate China, oricum ceva străin. Pământurile semenilor erau spre miazănoapte. În părţile acelea şi taigaua era ceva mai rară şi mai primitoare, se găseau şi ţarine şi sate, rare, ce-i drept, în locurile unde, din mila lui Dumnezeu, taigaua le mai ceda oamenilor cite un petec de pământ pentru arătură. Le cedase, cu greu, câte ceva şi celor din Baklan; ţarina începea chiar din capul satului, ca o chelie mare şi neagră în marea de taiga. Tot într-acolo, spre nord, ducea şi singurul drum care pornea din Baklan (către satul reşedinţă de raion şi orăşelul de judeţ). Iar spre sud şerpuiau doar potecile care duc la stupine, la colibele de vânătoare şi la fâneţe.

Măreţia tăcută a taigalei şi a munţilor i-ar fi zdrobit pe oameni dacă

nu ar fi fost şi râul; numai el ce mai socotea un dram de zgomot în toată nemărginirea.

Se lumina acum mai repede. Dinspre apă se ridica o negură uşoară. Egor strângea din umeri de frig, le fluiera cailor să bea mai cu spor. Unul după altul, caii se îndepărtau de râu, tresărea pielea pe ei, căci apa era că de gheaţă.

A terminat de băut, cea din urmă, şi iepşoara mărunţică, năzuroasă, de-i ziceau Mongolka, cea la care ţinea mai mult Emelian Spiridonîci.

Sosind acasă, Egor le-a turnat cailor ovăz, a rânit la vite, a spart nişte lemne pentru baie – era într-o sâmbătă – şi s-a dus să-l trezească pe Makar.

— Hai la masă.

— Cum?

— Haide! Gata.

— Vin.

Întremat, totuşi rupsese un picuţ de somn, Makar şi-a scuturat picioarele amorţite şi a pornit spre casă.

*

Dejunau cu toţii împreună.

În capul mesei şedea Emelian Spiridonîci, fiii pe de lături.

Au mâncat în tăcere, temeinic, fără grabă. La început, tăiţei cu carne de gâscă, pe urmă cartofi prăjiţi cu friptură de porc.

Emelian Spiridonîci lua cu mâna din tigaie câte o bucată de carne şi o ascundea în luminişul gurii din barba lui stufoasă. Mesteca zgomotos, cu plăcere. În casa aceea oamenii ştiau să preţuiască mâncarea bună.

În cele din urmă, bătrânul s-a lăsat pe spătarul scaunului, şi-a despărţit în două barba mare cât un măturoi… A rostit, trăgând cu ochiul, spre icoană:

— Slavă Ţie, Doamne.

S-au ridicat de la masă. Îşi căuta acum fiecare prin buzunare punga de tutun.

Emelian Spiridonîci, sughiţând după atâta ospăţ, a pornit vorba despre treburile zilei.

— Eu şi cu Kondrat plecăm până la Berezovka. Am visat frumos azi noapte, o fi de bine…

Un tătar cam şmecher din Berezovka avea de vânzare un armăsar tânăr, de sânge ales, frumos cum nu se poate. Gândul la acel armăsar nu-i dădea pace, zi şi noapte, bătrânului Liubavin. Numai că tătarul cerea un preţ de spaimă. De trei ori s-a dus zgârcitul de Emelian Spiridonîci să se tocmească şi de trei ori s-a întors cu mâna goală.

Ultima dată, întărâtat, i-a şi spus tătarului:

— Pui de lele, asta eşti, pocitanie! Jumate sac de meleoane şi tot nu-ţi ajunge? Dacă nu mi-l vinzi, tot ţi-l iau, mutră spurcată!

Tătarul i-a râs în faţă, suflându-i în nas o duhoare ucigătoare de tutun năprasnic şi de ceapă.

— Tu ai cai mai mulţi… Ai grijă!

În ziua aceea Emelian Spiridonîci se hotărâse să mai încerce o dată. În vis cam asta i se arătase:

— Se făcea că dincolo de izlaz, în dreptul izbei Loguşinilor, stă un lup. Ditamai lupoiul, avea o frunte ca de cal. Odată am simţit cum mă seacă la lingurică. Atâta mi-a trecut prin minte: să fug? Nu, că mă prinde din urmă şi-i mai rău. Atunci m-am pus jos, la pământ…

— Da-n brăcinari n-ai scăpat nimica? s-a interesat Makar.

Emelian Spiridonîci i-a aruncat o căutătură rea.

— Îţi croiesc eu una pe spinare, să vezi cum ţi-o scăpa ţie, mucosule!

— S-au făcut deştepţi nevoie mare, a observat încruntat Kondrat, văzând că şi Egor s-a întors cu spatele şi râde pe înfundate.

— Tu asta faci, a ridicat glasul tatăl, poruncitor, privindu-l cu dispreţ pe Makar. Potcoveşti chiar azi toţi caii şi te-nţelegi cu fierarul cum e cu grapele.

Lui Makar pe dată i-a pierit cheful. Îşi pusese el în minte să petreacă măcar o zi, dacă tot bătrânul nu-i acasă. A strâmbat din gură şi s-a dus în odaie.

— Trebuie să-l şi plătim pe fierar. Nici nu-mi vine să mai dau ochii cu el! a vestit el de dincolo, cu glas tare.

— Îi spui că acum n-avem cu ce plăti. După!

— Atunci nu ni-i potcoveşte.

— Tu să nu te smiorcăi înainte de vreme. Dacă nu se prinde altfel, abia atunci îl plăteşti. Tu, Egorka, te duci în insulă după răchită.

Egor îşi ungea cizmele în prag.

— Mai vine încă gheaţa cam tare, a mormăit el.

Emelian Spiridonîci a tras un tăciune din gura sobei, şi-a aprins pe îndelete ţigara, fornăind. Pe urmă, suflând un norişor alb prin desişul de barbă şi mustăţi, a zis liniştit:

— Las-că nu păţeşti tu nici pe dracu'! Auzi, ce domnişoară! Du-te, Kondrat, de înhamă. Să pornim înainte de a se muia şleaul.

Kondrat s-a îmbrăcat în tăcere şi a ieşit afară.

Emelian Spiridonîci s-a moşmondit mult până şi-a tras cojocul pe el, a mai umblat vreo cinci minute prin casa până şi-a găsit căciula miţoasă… S-a încins la mijloc cu un brâu colorat, şi-a luat la subsuoară mănuşile de blană, cu un singur deget, s-a oprit în prag.

— Ei?

Aşa îi era obiceiul, înainte de a pleca la drum, mai poposea, o dată

în prag, îşi rotea privirea prin izbă şi întreba: „Ei?”

Mihailovna ieşise şi ea să-l ducă până la poartă.

— Vezi tu… acolo… Dacă cere prea mult, lăsaţi-l în plata Domnului, nu-l mai luaţi. Ce vrei, să ţinem o herghelie? Băieţii ăştia trebuie să-şi facă şi ei casă, e nevoie de bani…

— Vedem noi, s-a ferit cu răspunsul Emelian Spiridonîci.

Niciodată nu se sfătuia serios cu nevasta.

După plecarea tatălui, Egor s-a îndreptat din umeri şi i-a spus cu amărăciune fratelui:

— Vezi cu ce te-alegi dacă-ţi dai drumul la gură?

Makar i-a răspuns din odaie:

— Crezi că, dacă aş fi tăcut, nu ne-ar fi găsit ceva de lucru? Nu-l lăsa pe el sufletul.,

Egor a împins cu piciorul borcanul de dohot sub sobă şi a intrat în odaie.

Auzind scârţâitul uşii, Makar s-a repezit spre pat să vâre ceva în grabă sub plapumă.

— N-o mai ascunde c-am văzut-o.

— Ce?

— Puşca aia cu ţevile retezate..

— Ei şi ce?

— Nimic. Vezi că poate să ţi se-nfunde. Deunăzi, când m-am dus să adăp caii, am văzut că iar au venit doi. Erau cu Kolokolnikov de la sovietul sătesc.

— De la judeţ?

— Or fi, că de unde altundeva?

Makar şi-a proptit mâinile-n şolduri, ca pentru poză, a făcut ochii mici, privindu-l ţintă pe frate-său.

— Pe ăştia, Egoruşka, autorităţi sau cum naiba le-o mai zice, ar trebui să-i spânzurăm cu capu-n jos. Voi una ştiţi, să vă hârjoniţi cu fetele. Aşa e limpede c-o să ni se urce ăştia-n cap.

Egor n-a răspuns. Treaba asta nu era deloc simplă, cum să te ai cu autorităţile. Lui nu-i făcuseră nimic, nu se legaseră de el. Makar are alte socoteli, a stat vreo trei luni la puşcăria raională, pentru huliganism.

3.

Într-adevăr, sosiseră nişte necunoscuţi în Baklan în ziua aceea.

Dis-de-dimineaţă, trei inşi păşeau întins pe uliţa largă a satului. În frunte mergea preşedintele sovietului sătesc, Elizar Evstigneici Kolokolnikov, încălţat cu nişte cizme îmblănite lungi, ţepene, şi îmbrăcat într-un cojoc nou-nouţ, alb, de oaie-ntoarsă. După el, la vreo

doi paşi în urmă, păşeau noii veniţi. Unul mai bătrân, cu bărbuţă, celălalt un flăcău tânăr de tot, înalt, cu picioare lungi, subţiri. Tânărul avea pe frunte o cicatrice mare, strâmbă, care îi tăia şi sprânceana.

Cei doi orăşeni purtau cizme de piele. Zăpada îngheţată peste noapte le scârţâia sub paşi ca în vreme de iarnă.

S-au îndreptat spre o casă înaltă, cu cerdacul vopsit în culori vesele. Au urcat treptele. Elizar, fără să-şi scoată mâinile din buzunare, a împins cu piciorul uşa de la tindă (situaţia lui de preşedinte nu-i permitea să deschidă altfel uşile).

Au intrat în casă. Văzând oameni străini, o fătucă numai în cămaşă de noapte a sărit ca o capră să se ascundă în odaie.

— Iapă ne-nţărcată, a observat sever Elizar.

— De unde era să ştie? şi-a apărat fiica stăpâna casei, o femeie puhavă, cu ochii umflaţi de somn.

— Şi dacă nu ştia, trebuia să umble toată ziua în pielea goală?

— Ei, în pielea goală!? s-a auzit glasul fetei din încăperea de alături.

— O să rămâneţi aici, tovarăşi, le-a spus Elizar orăşenilor. Asta-i casa lui frate-meu.

— Alt loc n-ai găsit, decât la frate-tău! i-a întors-o muierea. De ce nu i-ai dus la tine?

Elizar a scârţâit din cizmele lui de blană, erau noi şi-l cam băteau, a măsurat femeia cu o privire ameninţătoare şi s-a bătut, cu degetul în frunte, cu înţeles.

— Gramofon!

Femeia a dat din umeri a lehamite şi s-a apucat să frământe coca.

— Deci, va să zică, aici rămâneţi, a zis iar Elizar către bătrân şi flăcău.

Cei doi aşteptau cu răbdare în prag; bătrânul îşi ştergea ochelarii cu capătul fularului cam ponosit, iar flăcăul mişca uşor din umeri pe sub haina lui subţire de piele şi se muta de pe un picior pe altul, pesemne că-l prinsese frigul.

— Să faci imediat focul la baie! a poruncit preşedintele, întorcându-se iar, hotărât, spre stăpâna casei.

— Când o veni bărbatu-meu, atunci fac focul, a răspuns muierea, la fel de neîmpăcată, stând tot cu spatele la el. Şi mai termină cu gălăgia.

Elizar s-a mâniat şi mai tare, dar totuşi a muiat niţeluş vorba. Se temea să nu-i sară ţandăra proastei ăsteia arţăgoase. O întrebă doar:

— El unde e?

— S-a dus să vândă nişte fân.

— A-a… Bine atunci…

Elizar s-a întors către tovarăşii cărora voise să le fie pe plac.

— Va să zică, spre seară o să aveţi şi o baie caldă. Face bine după drum, a spus el, lipindu-şi pe faţă acel zâmbet anume, cu care oamenii de la ţară le explică orăşenilor adevărurile cele mai elementare.

Bătrânul, punându-şi ochelarii pe nas, a încuviinţat din cap: aşa e, face bine.

— Eu, va să zică… o iau din loc.

Înainte de plecare, Elizar l-a mai privit o dată în ochi, întrebător, pe bătrân; se pare că nu se dumirise chiar bine dacă le-o fi fost pe plac sau nu.

Bătrânul şi-a scos încet scurta, s-a dus spre laviţă, s-a aşezat. Flăcăul a început şi el să-şi tragă haina de piele îngheţată bocnă, bucuros să scape de ea.

— Dumitale cum putem să-ţi spunem? a întrebat bătrânul, uitându-se la stăpâna casei pe deasupra ochelarilor.

— Agafia.

— Mie-mi zice Vasili Platonîci. Iar pe el în cheamă Kuzma. Numele îl avem amândoi la fel: Rodionov.

— E băiatul dumitale?

— Nepot. Să nu fii supărată pe noi. Nu stăm mult.

— Nu-i niciun necaz, a zis Agafia ceva mai paşnic; se vede că-i plăcuse bătrânul.

S-a arătat acum din odaie şi făta. Era îmbrăcată într-o rochie de stambă înflorată. Avea un trup bine clădit şi un mers uşor; capul micuţ şi-l ţinea mândru, puţin dat pe spate.

— Bună ziua.

Când l-a privit pe flăcău, drept, fără sfială, i-a tresărit în chip ciudat colţul buzelor. S-a dus apoi s-o ajute pe maică-sa.

Lui Kuzma i s-a împurpurat un pic cicatricea de pe frunte.

— Dă-mi de-o ţigară, unchiule Vasia, l-a rugat el pe bătrân.

— Sunteţi de la judeţ, nu-i aşa? i-a iscodit Agafia.

— De la judeţ, a răspuns Platonîci. Dar un ceai poţi să ne dai, Agafia?

— Acuşi pun de dejun. Klavdia, strânge tu masa. Fiică-mea, a socotit Agafia cu cale să-i lămurească. Sunteţi de la oraş, de bună seamă?

— Chiar aşa.

— Văd că băiatul a cam îngheţat. Du-te, maică, mai la sobă de te încălzeşte. Cam subţirică hăinuţa aia.

— În schimb e de piele, s-a băgat în vorbă Klavdia, de nici nu pricepeai dacă vorbeşte serios sau îşi bate joc.

Kuzma a tuşit în palmă şi a spus:

— Nu-i nimic, ne-om încălzi noi şi-aşa.

4.

În timpul nopţii drumeagul îngheţase binişor. Calul trăgea cu spor,

sania huruia uşurel tremurat, prin hârtoape. Undeva, în capul oiştii, zvonea subţire un ineluş de fier, îndemnând omul la gânduri şi visare.

Emelian Spiridonîci, cu nasul băgat în gulerul aromind al cojocului, părea că aţipise.

Din când în când, Kondrat mişca din hăţuri şi zicea cu indiferenţă:

— Hai, dii, mişcă!

Apoi lăsa capul în jos şi iar se apuca să lovească, rar, cu capătul hăţurilor peste cizmă.

Cât cuprindeai cu ochii, nici ţipenie. Puteai răsufla în voie. Toropeala dulce, somnoroasă, de după noaptea grea de început de primăvară mai dăinuia încă peste toate.

Au trecut de ţarină, au intrat într-un crâng rar de plopi bătrâni. Le-a venit în nări miros de putregai.

De departe, din drum s-a auzit deodată zvon de clopoţei. Venea din faţă o troică în goana mare.

Emelian Spiridonîci şi-a scos capul din blana gulerului, a privit înainte cu luare-aminte. Tot într-acolo se uita şi Kondrat.

Troica se apropia repede. Caii mergeau la galop. Cel din mijloc avea o privire ca de fiară; cei de pe margini păreau că nici nu ating pământul, depănau iute din picioarele lor lungi, frumoase. Clopoţelul se bucura nevoie mare, hohotea întruna, fără odihnă.

Într-o clipă, troica a şi trecut pe alături, aruncându-le Liubavinilor în obraz o adiere caldă. Emelian Spiridonîci s-a uitat lung în urmă.

— Ca privighetorile! a oftat el şi iar şi-a ascuns nasul în cojoc.

Ai fi zis că încep să se obişnuiască din nou cu sunetele molcome, adormitoare, de drum lung. Deodată însă, neliniştit de un gând, Emelian Spiridonîci şi-a scos capul din adăpostul gulerului.

— Auzi!

— Ei? a răspuns fiu-său.

Emelian Spiridonîci s-a foit în loc, şi-a coborât gulerul peste umeri.

— Ştii cine-s ăştia care au trecut?

— Poşta.

— Ai ghicit.

Acum tatăl şi-a privit lung fiul, întrebător.

— Ce vrei să spui? n-a mai răbdat acesta.

— Au venit cu bănişorii, nu cu scrisori, a rostit încet bătrânul. Îi cară într-o ladă de fier. Stau peste noapte să-şi întremeze caii şi o iau înapoi.

Kondrat a făcut ochii mici. Taică-său îl privea dintr-o parte. Aştepta.

— Cam muşcă bănuţii ăştia, a zis Kondrat, fără să întoarcă privirea spre taică-său.

Emelian Spiridonîci a rămas pe gânduri. Privea încruntat, tot înainte.

— Eh, unii mai şi izbutesc, mama lor de…

Kondrat tăcea.

— Aşa le-am avea pe toate: şi armăsarul, şi câte-o izbă pentru nătângii ăilalţi doi.

Kondrat l-a îndemnat pe Voronok. Emilian Spiridonîci. Şi-a ridicat gulerul la loc. A şi suspinat.

— Răposatul Ivan Ermolaici s-ar fi priceput…

— Asta cine-i?

— Un unchi de-al meu după mamă. Ala chiar că s-ar fi priceput. De aur n-a dus lipsă niciodată. Era omul dracului, fie-i ţărâna uşoară. S-a prăpădit pe undeva, prin taiga.

Mai mult n-au vorbit.

5.

S-au dus să facă baie toţi trei: Nikolai Kolokolnikov, stăpânul casei, cel la care poposiseră noii veniţi, Platonîci şi Kuzma.

Nikolai, un bărbat vânjos, lat în umeri, cu obrajii roşii, arşi de vânt, abia se întorsese din orăşelul reşedinţă de judeţ. Era puţin făcut. Trăsese o votcă-două undeva, în drum, cu consătenii.

A intrat îndată în vorbă cu Platonîci, pus pe harţă, pornit să dovedească pe loc, cu tot dinadinsul, că satul n-are trebuinţă de şcoală, că aceasta poate fi chiar dăunătoare.

— Cum aşa? De ce?

— Uite-aşa… de-aia. Judec şi eu. Mi se întâmplă uneori să rămân pe gânduri… De pildă, de ce vine căldura de la soare, iar de la lună nu? Sau asta: Dumnezeu unde şade?

Klavdia a pufnit – tocmai din pricina ei se iscase, de fapt, discuţia, când o întrebase Platonîci dacă ştie să citească – şi, aruncându-i lui Kuzma o ocheadă furişată, s-a fandosit către taică-său:

— În ceruri!

— Iar cerurile astea tu ce zici că sunt, ai? s-a zborşit la da tatăl. Tot aer e, văzduh! Ia încearcă tu să te aşezi pe el! Şi dacă, să zicem, ar fi cerul ceva tare, să ai unde pune piciorul, atunci cum ş-ar mai vedea stelele prin el? Tu ce poţi vedea prin perete? Spune, ce?

Socotind că, faţă de asemenea dovezi, nici nu mai ai ce zice, Nikolai s-a întors către oaspeţi.

— Ce spuneam eu acolo? Aha… chestia cu luna.

— Dar pe popă nu l-ai întrebat unde şade Dumnezeu?

— Ba l-am întrebat. Stă şi-n capul tău cel nerod, aşa mi-a spus. Aveam noi un popă… nu era de glumă cu el.

Pe urmă s-au mai ciondănit dacă pământul are nevoie sau nu de îngrăşăminte. Nikolai susţinea sus şi tare că n-are nevoie. Cu gunoiul de grajd mai treacă-meargă, dar să dai cu un fel de sare, cum au mai

făcut câte unii, asta-i o prostie. Şi tot din prea multă învăţătură se trage.

În sfârşit, s-au dus şi la baie. S-au dezbrăcat la lumina mică a unui opaiţ. Nikolai s-a stropit bine cu apă şi s-a căţărat pe laviţă.

— Ia zvârle o cofiţă, de probă!

Platonîci a aruncat nişte apă peste pietrele încinse. Baia scundă s-a umplut îndată de abur fierbinte, care trosnea şi sfârâia de-ţi lua auzul. Kuzma, mai înalt decât ceilalţi, a simţit că i se taie răsuflarea şi s-a aşezat repede pe marginea laviţei.

Ridicându-se în capul oaselor, Nikolai a pornit să se biciuiască tare cu o legătură de crenguţe de mesteacăn. Flăcăruia schimbătoare a opaiţului smulgea din întuneric crâmpeie din trupul lui, roşu acum ca arama; suspina, ofta, înjura încetişor de atâta plăcere… Juca laviţa încoace şi încolo, se îndoiau scândurile sub greutatea lui de peste o sută de kilograme… Iar el tot dădea cu măturică, fără cruţare. Venea dinspre tavan o aromă fierbinte de frunză de mesteacăn.

Kuzma s-a întins pe duşumea cât era de lung, dar şi acolo îl ajungea dogoarea; simţea că-i pârâie şi părul în cap. Slăbuţ, cu pielea albă, îngust la piept, Platonîci s-a târât până la uşă, a întredeschis-o şi acum respira prin crăpătură.

— M-m-m… O-oh! se chinuia Nikolai. Ah, ce-mi place, păcatele mele!

Într-un sfârşit, îşi dădu drumul de pe laviţă şi porni de-a buşilea spre ieşire.

— Da zdravăn mai eşti, frate! a observat Platonîci plin de admiraţie.

Abia trăgându-şi sufletul, Nikolai a răspuns:

— Să-l fi văzut pe taică-meu când făcea el baie… trebuia apoi să-i turnăm câteva căldări de apă rece-n cap. Uf, că bine-i! Gata-gata să moară, săracu'.

— Dar de ce? nu se dumirea Kuzma.

Nikolai nu s-a priceput să-l lămurească de ce.

— Las-c-ai să trăieşti tu, băiete, şi-ai să afli.

Au plecat de la baie câte unul. Primul a fost Kuzma.

Intrând în izbă, a dat nas în nas cu Klavdia.

— Leapădă-ţi mondirul ăla şi culcă-te un pic, uite-acolo, în pat, să te odihneşti, a spus ea fără să mai lungească vorba.

Kuzma s-a cam pierdut cu firea. Pe sub tunică avea pe el o cămaşă, iar cămaşa… cum să zic… nu era chiar proaspătă.

— Las-că-i bine şi-aşa. Vine taică-tău acuma, el trebuie să se odihnească neapărat. Era cât pe ce să-şi dea duhul acolo.

Klavdia a venit aproape de tot, şi-a pierdut privirea în ochii lui serioşi, care căpătaseră acum o lucire aspră. Se fâstâcise de tot băiatul.

— Ce te uiţi aşa, ca un viţeluş? Că doar eşti flăcău. Şi încă de la oraş! a râs ea.

Nările subţiri îi tremurau. Şi-a plimbat ochii cenuşii, îndrăzneţi, pe chipul lui de parcă l-ar fi mângâiat cu mâna. Semnul de pe fruntea lui Kuzma s-a înroşit iar, ca focul. Flăcăul a început să caute prin buzunare după tutun. Se uita acum pe lângă ea, pe fereastră, încordat, prosteşte, înţelegea că ar trebui, poate, să spună ceva şi se chinuia, se chinuia rău de tot că nu-i vine nicio vorbă potrivită.

S-a auzit clanţa de la tindă. Klavdia s-a răsucit iute pe călcâie şi a trecut în odaie.

A intrat Agafia. După ea a năvălit cu zgomot Nikolai.

— Unde-i cvasul ăla?

Mujicul era doar în izmene. Din trupul lui imens parcă ieşea fum. A dat pe gât, dintr-o răsuflare, tot cvasul din oală.

— U-uf… Asta-i treaba, băiete! i-a spus el lui Kuzma, ştergându-şi buzele cu dosul palmei. Bine-i la noi, la ţară! Mai faci o băică…

S-a lăsat greu pe pat, cu braţele larg desfăcute, savurându-şi plăcerea.

— Vii acasă, tu eşti şeful. Nu-ţi stă nimeni pe cap. Aşa-i?

— Şi la oraş cine-ţi stă?

— Ei, la oraş… Voi, de fapt, de unde sunteţi?

— De pe lângă Moscova.

— Neam de muncitori?

— Da.

— Şi câştigaţi bine?

— Binişor.

— Pricep. Dar la noi de ce-aţi venit?

Kuzma n-a răspuns pe loc. Avea el o slăbiciune, nu-i venea uşor să mintă. Roşea neapărat, de fiecare dată.

— Aşa trebuie, a spus el.

Nikolai a zâmbit.

— Văd eu că nu eşti din aceia care aruncă vorbele în vânt… Spune numai… Platonîci ăsta e de la partid?

— Da.

— Are minte bătrânul, se cam cunoaşte. V-o place oare la noi, în Siberia?

Kuzma şi-a stins ţigara de talpa cizmei, a aruncat mucul în găleata de gunoi. Pe urmă, l-a lămurit scurt, reţinut:

— Cunoaştem locurile.

— Cum aşa?

— Eu m-am născut la Bomsk, iar unchiul a fost în deportare tot pe-acolo, nu prea departe.

Nikolai s-a ridicat într-un cot, s-a uitat mai cu luare-aminte la flăcău.

— A, înseamnă că din ăştia sunteţi! Cât a avut de tras?

— Nouă ani.

— De aia o fi atât de slăbuţ bătrânelul, s-a băgat în vorbă Agafia. Mama şi tata trăiesc?

— Nu. S-au prăpădit. Tot aici.

— Şi. Ei tot deportaţi? s-a săltat iar într-o rână Nikolai.

— Tot.

— Câţi anişori aveai când ai rămas fără ei?

— Vreo doi.

— Şi unchiaşul te-a luat pe lângă el?

— Îhî.

Tăcură. Agafia mai trăgea cu ochiul înduioşată, cu milă, spre Kuzma. Nikolai privea încruntat în tavan. Kuzma răsfoia un almanah vechi; jumătate din pagini erau lipsă, fuseseră folosite în loc de foiţă de ţigară.

A venit şi Platonîci. Se încălzise bine, mai prinsese şi el viaţă… Mijindu-şi ochii de miop (când nu avea ochelarii era înduioşător de neajutorat şi de caraghios), o căută din priviri pe stăpâna casei.

— Cu toate că nu se cuvine să mulţumeşti pentru baie, trebuie să spun că a fost pe cinste.

Nikolai s-a ridicat din pat.

— Uite-aici, ia de te odihneşte, Platonîci.

— Nu te scula, l-a oprit acesta cu mâna. Eu nu-s deprins cu odihna.

Nikolai şi-a luat nădragii din cui, a scotocit îndelung prin buzunare.

— Cu frate-meu v-aţi dumirit sau nu încă? a întrebat el.

— Ce să ne dumirim?

— Ce fel de om e.

— Nu. Dar ce-i cu el?

— Ei, o să aflaţi voi…

Nikolai râse fără răutate, chiar cu un fel de admiraţie, scutură din cap.

— S-a băgat preşedinte! De muncit nu-i place să muncească, plăvanul. De tânăr e aşa, tot trage să se chivernisească pe spinarea altora.

În sfârşit, Nikolai a pescuit câteva hârtii, le-a întins nevestei.

— Trage tu o fugă de ia. Destupăm şi noi una… aşa, că ne-am cunoscut.

Platonîci a tuşit scurt, a zis simplu, fără – ocolişuri:

— Uite care-i treaba, Nikolai. Noi nu bem. Eu n-am voie, iar pentru el… e cam devreme să-nceapă.

Agafia i-a aruncat bătrânului o privire recunoscătoare şi a pitit repejor banii undeva, în fundul dulapului.

— Gândeam că, după baie, s-ar cuveni… Măcar una mică? mai încercă o dată Nikolai cu glas rugător.

— Nu, mulţumesc.

Nikolai a suspinat, a căutat cu ochii spre nevastă. Banii sunt acum la

loc sigur, nu-i mai lasă ea din mână. Se mai întâmplase. Abia acum îşi dădea seama ce nătărău fusese. Stătea în mijlocul încăperii cu nădragii în mână, mare cât un munte, amărât. Privea cu ochi grei spre jumătatea lui care iar se arătase mai iute de mână. Dar ea, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, punea masa de cină. Fără să vrea, Platonîci şi Kuzma au pufnit amândoi deodată.

— Nu te-ntrista, Mikóla, a spus Platonîci.

Nikolai şi-a frecat palma tare, cu zgomot, pe obrazul nebărbierit.

— Acum… trei zile nu-mi mai merge capul cum trebuie, a recunoscut el. Ce neghiobie am putut să fac, Maică Precistă!

Sărind într-un picior, încerca acum să nimerească cu celălalt în cracul pantalonului.

— Ce-i mai rău e că mi-am făcut-o cu mâna mea… Bănuţii ăia… mai bine-i puneam pe foc. Ţii s-au întunecat, minţile!

— Niciodată nu ţi-e de-ajuns, vai de sufletul tău. Auzi, zice să-i pună pe foc! s-a îmbufnat Agafia.

Nikolai s-o răsucit spre ea.

— Acum să nu vorbeşti cu mine, a grăit el cu asprime. Nu mă mai răscoli şi tu degeaba.

Au cinat. Klavdia nu era acolo. La urmă, Kuzma s-a ridicat de la masă, le-a mulţumit gazdelor şi a ieşit afară să tragă o ţigară.

În tindă, pe întuneric, a simţit o atingere moale, o şoaptă suflată în ureche.

— Ieşi în uliţă.

Kuzma a strâns din buze, parcă-l străfulgerase în piept o durere dulce.

Un râs uşor, paşi abia auziţi, scârţâitul uşii ce dă în casă… S-a zărit o clipă în pătratul de lumină capul ei mic, cu părul strâns, apoi uşa s-a închis.

Kuzma a ieşit în pridvor, s-a aşezat pe trepte… şi-a strâns capul între palme şi a rostit îngrozit de-a binelea de atâta fericire:

— Eh, fir-ar să, fie!

S-a ridicat, a revenit în izbă.

Platonîci era în discuţie mare cu Nikolai. Agafia strângea masa.

Kuzma, s-a oprit o clipă în prag, şi-a luat apoi repede din cuier haina de piele şi căciula, a ieşit fără să se uite la nimeni. Platonîci s-a prefăcut că nici n-a observat. Gazdele chiar că n-au băgat de seamă.

Klavdia se uita la ei, zâmbind, printr-o crăpătură îngustă în uşa de la odaie. După o vreme, a ieşit şi ea. Platonîci a urmărit-o din ochi fără să se întrerupă din discuţie.

*

Era cald. Năvalnicul aprilie, ostenit de bătăliile de peste zi, mergea acum la culcare, îi foşneau sub paşi frunzele veştede din anul trecut. Venea de undeva o mireasmă apăsătoare de pământ reavăn.

Tăceau. Ar trebui, dracu' să mă ia, să spun ceva, îşi zicea Kuzma, dar nu era în stare să scoată o vorbă.

Bătea un vântişor ghiduş, parcă se juca, ba dintr-o parte, ba să le dea brânci, molatec, din spate, îi sufla în ţigară, stârnea scântei de mahorcă, le lua cu el în întuneric de se stingeau la vreo trei paşi mai în faţă.

Alături, aproape de tot, mergea Klavdia. În vreo două rânduri l-a prins de mână, suspinând încetişor:

— Vai, am alunecat…

Încurcat, stângaci, Kuzma o ţinea să nu cadă.

— Unde mergem? a întrebat-o.

— La o petrecere. Dar ce-i? N-ai voie?

— Ei, asta-i acum!

— Staţi mai mult pe-aici?

— Nu se ştie.

— Şi de ce-aţi venit?

— Îţi spun eu… mai pe urmă. Cum să zic? Să vă ajutăm să vă rânduiţi viaţa. După legea cea nouă.

Klavdia s-a mirat fără nicio prefăcătorie:

— Doamne, cum adică să ne ajutaţi voi pe noi?

Kuzma a prins deodată curaj. Uimirea ei parcă-i pusese sare pe rană.

— Să nu ne judeci pripit… N-are rost. Nici nu ştii mare lucru.

— Ce-o fi aia de nu ştiu eu?

— Ca să pricepi tu cum vine treaba… a început Kuzma cu glas tare. Pe pământul ăsta trăiesc oameni. Sunt, desigur, tot felul de oameni…

Şi-a aruncat ţigara neterminată în marginea drumului, a căutat iar cu mâna în buzunar după mahorcă. Şi… i-au secat vorbele. Dorise să-i vorbească despre viaţa fericită, adică aşa, cum vine cu chestia asta, dar s-a împotmolit cine ştie de co, s-a fâstâcit de tot. Şi-a zis în sinea lui… „Iar mi-am dat drumul la gură ca un nătâng!" Şi-a amintit şi de „viţeluş".

— Acum de ce-ai tăcut?

Kuzma şi-a dres glasul, şi-a tras căciula mai pe frunte. Netamnesam, de nu se aştepta nici el, a declarat destul de tăios, nu se ştie de ce şi pentru ce:

— Vezi, Klavdia, tu trăieşti cu ale tale şi, după cât se pare, nu preaţi pasă de alţii. Nu se poate aşa, ce mama dracului!

A tăcut brusc, iar şi-a zis în gând: „Acuşi îmi întoarce spatele şi pleacă".

Dar Klavdiei nici prin gând nu-i trecea să plece. Atunci el a adăugat încet; cu încăpăţânare:

— Sigur, aşa e mai uşor. Dar nu se poate…

— De ce?

— Ce anume?

— De ce vorbeşti tu aşa cu mine?

Kuzma n-a răspuns. Nu pricepea nici el ce l-a apucat. Tăcea acum şi Klavdia. Mai pe urmă, a spus pe neaşteptate:

— Te îndrăgosteşti uşor, nu?

— Cum aşa?

— Te-oi fi îndrăgostit de mine…

Kuzma s-a zăpăcit, a încurcat şi pasul. Tot timpul se străduise să meargă în pas cu fata.

— Ştii ce… s-a oprit în loc Klavdia. A rămas un pic pe gânduri, apoi a zis hotărât: Nu mai mergem la petrecere. Nu-i nicio scofală. Hai mai bine până-n malul râului, mai stăm de vorbă. Ce zici?

L-a tras uşor după ea, cu grijă, dar şi fără a-i lăsa timp să se împotrivească. I-a vorbit iar cu glas tainic, încrezător, ca o făgăduială:

— Haide. De-ai şti ce bine e acolo…

— Mergem.

Au mers ce-au mers. Mai schimbau câte o vorbă, dar nu se prea lega. Mai mult vorbea Klavdia.

— Poate gândeşti că nu-i nimic de capul meu, nu-i aşa?

— Ei, asta-i… De ce vorbeşti aşa?

— Vezi tu, Kuzenka, judec şi eu că aşa o fi. Nu dorm noaptea, mă tot gândesc. Mi-ar place şi mie să iubesc… Dar n-am pe cine. Ăştia ai noştri… zdraveni toţi ca nişte armăsari, dar zău că n-ai ce vorbi cu ei. Tu parc-ai fi altfel. Poate c-ai să mă placi… Sunt tot felul de fete pe-aici… Unele-s mai bune ca mine…

— Ei, ce vorbeşti… Ce rost are… bâiguia Kuzma.

— Are să-ţi fie bine cu mine. Nu vezi şi tu ce ruşinos eşti… Hai să te sărut, că nu mai am răbdare.

S-a săltat mult pe-vârfuri ca să ajungă (el nu avusese atâta minte să se aplece) şi şi-a apăsat buzele fierbinţi de gura lui, mai aspră, cu miros bărbătesc de tutun…

6.

Emelian Spiridonîci şi Kondrat s-au întors abia spre seară. Acasă era numai Egor. Şedea pe duşumea eu picioarele strânse sub el precum kirghizii. Meşterea o căsuţă pentru grauri. Asta-i plăcea lui mai mult, să cioplească ceva.

— Ce-i cu tine acasă? s-a încruntat bătrânul.

Egor a lăsat scândurica din mână, s-a ridicat în picioare.

— Lotca aia trebuie dată cu smoală. Când am pus-o pe apă, curgea

în ea ca prin sită…

— Makar e la fierărie?

— Acolo e.

— Şi tu ce, altă treabă nu ţi-ai găsit?

Emelian Spiridonîci a dat cu piciorul în căsuţa neterminată.

— Puturoşii naibii!

Egor a adunat scândurelele în tăcere, străduindu-se să nu facă mult zgomot, s-a dus cu ele în tindă.

— Mă duc pe la Bespalovi, a anunţat Emelian Spiridonîci. (Erau doar două familii în Baklan pe la care mai trecea bătrânul, Bespalov şi Holmanski, bogătani ca şi Liubivinii, la fel de retraşi şi de semeţi.) Când o veni maică-ta, îi spui să mai bage nişte lemne la baie, s-ar putea să mai întârzii.

Kondrat a făcut din cap că a înţeles.

— Egorka! a ridicat el glasul.

— Ce-i cu el? a întrebat Egor, intrând înapoi în izbă. Iar din pricina armăsarului?

— Du-te după Makarka.

— De ce?

— Am treabă cu el. Să vină de îndată.

— N-aţi luat armăsarul?

— Nu-i treaba ta.

Kondrat s-a aşezat la masă, s-a lăsat greu într-un cot, sprijinindu-şi capul cât baniţa. Era încordat, încruntat, se gândea el, pesemne, la ceva.

Makar a sosit repede, năduşit, plin de funingine. Dăduse el cu barosul în locul uceniculuí.

— Ce e?

— Hai cu mine, i-a poruncit Kondrat, îndreptându-se spre odaie.

Makar s-a uitat strâmb la Egor şi l-a urmat pe frate-său mai mare.

Kondrat s-a oprit, l-a lăsat să treacă primul şi i-a spus din prag lui Egor:

— Tu du-te de-i pune Mongolkăi nişte ovăz. Mai mult!

A tras uşa după el. Egor a dat să intre şi el în odaie.

— Unde ţi-am spus să te duci? a răcnit la el Kondrat.

— Acolo-s cheile de la hambar… Şi ce zbieri la mine?

Legătura de chei a zburat, zornăind, pe aşa de la odaie.

Makar stătea în mijlocul odăii, se uita întrebător la Kondrat. Băgase şi el de seamă că frate-său nu era azi în apele lui.

— Unde ţii puşca retezată? l-a luat din scurt Kondrat.

— Ce puşcă? a făcut Makar o mutră uimită.

— Nu mai face tu pe prostul. Unde-i?

— La ce-ţi trebuie?

— Îmi trebuie şi gata.

— Dacă nu-mi spui, nu ţi-o dau.

Kondrat l-a măsurat cu privirea pe fratele mai mic. Acesta a priceput că nu e momentul să i se pună împotrivă. A scos puşca de sub pat, a cântărit-o în mână.

Kondrat i-a luat-o cu grijă. Bună armă, cam grea, dar bine lucrată. A mângâiat ţevile scurte, proaspăt brunate, cu palma lui lată, înnegrită de muncă.

— Aici o ţii tu, păcătosule? Dacă-şi bagă nasul careva îndată o dibuieşte.

— Am adus-o doar ca s-o curăţ. Dar la ce-ţi trebuie? i-au sticlit ochii lui Makar.

— Nu-i treaba ta. Du-te la fierărie.

Makar a împins cu piciorul uşa de la odaie şi a ieşit supărat nevoie mare.

Târziu, când nu mai era nicio lumină în sat şi tăcerea uliţelor pustii era spartă doar de lătratul răguşit al dulăilor mai îndărătnici, a ieşit Kondrat din ograda Liubavinilor, ca o uriaşă momâie mută în spinarea iepşoarei mărunţele.

În colţul uliţei, unde se termină gospodăria Liubavinilor, o umbră de om s-a desprins din gardul de nuiele, i-a tăiat calea călăreţului. Mongolka a săltat puţin capul ei micuţ, şi-a ciulit urechile, dar n-a încetinit pasul. Kondrat a strunit-o.

— Eu sunt.

Era Makar.

— Ia-mă şi pe mine, frăţioare… Tare-mi doresc. Mă pricep eu la treburile astea mai bine ca tine.

Makar vorbise încet, cu speranţă în glas. Se ţinea cu mâna de cizma fratelui. Acesta a înjurat nedesluşit, printre dinţi, a îmboldit-o pe Mongolka din călcâie şi s-a făcut nevăzut în întuneric.

Makar a pornit spre casă cu o durere surdă în inimă. S-a căţărat la locul lui, pe prici, şi n-a mai mişcat de acolo.

Kondrat s-a întors acasă înainte de revărsatul zorilor. Alb la faţă, fără căciulă… Se ţinea cu mâna de tâmpla stângă.

A trecut tăcut în odaie, a cerut o gură de samogon.

Emelian Spiridonîci numai cu izmenele pe el, a venit fuga din izba. Se şi temea să-i pună vreo întrebare. Ghicise el de-unde venea fiu-său.

— Calul, am pierdut calul, a hârâit Kondrat.

Tatăl a rămas o clipă împietrit, apoi iar a început să se foiască fără rost.

— Trebuie să ştergem urmele… Ăştia pot să ne cunoască după cal, judeca el cu glas tare. Scoate de pe tine cămaşa aia, e plină de sânge.

L-a ajutat să-şi tragă cămaşa. A atins din greşeală rana de pe capul fiului. Acesta a mugit de durere.

— Lasă, trece, nu-i nimic, îl grăbea bătrânul. Cu biciuşca plumbuită

trebuie că te-au atins…

A făcut cămaşa ghem, s-a repezit cu ea în izbă, i-a aruncat-o în braţe nevestei. Cum a desfăcut-o, Mihailovna a şi scăpat-o din mână.

— Doamne, Dumnezeule, Ceresc Părinte… Ăsta-i sânge!

— Zvârle-o-n sobă!

Mihailovna, cu cămaşa la picioare, rămăsese cu ochii la bărbatu-său.

— Ce-mi stai aşa?

Emelian şi-a strâns pumnii uriaşi, a suduit surd, coborând glasul ca să nu-i trezească pe băieţii de pe prici.

— Crucea mamii tale… Ce, n-ai mai văzut?

A luat cămaşa de pe jos, a stropit-o cu gaz şi a aruncat-o peste tăciunii din vatră.

— Eu şi cu Kondrat lipsim vreo cinci zile. Spui că ne-am dus la Ignat să vedem cum o mai duce. Încă de-aseară am plecat… ba nu, azi, pe ziuă. Auzi?

— Aud.

— Băieţilor tot aşa să le zici. Iar dacă, Doamne fereşte, vin vreunii să pună întrebări…

Lui, Emelian îi tremura falca; a prins-o de umeri pe nevastă-sa, a tras-o spre el, i-a şuierat în faţă:

— Tu n-ai văzut nimic. Acum, de dimineaţă, dai zvon în sat că ne-au furat-o pe Mongolka. Ai băgat la cap?

A pornit spre odaie, dar s-a întors scurt şi a mai zis cu glas răguşit, ameninţător:

— Arată-te şi tu mai veselă! Parc-ai fi venită de pe lumea cealaltă!

Kondrat îşi clătina capul într-o parte şi-n alta, ţinându-l strâns între palme: Se mai oprea, cu el aplecat pe umărul stâng, rămânea aşa o clipă, de parcă ar trage cu urechea. Îi mai suna şi-acum în amintire şuierul năprasnic al împletiturii de curele cu fier la mijloc. Pe fruntea lată îi ieşiseră broboane mărunte de sudoare.

— Ustură?

— Ca dracu'!

— Nu-i nimic, bine c-ai scăpat cu viaţă. Îndată plecăm. Te duc la Ignat, te-om îngriji noi acolo.

Emelian Spiridonîci s-a aşezat pentru o clipă pe marginea patului, şi-a mişcat în dreapta şi-n stânga măturoiul lung al bărbii, a spus cu glas tremurat:

— Eh, iepşoara aia… Aur era, nu animal!

Şi-a şters o lacrimă cu palma aspră, crăpată, şi-a lăsat greu mâinile pe genunchi şi a încheiat în şoaptă:

— Of, Doamne… Se vede treaba că aşa-i când nu te pricepi, mai bine să nu te bagi.

Era acum ceva jalnic în făptura uriaşă, răvăşită, a bătrânului.

— Cum s-a-ntâmplat? a mai întrebat el.

— La urmă a fost, a suflat Kondrat, mişcându-şi cu greu buzele albite de durere. Erau trei. Mi-au zburat puşca din mână şi… o dată am simţit că-mi crapă capul.

Emelian Spiridonîci s-a sculat în picioare.

— Mergem!

Au ieşit din casă. Dar Emelian Spiridonîci s-a întors din drum, l-a trezit în ghionţi pe Makar. (Egor nu era acasă.)

— Te duci chiar acum… Ştii unde coteşte drumul de Bomsk spre pădurea Bîstreanski?

— Îhî.

— Şi-a pierdut Kondrat căciula pe-acolo. Să cauţi şi puşca.

Makar a priceput totul într-o clipită.

— Uf… Ştiam eu.

— Mai repede, rânza mă-tii! De vorbe-i arde lui acum! Dai zor şi termini totul. Înainte de a se lumina!

A ieşit iar, în fugă. Nici nu s-a uitat la nevastă-sa, care rămăsese împietrită în mijlocul izbei.

7.

Ochise Egor o fată încă din iarnă, pe Mária.

Mária făcea parte din familia cu mulţi copii a veşnicului sărăntoc Serghei Fedorîci Popov.

Cu mulţi ani în urmă, venise în Baklan un băieţandru vesel pe nume Sergunka. Boarfele de pe el îi erau toată averea. De unde se ivise nimeni nu ştia. Cânta la balalaică, ştia să joace frumos. Fetele îl cam plăceau. A jucat el ce-a jucat până s-a luat cu cea mai frumoasă fată din sat, Maliughina Stepanida. S-a dus în peţit. Tatăl Stepanidei, pe atunci unul dintre bogătanii satului, l-a îmbătat bine şi pe urmă l-a bătut tu biciul, gata să-l omoare. Iar când şi-a mai revenit Sergunka, Stepanida a fugit la el fără binecuvântarea părinţilor. Taică-său a blestemat-o, şi-a trimis nevasta să-i ia tot cu ce plecase pe ea. A venit măicuţa, i-a binecuvântat în taină pe tineri şi i-a luat fiicei ultima rochiţă, că altfel n-o mai primea înapoi bărbatul nici până-n prag.

Au trăit Popovii cum au putut. Şi-au ridicat o izbă micuţă, au prăsit o groază de copii… Şi au rămas tot cu sărăcia. Serghei Fedorîci a început, într-o vreme, să tragă la măsea. Iar la bătrâneţe l-a cuprins şi un fel de nelinişte. Făcea scandal, se sfădea cu toată lumea, tuturor le căuta pricină.

Era mic de statură, veşnic ciufulit, cu ochii mici arzând de supărare. Semăna cu un vrăbioi şi încă unul care se deosebeşte de ceilalţi vrăbioi pentru că e mereu înfoiat şi ţopăie întruna cu pieptişorul înainte, micuţ, dar hotărât.

Se îndeletnicea cu dulgheria. Dar nu era caz ca, tocmindu-se la careva să dreagă acoperişul, sau să încheie cercevelele, să nu se certe cu stăpânul casei. Nu cruţa pe nimeni. Nici de Dumnezeu nu se temea, nici de necuratul.

Povesteau oamenii că, pe vremuri, trăia în satul acela un vrăjitor. Când îi căşuna vrăjitorului pe cineva, nu-l lăsa nicicum să mai trăiască, ieşea dis-de-dimineaţă pe izlaz, făcea nu se ştie ce vrăji cu faţa spre răsărit, iar omul cu pricina cădea la pat din te miri ce. Se temeau cu toţii de vrăjitor mai rău ca de foc. Iar el umbla umflat tot, îşi dădea aere, îi plăcea să ştie că le e frică oamenilor de el.

Într-o zi, când Serghei Fedorîci a venit să-i lucreze ceva în gospodărie, la tocmeală, din una într-alta, s-au certat, fireşte. Vrăjitorul spune:

— Ce, vrei să te spurc, să te deochi?

— Tu pe mine? a întrebat Serghei Fedorîci.

— Am să-te deochi, aşa să ştii!

— Chiar aşa, vrei tu să-mi bagi deochi?

— Chiar aşa.

Atunci Serghei Fedorîci, ziua-n amiaza mare, îşi dă jos nădragii, se bate cu palma peste fundul gol şi-i zice:

— Hai, mai iute, mă deochi tu… uite-aici!

După aceea, două zile a tot umblat prin sat să le spună tuturor:

— I s-a uscat limba-n gură când a dat să-mi facă farmece. A rămas vrăjit la vederea dosului meu, că tare-i frumos!

La bătrâneţe, Stepanida s-a uscat toată, a ajuns numai vână, s-a făcut şi ea cam rea de gură. Numai ochii i-au rămas cei dinainte, veseli, vii, isteţi.

Se dondăneau aproape în fiecare zi. De obicei începea Serghei Fedorîci.

— Să-mi prăpădesc eu tinereţile din cauza ta! declara el cu amărăciune.

Stepanida îşi punea mâinile în şolduri, nu se lăsa.

— Află că nu te-am iubit niciodată, cocoşelule! Uite, nici atâtica n-am ţinut la tine, îi arăta ea vârful degetului mic.

Serghei Fedorîci se pierdea niţel cu firea, clipea mărunt din ochi.

— Minţi, cloşcuţă, ştiu eu că m-ai iubit. Ba chiar foarte tare.

Stepanida îşi lăsa pe spate capul uscăţiv, ca de coţofană, râdea cu poftă şi cu înţeles.

— Am iubit eu, dar n-ai fost tu acela, la altul mi-era inima. Vai de capul tău, de-o viaţă te tot înşel!

Serghei Fedorîci sărea în sus de parcă l-ar fi ciupit un bărzăune. Ţopăia prin toată izba, glasul îi scăpa în ţipăt.

— Ba m-ai iubit, bată-te să te bată! De toate-mi amintesc! Ţin eu minte…

— Şi ce ţii tu minte, mă rog?

— Totul. Şi nopţile acelea…

— Eu de alte nopţi mi-aduc aminte, suspina dulce Stepanida. Ah, ce mai nopţi, ce nopţi, dragele de ele! Ardea sfinţitul ca sângele tânăr în vine… Dincolo de râu se întreceau privighetorile, cântau de-ţi topeau inima. Şi tot pământul îmi părea că oftează de bucurie. Dar nu cu tine eram eu atunci, Seriojenka! Acum, ce-a fost a fost, nu mai pune şi tu la inimă.

Serghei Fedorîci începea să-şi plimbe mâna mică, vânjoasă, prin ciuful de păr roşcat, la fel de bogat ca în tinereţe, trăgea cu ochiul la nevastă-sa, tot mai îngrijorat. Nu-i venea să creadă.

Iar Stepanida îşi amintea de vremurile frumoase după care îi tânjea sufletul.

— Şi când se apropiau zorile, se lăsa o linişte în jur… Se auzea, cum pică frunza pe apă. Venea o boare răcoroasă…

Serghei Fedorîci îşi plimba nervos palmele pe genunchi, încerca să zâmbească superior, cu îngăduinţă, dar nu prea izbutea. Lacrimi usturătoare îi năpădeau ochii. Se strângea tot în sine, strâmbându-se ca de o durere, vorbea acum repezit, cu glas stins.

— Auzi, proasta… Îh! Ce toantă poate să fie! Stă şi îndrugă verzi şi uscate. Acum ce te-a apucat? mai zicea el, suflându-şi zgomotos nasul în batistă, îşi scotea punga de tutun. Aşa crede ea că-mi face mie-n necaz…

Stepanida se apropia atunci de bărbatu-său, îl plesnea cu palma uşor, să nu-l doară, peste ceafa rotundă, de om îndărătnic.

— Te-ai potolit?

Aveau unsprezece copii.

Cei doi băieţi mai mari s-au prăpădit în războiul imperialist, în nouă sute şaisprezece, altul a fost zdrobit de un buştean la legatul plutelor, în primăvară. Altul se făcuse miliţian la oraş. Până de curând venea destul de des să-şi vadă părinţii. Când se ivea pe uliţa satului; mare de stat, frumos, liniştit, era o sărbătoare pentru cei doi bătrâni. Erau mândri de el.

Se apucau de treabă dis-de-dimineaţă, fericiţi, se străduiau să facă rost de toate, să-l primească aşa cum se cade într-o casă de oameni cu stare. Seara puneau masa.

După un pahar-două, se puneau pe cântece bătrâneşti.

De ce te-oi fi-ntâlnit, iubită,
De ce în taină te-am iubit?
Căci soarta ce mi-e hărăzită
E să fiu iar surghiunit…

Cântau frumos.

Serghei Fedorîci, cu coatele pe masă, îşi prindea între pumni capul mic şi roşcovan, începea cu un glas neaşteptat de limpede cântecul cel mai drag.

Liber sunt pe-acest pământ,
Slobod să iubesc, să cânt…

Stepanida îşi ştergea pe furiş lacrimile, îi spunea fiului:

— Încă pe când era flăcău, tare mai îndrăgise el cântecul ăsta.

Avea Serghei Fedorîci o slăbiciune mai neplăcută când se cherchelea mai tare, îi plăcea să se dea viteaz.

— Cine sunt eu? striga el, dând din mâini, căznindu-se cu tot dinadinsul să răstoarne câte ceva din lucrurile de pe masă. Ba nu, voi să-mi spuneţi aicea, pe loc, adică eu cine sunt?

Stepanida se uita la el în tăcere, cu dojană, înţelegere şi tristeţe. Privirea ei îl întărită şi mai rău pe Serghei Fedorîci.

— Las-că v-arăt eu. Păi eu…

Fiul îl lua uşor în braţe, ca pe un copil, îl ducea în pat.

— De o iei aşa, tăticule? Ei, vezi, dragule, iar ai stricat totul.

— Fedia! Băiatule… Spune-i mamei, la toţi să le spui că sunt şi eu om! Au s-ajungă ei să se târască la picioarele mele! Le arăt eu lor!

— Bine, tată, gata, acum dormi.

Serghei Fedorîci amuţea supus. Stepanida se aşeza pe marginea patului, altfel nu putea să-l adoarmă.

— Eşti aici? întreba el, căutându-i mâna.

— Aici sunt, aici, răspundea ea. Dormi.

— Bine.

Aţipea.

Pe urmă Fiodor n-a mai venit pe la ei. Li s-a trimis o hârtie de la oraş: „căzut la datorie, în cadrul îndeplinirii sarcinilor de servici".

*

Şi iată că într-o zi (era vreme de iarnă) s-au dus ei doi după fân.

Era cald afară. Fulguia uşor, liniştit.

Au încărcat bine carul, au legat claia, au ieşit la drum şi au pornit înapoi, spre casă. Aveau cale lungă de făcut.

Viscolul i-a prins la câţiva kilometri de sat. A pornit pe neaşteptate, s-a iscat mai întâi un vânt uscat, tăios, dinspre munte. Zăpada căzută de dimineaţă n-a mai apucat să se aşeze, îndată a luat-o vântul, spulberând-o. S-a întunecat văzduhul. Vântul urla sălbatic, înspăimântător. Calul a stat în loc.

Au dat jos fânul, au lăsat în sanie doar câteva braţe, cât să se învelească ei. Au încercat să meargă mai departe fără încărcătură. La

început li s-a părut că ţin bine drumul, apoi calul s-a înfundat de câteva ori în zăpadă până la burtă. S-au oprit din nou.

Serghei Fedorîci a sărit din sanie să caute şleaul, dar s-a dus în zăpadă până la gât şi abia a mai izbutit să se urce înapoi. Sufla o urgie de vânt de te mătura de pe picioare.

Calul s-a culcat. S-au culcat şi ei.

Stăteau întinşi, lipiţi unul de altul, faţă-n faţă.

Năme ţii îi acopereau cu repeziciune.

Serghei Fedorîci avea în picioare nişte cizme vechi, cam subţirele. Au început să-i îngheţe picioarele.

— Steşa… s-ar zice că ne-a venit sfârşitul, a spus el.

— Nu te speria. Măcar suntem împreună.

— Nu prea am chef să mor!… Auzi, „Nu te speria!” S-a găsit ea mai curajoasă!

A tăcut o vreme, apoi a adăugat:

— Mi-e şi necaz, nu ştiu nici eu de ce!

— Şi mie mi-e. Numai să nu te plângi, nu-i bine.

— De ce nu-i bine?

— Nu ştiu.

— Astea-s vorbe prosteşti! Măcar acum să nu mă dăscăleşti tu pe mine.

— Nu te-am dăscălit niciodată, prostule.

Au mai tăcut o vreme.

— Doar de copilaşi mi-e milă, a şoptit Stepanida.

Serghei Fedorîci a fornăit din nas.

— Mi-amorţesc picioarele, a anunţat el arţăgos.

Stepanida s-a târât cu greu mai la vale.

— Descalţă-te… Ia dă-mi-le încoace.

S-a opintit să-i tragă cizmele, apoi a strâns la sân picioarele înţepenite de ger ale bărbatului, vârându-le prin deschizătura cojocului, lipindu-şi-le de trup. Când au început să se dezmorţească treptat la căldură, pe Serghei Fedorîci l-a fulgerat o durere atât de cumplită încât s-a pornit să scâncească precum un căţelandru. Iar Stepanida îi vorbe a întruna cu blândeţe:

— Acuşi trece şi-o să-ţi fie mai bine. Aşa nu-ţi mai degeră.

Aşa i-au şi găsit. Au ieşit mai multe sănii din sat când s-a crăpat de ziuă şi au dat de ei chiar în marginea satului.

I-au dus repede la dispensar.

Sovietul sătesc a aprobat să i se dea Stepanidei un cupon de-o fustă, în dar.

Zăcea acum Stepanida în patul acela alb de spital şi parcă era mai senină, mai curată, mai frumoasă… Se uita la oameni cu drag şi recunoştinţă, de când se ştia nu-i dăruise nimeni nimic.

Serghei Fedorîci se simţea mişcat şi cam ruşinat de grija arătată faţă

de băbuţa lui. Când rămâneau singuri, se aşeza pe marginea patului şi iar se răţoia la ea.

— Ce-i, mamă, de ce să nu mănânci tu nimica? Ai? Ia pune mâna şi soarbe din supa asta! Gustă şi tu să vezi ce supă bună-ţi dau.

— Am mâncat destul, moşule, îi răspundea ea. Ai văzut ce buni sunt oamenii?

Serghei Fedorîci întorcea capul, îşi frământa vârful bărbuţei între degete, tuşea sec…

După vreo două zile a murit Stepanida. Încetişor. Noaptea.

*

Serghei Fedorîci a îngropat-o şi s-a domolit. Nu mai făcea scandal prin sat, nu intra în sfadă cu nimeni. Meşterea mereu câte ceva la el acolo, în magazie, scurta nişte scândurele cu ferăstrăul, le dădea la rindea… Nu prea îi auzeai gura.

Parcă se mai micşorase de statură. A şi năpârlit. I s-au gălbejit obrajii. În ultima vreme, însă, a început să aibă nişte ieşiri mai ciudate.

A cărat în curte un bolovan mare, a cioplit din el o lespede groasă, în patru colţuri (o lună întreagă a muncit la ea), a săpat la mijloc o cruce şi a aşezat piatra pe mormântul nevestei.

Mai încolo, spre lăsata secului, i s-a arătat ea în vis şi aşa i-a grăit:

— E cam grea, moşule. Ia-o de pe mine…

Dimineaţa, când nu se luminase încă bine, el s-a dus la cimitir cu o rangă şi a dat jos piatra de pe mormânt.

I-au rămas în grijă lui Serghei Fedorîci şapte copii. Fata cea mai mare, Mária, avea nouăsprezece ani.

Mária aducea la înfăţişare cu maică-sa: sprâncene negre, ochii limpezi, plini de isteţime. Iar la fire îi semăna lui frate-său, Fiodor, era la fel de liniştită şi chibzuită, avea un suflet deschis, blând. Mai avea şi multă răbdare.

Râdea doar arareori, dar în adâncul albastru, ca apa izvor, al ochilor ei curaţi licărea mereu un zâmbet tainic Când întâlnesc o asemenea privire, oamenii parcă ar căpăta un fel de încredere.

Dintotdeauna a dus-o greu Mária, dar nu s-a plâns niciodată. Nici nu ştia cum. Nu se lăsa mai prejos faţă de suratele ei, cânta în rând cu fetele cântece de alean, ştia să şi joace… Dacă stăteai să te uiţi la ea, era greu să-ţi închipui că, aşa cum e, domoală, liniştită, plină de o măreţie lăuntrică reţinută, ar putea să iasă în cerc şi să joace Dar când se prindea în joc, nu se mai mira nimeni. Se mişca uşor şi liber, fără vreo dorinţă ascunsă de a-i place cuiva. Doar că aşa îi cerea ei sufletul.

Nu-i făcea nimeni curte. Asta era, nu se învrednici încă niciunul. Ea

nu se îngrijora din pricina asta cu adevărat. Nu se pricepea să umble cu şiretlicuri.

După ce s-a terminat şezătoarea, Egor a luat-o după stolul de fete, mergând în urma lor, cam la zece paşi. Fetele cântau în cor o melodie „de sub munte”. Vreo zece-douăsprezece glasuri tinere, viguroase, se înălţau spre bolta cerului ca nişte aripi mari, nevăzute.

Ah, mi-ar place, ce mi-ar place
Să-l cunosc pe-acel fecior!

Răsuna „talianka”, se împleteau vocile, iuţeau ritmul, vorbele se desprindeau desluşit…

Şi, pe urmă, tot corul deodată, cu trei tonuri mai sus:

Să mi-l moaie, să-l îndoaie,
Să-l dărâme-un vântişor…

Tare mult îi plăceau lui Egor cântecele fetelor îngânate de-o armonică. În nopţile apăsătoare de primăvară, când simte omul curţi se trezeşte pământul la viaţă, putea să şadă ceasuri întregi pe o buturugă umedă la el în ogradă, doar să le asculte. Îi înţepenea spinarea, simţea cum îi pişcă geruleţul de noapte vârfurile picioarelor prin cizme, dar el tot şedea acolo, nu se mişca. Armonica, îndepărtată, uşuratică, draga de ea, îi trezea un simţământ puternic, de nu pricepea ce-i cu el. I se umplea sufletul de o bucurie ciudată, fierbinte.

*

Păşea Egor în urma fetelor, asculta cântecele şi se întreba: oare nici azi n-are să se apropie de Mária? Se gândise adesea la ea în ultima vreme. De câteva ori a vrut să intre în vorbă cu ea, dar n-a putut, s-a sfiit. Îl împiedica şi mândria. A vrut să-l roage pe Makar să-i mijlocească o întâlnire cumva, căci frate-său se pricepea prea bine la treburile astea. Dar şi atunci l-a ţinut în loc temerea ca nu cumva Makar, suflet otrăvit cum este, să nu-i amintească mai târziu de această slăbiciune.

Treptat, tinerii au început să se răzleţească, să se tragă pe la casele lor. Ce! cu armonica a cotit-o într-o ulicioară, luând cu el tristeţea dulce cu care-i încântase. Se răsfirau, perechi-perechi, se pierdeau în noapte.

Au mai rămas doar vreo trei-patru fote. Cele care n-aveau cu cine. Mergeau înainte, vorbeau, râdeau. Printre ele era şi Mária.

Pe neaşteptate, Egor şi-a dat seama că în seara asta are să intre în

vorbă cu ea.

S-a tras în marginea drumului, a aşteptat să dea fetele colţul, a sărit gardul de nuiele şi a luat-o de-a dreptul, prin grădini, afundându-se în pământul moale, până la izba Máriei. Fugea de parcă l-ar fi urmărit cineva, uşor, cu pas săltat. Fugea strângând din dinţi… Repeta mereu în gând, încăpăţânat şi vesel „Aşa! Aşa! Aşa!" De vreo două ori i-au ieşit în cale nişte dulăi de curte. Unul dintre ei l-a băgat în sperieţi: l-a văzut cum trece pârleazul, mare cât un viţel, şi o ia iute, în mers lunecat, confundându-se cu pământul negru, să-i taie calea. Din goană, Egor a făcut un salt într-o parte, către gard… Atât a mai avut vreme, să smulgă un par de mesteacăn… S-a învârtit în loc, ca un titirez, făcând cercuri joase cu vârful parului. Atât de repede încât vuia coaja rămasă pe retevei, surd, tremurat, ca o coardă întinsă. A încercat dulăul, de vreo trei ori, să se strecoare pe sub cercul acela care vuia întruna, dar de fiecare dată a trebuit să sară în lături. Pe urmă, tot aşa fără niciun sunet, a fugit de-acolo.

Egor s-a săltat şi peste ultimul gard cu atâta sprinteneală încât s-a mirat şi el. Chiar i-a trecut prin minte: „Ce-o fi cu mine?"

A stat apoi în faţa porţii şubrede de la casa Máriei; strângea în mână lemnul noduros de-l dureau degetele, încerca să-şi astâmpere tulburarea, dar nu reuşea deloc să se potolească. S-a şi înfuriat. A făcut câţiva paşi în lungul ulicioarei. A aprins o ţigară. Răsucind foiţa, a băgat de seamă că-i tremură mâinile. „Ce naiba o fi cu mine?"

Aşa era când a dat cu ochii de Mária, cu parul în mână supărat rău, îngrijorat că nu-şi poate stăpâni tulburarea.

Mária şi-a înăbuşit ţipătul, şi-a dus mâinile la piept.

— Nu te teme, a spus Egor, cu ochii în sus, către cer, nu ştia nici el de ce. Eu sunt!

— Doamne, ce m-ai speriat! şi-a tras suflarea Mária. Ce-i cu tine?

— Nimic.

Egor a aruncat jos ţigara, a îngropat-o grijuliu; în ţărână cu botul cizmei, a zvârlit pe furiş parul din mână. A întrebat cu glas îmbufnat:

— Ce, ţi-o fi somn?

— Nu.

Egor a scos din buzunar o cutiuţă de tablă cu acadele – o purta mereu la el, că cine ştie – şi i-a pus-o în mână Máriei, fără să se uite la ea.

— Na.

S-a şi schimonosit de ciudă, i se făcuse o ruşine de simţea că i se întoarce stomacul. Păcătoasa asta de cutiuţă îi stricase toată seara, îi tot zornăia în buzunar, amintindu-i că trebuie să facă şi el cum se cuvine, ca şi ceilalţi flăcăi. Îl învăţase mai demult Makar ce şi cum.

— Pentru ce, Egor?

Mária răsucea cutiuţa în mâini. În întuneric, aproape de tot, ochii

blânzi îi luceau de bucurie. El s-a zăpăcit şi mai tare. Măcar de-ar fi luat-o şi ar fi tăcut din gură.

— Ia-o când îţi spun! s-a răstit la ea Egor. Ce ştiu eu pentru ce?

— De ce eşti aşa?

— Cum?

Egor a sucit furios din cap, a ţintuit-o cu privirea.

— Ce vrei de la mine? Spune.

— Nu vreau nimic!

— Atunci lasă-mă să trec.

Ea a pus cutiuţa în vârful stâlpului, l-a ocolit pe Egor care înlemnise pe loc. S-a auzit scârţâitul portiţei.

Lui Egor parcă-i intraseră picioarele în pământ, voia să plece, dar nu putea să facă un pas.

— Egor! l-a chemat încetişor Mária.

— Spune.

— De ce-ai venit tu aici?

Lui Egor i s-a năzărit că ea îşi râde de el. De unde stătea a pornit drept înainte, fără să se întoarcă, gata să-şi spargă capul de primul zid care-i ieşea în cale. Îl muncea o nevoie chinuitoare să o jignească pe Mária cumva rău, grosolan, să vadă că i se întunecă ochii limpezi de groază.

Ajunsese de-acum destul de departe când şi-a amintit că blestemata de cutiuţă cu acadele era tot acolo, pe stâlpul porţii. Parcă i s-a răsucit un ghimpe în inimă. S-a întors în fugă, a pus mâna pe cutiuţă şi a azvârlit-o departe, în fundul grădinii.

S-a dus spre râul Baklan. S-a aşezat pe mal, ascultând cum foşneşte gheaţa. După o vreme, a sărit în picioare, a pornit spre casă. A pus căpăstrul pe Voronok, l-a scos încet din grajd, până dincolo de poartă… Când i-a sărit în spinare, calul s-a cutremurat sub greutatea lui. A luat-o la galop de pe loc. Suspina lung pământul sub copite. Noaptea i se năpustea din faţă, şuierând…

Calul îşi alegea singur drumul. Iar Egor, cu dinţii încleştaţi, repeta încrâncenat, în pasul calului: „Aşa! Aşa! Aşa!”

A gonit aşa până departe; dincolo de marginea satului.

Şi-a strunit Egor calul încins de fugă, a descălecat… S-a aşezat chiar acolo, pe pământul ud, şi-a lăsat fruntea pe genunchi.

Dinspre răsărit se ridica de-acum o geană de lumină, a trâmbiţat a treia cântare a cocoşilor, iar el tot şedea acolo, n-a ridicat capul nici măcar o dată. Voronok a dat de câteva ori să-i tragă frâul din mână, nechezând încetişor.

Într-un târziu, Egor şi-a ridicat dintr-o zvâcnire capul, a mângâiat calul pe greabăn. A pornit spre casă. Cu mâhnire în suflet, furios pe Mária şi pe el însuşi.

8.

Platonîci l-a trezit cu greu pe Kuzma în dimineaţa aceea.

Flăcăul îşi trăsese peste cap pătura subţire, cusută din petice (numai nasul i se mai vedea) şi scotea un asemenea şuierat cu înfloriturî încât Platonîci a zăbovit un timp la picioarele patului, atât îi era de drag să-l asculte. Pe urmă l-a scuturat zdravăn pe petrecăreţ.

— Kuzma! Hei! Kuzma!

Şuieratul a încetat pentru o clipă. Kuzma s-a mişcai în somn. A plescăit dulce din buze şi iar a dat drumul unui tril voios.

— Scoală, Kuzma!

Kuzma a căscat ochii, s-a uitat năuc împrejur. Cei doi dormiseră pe jos, culcaţi pe nişte cojoace vechi, roase la cusături.

— Deşteptarea!

Kuzma a dat să sară în picioare, dar s-a aşezat îndată la loc, şi-a ascuns sub pătură picioarele lungi şi slabe, abia acoperite de izmenele rămase prea scurte. A dat cu ochii de uşa de la odaie, şi-a amintit.

În izbă nu mai era nimeni. Stăpânul plecase la muncă, Agafia îşi făcea de lucru în ogradă. Cojocelul Klavdiei atârna pe perete alături de haina de piele a lui Kuzma.

— Unde ai fost aseară? a întrebat Platonîci, nu prea tare.

Kuzma tocmai îşi trăgea pe el, pe sub pătură, pantalonii de croială militară. În loc de răspuns, a scăpat iar privirea spre uşa de la odaie, s-a roşit puţin la faţă.

— Ce-ai zis?

— Unde ai fost aseară?

— Aşa… am făcut câţiva paşi prin sat.

— A-a-a… Bine atunci, spală-te şi mergem. M-am gândit eu la ceva, vreau să-ţi spun…

— La ce te-ai gândit?

— Îţi spun eu pe urmă.

Au îmbucat ceva în grabă.

La ieşire s-au întâlnit cu Agafia.

— Aţi mâncat? V-am lăsat câte ceva pe masă.

S-a uitat scurt, iscoditor, în ochii lui Kuzma.

— Am şi terminat. Mulţumim, a răspuns Platonîci.

Kuzma a suportat privirea Agafiei, a trecut mai departe.

— Eu aş zice că e unul de la oraş care trage sforile pe-aici, a început Platonîci de îndată ce au ieşit pe poartă. Sau au un om anume care se duce mai des pe la oraş. Dar că au legătură cu oraşul, asta-i sigur…

Kuzma îl asculta cu mintea aiurea. La fiecare pas îşi amintea de noaptea trecută, retrăia fiecare clipă. Glasul lui Platonîci îi suna în urechi de undeva, de departe, nu-l prea atingea; bătrânelul îi zicea

acum ce trebuie, după părerea lui, să facă în zilele următoare.

Treaba pentru care veniseră aici era cam asta.

Cu vreo două luni în urmă, începuse să acţioneze spre sud de Baklan o haită de disperaţi. La început s-a crezut că e vorba despre nişte tâlhari obişnuiţi, dar mai apoi s-a văzut (după ce au fost atacate mai multe sate) că banda de ucigaşi este condusă de o mână răzbunătoare şi cu experienţă. Loveau mai ales în sediile sovietelor şi bibliotecilor săteşti, într-un loc au spart lacătul de la prevenţie şi i-au eliberat pe deţinuţi.

De fiecare dată când se pornea o urmărire împotriva bandei, ea se retrăgea în adâncul codrilor, iar acolo era greu de dibuit. Trupele speciale aveau nevoie de sprijinul populaţiei şi al unor oameni de încredere.

Comandamentul gubernial al Direcţiei Politice de Stat a trimis în locurile acelea câţiva oameni ca să dea de urma bandei şi să pregătească distrugerea ei. Printre aceştia erau şi cei doi Rodionovi. Nu erau cekişti{1}, veniseră în Siberia să dea o mână de ajutor la repunerea pe picioare a celor câtorva făbricuţe din oraşele de judeţ, care zăceau reci şi fără viaţă de pe vremea războiului civil.

Când s-a aflat că ei cunosc locurile, au fost rugaţi să mai amâne repunerea în funcţiune a fabricilor. Platonîci a fost de acord. Pe Kuzma n-a fost nevoie să-l lămurească cineva.

După acte figurau drept reprezentanţi ai Asociaţiei „Jos cu Analfabetismul!” (A.J.A.) din acea gubernie. Acum, pe Platonîci îl ardea gândul să construiască o şcoală în Baklan prin contribuţia ţăranilor din sat Pe deasupra, aceasta îi ajuta şi să camufleze scopul real al venirii lor acolo.

— Mergem prin gospodării, vedem cum stau lucrurile, vorbea înainte Platonîci. Poate că prindem doi iepuri dintr-o lovitură. Cu cea mai mare grijă, desigur. Ar fi bine să te apropii şi tu de tinerii de-aici…

Kuzma dădea din cap în semn că a priceput.

— Mă înţeleg eu cu ei.

— Îţi cam place fata? a întrebat pe neaşteptate Platonîci.

Parcă l-ar fi pocnit cu ceva-n cap. Kuzma s-a bosumflat.

— Care fată?

— A gazdelor.

Platonîci s-a uitat lung la el pe deasupra ochelarilor şi a izbucnit în râs. Râdea pe înfundate, şiret şi vesel. Îi zburdau zbârciturile pe faţă.

— Eh, ce mai cekist mi-eşti tu… cap de dovleac!

A râs ce-a râs, iar apoi a zis serios:

— E timpul să te maturizezi şi tu, Kuzma. Câţi ani ai tu acum, că mereu uit?

— Douăzeci.

— Ei, vezi? Bag de seamă că mai mult semeni cu maică-ta. Trecuse de treizeci de ani şi tot mai roşea ca o fetişcană.

*

La sovietul sătesc şi-au scos o listă cu familiile mai înstărite.

— N-o să izbutiţi, le-a spus, binevoitor Kolokolnikov. Nu se bagă ăştia la aşa ceva.

— Asta mai vedem noi.

— A venit şi primăvara. Are fiecare atâtea de făcut…

— Măcar cinci zile să vină, că n-o fi cine ştie ce.

— Sigur, încercaţi…

În prima casă în care au intrat, la Bespalov stăpânul, un mujic împlinit la trup, blajin, cu nişte ochişori înguşti, de nu le scapă nimic, i-a ascultat până la capăt, iar la urmă le-a spus simplu şi răspicat:

— Nu.

— De ce?

— Înţeleg că e după voia fiecăruia?

— Sigur că da.

— Păi, asta-i. Mie nu-mi convine. N-am timp.

— Măcar o zi…

— Niciuna. Nici n-am să vin să mă uit.

În altă gospodărie stăpânii le-au explicat tot atât de hotărât, dar pe un ton ceva mai tăios:

— Când a fost să dărâme biserica, sărăntocii satului s-au descurcat fără noi? N-au decât să-şi clădească şi şcoală, noi nu ne băgăm. C-au ajuns acum deştepţi nevoie mare… Le-ajunge fruntea pân-la ceafă! La ei să vă duceţi, la golanii ăia…

— Fără expresii se poate? s-a înfuriat Platonîci. Doar şi voi aveţi nevoie de şcoală.

— Cui îi trebuie să şi-o facă! Noi o ducem destul de bine şi-aşa.

După ce au ieşit pe uliţă, Platonîci a rămas pe gânduri.

— Neam de oameni dârji ăştia. Oare toţi or fi ca ei?

— Noi am greşit că am început cu ăi mai bogaţi, s-a dumirit Kuzma.

— Să ştii că aşa e, s-a învoit Platonîci. Acum nu mai intrăm pe alese, luăm casele la rând.

9.

Ignati Liubavin îşi făcuse casă în afara vetrei satului. Trăia singur.

Până în nouă sute nouăsprezece, Ignati fusese negustor la oraş, avusese prăvălia lui, casă mare. Dar atunci, în nouă, sute nouăsprezece, i s-a luat tot. A mai izbutit el să dosească, la urmă, câte ceva. Avea, probabil, şi ceva aur. N-a stat mult pe gânduri, şi-a ridicat

casă mai departe de sat, şi-a cumpărat vreo douăzeci de stupi şi o ducea acum destul de bine Nu se plângea. În orice caz, nu cu voce tare.

Bătrânul era înalt de vreo doi metri, uscăţiv, cu o înfăţişare pioasă. Liniştit, tăcut… Tuşea mereu în batistă – aşa îi era obiceiul, nu de alta – şi se uita la toată lumea cu un aer blajin, eu răbdare şi îngăduinţă, de parcă ar purta în el o durere ascunsă.

El şi cu Emelian erau fraţi vitregi, după mame diferite. Nu se împăcau prea bine. Călcau arareori unul în casa altuia, numai când aveau vreo trebuinţă.

Emelian Spiridonîci nu putea să-l supere pe fratele său mai mare. Zicea că are o fire prea ascunsă. „Niciodată nu pricepe omul ce-i în capul lui. Beznă ca-n fundul fântânii", spunea despre el Emelian. Ignati îi răspundea cu aceeaşi monedă. Iar în momentele de sinceritate rea, îi şi spunea lui Emelian ce crede despre el: „Oi fi tu zdravăn, Emelian, ca un stejar şi-ţi închipui că nu e putere pe lume să te doboare. Dar nu-i mare lucru să tai un stejar, să ştii".

Când au ajuns la Ignati, soarele era deja sus.

Pe drum Kondrat l-a rugat de câteva ori pe taică-său să oprească, îi plesnea capul de durere. O dată a şi vărsat.

— Mi se împăienjenesc ochii, şoptea el cu buzele arse. Mi-au venit de hac ăia…

Stăteau în loc câteva momente, pe urmă o luau încetişor mai departe.

Ignati a ieşit în curte să-i întâmpine.

— V-am văzut pe geam, după cal v-am cunoscut… Ce-i cu Kondrat?

— A căzut, l-a lămurit scurt Emelian Spiridonîci.

Cu degetele lui lungi şi albe, Ignat a dat la o parte, cu grijă, părul năclăit de sânge de pe capul lui Kondrat, s-a uitat îndelung la rană.

— De unde a căzut?

— Din pridvor.

Ignati a întors ochii către frate-său, ţinându-se să nu râdă.

— Nici la minciuni nu te prea pricepi. *Emelian – vorbă-n van!*

— Dacă ai tu atâta minte, atunci nu mai întreba. Mai bine du-ne în casă.

Ignati a mai zăbovit o clipă.

— Am acolo pe… a dorit el să explice, dar s-a răzgândit, a făcut din mână că-i tot una şi a pornit primul să intre în casă.

În izbă şedea un necunoscut. Încă tânăr, cu faţa prelungă, palidă, gălbuie la culoare. După înfăţişare părea de la oraş. Avea ochii mari, albaştri. Pe fruntea înaltă, osoasă îi cădea neglijent un ciuf de păr bălai. Îşi freca nervos genunchiul ascuţit cu o mână îngustă, nedeprinsă cu munca. Privirea o avea ageră, scrutătoare.

— El e frate-meu. Iar ăsta mi-e nepot, i-a prezentat Ignati.

Tânărul s-a ridicat sprinten, le-a întins mâna.

— Zakrevski.

Emelian Spiridonîci a strâns fără chef palma umedă. Iar în sinea lui şi-a zis: „Uite-l cum se-alintă ca cioara-n laţ”.

— V-aţi lovit? l-a întrebat grijuliu Zakrevski pe Kondrat, zâmbind.

Kondrat i-a aruncat doar o privire şi n-a spus nimic, Ignati şi-a luat nepotul de braţ şi l-a dus în odaie să-l culce.

— Acum spălăm rana, o oblojim cu nişte ierburi… Pe urmă trebuie să dormi. Dar zdravăn te-au mai atins! Nu puteai să rămâi acasă?

— M-m-m…

— Foarte bine. Când e de rânduit o treabă, o faceţi numai de capul vostru. Că tot îl aveţi cam tare. Crezi că s-ar putea să te caute?

— Nu ştiu. S-ar putea.

— Vai-vai-vai! Ce i-au mai făcut ăştia! Sărmanul căpşor!

*

Emelian Spiridonîci şedea în faţa insului cu faţa gălbejită, fuma. Din când în când îşi trăgea nasul. Omul acela îi stârnea o ură surdă, grea. Nu ştia nici el de ce. Pesemne că trebuia să-şi verse năduful pe careva.

Tânărul cu ochi albaştri nu-l slăbea deloc din priviri. Emelian îi simţea privirea aproape ca o atingere, atentă şi obraznică.

— Fiul dumitale… cum a păţit-o? a întrebat gălbejitul, fără să-şi dezlipească ochii de pe chipul lui Emelian Spiridonîci.

Acesta a ridicat încet capul şi a zis încet, ca să nu-l audă Ignati:

— Ce te bagi tu, buză-bleagă?

Necunoscutul s-a arătat descumpănit pentru o clipă, a clipit de câteva ori, a rămas o vreme nemişcat, tot cu ochii la Emelian Spiridonîci. Pe urmă a surâs. A rostit şi el, tot cu voce scăzută.

— Eşti cam nepoliticos, moşulică. N-ai vrea să-ţi astup eu gura, otreapă? Ce te zborşeşti la mine, ai?

Emelian l-a ţintuit cu privirea.

— Când ţi-oi da eu una peste ochi, te strivesc ca pe-o muscă, a aruncat el vorba, strângând din sprâncene. Ia nu te mai uita aşa la mine, lepădătură! Neam de năpârcă!

Zakrevski şi-a scăpat mâna în buzunar.

— Ajunge! Nemernicule!

Ridicase glasul, se vedea bine că nu-i arde de glumă.

Emelian îl privea drept în faţă şi nici n-a băgat de seamă ce a scos din buzunar. A văzut de abia când şi-a coborât privirea. Pe sub masă, din mâna palidă a tânărului, îl ţintea ochiul gol, negru, al unei ţevi de revolver.

— Ce, aţi căpiat? a răsunat din preajmă glasul lui Ignati.

Zakrevski a băgat revolverul la loc şi i-a explicat în doi peri:

— Întreabă-l pe el… S-a apucat să mă înjure din senin.

— Ce te-a apucat? s-a aplecat Ignati ca un nor negru asupra fratelui.

— Nu zbiera, a făcut acesta cu lehamite. Să mă mai ameninţe el o dată… că acuşi îi mut fălcile.

— Ce, te-ai îndopat cu mătrăgună? nu se domolea Ignati. La ce bun te-ai zbârlit?

— Încetează, dă-l dracului, s-a strâmbat Zakrevski. S-o fi sculat cu fundu-n sus. Dă-ne de băut.

Ignati a amuţit ca la ordin, a săltat capacul de la beci, s-a lăsat sprinten jos, a scos o sticlă prăfuită de-un sfert, a sărit afară la fel de uşor. Zakrevski şi Emelian îl urmăreau din ochi, încruntaţi amândoi.

A umplut Ignati trei pahare, pe unul l-a împins spre marginea mesei, pentru Emelian Spiridonîci. Acesta a întins mâna, a cuprins paharul cu grijă în palma lui uriaşă. A tras cu ochiul la Zakrevski. Zakrevski şi-a ferit privirea, dar tot îl urmărea cu coada ochiului, cu un surâs abia ghicit pe buzele lui subţiri. Emelian Spiridonîci s-a încruntat şi mai tare, a dat paharul pe gât dintr-o duşcă, a râgâit de plăcere şi s-a dres dintr-un castravete murat.

Ignati şi Zakrevski au schimbat o privire iute.

— Bunişor samogonul tău, l-a lăudat Emelian Spiridonîci.

— Din prima tragere. Mai pun?

— Toarnă. Mi-e inima cam grea.

— Degeaba te-ai sfădit cu omul, a făcut Ignati cu capul spre Zakrevski. Dânsul e doctor bun taman pentru boala asta.

— Mie îmi place de el! a exclamat Zakrevski. Hai să bem! Ce zici, bătrâne?

Ciudat lucru, omul acela nu-i mai părea acum lui Emelian Spiridonîci chiar aşa, ca o târâtură spurcată. A ridicat ochii spre el, şi-a tras scaunul mai aproape, a ciocnit paharul cu cel din mâna întinsă a lui Zakrevski.

Au băut. Au mâncat un timp în tăcere.

— De ce zici că ţi-e inima grea? s-a interesat Zakrevski.

— Dac-aş şti! S-a sucit viaţa… dracu' s-o mai descurce.

— Credeam că pe ăştia nimic nu-i mai mişcă din loc, a rostit încet Zakrevski, cu plăcere.

Un zâmbet plăcut i-a luminat acum chipul gălbejit. Şi-a plimbat uşor degetele pe gâtul lui subţire. Şi-a tras şi el scaunul mai aproape.

10.

Primul care s-a învoit să lucreze o zi la construcţia şcolii a fost fierarul Fiodor Baikalov.

Fiodor trăia într-o izbă micuţă, cu două geamuri spre drum. Ieşea din ea îndoit de şale, cu multă grijă, parcă se temea să nu o ia în spinare, din greşeală, cu tavan şi acoperiş cu tot.

Când se întâmpla să fie treaz, era un om uimitor de timid şi ruşinos. Şi muncitor cum nu e altul.

Când lucra parcă se juca, mai mare dragul să-l priveşti. Pe timp de iarnă găseai mereu câţiva oameni în dreptul fierăriei: căscau gura că tot n-aveau ce face. Îţi încânta privirea să-l vezi – mare, serios – cum îndoaie cu lovituri precise, puternice, fierul înroşit, făcând din el tot felul de drăcovenii.

În semiîntunericul fierăriei săreau în toate părţile, cu un foşnet moale, snopi de scântei vesele, luminând chipul concentrat al lui Fedia (aşa-i spuneau, cu drag, cei din sat ţineau la el). Zvonea în joacă ciocanul meşterului, uşor şi apăsat: ding! ding! ding! Iar în urma ciocanului bufnea vlăjganul de ucenic cu barosul: hâc! bang! hâc! bang!

Avea Fedia o putere cum rar se întâlneşte. Dar nu-i plăcea să vorbească despre asta, se ruşina. Îl mai întreba câte unul:

— Fedia, ai putea tu, de-o pildă, să ridici un bou în braţe?

Fedia clipea încurcat din ochii lui mici, de om blând, şi răspundea cu nemulţumire în glas:

— Lasă tu chestiile astea. Ce, te-ai prostit de tot?

Purta mai tot timpul un cămeşoi lung de pânză groasă şi pantaloni tot la fel. Când mergea, fluturau hainele largi pe el, scoţând la iveală contururile unui trup neasemuit de puternic. O încântare.

De sărbători, Fedia se îmbăta cu regularitate. Bea singur. Vara se ascundea în fundul grădinii sau în vreun lan de floarea-soarelui.

Mai întâi zbura o sticlă goală, sclipind zglobiu spre cerul albastru printre tulpinile ţepoase de floarea-soarelui, pe urmă se auzea un oftat ca de foale… şi apărea Fedia, uriaş, înfricoşător.

Ieşea în uliţă cu grumazul aplecat înainte, ca taurii, şi cânta cu glas tare:

Eh, bine e să mori pe acest pământ,
Să te încălzească razele de soare,
Să simţi şi sub brazdă dulcea lor dogoare,
Să ai flori o mie pe al tău mormânt…

Atâta ştia, doar o strofă. Când termina de cântat, îşi sufleca mânecile şi striga:

— Ia, care-i primul? Să iasă înainte!

*

Iar a doua zi de dimineaţă, Fedia cel fioros umbla prin ogradă cu o mutră spăsită şi mai schimba câte-o vorbă cu soaţa.

— Unde mi-ai pus coasa aia? întreba Fedia.

Prin uşa deschisă a izbei se auzea îndată, fără întârziere, răspunsul sfidător:

— Uite-o aici, la mine sub fustă. Că ai şi tu o grijă de lucrurile tale…

Fedia, cu capul lăsat pe-o parte, se căznea mult să-şi adune gândurile. Pe urmă îi spunea grijuliu:

— Vezi, dragă, să nu te tai. Că-ţi curge fiere în loc de sânge… Hî-hî-hî…

Din izbă se auzea îndată zăngănitul expresiv al vătraiului lovit de marginea vetrei. Fedia o lua la fugă, în trap mărunt, către poartă.

Se ivea în pridvor Havronia, femeie zdravănă, arţăgoasă, cu vătraiul sau cu furca de oale în mână. Fedia o prevenise de mai multe ori, mai în glumă, mai în serios:

— Mie să-mi termini cu moda asta una-două, hop cu mâna pe vătrai. Vezi să nu-ţi rup eu o dată mâna aia din cot!

— Taur turbat! Buturugă nenorocită ce eşti! Chinul de pe lume! răsuna glăsciorul ei în aerul proaspăt al dimineţii.

Fedia asculta cu atenţie. Apoi, prinzând momentul prielnic, atunci când soţia îşi mai trăgea sufletul, îi propunea:

— Ia mai cântă tu ceva. Privighetoarea mea cea scumpă!

Havronia se năpustea asupra lui ca o tigroaică. Fedia fugea dar fără grabă, de partea cealaltă a uliţei, se aşeza acolo pe marginea şanţului, lângă pârleazul prietenului său de-o viaţă, Iaşa Goriáci. De obicei Havronia nu trecea dincolo de poartă. Ştia Fedia ce ştia.

Ieşea acum şi Iaşa din casă, se aşeza alături de el. Îşi răsuceau câte o ţigară din faimoasa mahorcă a lui Iaşa, făcută în casă, cu amestec de ierburi parfumate. Stăteau amândoi să asculte „comedia”.

— Huo, urşilor! Trântori blestemaţi! striga Havronia de dincolo de gard. Dacă vă prind, fac eu schelete din voi!

Cei doi prieteni o priveau liniştiţi, mai schimbau câte o vorbă.

— Cam slăbuţ îi zice astăzi.

— N-am încins-o destul, explica Fedia.

Uneori, ca s-o întărite pe Havronia, Iaşa îi arunca de peste drum:

— *Exploatatoare!* (Nemaipomenit ce-i plăceau cuvintele alese.)

— Ce-ai zis? se sufoca de furie Havronia. Du-te de te pupă cu Aniutka chioara! De multişor îţi duce dorul…

Iaşa amuţea. Aniutka era proasta satului. Într-o seară, fiind el cam băut, a înghesuit-o Iaşa într-un cotlon şi a început să-i spună vorbe dulci. Ea, proastă cum e, s-a smucit din braţele lui, l-a zgâriat pe obraz şi a fugit. Asta nu era nimica, dar a şi dat zvon prin tot satul că Iaşa Goriáci a venit s-o peţească, iar ea, Aniutka, nu vrea nici în ruptul capului să se ia cu unul ca el.

— Bea cam prea mult, spunea ea cu toată seriozitatea. Măcar dac-ar

bea şi el mai puţin…

— Mai gândeşte-te şi tu Aniutka, o sfătuiau mujicii. Nu-i da cu piciorul chiar aşa… Că doar voi doi vă iubiţi demult.

— Nu, nu şi nu! Nu mai stăruiţi! Nici nu vreau s-aud.

Mujicii se prăpădeau de râs, iar lui Iaşa îi sărea ţandăra, se jura c-o strânge de gât pe Aniutka.

*

Când au venit orăşenii la el, Fedia era acasă.

Havronia nu se simţea bine, zăcea sus, pe sobă, cu o mutră resemnată, gata să suporte în tăcere toate nedreptăţile sorţii. Fedia meşterea ceva pe laviţă, demonta un lacăt mare, de hambar.

— Bună ziua, oameni buni! a rostit Platonîci cu glas tare.

(La început se cam înfuriase, se întunecase la faţă, dar apoi, după mai multe încercări neizbutite, s-a înveselit fără niciun motiv. „Nu-i nimic, Kuzma, ai să vezi tu, facem noi şcoala. Nu ne lăsăm noi cu una cu două”, i-a declarat el voios.)

La „bună ziua”, Fedia a lăsat lacătul în pace, a ridicat ochii, i-a cercetat o vreme în tăcere pe bătrân şi flăcău.

— Hai să trăiţi.

— Uite care-i treaba, gospodarule, a vorbit Platonîci, îndreptându-se fără a aştepta să fie poftit, spre colţul de la fereastră. În satul ăsta e nevoie de o şcoală… Nu-i aşa că trebuie?

Fedia şi-a încreţit puţin fruntea, îl privea mai departe, întrebător.

— Sigur că trebuie, şi-a dat tot el răspunsul Platonîci. Aia mici trebuie să înveţe carte. Da. Dar n-au şcoală. Ce-i de făcut?

Fedia a râs scurt, începea să-i placă.

— Păi, ce facem?

— Nu ştiu, a recunoscut Fedia.

— O construim noi! a exclamat Platonîci, ca şi cum s-ar fi mirat şi el că există o soluţie atât de simplă.

— Aha, văd eu unde baţi dumneata! s-a dumirit Fedia, lăsând lacătul din mână. Şi, mă rog, cine s-o clădească?

— Păi, cu toţii, împreună. Cinci-şase zile dacă munceşte fiecare şi şcoala-i gata. De lemn nu duceţi voi lipsă.

Fedia l-a ascultat până la capăt, apoi a zis simplu, fără să mai stea pe gânduri:

— Se poate.

Platonîci s-a şi fâstâcit văzând că a izbândit atât de lesne. S-a ridicat, şi-a pipăit nasturii încheiaţi ai paltonului.

— Atunci e bine. Tare bine, frăţioare!… Hai mai departe, Kuzma. La revedere.

— Să fii sănătos.

*

Când au ieşit în uliţă, lui Platonîci îi luceau ochii de bucurie.

— Ce ţi-am spus eu?

— Numai unul…

— Au să vină ei cu toţii!

Platonîci a săltat caraghios din cap, a pornit uşor, plin de încredere, spre gospodăria următoare. Era tare încăpăţânat bătrânul.

Au intrat la Popovi.

Aceştia tocmai luau prânzul. În mijlocul mesei aburea un tuci cu cartofi. Pe băncile din jurul mesei şedeau copiii, care mai de care mai micuţ. Îşi lua fiecare câte un cartof fierbinte din oală, îl curăţa de coajă, trecându-l dintr-o mână în alta, îl muia în sare şi, frigându-şi buzele, îl înfuleca iute cu pâine. Mai luau câte o gură de lapte, toţi dintr-o singură cană. Mária avea grijă s-o umple din când în când. Lapte nu era destul, cei mici se pândeau din ochi să nu soarbă careva mai mult decât i se cuvine. Nu scoteau o vorbă.

— Bună ziua, gospodari!

S-au răsucit cu toţii spre uşă; şase mutrişoare, toate cu aceiaşi ochi senini, „marca Popovilor”, îi cercetau acum curioase pe Platonîci şi Kuzma.

— Intraţi în casă, i-a poftit Serghei Fedorîci, ştergându-şi mâinile cu un prosop de bucătărie.

Platonîci a dat ochii roată, căutând un loc unde să se aşeze.

— Uite acolo, pe pat, i-a arătat stăpânul casei, fără să se ruşineze de izba lui atât de strâmtă şi sărăcăcioasă.

De-o viaţă se obişnuise cu ea.

Cei doi s-au aşezat pe marginea patului înalt, de lemn, acoperit cu o velinţă dungată.

Serghei Fedorîci s-a tras cu scăunelul mai aproape de pat. Şi-a scos punga de tutun.

— Fumaţi?

Platonîci l-a refuzat, dar Kuzma şi-a luat de-o ţigară.

În nicio altă casă nu mai încercase Kuzma ca acum un simţământ atât de dureros de întristare, de milă faţă de oameni. „Uite pentru ăştia trebuie să construim o viaţă nouă”, şi-a zis el, uitându-se la cârdul de copilaşi. Apoi a întâlnit privirea Máriei şi… a înlemnit. Şi-a amintit deodată de maică-sa. Nici n-o cunoscuse, dar din ce-i povestiseră Platonîci şi alţii, îşi refăcuse în minte chipul ei drag, se învăţase cu el, şi-l păstra ca pe un dar de preţ… Aşa i se părea lui că o ţine minte. Se întâmplase să întâlnească femei care să semene cu

maică-sa. Dar fata aceasta, ce să mai vorbim, parcă era aidoma. Lucru ciudat, de mare mirare, să o vezi aici, alături, vie, surâzătoare. Să poţi să o şi atingi cu mâna. Kuzma nu-şi mai lua ochii de la Mária. Nici nu auzea ce discută acolo Platonîci cu gospodarul. Nu mai auzea, nu mai vedea nimic din ce-i în jur. Nici nu şi-a dat seama când au ieşit în uliţă… O avea în ochi tot pe Mária.

— Ce-i asta, unchiule Vasia? Spune. Ai văzut-o cum e?

Platonîci s-a uitat sever la nepotu-său. I-a spus nu prea tare, dar categoric:

— Nu prea-mi plac mie chestiile astea, Kuzma. Ce te-a apucat?

Kuzma n-a răspuns. Pricepuse el că acuma nu e în stare să dea o explicaţie.

Au mers aşa, fără să-şi vorbească, până la gospodăria următoare. Înainte de a intra în casă, Platonîci s-a oprit şi l-a întrebat îngrijorat:

— Ce se întâmplă cu tine? Poţi să-mi explici?

— Îţi spun eu mai târziu. Diseară.

11.

Amândoi fraţii au sosit acasă aproape în acelaşi timp. Makar n-a apucat să ia şaua de pe cal (fusese plecat să caute căciula şi puşca) când s-a deschis poarta şi a intrat în curte Egor.

— Unde-ai fost? l-a întrebat Makar.

— Pe-aici, pe-aproape…

Era o dimineaţă mohorâtă. Cerul era acoperit de nori pluteau jos, deasupra pământului, scăpau în noroi picături rare şi reci.

— L-au omorât ăştia pe frate-tău, Kondrat, a spus Makar.

Egor a încremenit lângă cal.

— Unde?

— Nu l-au omorât chiar de tot… Uită-te şi tu!

Makar i-a arătat căciula năclăită de sânge.

— Cum poţi să spui aşa, că l-au omorât?

— Poate să şi moară.

— S-a bătut cu careva?

— Îhî.

— Cu cine?

— Nu ştiu.

— Ai de-o ţigară? i-a cerut Egor, aşezându-se în iesle. Am rămas fără tutun.

Makar s-a aşezat alături de el, a scos din buzunar punga de mahorcă, i-a întins-o fratelui.

— Cu cine zici că s-a încăierat? a întrebat iar Egor.

— Habar n-am. Nici nu-mi dau seama cu ce le-or fi blagoslovit.

Biciuşca plumbuită nu sfâşie pielea în halul ăsta. Uite aici…

I-a întins căciula, să vadă şi Egor.

— Arunc-o dracului! s-a ferit Egor.

Afară începuse să plouă de-a binelea, răpăiau picături mari pe acoperişul de tablă al grajdului. Ploaie timpurie, prima din acel an.

— Curând ieşim la arat, a oftat Makar.

Egor a adunat de pe jos un pai, l-a luat între dinţi.

— Mi s-au aprins călcâiele, Makar…

Makar s-a întors iute spre el.

— Nu mai spune! După cine?

— Mária Popova.

Makar a rânjit din colţul gurii; o iubire că asta îi făgăduia multe necazuri lui Egor.

— Şi ce-ai de gând?

— Zău că nu ştiu. Îmi vine să-mi cânt singur prohodul.

— M-da… l-a compătimit Makar. Ai încurcat-o, Egor, ai încurcat-o rău. Pun capul la tăiere că el nici n-o să vrea s-audă.

Ştia şi Egor: ori îi aduce vorba lui taică-său despre Mária, ori cară apă cu ciurul, tot una e. O prostie. Emelian Spiridonîci ştia una şi bună: nora trebuie să aibă zestre. Lui Kondrat i-a peţit o fată urâţică şi bolnăvicioasă, dar în schimb dintr-o familie înstărită. „Frumuseţea nu ţine de foame”, a declarat el atunci ritos.

— Ai şi pus-o jos? a întrebat Makar.

Lui Egor i-au tresărit nările. A scuipat într-o parte.

— Ptiu, spurcatule! Numai asta ştii. Crezi că toate sunt la fel?

— Atunci măcar ai pipăit-o un pic?

— Termină, că-ţi dau una peste gură!

— Vezi să nu-ţi dau eu! i-a întors-o Makar; avea acum o lucire veselă, tăioasă în ochi. Dac-ai încurcat-o, acum nu mai ciripi!

Egor a zvârlit paiul, a cules altul.

— Oricum, o să ai tu parte de Mária când mi-oi vedea eu ceafa, a spus Makar, ridicându-se în picioare.

Egor a strivit cu cizma mucul de ţigară şi a zis încet, cu voce schimbată:

— Mai vedem noi.

*

Emelian Spiridonîci s-a întors acasă în ziua următoare,

A intrat pe uşă cu umărul înainte, şi-a dat, pufnind, sacul din spinare.

— Tot mai dormiţi?

Era umflat tot, întunecat la faţă, cu ochii tulburi.

— Bine-ai venit! l-a întâmpinat voios Makar.

Nu era decât el acasă. Tocmai se pregătea să plece; avea pe el o cămaşă albastră de satin, stătea în faţa samovarului bine lustruit, se privea în el ca într-o oglindă.

Taică-său rămăsese cu ochii la el, aştepta.

— A fost careva pe-aici?

— Nimeni. S-a întors Mongolka!

Emelian a clipit mărunt, i-au dat lacrimile.

— Singură?

— Singurică. M-am trezit cu ea nechezând sub geam. Am crezut că visez…

Emelian Spiridonîci şi-a scos mănuşile, şi-a suflat nasul cu zgomot.

— Când ajung la oraş, pun o lumânare de-o rublă la icoana sfântului Nicolae, s-a jurat el, aşezându-se ostenit pe treapta sobei. Du-te de-mi deshamă calul.

— Kondrat unde e?

— A rămas acolo.

Makar a dat să iasă, dar s-a întors îndată, cu ochii măriţi de surprindere.

— Vin încoace… ăştia doi, de la oraş.

Emelian Spiridonîci a scăpat din mână punga de tutun. S-a ridicat, vrând să treacă alături, în odaie, dar se auzea deja scârţâit de paşi în tindă. Amândoi, tatăl şi fiul, au rămas înlemniţi în mijlocul izbei, cu ochii la uşă.

— Bună ziua, gospodari! a rostit Platonîci, intrând în casă împreună cu Kuzma.

— Să fiţi sănătoşi! a răspuns binevoitor Makar. Poftiţi, intraţi…

S-a repezit să-i tragă bătrânului un scaun şi… s-a aşezat tot el. Şi-a dat seama, a sărit în picioare, şi-a tras mai bine cămaşa la spate.

Kuzma se uita nedumerit la Makar. Acesta i-a simţit privirea. Şi-a pironit şi el ochii la Kuzma, îngrijorat.

S-a lăsat o tăcere lungă, cam grea pentru gustul Liubavinilor. Pe Emelian Spiridonîci îl muncea un singur gând: să se aşeze, sau să rămână în picioare? Ori mai bine să plece dincolo, în odaie?

— Uite cu ce treabă am venit noi. S-a hotărât să construim o şcoală aici, în sat. Daţi o mână de ajutor?

Emelian Spiridonîci s-a mişcat, în sfârşit, din loc, s-a dus la uşă să-şi lepede cojocul. Makar s-a aşezat la loc, picior peste picior, gata să ducă o discuţie plăcută.

— Va să zică, vreţi să ne faceţi şcoală? a întrebat Makar, măsurându-l obraznic din ochi pe Platonîci. Mare?

— Noi zicem s-o facem cum trebuie.

— Bun… Dar privată o să aibă?

Emelian Spiridonîci s-a întors înfuriat către fiu-său. Lui Kuzma i s-a

împurpurat semnul de pe frunte. Numai Platonîci şi-a păstrat calmul.

— Te pomeneşti că oi fi meşter mare la closete?

— Îhî. Eu le fac scăunelele. Cu gaură la mijloc, o frumuseţe! a declarat Makar pe un ton serios, chiar solemn. Mai mare dragul să te uiţi la ele! Şed pe ele oamenii zile întregi, nu le mai vine să se scoale de-acolo. Stau ca blegii şi râd de bucurie.

Kuzma a căutat încruntat, furios, cu ochii la Platonîci. Acestuia începuse să i se zbată vizibil pleoapa de la ochiul stâng.

— Ştii tu… Interesantă treabă. Poţi să-mi spui cum te cheamă? a zis Platonîci, umblând cu mâna în buzunar după creion.

Makar l-a privit neliniştit, cu ochii îngustaţi.

— De ce?

— Avem mare nevoie de meşteri ca tine. Cum ziceai că te cheamă?

— Ei, lasă, unchiaşule… Am glumit şi eu, a zâmbit strâmb Makar.

— Numele! a ridicat glasul Platonîci.

Makar a făcut resemnat din umeri.

— Liubavin. Şi să nu zbieri la mine.

— Ce te-ai stropşit aşa, măi bărbuţă? s-a băgat şi Emelian Spiridonîci. Vezi că nu mai sunt vremurile alea.

Pe sub sprâncenele stufoase, ochii îi căpătaseră un licăr întunecat, rău.

Fără să se întoarcă, Platonîci a spus tăios:

— De ajutorul vostru nu mai avem nevoie. Iar pentru faptul că vă bateţi joc de o treabă obştească s-ar putea să fiţi traşi la răspundere!

S-a răsucit scurt şi a pornit spre ieşire.

Emelian Spiridonîci s-a dat la o parte din calea lui. Trecând pe lângă el, Kuzma a încetinit pasul, privindu-l în ochi.

— Ai dreptate că nu mai sunt vremurile alea! Bine-ai zis.

— Hai să fii sănătos, muceo, i-a răspuns blajin Emelian Spiridonîci.

Kuzma, cu dinţii încleştaţi, a pornit cu pieptul înainte spre bătrân, înalt, subţire, drept şi necugetat. Îi ardeau ochii de durere şi furie. Dar tare era slăbuţ, caraghios de pirpiriu în faţa uriaşului Emelian Spiridonîci, pătrat ca un dulap. În tinereţea lui, mujicul putea rupe în pumni oiştea de la şaretă ca pe-un chibrit.

— Kuzma! l-a oprit Platonîci. Hai să mergem.

După ce s-a închis uşa în urma lor. Emelian Spiridonîci a făcut doi paşi spre Makar şi l-a plesnit o dată, tare. Cu obiala peste obraz.

— Prea-ţi dai drumul la gură!

Makar a scuturat din cap, şi-a arătat dinţii ca lupii… S-a dus spre fereastră. L-a urmărit din ochi pe Kuzma, care se retrăgea cu spatele, ferindu-se de dulău, a tras un scuipat pe duşumeaua proaspăt vopsită.

— Pe unul ca ăsta dintr-un pumn l-aş fi dat gata. Dar acum zici că trebuie să-mi ţin gura. Cum de nu le-a venit Kolceak{2} de hac?

— Despre lucrurile astea să ai grijă cum şi cu cine vorbeşti! s-a răstit

la el taică-su.

Şi-a tras şi cealaltă cizmă, a rămas pe gânduri, încruntat.

— Cu ăştia putem s-avem necazuri mari.

— Ne-am cam păcălit noi în nouă sute şapteşpe, a zis Makar cam în doi peri, de nu ştiai dacă îi caută vină lui taică-său ori îi pare doar rău că nu s-a întâmplat să fie altfel. Cu Siberia…

Emelian Spiridonîci s-a uitat dintr-o parte la fiu-său, n-a spus nimic. S-a gândit puţin, apoi a rostit în batjocură:

— De ce nu te-ai dus tu să o salvezi când a fost cu rebeliunea? Că partizanii erau atunci pe-aici, pe-aproape…

De supărare uitase Emelian Spiridonîci că la vremea aceea Makar nu avea decât vreo cincisprezece-şaisprezece ani, cam tinerel pentru un oştean. Şi-a dat seama că a spus o prostie şi a adăugat:

— Nu-i nimic, o scoatem noi la capăt.

— Asta mai rămâne de văzut. Mă întâlnesc deunăzi cu Elizar Kolokolnikov. Zice: „Spune-i lui taică-tău că anul ăsta n-are voie să tocmească oameni la arat!” Cică i-a venit hârtie de la stăpânire. „Vă descurcaţi singuri”, aşa mi-a zis.

Emelian Spiridonîci a rămas iar pe gânduri, întristat. Pe urmă s-a înfuriat deodată:

— Tu să-i spui să nu-şi mai vâre nasul unde nu-i fierbe oala! Că-i fac vânt în Baklan cu hârtia aia a lui cu tot. Auzi tu, preşedintele…

A înjurat cu năduf şi s-a urcat pe sobă să-şi dreagă somnul după o noapte de băutură. Dar nu l-a răbdat inima şi a mai strigat o dată de sus:

— Ei pâine poftesc, dar eu oameni să nu tocmesc!

— Ţi-a ieşit o poezioară, a râs Makar.

— Şi tu ce te hlizeşti acolo? s-a înfuriat de-a binelea Emelian Spiridonîci. Unde te duci de mi te-ai gătit aşa?

Makar a cam băgat-o pe mânecă.

— Mă duceam şi eu să bat o carte. Altceva ce era să fac? Caii i-am potcovit…

— Mai aveai de dres şi grapele!

— E coadă mare acolo… Nu ne-a venit rândul. Iar Fedia ăla se uită cam strâmb la noi…

Emelian Spiridonîci s-a răsucit cu faţa la perete, a mormăit supărat, ca pentru sine.:

— Să se mai strâmbe ei mult, coate-goale…

Makar a ieşit din izbă ca din puşcă. E de rău când bătrânul nu mai ştie pe cine să-şi verse supărarea. După beţie îl durea tare capul şi avea ură pe toată lumea.

*

După ce a ieşit pe poartă, Platonîci s-a oprit să-l aştepte şi pe Kuzma.

— Nu faci bine, nene Vasia, a zis Kuzma din mers.

Platonîci a pornit în lungul ulicioarei spre gospodăria următoare.

— Hai să mergem. Ce zici că nu-i bine?

— Ăştia-s bogătani sadea, iar tu te dai la ei cu creionaşul.. Nu se sperie ei chiar aşa uşor! Şi să ştii că ne-am plictisit să ne tot pierdem vremea cu şcoala asta. De ce-am fost trimişi noi aici?

— Vino mai încoace şi nu striga la mine. Ascultă. Tu nu faci bine, iar nu eu. N-am uitat pentru ce am fost trimişi. Dar tu degeaba crezi că ne-au trimis la nişte proşti.

Au ocolit o băltoacă mare, fiecare pe o latură, s-au apropiat din nou. Platonîci a întins mâna înainte, a făcut-o căuş. Avea o palmă micuţă, plină de zbârcituri.

— Uite-aici trebuie să avem noi tot satul. Pe toţi să-i vedem aşa cum sunt, ca-n palmă. Să-i cunoaştem. Şi să nu batem câmpii, ăsta-i lucrul principal. Iar eu şcoala n-am să mă dau bătut. Dacă nu ei, măcar copiii lor să ne mulţumească. Asta-i treaba, Kuzma. Fii mai deştept. Nu te pripi.

*

În aceeaşi seară, Egor a avut o discuţie nu prea lungă cu taică-său.

Emelian Spiridonîci abia se sculase, şedea pe laviţă, încălzit după somn, bea cvas, mai stătea un pic, iar mai sorbea, sughiţând de plăcere.

Egor a intrat de-afară cu cojocul fluturând pe el. Nici nu şi-a scos căciula şi i-a şi dat drumul:

— Tăticule, vreau să mă însor.

— Hm… Pe cine vrei să iei?

— Pe Mária… Popova.

Emelian Spiridonîci a lăsat cana jos. Nici n-a catadicsit să ridice glasul.

— Ce, îţi râzi de mine?

— Nu râd. O iubesc.

— Mai bine te-ai drăgosti cu iapa popii. Ditai găliganul, dar minte n-ai nici atâtica. Mie să nu-mi mai vii cu vorbe de-astea.

— Atunci mă duc singur s-o peţesc, a spus hotărât Egor. N-am sănghit eu ce-a păţit Kondrat.

A început să se retragă spre uşă, mergând cu spatele. Şi, cu toate că se aştepta la aceasta, abia a apucat să se ferească. Împroşcându-l cu cvas, cana grea de metal i-a zburat pe lângă cap, s-a lovit de tocul uşii

şi s-a rostogolit, zornăind, pe podea.

— Câine! Aşa vorbeşti tu cu taică-tău? a tunat Emelian Spiridonîci în urma fiului.

*

Egor a zburat din tindă, ştergându-şi cvasul de pe faţă cu mâneca. Pe trepte a dat nas în nas cu Makar, care tocmai urca în pridvor.

— Iar te-a plesnit? a întrebat el surâzător.

Egor i s-a pus în cale.

— Hai cu mine.

— Unde?

— La Popovi. În peţit.

Sprâncenele negre, împreunate, ale lui Makar au luat-o singure în sus de uimire.

— El ce-a zis? Primeşte?

— Primeşte. Hai să facem rost de nişte samogon…

Egor l-a luat de braţ pe frate-său şi l-a tras după el, fără să-i mai dea timp să se dezmeticească. Acesta s-a lăsat dus mai mult cu sila. Nu prea-i venea să creadă.

— Tu de ce-ai sărit din casă ca lovit de streche?

— Păi… Îţi spun eu mai pe urmă. Haidem!

— Minţi, s-a dumirit Makar şi s-a oprit în loc. Ce ţi-a mai trăsnit prin minte?

— Ajută-mă, Makar. Vino cu mine. Dac-o peţim şi o aduc acasă, n-o mai dă el afară. Se va teme să nu se dea de ruşine. Iar dacă o alungă, îl las în plata Domnului. Tot cum vreau eu are să fie.

Makar a rămas pe gânduri Peţitul ăsta ar putea să-i iasă şi lui pe nas. Dar, totodată, tare mult îşi dorea să-i facă în necaz lui taică-său. În sufletul lui îi ţinea partea lui Egor. Când a ridicat, în sfârşit, capul, avea în ochi o lucire ştrengărească.

— Haidem!

S-au oprit la o casă pe care o ştiau ei să cumpere trei sticle de samogon şi s-au îndreptat spre gospodăria Popovilor. În faţă mergea Makar.

Avea el o pornire spre risc, un neastâmpăr ce nu-i da pace, iar acum se încinsese de-a binelea. Acum nimeni nu-l mai putea opri. Dacă i-ar fi trecut lui Egor prin minte să dea înapoi, s-ar fi dus singur să o peţească pe Mária. Pentru el.

— I-o coacem noi! îşi freca el mâinile, încântat.

*

Popovii nu aprinseseră încă lampa. Orbecăind prin întuneric, Makar a răsturnat un scăunel.

— Nene Serghei!

— Hău!

— Unde eşti? Ia fă lumină că ţi-au venit musafiri! a spus poruncitor Makar.

Mária a aprins lampa şi, când i-a văzut în prag pe Egor, serios, uşor încruntat, şi pe Makar, surâzând bucuros în mijlocul izbei, i s-au aprins obrajii, s-a trădat de îndată. Serghei Fedorîci a priceput ceva mai târziu.

— Ce-i cu voi, flăcăi?

— Cu noi?…

Spre marea uimire a stăpânului casei, Makar şi-a agăţat scurteica în cui şi s-a apropiat de masă. Egor, tot atât de repede şi de hotărât, şi-a lepădat şi el cojocul de pe umeri.

— Pentru început, scoate dumneata nişte varză. Sau poate n-ai? Pe urmă, om sta şi noi de vorbă.

Makar s-a uitat cu înţeles la Mária. Ea nu mai ştia cum să-şi ascundă ochii senini, înlăcrimaţi de bucurie.

În sfârşit, a priceput şi Serghei Fedorîci despre ce e vorba. S-a îndreptat de şale. Era prima oară când îi veneau peţitori pentru fiica cea mai mare. Acum totul era să se ţină ţeapăn, să nu se facă de râs.

— Ia te uită ce oaspeţi ne-au venit! a spus el de parcă ar sta la îndoială dacă nu cumva e mai cu cale să-i dea pe loc afară pe oaspeţii ăştia.

Dar n-a izbutit să se prefacă multă vreme.

— Mária, adu nişte varză.

S-a aşezat şi el. A întins o mână mică, uscăţivă, să pipăie sticla de pe masă.

— A cam năduşit, otrava.

Makar a scos din buzunar o halcă groasă de slănină (trecuseră în drum şi pe la fratele Efim), a suflat firicelele de tutun care se lipiseră de şorici, a pus-o pe masă.

Din vârful sobei, droaia de copilaşi urmărea cu ochi mari ce se petrece jos.

Serghei Fedorîci le-a tăiat o bucată bună de slănină, le-a aruncat-o.

— Luaţi cu pâine, să n-o mâncaţi goală!

A venit şi Mária cu o strachină de varză murată. A pus-o pe masă şi s-a tras la o parte, lângă perete.

— Aşa-a… Emelian Spiridonîci nu se îndură să vină în peţit la ăştia mai săraci? a întrebat Serghei Fedorîci.

— N-are timp. A răspuns Makar.

*

Efim, om isteţ, simţise din capul locului că ceva nu-i în regulă în cămară, când tăia din slănină, l-a întrebat pe Makar aşa, într-o doară:

— La ce-ţi trebuie?

— Bem şi noi un păhărel cu nişte prieteni.

Efim a priceput că Makar trebuie să-şi fi pus în gând o treabă necurată. Ori o bătaie, ori ceva şi mai rău.

L-a dus pe Makar până-n poartă, iar apoi fuga la taică-său.

Numai ce-a păşit pragul şi a şi întrebat:

— Băieţii unde-s?

— Nu ştiu. Ce-ai cu ei?

— A trecut adineauri Makar pe la mine, mi-a cerut nişte slănină. Avea buzunarele umflate, sticle de samogon, pesemne. N-or fi punând ei ceva la cale?

Emelian Spiridonîci a simţit că i se urcă sângele la cap, s-a înnegurat tot.

— Egorka era cu el?

— Era. Numai că n-a intrat, l-a aşteptat pe uliţă. Pe urmă au plecat împreună.

Emelian Spiridonîci a sărit ca ars, a început să alerge greoi prin izbă.

— Ah, nemernicii! Zăvozi afurisiţi!… Să ştii că s-au dus s-o peţească pe Manka! Unde naiba-mi sunt cizmele? zbiera el, negru de furie.

Le-a găsit tot el, lângă prag… Trăgându-le cu greu pe piciorul gol, mormăia acum încet, ameninţător:

— Le sucesc gâtul la amândoi, paraziţii dracului… Chisăliţă-i fac!

— Care Manka?

— A lui Popov.

Efim s-a luat cu mâinile de cap. Auzi tu, ultimii sărăntoci!

— Makar?

— Egorka… Trăsni-l-ar să-l trăsnească! Hai cu mine!

*

Serghei Fedorîci s-a cherchelit repede. Prinzându-şi între palme capul mic, ciufulit, s-a apucat să cânte încet, cu jale.

Eh, liber sunt pe-acest pământ…

A rupt scurt firul cântării. Lacrimi mari au început să-i picure printre degete.

— Eh, băbuţa mea… Stepaniduşka… Cum de n-ai trăit tu să prinzi ziua asta? Că tare şi-a mai dorit…

Egor strângea din dinţi, s-a foit pe scaun ca să-şi astâmpere tremurul

genunchilor.

— De ce, tăticule, iar începi? Nu trebuie… se ruga de el Mária.

Makar n-a mai lungit mult vorba.

— Cum e, Fedorîci? Ne-o dai pe Mária?

Serghei Fedorîci a tăcut un timp, apoi a zis dintr-o dată, limpede şi răspicat:

— Voi sunteţi oameni răi, Makar! Egor e şi el… tot Liubavin. Din aceeaşi rădăcină. N-aş fi vrut eu să mă încuscresc cu voi, dar… fie! Se vede că aşa e treaba, ce ţi-e scris ţi-e scris.

La un asemenea răspuns Makar s-a şi fâstâcit. S-a mişcat cu scaun cu tot, încurcat. Egor, treaz ca lacrima, nu se atinsese de băutură, a rămas cu ochii la Serghei Fedorîci care-şi cam întrecuse măsura. Iar acesta a tăcut ce a tăcut şi a repetat cu încăpăţânate:

— Oameni răi, asta sunteţi. Negri la suflet.

— Tăticule! a dat să-l îmbuneze Mária.

— Tu să taci! i-a poruncit tatăl. Nu pricepi tu încă mare lucru…

*

Efim s-a strecurat cu grijă până la ferestruica îngustă, joasă, a casei. A tras cu ochiul printr-un colţişor.

— Aicea sunt. Stau la masă.

Uşa subţire, uşurică, a sărit în lături, trosnind, dintr-o lovitură de picior… Trupul mătăhălos al lui Emelian Spiridonîci, ca o dihanie înfricoşătoare, cum nu se poate, părea că umple toată încăperea. Glasul i-a bubuit ca un tunet din senin:

— Afară cu voi de-aici!

Makar s-a dezmeticit primul. S-a ridicat. Nu ştia ce să facă, să fugă de-acolo sau să se mai cârâie puţin?

Egor s-a făcut alb la faţă; şedea tot acolo, strângând în pumn paharul de rachiu. Nici nu s-a clintit.

— Eu cu cine vorbesc? a răcnit Emelian Spiridonîci.

În tăcerea încordată, chinuitoare, s-a auzit clinchetul subţirel al paharului care se spărgea în mâna lui Egor.

Makar s-a urnit spre uşă.

Egor şi-a băgat în buzunar mâna plină de sânge… A pornit şi el spre ieşire.

S-au îmbrăcat amândoi fără grabă. Se auzea cum picură, mărunt şi moale, samogonul vărsat pe masă.

Serghei Fedorîci, tot cu ochii la Liubavini, a şi uitat să închidă gura.

Ultimul a ieşit Emelian Spiridonîci. În curte l-a ajuns din urmă pe Egor, l-a doborât dintr-o singură lovitură la cap. Acesta a dat să se ridice, dar Emelian Spiridonîci l-a mai atins o dată. Egor a rămas lat.

Tatăl a sărit pe el, s-a pus să-l calce în picioare.

Totul se petrecea în tăcere. Efim s-a repezit la taică-său, pe la spate, l-a prins de braţ să-l tragă la o parte.

— Îl omori! Îl omori, nu vezi ce faci? îi sufla el în ceafă.

Bătrânul l-a azvârlit. Cât colo, s-a năpustit iar asupra lui Egor. Egor tot încerca să se ridice, dar îi alunecau mâinile pe zăpada moale, plină de sânge. N-a izbutit. Emelian Spiridonîci a sărit iar pe el, dar în clipa aceea o durere groaznică, ascuţită, în creştet i-a luat vederea. Nebăgat de seamă, Makar smulsese un par din gard, strecurându-se ca o umbră în spatele lui taică-său… Emelian Spiridonîci s-a clătinat, s-a dus câţiva paşi înapoi, gata să cadă pe spate, dar a rămas în picioare, şi-a scuturat capul devenit deodată greu, ca de tuci, a scot un muget sălbatic de taur înjunghiat şi s-a urnit rar asupra fiilor.

— Scoală, Egor, scoală-te mai repede! îl grăbea Makar cu glas sugrumat, punându-se în calea lui taică-său.

Emelian Spiridonîci venea acum de-a dreptul, nu-i mai păsa de nimic, de niciun pericol. A vâjâit parul din mâna lui Makar… S-a rupt în creştetul bătrânului. Emelian Spiridonîci s-a clătinat iar pe picioare…

Egor a izbutit să se ridice, s-a repezit spre gard. Makar după el, crezând că vrea să scape cu fuga. Egor a apucat un par, l-a rupt uşor, ca pe-un chibrit.

— Nu fugi, Makar!

Makar s-a întors. Doar că şi-a smuls şi el un par, unul mai gros.

Nici Efim nu s-a pierdut cu firea. A pus mâna pe o cobiliţă… A rupt-o în două, i-a întins lui taică-său cealaltă jumătate.

Suflau toţi greu, şuierat. Loviturile sunau moale şi înfundat. Mezinii se băteau bine, cu îndârjire, dădeau năvală, îi sileau pe Emelian Spiridonîci şi pe Efim să dea tot mai mult înapoi, spre fundul ogrăzii.

Makar se învârtea ca o zvârlugă printre pari, loviturile lui îşi atingeau des ţinta, ba pe taică-său, ba pe fratele Efim.

Egor încasa mai mult, dar, în schimb, lovea mai puternic; îl pândea mai ales pe taică-său… Şi, prinzând un moment prielnic, l-a izbit drept în frunte. Emelian Spiridonîci a oftat o dată din rărunchi, a scăpat reteveiul din mână şi a luat-o într-o parte, strângându-şi capul între palme. Venit pe la spate, Makar i-a mai dat una, doborându-l la pământ. S-a repezit spre Efim… Acesta a sărit în lături, a început să-şi vânture fără rost jumătatea de cobiliţă, s-a pus să zbiere ca un apucat:

— Ajuto-o-o-r!

Atunci a sărit din tindă şi Serghei Fedorîci. A bubuit în întuneric un foc de armă.

— Plecaţi dracului de-aici! Că vă-mpuşc pe toţi! ţipa el subţire, făcând să clănţăne închizătorul puştii cu o singură ţeavă.

— Egor… Valea!

Makar a rupt-o la fugă din ogradă. Egor s-a luat după el, şchiopătând.

Ajuns dincolo de poartă, Makar s-a întors şi a azvârlit cu parul spre Serghei Fedorîci.

— Mai tragi tu mult cu puşca! Scârnăvie! Ia dă lemnul ăla încoace să-i sparg eu lui geamul. Că de-acum tot n-o să-i mai fim noi rude.

În acea clipă, a plesnit, stârnind ecouri lungi în noapte, încă o împuşcătură; undeva, pe sus, s-a auzit, cum şuieră snopul de alice…

— Hai să plecăm, dă-i în…

— Unde?

Makar şi-a suflat nasul înfundat de sânge în poala cămăşii zdrenţuite.

— Mergem mai întâi la unchiul Ignat… Pe urmă, om mai vedea noi.

— Atunci trecem mai întâi să ne luăm câte-un cal. Nu se ştie câtă vreme o să trebuiască să stăm ascunşi.

Egor s-a învoit…

— Mergi şi tu mai încet… Că nu mi-e prea bine.

12.

Acasă la Ignat cheful era în toi. Fumăraie, gălăgie mare, frânturi de cântece, înjurături întortocheate… Undeva, într-un colţ, nevăzută, mai scârţâia, bătând disperat din foaie, o armonică ostenită.

Un hăndrălău cu umerii lăsaţi, lat cât uşa, se căznea cu tot dinadinsul să joace o căzăcească. Dar, de fiecare dată, îl lăsau picioarele; cădea, se ridica greu, în tăcere, se întindea cât era de lung, îşi punea mâinile în şolduri ca o muiere cu vino-ncoace şi ţipa cu glas subţire: „Aş-şa! Uite-aşa!” îşi făcea vânt la joc… şi iar se răsturna pe spate.

La masă, chiar în mijloc, şedea Zakrevski. Surâdea întruna, pe unul îl bătea pe umăr, altuia îi turna o votcă, bea şi el… Tot el i-a văzut primul pe cei doi necunoscuţi. Şi-a oprit asupra lor o privire tulbure, bănuitoare.

— Voi cine mai sunteţi?

Fără să răspundă, Makar şi-a mijit ochii cu dispreţ. Egor îl căuta din privire pe Ignat. Nu se ştie de ce, dar nu se afla printre oamenii aceia.

Zakrevski s-a ridicat uşor de la locul lui, s-a apropiat de Makar. I-a aruncat din mers cuiva scurt, poruncitor, de nici n-ai fi zis că e băut:

— Vasia, ieşi până afară, vezi ce-i pe-acolo.

Makar îşi vârâse o mână în sân.

— Cine sunteţi voi? a întrebat încă o dată Zakrevski, scrutându-l atent pe Makar, de parcă ar fi vrut să-i citească în suflet.

— Nu pot să stau de vorbă cu tine că-ţi pute gura. Ia dă-te mai

încolo!

Makar a proptit uşurel ţeava puştii retezate în pieptul lui Zakrevski, l-a împins niţel înapoi. Uluit, acesta arunca priviri speriate spre Egor, iar spre Makar, spre uşă…

— Unde-i nenea Ignat? a întrebat Egor.

Zakrevski a suspinat uşurat, a zâmbit, a împins încet puşca la o parte.

— Draci împieliţaţi… Era să fac pe mine de frică! Hai, vino încoace! l-a tras el pe Makar spre masa. Sunteţi de-alde lui Liubavin? V-a trimis bătrânul? E o comoară moşul… Stai jos. Stai, să vezi ce prieteni o să fim noi.

Makar a lăsat puşca într-un colţ, învelită în cojoc, s-a înghesuit între beţivi, ferindu-şi coastele zdrelite… Acum nimeni nu-i mai băga în seamă. Egor şi-a croit cu greu drum până în odaie.

Kondrat zăcea în pat, legat la cap.

— Ce-i cu tine aici?

— Aşa… Să vă vedem.

Kondrat s-a ridicat într-un cot.

— S-a întâmplat ceva acasă?

— Nu s-a-ntâmplat nimica… Culcă-te la loc. Cine-s ăştia?

— Nişte cunoscuţi de-ai lui Ignat. M-au terminal, paraziţii dracului… De două nopţi o ţin într-un chiolhan.

— Nenea Ignat unde-i?

— E plecat la oraş.

A intrat Zakrevski în odaie cu o sticlă în mână.

— Aici eraţi, porumbeilor!

Uitându-se cu drag la Egor, i-a turnat, clănţănind gâtul sticlei pe buza paharului, l-a umplut ochi, i l-a întins.

— Na, bea! Pentru o viaţă liberă… Zău că-mi place neamul vostru!

Egor a împins paharul la o parte.

— Nu vreau. Nu mi-e bine.

— Ba nu, ai să bei…

Zakrevski încerca acum să-i ducă paharul la gură cu de-a sila, stropindu-l cu votcă pe mâini şi pe piept.

Egor i-a zburat paharul din mână.

— Te-ai lipit de mine ca un scai…

— De ăştia-mi sunteţi! a exclamat Zakrevski plin de admiraţie; a dat cu sticla de pământ, s-a clătinat pe picioare, întorcându-se spre uşă. Eh! Dar mai tari decât mine toi nu puteţi să fiţi. Ai înţeles? Vasia! a strigat el, izbind uşa cu piciorul.

Din încăperea de alături răzbăteau ca un val greu zgomotele amestecate ale unei beţii prelungite peste măsură.

— Vasia!

S-a ivit în uşă un bărbat nu prea înalt, cu o barbă mare, bălaie.

Ochii lui mici, de câine credincios, căutau cu grijă către stăpân. Avea privirea limpede, vioaie, se vede treaba că nu băuse.

— Pofteşte-l pe omul ăsta la masă, a arătat Zakrevski spre Egor.

— El ce, nu vrea? s-a minunat sincer Vasia.

— Aşteaptă invitaţie specială.

Vasia s-a apropiat încet de Egor. Acesta nici n-a apucat să-şi dea seama ce se petrece că Vasia l-a şi luat în braţe, strângându-l atât de tare încât a simţit că-i sar ochii din cap de durere. L-a dus aşa până dincolo, i-a dat drumul să cadă greu pe laviţă.

— Aici să-mi stai!

Când l-a văzut pe frate-său, Makar a întins mâinile spre el.

— Egor! Hai şi tu, frăţioare…

Dar s-a băgat cineva între ei, l-a tras la o parte. Egor s-a trezit cu un pahar de votcă în faţă. L-a băut. A mai venit un pahar. L-a dat pe gât şi pe ăsta. Când a ridicat ochii, a văzut că Vasia era cel care-i tot umple paharul.

Zakrevski îi urmărea, retras într-un colţ. După al doilea pahar, s-a aşezat lângă Egor, l-a luat pe după gât. Avea mâinile subţiri, fine.

— Bine-aţi făcut să veniţi încoace. Vrei bani? Muieri? Ai? Spune-mi tu ce-ţi doreşti…

Citeai în ochii lui Zakrevski o lucire de bucurie neprefăcută.

— Eu ce vreau?

— Tu.

— Dar tu?

— Eu vreau să redau libertatea sufletului rus… Să facem naibii mai multe prostii! Cu stăpânirea asta de-acum ne muiem dracului de tot. Te învoieşti?

— Nu ştiu, a zis Egor, scuturându-şi de pe ceafă mâna firavă, fierbinte a lui Zakrevski. Şi nu mă mai tot pipăi, că nu-s muiere.

— Mai bea una! l-a îndemnat Zakrevski.

— Dă-o încoace.

Alături de ei Makar zbiera cât îl ţinea gura:

— Mă învoiesc! Asta-i!… repeta el plimbându-şi cana prin desişul de sticle şi pahare, gata-gata să le răstoarne pe toate. De multă vreme-mi căutam eu o viaţă ca asta, nemernicii mei dragi!… îi strângem noi de gât!

Egor a băut şi al treilea pahar, l-a zvârlit la nimereală, l-a apucat pe Zakrevski de pieptul cămăşii albe, subţiri, l-a tras spre el:

— Iar eu nu mă-nvoiesc. Să nu-mi mai spui mie vorbe de-astea că… te şi pocnesc!

Bătea din foaie armonica, ba hârâia, ba ţiuia… Detunau cizmele pe duşumea, se clătinau pereţii. Şi tot clătinat, ca prin ceaţă, le apăreau în ochi alte chipuri de oameni necunoscuţi…

*

Trei zile mai târziu, pe la miezul nopţii, Makar s-a ivit la casa părintească. Singur. Venise cu o troică. Iar în spatele căruţei erau legaţi alţi doi cai, cei pe care îi luaseră el şi cu Egor când au plecat de acasă.

A lăsat caii în mijlocul ogrăzii, a intrat în izbă. Frumos, îndrăzneţ, avea pe el un cojoc nou-nouţ, o căciulă mare, miţoasă. Se mai clătina încă un pic pe picioare.

În izbă licărea slab flacăra unei lămpi cu petrol. Nu dormeau.

— Bine v-am găsit sănătoşi!

Emelian Spiridonîci zăcea pe sobă oblojit tot cu nişte cârpe, furios şi slăbit (în timpul bătăii el o luase pe coajă cel mai rău). Văzându-şi fiul, îi făcu nevestei semn cu mâna.

— Du-te după Efim. Fuga, i-a şoptit Emelian Spiridonîci.

Makar l-a auzit, a mai făcut doi paşi a pus două revolvere pe faţa de masă albă.

— N-are rost, tăicuţă. Vă împuşc pe loc.

S-a aşezat liniştit, picior peste picior.

— N-am venit cu gând râu. Caii pe care i-am luat vi i-am adus înapoi. Pe mine şi pe Egor să nu ne mai aşteptaţi. Şi cu asta, la revedere.

Şi-a adunat revolverele de pe masă, s-a ridicat. Emelian se uita la el crunt, neputincios, din vârful sobei.

— V-aţi înhăitat cu ăia?

— Îhî. Băieţi de nădejde.

— Hoţi de drumul mare, tâlharilor… Vă blestem pe amândoi!

— De asta nu ne prea pasă. Tu fă-te bine, tăticuţule. Nu fi supărat pe noi. Se vede treaba că v-am potcovit noi cam binişor!…

Pe maică-sa n-a mai răbdat-o sufletul, a bătut din picior.

— Auzi-l, pungaşul naibii! Că doar ţi-e tată! Piei din ochii mei!

Makar a întors capul spre ea, n-a mai spus nimic. A ieşit afară.

13.

N-a putut să-i explice nimic Kuzma unchiului Vasia, nici în seara aceea, nici mai târziu. Nici el nu mai pricepea nimic. Simţea tot timpul că parcă ar fi dator cu ceva faţă de Klavka, cu toate că, oricât şi-ar răscoli inima, tot nu putea să găsească, să înţeleagă pentru ce fel de bucurie trebuie să-i fie recunoscător. Îi era şi ruşine să se mai uite la Klavdia şi se căznea din răsputeri ca ea să nu bage de seamă.

Iar alături de această stingherealã, de simţământul datoriei de a nu

răni o fiinţă care, nu se ştie de ce a pătruns cu de-a sila în viaţa lui, alături de un dor molcom şi de durerea la gândul că face o greşeală pe care n-o va mai putea drege, alături de toate acestea îi înflorea în suflet, zi şi noapte, în toate culorile, o mare bucurie. Mária… Mária nu era departe. Iar el ştia că, într-o buna zi, o va prinde de mână şi o va privi adânc în ochi. Ştia că n-o să se simtă stânjenit şi nici ruşine n-are să-i fie, ci doar bine, foarte bine. Aştepta clipa aceea. Şi uite că a şi venit…

Într-o dimineaţă, o dimineaţă senină de primăvară, Agafia, aşternând masa, le-a povestit aşa, printre altele, că în seara dinainte s-au dus fraţii Liubavin s-o peţească pe Mária Popova. După primele ei vorbe, lui Kuzma i-au năduşit palmele. Parcă a surzit… Nici nu mai auzea ce spune, doar la urmă a început să priceapă câte ceva.

— … iar ăia au prins de veste şi s-au luat după ei. Chiar acolo s-au luat la bătaie! S-au păruit rău, mai-mai să se omoare.

— Cum adică *„să se omoare”*? n-a priceput Platonîci.

El asculta totul cu atenţie.

— Păi, aşa… Pe ăl bătrân abia au putut să-l care până acasă. Zice lumea că-i pe moarte.

— Ce oameni! a exclamat Platonîci. Iar fiii unde sunt?

— Au fugit. Nu li se întâmplă pentru prima dată.

— Asta mai zic şi eu peţit! Şi cum se vor sfârşi toate astea?

— Păi, nicicum. Fug ei ce fug şi iar se-ntorc.

— Dar unde ar putea să fugă?

— În taiga. Că unde altundeva?

— Liubavin zici că-i cheamă?

— Liubavin. Makarka e capul răutăţilor. De mic copil umbla cu biciuşca plumbuită. Egor ai zice că-i mai potolit…

— Las-că toţi sunt pe-o sprânceană. Nişte sălbatici, s-a băgat în vorbă Nikolai.

— Dar Ma… fata ce-a zis? a întrebat Kuzma.

— Ea ce să zică?… Nimic. Nici n-a apucat fata să se bucure şi a rămas cu buzele umflate. Au şi făcut-o de râs în tot satul cu peţitul lor.

Kuzma a ieşit în curte, s-a băgat în magazie, s-a aşezat pe butucul de tăiat lemne. Simţea nevoia să fie singur.

Acolo l-a găsit Klavdia.

— Asta e… ţi s-au aprins călcâiele, a rostit ca încet, oprindu-se în dreptul lui.

Kuzma nici n-a ridicat capul, cum stătea, aplecat peste genunchi, aşa a rămas. Klavdia s-a aşezat şi ea alături, l-a cuprins cu braţele.

— Ah, Doamne, numai necazuri am cu tine…

S-a băgat cu nasul în pieptul lui, s-a pus să bocească. Iar printre sughiţuri îi tot zicea:

— N-am şi eu parte, Doamne, cu ce-oi fi greşit?… îmi spunea mie

inima! Lasă că ţi-o aduc eu… Poate că aşa ţi-oi fi închipuit tu, nu? Dragule, iubitule, slăbănogul meu!… Am ţi-o aduc eu ţie, să văd şi eu! Poate că nici nu vă iubiţi… Iar dacă aşa este, dracu' să vă ia… N-aveţi decât. O fi ea mai bună ca mine?

Abătut, Kuzma tăcea.

*

Klavdia s-a ţinut de cuvânt, în aceeaşi seară a adus-o pe Mária.

Mária se purta cât se poate de firesc, s-a uitat fără sfială la Kuzma, i-a dat bineţe.

Lui i s-a părut că se duce scăunelul de sub el… A dat şi el din cap.

Fetele au trecut în odaie. Nu mai era nimeni acasă (Platonîci plecase în vizită la Fedia Baikalov, se cam împrieteniseră ei în ultimul timp).

Kuzma s-a ridicat, şi-a dorit să plece de-acolo. Îi tremurau genunchii mărunt, neplăcut. Când s-a apucat să-şi tragă haina de piele, s-a deschis uşa de la odaie… Tocmai asta aştepta chinuitor Kuzma, de asta se şi temea, clipa în care are să se deschidă uşa.

— Unde te duci? l-a întrebat Klavdia.

Kuzma n-a mai putut să zică nimic.

— Hai, vino încoace.

S-a dus cum era, cu haina pe el; Klavdia i-a mai făcut şi vânt din spate.

Mária şedea la masă, îmbrăcată într-o rochie albastră, de stambă, pe sub care i se ghicea trupul. Kuzma s-a oprit în dreptul ei, iar ea îl privea de jos cu o uitătură copilărească, senină.

Klavdia s-a oprit în spatele lui Kuzma. Din cauza privirii ei – privire pe care el o simţea – n-a mai găsit nimic de spus.

Au stat aşa multă vreme. Se auzeau şi găinile cum scormonesc pământul uscat de pe prispă.

— Te iubeşte, Manka. S-a îndrăgostit de tine, a rostit Klavdia cu glas tare.

Mária s-a îmbujorat la faţă, s-a ridicat dintr-o singură mişcare. Buzele cărnoase, pline, frumoase, îi tremurau; nici nu ştiai dacă s-a supărat sau s-a pierdut cu firea. Lui Kuzma parcă i s-a făcut şi milă.

— E adevărat, a spus el. Aşa e, cum spune ea.

Máriei i-au lucit lacrimile în ochi. A strâns din pleoape, a scuturat din cap, să nu se vadă.

— Ce v-a apucat… de ce?

— Întreabă-l pe el. Aseară se pupa cu mine, iar azi…

Liniştit, fără şovăială, chiar cu un fel de satisfacţie, Kuzma a spus:

— Minte, Maşa. N-am sărutat-o. Minte.

Klavdia a făcut doi paşi înainte, s-a pus în genunchi în faţa

icoanelor, şi-a făcut larg semnul crucii.

— Aşa să-mi ajute Dumnezeu. Uite că m-am şi închinat.

— Pe cuvânt de onoare, nu s-a întâmplat. N-ai decât să te închini, ce n-a fost n-a fost, o ţinea Kuzma una şi bună.

Klavdia, fără să se ridice din genunchi, a întins mâinile spre Mária, i-a cuprins picioarele, şi-a lipit faţa de poalele fustei ei. S-a pus pe plâns.

— Ba s-a întâmplat, Maniuşka, draga mea… Nu mi-l lua, suflete… Mi s-a uscat inima după el… Mă prăpădesc, aşa să ştii! îmi iau viaţa!

Plângea de ţi se făcea groază, cu suspinuri, ca după mort. Kuzma a simţit că-l şi furnică pe spate.

Mária abia a putut s-o ridice, a aşezat-o pe pat, a izbucnit şi ea în plâns.

— Eu, ce… nici n-am ştiut nimica. Ce-aveţi cu mine, Doamne?… Lăsaţi-mă, lăsaţi-mă să plec…

Kuzma nu mai pricepea nimic, înţelegea doar că, poate, se va sfârşi curând toată tevatura. Nici n-a auzit când a plecat Mária… Era cu ochii duşi pe fereastră. Şi-a revenit numai când l-a atins Klavdia cu mâna. Nu mai plângea, se uita la el cu seriozitate, fără zâmbet. Kuzma a dat să iasă din odaie. Ea i s-a pus în faţă.

— Manka e de-acum departe. Nu te mai duce.

— Nu mă duc după ea. Lasă-mă!

Klavdia a scuturat din cap cu hotărâre, şi-a şters cu mâneca ochii plânşi.

— Mergem împreună.

Odată ieşiţi în uliţă, ea l-a apucat strâns de braţ, l-a tras după ea spre acareturi.

— Unde mă duci?

— Lasă vorba!

Au ajuns la pătulul de fân. Klavdia l-a împins spre borta întunecată a uşii. I-a poruncit în şoaptă:

— Urcă sus.

Kuzma s-a urcat, fâşâia fânul după el. În urma lui s-a căţărat şi Klavdia.

Au ajuns până-n vârf. Klavdia s-a lăsat pe spate. A găsit pe pipăite mâna lui Kuzma, l-a tras peste ea.

Kuzma a simţit că i se ridica la cap o ceaţă fierbinte. Ca să-şi astâmpere tremurul care-l cuprindeam luat o gură de aer, şi-a ţinut răsuflarea… A suflat apoi tare, ca un suspin.

— Ei, ce-i cu tine? Ai? s-a auzit glasul Klavdiei. Aproape de strigăt.

L-a strâns la sân, şoptindu-i repede în ureche:

— Iubitul meu… Ce-i? Ce-i cu tine?…

Pe urmă şi-a prins buzele între dinţi şi a tăcut.

— Asta-era… Acum eşti al meu. Trebuia să-mi dau eu seama,

prostule, a rostit Klavdia într-un târziu, ostenită, liniştită.

Kuzma tăcea. A rămas aşa multă vreme cu ochii la cer, privind printr-o spărtura în acoperiş.

Se înnegura de-acum brâul roşu al înserării. Culoarea lui fierbinte şi-a pierdut strălucirea, prinsă pe la margini de o pânză palidă, cenuşie. Se lăsa noaptea peste ţarini şi peste sat. O noapte mare, tihnită.

14.

A dat de belea Grinka Maliughin. L-au prins oamenii în grajdul unui gospodar.

Era acest Grinka, soi de tâlhar, nărăvit la rele.

Încă pe când era flăcău s-a lăudat o dată de faţă cu prietenii că poate să doboare un armăsar dintr-un singur pumn. S-au prins pe un sfert de votcă.

Grinka a scos din grajd armăsarul de prăsilă al lui taică-său, l-a dus pe izlaz, unde se adunaseră de-acum oamenii (era în zi de Paşti), şi-a scuipat în pumni, şi-a făcut vânt şi l-a trăsnit pe armăsar drept în ochi. Cum stătea armăsarul, şi era cam măricel, deodată i s-au cosit picioarele din faţă.

În seara aceea a aflat de întâmplare şi tatăl lui Grinka. A pus mâna pe nişte hamuri de piele, le-a răsucit în patru, a încuiat uşa şi l-a altoit pe Grinka până aproape să-şi dea duhul.

A zăcut Grinka ce-a zăcut, iar când a putut să umble (dar încă nu să şadă), a făcut rost de o căldare de gaz, a turnat-o la temelia, casei părinteşti, de jur împrejur, şi i-a dat foc. Iar el s-a dus în taiga.

O vreme nu s-a mai ştiut de el.

Pe urmă s-a ivit: umbla într-o şaretă cu doi cai, dădea lovitura prin satele mai îndepărtate. Dar de satul lui nu se atingea, cu toate că se mai întâmpla să treacă pe-acolo în câte-o noapte.

Într-o zi au pus mujicii mâna pe el; îl pârâse prisăcarul Bîstrov.

L-au vârât pe Grinka la puşcărie.

Curând, folosindu-se de zăpăceala din nouă sute şaptesprezece, când nimănui nu-i mai ardea de el, a fugit din închisoare şi a dat buzna, la vreme de noapte, împreună cu alţi doi tovarăşi de-ai lui, în casa bătrânului Bîstrov.

Povesteau oamenii din sat cum s-au petrecut atunci lucrurile.

…Bîstrov şi cu baba lui stăteau tot anul la ei, la prisacă. Iar în noaptea aceea a dat păcatul de-a rămas să doarmă la ei fiica lor, Vera. A zăbovit până mai târziu şi nu i-a mai venit să se ducă acasă.

Stupina nu era departe de sat, chiar la vedere. Iar în sat, mai în margine, stătea cu casa fiul lui Bîstrov, Kirka.

Şi uite că doarme Kirka în noaptea aceea şi i se arată în somn un vis se făcea că vine un om la el, îl apucă de nas şi-i spune. „Dormi? Vezi că-i omoară, ăia acolo pe taică-tău şi pe maică-ta.” Sare Kirka din pat cu inima strânsă şi dă fuga în uliţă. Se uită şi vede că în toate ferestrele casei-părinteşti e atâta lumină cum nu se-aprinde nici de sărbători. Iar, câinele – aveau ei un dulău de lanţ de-i ziceau Borzea – a şi răguşit de atâta lătrat. Pune mâna Kirka pe o rangă şi fuga într-acolo aşa cum era, doar în izmene.

Ajunge el, se furişează până la geam şi trage cu ochiul înăuntru. Şi iată ce vede stau la masă trei oameni, Grinka şi cu fârtaţii lui. Grinka e la mijloc. Beau. Pe masă sunt întinse tot felul de gustări, armele lor tot acolo sunt puse. Iar alături stă, mai mult moartă decât vie, soră-sa, Vera, le serveşte la masă. Mama şi cu tata nu se văd nicăieri.

În clipa în care s-a uitat Kirka pe fereastră tocmai li se terminase rachiul de miere. Grinka l-a trimis pe unul dintre oamenii lui în beci să mai tragă nişte mied proaspăt din butoiaş. Ala s-a ridicat… Kirka, cu ranga-n mână, ţuşti în pridvor. Cum a ieşit, jart cu ranga la cap. Nici pâs n-a zis. Kirka iar la geam. L-au aşteptat ce l-au aşteptat ceilalţi doi, n-au mai răbdat, s-a mai ridicat unul. Kirka iar în pridvor. L-a potolit şi pe-al doilea tot la fel. Dar atunci nici el n-a mai avut răbdare, s-a năpustit în casă, şi-a făcut vânt cu ranga… Iar ea, pârdalnica de rangă, s-a agăţat de o grindă din tavan, a luat-o strâmb. Abia de i-a şters umărul lui Grinka. A dat Grinka să pună mâna pe revolver, dar n-a avut vreme. Kirka s-a repezit la el… S-au rostogolit împreună pe podea. Grinka era mai zdravăn, l-a încălecat pe Kirka şi a început să-l tragă spre masă, unde avea revolverul. Sora a avut atâta minte, a zvârlit pistoalele de pe masă, dar mai departe nu ştia nici ea ce să facă. A rămas acolo stană, de parcă-i crescuseră picioarele în pământ. Iar Grinka îl strângea de gât pe frate-său, se făcuse de-acum vânăt la faţă… Abia a mai apucat să hârâie:

— Borzea…

Sora fuga în curte, sloboade dulăul din lanţ. Din trei salturi câinele ajunge în izbă şi aşa, din mers, îi rupe cu colţii două coaste lui Grinka. Trage Grinka un urlet ca din gură de şarpe şi se-aruncă pe fereastră… A luat-o cu cercevea cu tot şi s-a dus.

— Unde-i tata? întreabă Kirka.

Sora îi arată cu mâna spre pat şi cade lată; i s-au tăiat picioarele.

Dă Kirka plapuma la o parte… Acolo zac alături tata şi cu mama. Morţi amândoi.

După aceea Grinka nu s-a mai arătat multă vreme. S-a dus Kirka împreună cu alţi cinci mujici să-l caute prin taiga. Ia-l de unde nu-i! Se vede treaba că-şi dregea Grinka rănile ca şi ursul, unde-i desişul mai mare.

Pe urmă Kirka şi cu ai lui s-au mutat cu casa în alt sat şi lumea a

uitat de toată povestea.

După o vreme, iar s-a auzit de Grinka; a început să umble zvonul că Grinka şi cu părtaşii lui dau iama prin sate, golesc casele mujicilor mai cu stare. De prins n-au mai putut să-l prindă.

Şi, în sfârşit, au pus mâna pe Grinka… Chiar la el în sat, întristător de simplu.

Într-o noapte bună, cu lună, i-a spart grajdul lui Efim Bespalov, şi-a ales o pereche de armăsari, le-a pus căpestrele… Şi iată că se iveşte în prag chiar stăpânul, Efim.

— Hai să trăieşti, Grinka!

A ridicat Grinka ochii şi a văzut cum se uită, la el ţevile unei puşti noi de Tula, cu basculă, încărcate cu poştie… Iar puţin mâi sus ochii ageri ai stăpânului.

Grinka i-a zâmbit frumos.

— Să trăieşti, Efime.

— Mergem? i-a propus Efim.

Grinka a stat puţin pe gânduri,

— Nu-mi dai drumul?

— Nu.

— Te-oi plăti bine…

— Nu, Grinka, nu pot.

În noaptea aia l-au închis pe Grinka într-o izbă părăsită; şase oameni i-au stat de strajă. Iar dimineaţa s-au pus să-l judece după legea lor. I-au băgat între dinţi un lacăt mare, i-au petrecut nişte dârlogi pe după grumaz, i-au legat mâinile la spate şi l-au plimbat în lungul satului. Alături mergea unul cu un harapnic de cai, bine smolit; care dorea lua biciul şi dădea în Grinka.

Au pornit din capul satului… Mergeau încet. Erau mulţi doritori să-şi încerce puterea.

Grinka mergea cu capul lăsat în piept… Ridica ochii numai atunci când se apropia altul cu biciul. Strângând din ochi, se uita hăituit, cu ură, la omul acela. Îl privea îndelung, de parcă voia să şi-l amintească mai bine. Privirea lui îi întărâtă şi mai rău pe oameni. Îl păleau din toate puterile, se străduiau să-l nimerească peste faţă, să nu se mai uite aşa, ticălosul dracului!… Dar el tot se uita. Când îl ustura mai tare, închidea din ochi pentru o clipă, apoi iar i se aprindea privirea de fiara, de neînţeles, nu a rugă, ci a ţinere de minte.

Pe la mijlocul satului lui Grinka au început să i se împleticească picioarele. Cămaşa de pe el fusese sfâşiată toată de loviturile de bici. Ţi-era şi groază să te uiţi la el, toată faţa îi era brăzdată de dungi roşii, groase. Şiroaie subţirele de sânge i se prelingeau pe gât, sub ham.

Aşa era când au dai de el Platonîci şi Kuzma.

Platonîci se sufoca. Nu mai putea să alerge… Era cam slab de piept, nu ţinea la fugă.

— Fugi după ei, opreşte-i! i-a făcut el semn lui Kuzma.

Cu pasul lui de-un stânjen, Kuzma a prins iute din urmă alaiul.

— Încetaţi! a strigat el tare, cu glas subţire.

Drept răspuns, cineva i-a râs în nas. Nu s-a oprit, nimeni. Nici măcar Grinka nu s-a bucurat, n-a încetinit pasul. Un sătean mai mic de statură, ciufulit tot, l-a luat de braţ pe Kuzma, s-a apucat să-i explice cu răbdare.

— Asta-i datina din moşi-strămoşi, aşa-i judecăm noi pe hoţii de cai.

Kuzma a fugit în fruntea alaiului, a scos revolverul. A spus iarăşi, cu glas ceva mai liniştit:

— Încetaţi imediat! Nu aşa spune legea. Pentru asta există tribunale.

Oamenii au încurcat pasul, s-au învălmăşit, dar tot se mai apropiau încet de Kuzma. El stătea în mijlocul drumului, înalt, înflăcărat, neclintit. Şi nici nu era prea caraghios, că avea revolverul în mână.

— Pe primul care mai loveşte, îl arestez!

Grinka s-a oprit. S-au oprit şi mujicii. L-au înconjurat pe Kuzma, s-au pus să-l lămurească de faptul că dreptatea e de partea lor.

S-a apropiat şi Platonîci. A dispus scurt, dar într-un fel care i-a impus pe dată autoritatea:

— Scoateţi hamul de pe el şi duceţi-l la sovietul sătesc. Eu rămân să le explic oamenilor cum e cu legea sovietică.

La sediul sovietului, Kuzma i-a turnat lui Grinka căldare de apă în cap, l-a aşezat pe o laviţă. Nu l-a dezlegat la mâini, a mai aşteptat să vadă ce zice Platonîci.

Grinka, proptit cu pieptul de marginea mesei, clipea mărunt din ochii lui mici, osteniţi.

— Dă-mi şi mie o ţigară… tovarăşe, a rostit el încetişor, cu glas răguşit.

Kuzma, străduindu-se să nu se uite la el, a răsucit o ţigară, a aprins-o, a vârât-o între buzele umflate, vineţii, ale lui Grinka. Acesta a prins-o între dinţi, a tras de câteva ori adânc în piept, a gemut o dată surei, pentru prima oară.

— M-m… Dacă mai apuc să trăiesc, le-oi tăia eu curele din spinare.

— Cu asemenea vorbe s-ar putea prea bine să nu mai apuci, a spus Kuzma.

Grinka l-a privit scurt şi a zis cu încredere, ca unui prieten:

— Pe toţi i-am ţinut minte, până la unul.

*

Au venit Platonîci şi cu preşedintele. Platonîci îl beştelea din mers pe Elizar.

— Nu vezi ce se petrece chiar sub nasul tău, organ al puterii! Sau

poate te-ai pitit cu bună ştiinţă, ca să nu-i stânjeneşti?…

Kolokolnikov tăcea. A intrat în sovietul sătesc, s-a oprit în prag.

— Uite-l unde era, frumosul! Te-au cam pictat ăştia! Acum n-ai să te mai atingi de bunul altuia.

Grinka nici nu l-a onorat cu privirea pe preşedinte.

— Ce facem cu el? a întrebat Kolokolnikov.

(În ultimele zile renunţase bucuros la împuternicirile pe care le avea. Oameni veniţi de la centru. Trimişi. Cu hârtii în regulă.)

— Există un loc unde l-am putea ţine, până una-alta?

— Avem o cămară…

— Îl bagi acolo. Pui şi-un om. Fără aprobarea noastră nu vă atingeţi de el. Haidem, Kuzma.

Coborând treptele înalte ale pridvorului, Platonîci a exclamat cu năduf:

— Mai şi întrebi de ce-i nevoie de şcoală! Păi avem noi treabă pentru o sută de ani de-acum încolo!

A tăcut o vreme şi a adăugat încet:

— Asta ne e Siberia, aşa să ştii.

— Nene Vasia, l-a tras de mânecă Kuzma.

— Zi!

— Ascultă, nu crezi că Grinka ăsta ştie sigur câte ceva despre bandă?

— Să presupunem că da.

— Dacă-l luăm la cercetat spune tot.

Platonîci a zâmbit fără nicio bucurie.

— Repezit mai eşti… Dar, oricum, o încercare nu strică. Ai făcut o propunere bună. Dar nu prea-mi vine să cred că ne spune ceva. De ştiut poate că ştie, dar n-aş crede că ne spune. Ăştia-s un soi de oameni…

*

În noaptea aceea Kuzma n-a putut să adoarmă. S-a tot gândit. N-are să spună nimic Grinka, asta-i limpede. Să bag frica-n el, să-i spun că-l împuşc? Numai că, vezi, unchiul Vasia… Kuzma a ascultat cum respiră bătrânul. S-a şi gândit „Totuşi, parcă greşeşte şi el un pic. Şcoala-i şcoală, dar avem şi noi o misiune.” Şi uite aşa i-a venit în minte soluţia cea mai simplă. Kuzma s-a şi mişcat în culcuş, a exclamat în gând: „Fir-ar să fie!” Nu l-a mai răbdat inima, i-a dat un ghiont lui Platonîci.

— M-da? a ridicat Platonîci capul. Ce ai?

— Nene Vasia, hai să ieşim un pic din casă.

— De ce?

— E mai bine.

Bătrânul s-a sculat. Şi-au pus cojoacele pe umeri, au ieşit cu grijă, să nu facă zgomot.

Era o noapte întunecoasă, caldă. Picura de pe acoperiş. În ulicioară doi ţărani chercheliţi cântau încet, tărăgănând vorbele:

Tă-ă-ticu' meu plugar era

Şi-aram şi eu în rând cu el…

— Ei, ce e?

— Hai să facem aşa: îl lăsăm pe Grinka să scape, iar noi îi luăm urma. Sigur ne duce la ei. Ce zici?

Platonîci a tăcut îndelung.

— Hm… Şi dacă fuge de tot?

— Nu fuge. Doar suntem doi.

— Ei, ştii şi tu ce fel de alergător sunt eu… Poate să-l rugăm şi pe Fedia?

— Sigur!

— Trebuie să ne gândim bine, nepoate. Riscul e mare; dacă fuge, noi răspundem. Pe urmă, nici nu strică să-l întrebăm de una, de alta. Mâine îl luăm la cercetat, iar după aceea hotărâm ce facem. Acum însă mai tragem şi noi un pui de somn.

— Du-te tu, eu mai rămân niţel.

Platonîci s-a dus înapoi în izbă.

Kuzma s-a aşezat pe trepte. Iar l-a copleşit, şi mai tare, dorul după Mária. Îi părea că Mária devine tot mai de neatins. Se îndepărta, se tot îndepărta, ca-n vis. Şi parcă l-ar chema. Îi era cu neputinţă să se înveţe cu gândul că niciodată nu o va lua de mână, nu o va privi în ochi… De ce oare se-ntâmplă lucruri din astea în viaţa omului?

*

Peste noapte, Grinka şi-a mai revenit. Rănile de pe faţă i s-au mai uscat, au prins coajă. Şi privirea o avea mai vioaie.

— Unde-ţi sunt tovarăşii? l-a luat de-a dreptul Platonîci.

Grinka i-a surâs în zeflemea.

— Eu lucrez singur, moşule.

— Caii la ce ţi-au trebuit?

— De cai e mereu nevoie.

— Până acum unde-ai fost?

— Departe.

Era limpede că nu se aleg cu nimic dintr-un asemenea interogatoriu.

Platonîci a tăcut, s-a apucat să-şi răsucească o ţigară. Kuzma se uita cu asprime la tâlhar.

— Îmi daţi şi mie o ţigară? a întrebat Grinka, mişcând din mâinile

bine legate.

— Dă-i tu, Kuzma.

— I-aş da eu lui, acuşica! s-a zborşit Kuzma. Şi-a găsit proştii! Când te întreabă cineva ca oamenii, trebuie să şi răspunzi!

Platonîci l-a privit cu uimire pe nepotu-său. Iar Grinka a zâmbit, arătându-şi dinţii rari, galbeni.

— Ăsta-i copil de ţâţă. Nu sunteţi voi ăia să mă cercetaţi pe mine.

— Du-l de-aici, a spus Platonîci.

Grinka s-a ridicat, a pornit spre uşă.

— Că m-aţi scos ieri din belea, pentru asta vă mulţumesc.

— Mişcă, l-a împins din spate Kuzma.

Când s-a închis uşa cămării în urma lui, Grinka a mai spus de dincolo:

— Dar pentru că nu mi-aţi dat de fumat, n-am să vă pomenesc de bine.

— Stai tu şi fără tutun, i-a retezat-o Kuzma.

Se lasă înserarea. În poala pădurii, pe un drumeag desfundat merg Grinka şi Kuzma. Grinka în faţă, Kuzma în urma lui, la câţiva paşi.

În pădure miroase a răşină. Iar din partea cealaltă, dinspre ţarină, vine o boare umedă de pământ reavăn. De undeva, de departe, de dincolo de câmp, dincolo de văpaia, asfinţitului, abia se aude un ecou de cântec. Iar mai încolo, în pădure, clipocesc apele învolburate ale râului.

Grinka nu se prea grăbeşte. Păşeşte legănat, se mai uită în dreapta, în stânga. Mâinile le are strâns legate la spate cu o cureluşă.

— Ce crezi, câţi ani au să-mi dea? întreabă el.

— Nu ştiu, răspunde Kuzma. Eu nu-s judecător.

— Da' bolşevic eşti? întreabă iar Grinka, după o scurtă tăcere.

— Nu e treaba ta.

— Eu îi respect pe bolşevici, declară cu seriozitate Grinka. Mi-a plăcut cum au băgat spaima în ţarul Nicolae. E adevărat că tot mai stă la puşcărie? a întors capul Grinka, încetinind pasul. Se zice că Lenin ăsta al vostru a poruncit să nu-i facă nimeni nimic. S-au făcut vreo cinci ani de când stă.

— Cui să nu-i facă nimic?

— Păi, ţarului Nicolae.

— Nicolae al tău e demult pe lumea cealaltă…

Mai merg ei o vreme în tăcere. Pe neaşteptate, Grinka începe să cânte cât îl ţine gura:

Demult, demult,

În anii tinereţii,

Am cunoscut-o într-un poştalion…

— Încetează! i-a ordonat Kuzma.

Se temea ca nu cumva cântecul să fie un fel de semnal pentru

tovarăşii lui de tâlhărie.

Grinka a scuturat din cap şi s-a pus să urle, şi mai tare:

O dată mi-a fost dat

Pe drumul vieţii

Să mă…

Kuzma i-a pus piedică pe la spate. Grinka a căzut cu faţa în noroi.

— Nu ţi-am spus să încetezi?

Grinka s-a întors pe spate, şi-a scuipat noroiul din gură şi, uitându-se de jos la Kuzma. S-a strâmbat de parcă i-ar fi fost milă.

— Eh, copile, numai să te prind eu la loc întunecos, că ce te-aş mai dezmierda…

— Scoală de-acolo!

— Nu vreau.

Grinka s-a întins mai bine, şi-a desfăcut larg picioarele… Se uita sfidător la Kuzma.

O vreme, Kuzma n-a mai ştiut ce să facă. Pe urmă s-a aplecat spre Grinka şi i-a spus sec:

— De dus tot te duc eu unde trebuie. Iar acolo am să le povestesc, aşa să ştii, ce figuri mi-ai făcut tu pe drum. S-ar putea să-ţi mai pună câte ceva la socoteală…

Asta cam semăna a adevăr. Grinka rămase pe gânduri.

— Dar mă laşi să-mi termin cântecul?

— Da, dar mai încet.

S-a ridicat Grinka, s-a scuturat şi iar a pornit la drum. I-a pierit pofta de cântat.

Mergeau în tăcere. Se înnopta acum de-a binelea.

Kuzma privea încordat înainte.

Au trecut podişca şubredă peste un pârâiaş larg, au urcat un dâmb. De aici drumul o cotea brusc în pădure.

— Stai aşa, a spus atunci Kuzma, s-a dus până-n marginea drumului, s-a aşezat la rădăcina unui pin. Doar să-mi trag obiala.

Grinka a rămas în mijlocul drumului.

Când Kuzma s-a aplecat să-şi tragă cizma, Grinka şi-a furişat privirea în jur, pe nevăzute, a înghiţit în sec. Kuzma şi-a prins buza între dinţi, strâmbându-se de efort. Nu-i ieşea deloc cizma din picior. În numai două sărituri, Grinka a ajuns la copaci şi a luat-o la fugă prin pădure de trosneau crengile în urma lui. Kuzma şi-a scos iute revolverul, a tras un foc în aer. Îndată, ca din pământ, s-au ivit Platonîci şi Fedia. Fedia a tras o clipă cu urechea şi a pornit în goană după Grinka. Kuzma sărea într-un picior să-şi încalţe cizma din mers. L-a urmat şi el. Platonîci a fugit o vreme alături de ei, apoi şi-a apăsat mâna pe inimă, s-a oprit.

— Asia a fost, băieţi. Mergeţi voi…

Alergau cu grijă, se opreau des, ascultau zgomotele pădurii. Grinka,

îmbătat de-atâta noroc, fugea tot de-a dreptul, fără oprire. Au gonit aşa mult timp. Kuzma a început să-şi piardă răsuflarea, îi ardea capul. Îi jucau în ochi nişte cercuri de lumină. Fedia sufla şi el cam greu, dar alerga bine, aproape fără zgomot.

În sfârşit, a ostenit şi Grinka, a luat-o la pas. Nu era prea departe, se auzea trosnind câte o crenguţă sub picior, tuşea din când în când, scuipa.

S-au apropiat şi mai mult de el.

Fedia înainta cu paşi atât de uşori încât Kuzma a avut în vreo două rânduri impresia că se pierde de el, grăbea pasul şi se lovea de spatele lui.

Iar Grinka tot mergea înainte. Din când în când, se oprea să asculte dacă nu e cumva urmărit… Atunci Fedia şi Kuzma încremeneau pe loc. Grinka pornea mai departe. Şi iarăşi îl urmau Fedia şi Kuzma, în pas cu el, ţinându-şi răsuflarea.

Grinka s-a oprit din nou. A stat mult timp aşa, trăgând cu urechea, apoi a pornit, nu se ştie de ce, înapoi. Fedia s-a culcat la pământ, i-a făcut semn lui Kuzma să facă ta fel. S-a culcat şi Kuzma. Grinka s-a oprit la vreo patru paşi de ei, şi-a ales pe pipăite un pin mai subţire, s-a apucat să frece cureluşa de la mâini de scoarţa lui zgrunţuroasă.

Când s-a lăsat Kuzma la pământ, a început să mişte sub el ceva ţepos. S-a smucit în sus fără să vrea, i-a trosnit o uscătură sub picior. Kuzma s-a culcat la loc, strângând din dinţi, simţind cum îi intră ţepii aceia în burtă.

Grinka a înlemnit. S-a făcut linişte.

Vietatea cea ţepoasă mişca mai departe, chiar în dreptul inimii lui Kuzma. „Acuşi mă-nhaţă, gândea el, scăldat în sudori reci. Acuşica…”

Grinka a ascultat îndelung, apoi a oftat şi s-a apucat iar să frece cureluşa. Foşneau, căzând la pământ, bucăţele de coajă de pin, se mişcau crengile.

Kuzma s-a ridicat în mâini încet, fără zgomot. S-a rostogolit ceva de sub el, cu un foşnet uşor. Tot aşa, încet, cu mare grijă, Kuzma s-a lăsat iar jos, şi-a lipit faţa de firişoarele de iarbă tânără, parfumată. „Un arici, pricepu el în sfârşit. Auzi, ce mai drăcuşor!”

Grinka şi-a terminat treaba. A râs încetişor. S-a auzit zornăind scurt catarama când a aruncat cureluşa cât colo.

— Aşa băi… muscalilor!

A râs din nou scurt, cu satisfacţie. Şi iar a luat-o la picior.

Fedia s-a ridicat. Kuzma şi el. Au pornit după Grinka. Acesta nu se mai grăbea. Doar foşnetul lăstarilor sau zgomotul unui vreasc strivit sub picior îi trădau înaintarea. Deodată, nu s-a mai auzit nimic. Fedia a mai făcut câţiva paşi, a stat puţin să asculte şi s-a aşezat jos, cu spatele sprijinit de un brad gros. L-a tras lângă el şi pe Kuzma.

— Se odihneşte, i-a şoptit în ureche.

Kuzma a scrutat întunericul până au început să-l usture ochii, dar n-a putut prinde nicio mişcare. Atunci şi-a întors privirea spre cerul plumburiu. Pe urmă a simţit că-l ia cineva uşor de umeri şi îl propteşte de trunchiul cald al bradului. În ultima clipă, doar atâta i-a mai trecut prin minte „Numai să n-adorm, fir-ar să fie…”

Şi a adormit. Iar când s-a trezit se crăpa deja de ziuă. Fedia stătea lângă el, încruntat, spăşit.

— S-a dus Grinka. Încă pe noapte. Eu am crezut că s-a culcat să se odihnească… Ne-a scăpat.

Kuzma a scuturat din cap, a vrut mai întâi să creadă că a visat, dar a priceput că. Ăsta-i adevărul: le-a scăpat Grinka.

— Dau eu de el, a rostit Fedia, fără să se uite la Kuzma. Cred, totuşi, că nu e cu banda…

15.

Beau în neştire, ca apucaţii, până nu mai vedeau nimic în faţa ochilor. Beau de nici nu se mai mirau şi nici nu se întrebau cât poate să reziste o inimă de om.

În scurtele momente de limpezire, Egor nu zărea decât mutra gălbejită a lui Zakrevski şi fălcile de fier ale lui Vasia. „Ce naiba-i cu mine?” se chinuia el să se dumirească, dar îndată se prindeau iar toate într-o rotire şuierătoare şi îi venea şi lui să se învârtească, să calce pe cineva în picioare. Durerea din trup i se mai domolise.

Tot aşa, când i s-au luminat un pic minţile, Egor a văzut pe masă o fetişcană goală-puşcă. Alături stătea Zakrevski şi zbiera la ea:

— Dansează! Dansează, vaco!

Era pământiu la faţă, înfuriat. Ţipa furios, cu glas subţire.

Fata îşi acoperea ruşinea cu mâinile şi plângea Cu suspine. Din toate părţile, o sumedenie de ochi tulburi de beţie o priveau încordat şi tâmp. Nu pricepea nimeni ce-i cu ea acolo şi ce se doreşte de la ea. Numai Zakrevski ştia cum ar fi trebuit să fie şi-l scotea din minţi faptul că fata nu dansează ca să-i minuneze pe tovarăşii lui de băutură.

— Dansează! urla Zakrevski.

Fata nu dansa. Plângea.

Zakrevski a scuipat într-o parte, înjurând de mamă.

— Asta-i Asia! a exclamat el cu amărăciune, vârându-şi revolverul în buzunar. Aşa ai să-nveţi tu să trăieşti omeneşte!… Luaţi capra asta de-aici!

Vasia a luat fata în braţe ca pe-un snop şi, dacă tot nu-i ardea nimănui de ea, a dat să treacă cu ea în odaie. (Omul acesta era mai puţin beat decât ceilalţi, deşi se părea că bea mai mult.) Dar Zakrevski

a strigat poruncitor după el:

— Vasia!

Vasia a lăsat fata din braţe, i-a făcut vânt în odaie, plesnindu-i o palmă mai jos de şale.

— Bombonică!

Iar s-au pus să zbiere, să urle, să fluiere… S-a prăbuşit iar totul, huruind, într-o harababură cumplită.

*

Ignati s-a întors acasă în dimineaţa următoare, devreme. Trecând pragul, a trebuit să-şi astupe nasul, a făcut un pas înapoi; era în casă o duhoare atât de fioroasă de votcă şi borâtură încât i-a venit ameţeală.

Pe jos, pe sobă, pe sub masă dormeau petrecăreţii. Zăceau în cele mai ciudate poziţii, ca o grămadă de hoituri. Duduiau pereţii de sforăituri.

Ignati a căutat din ochi după Zakrevski, a trecut apoi în odaie.

Zakrevski dormea direct pe duşumea. Cămaşa albă i se ridicase până la ceafă, i se vedea spinarea îngustă, cu vertebrele puternic ieşite în afară.

Kondrat şi-a săltat cu greu capul de pe pernă.

— Uite c-ai venit. Îţi mai recunoşti casa?

Ignati s-a oprit în mijlocul odăii, şi-a scos căciula, l-a privit lung, cu atenţie pe Zakrevski, ca la un mort s-a uitat la el. Pe urmă a zis aşa, fără nicio legătură:

— Tat-său a fost general.

— Să ştii că şi bea ca un general… I-a nărăvit la băutură şi pe ăştia ai mei, mai mici, javrele.

Ignati a ridicat ochii spre el.

— Pe cine?

— Pe Makarka şi pe Egor. Zac şi ei acolo, a rostit ostenit Kondrat, a închis ochii, pipăindu-şi capul cu palma. Şi ce naiba n-au mai făcut ei aici! Dacă eram în puteri, pe toţi i-aş fi strâns de gât, ca pe câinii turbaţi… Mai ales pe ăsta, a făcut el din bărbie spre Zakrevski.

Ignati s-a aplecat asupra feciorului de general, l-a scuturat zdravăn de umăr.

— E-e!

Acesta a ridicat capul abia după o vreme ochii lui tulburi au izbutit să desprindă din ceaţă chipul lui Ignati.

— Tu erai?

— Acum eşti în stare să judeci? Hai că avem de vorbit.

— Ai ceva veşti?

Zakrevski a dat să se salte în picioare, dar a alunecat într-o parte, s-

a lovit cu capul de perete. Frecându-şi locul unde se lovise, a zis:

— Am făcut-o cam lată… fir-ar ea de băutură! E ceva serios?

— Îţi spun afară.

Au ieşit amândoi, s-au întors după un timp. Zakrevski era acum fără cămaşă, ud tot. S-a şters cu o cârpă, a pus pe el o cămaşă curată de-a lui Ignati, s-a dus dincolo să-şi trezească oamenii. Arăta cam îngrijorat. Se vede că veştile aduse de Ignati nu erau prea bune.

S-au apucat împreună să-i scoale în ghionţi pe oamenii adormiţi, i-au mânat pe toţi afară să-şi mai revină măcar puţin la aer curat. Se pare că se pregăteau de plecare.

A intrat în odaie Egor. S-a aşezat pe marginea patului lui Kondrat.

— Aţi ajuns să vă-nhăitaţi cu ăştia? a întrebat cu asprime Kondrat.

Egor, cu capul proptit în palme, se uita mohorât spre podea.

— Acasă ce naiba aţi mai făcut?

— Ne-am bătut cu tata.

— Şi acum?

— Ce acum?…

— Vă duceţi cu ei?

— De ce? Eu nu mă duc.

Egor şi-a pipăit buzunarul. Era gol.

— Ai de-o ţigară?

— Aici, sub pernă. Trebuie să te-ntorci acasă. Vine vremea de arat…

— Nici acasă nu mă mai duc, a rostit Egor încet, dar hotărât, umezind cu limba peticelul de ziar.

— Şi-atunci unde te aciuieşti?

— Găsesc eu.

— Pe tata l-aţi cotonogit rău?

— Nu ştiu.

Egor a tras adânc din ţigară, a închis ochii de plăcere.

A intrat şi Makar. Avea în mâini o sticlă şi două pahare. S-a apropiat de Egor, s-a întors cu şoldul la el.

— Vezi că am doi castraveţi muraţi în buzunar.

Egor a scos castraveţii.

— Să ne dregem. Am un gust în gură de parc-aş fi înfulecat o căruţă de bălegar.

Makar a întors ochii spre Kondrat, a zâmbit strâmb.

— Nu bei şi tu cu noi?

— Vă întoarceţi acasă sau nu? a întrebat încruntat Kondrat. Ce, v-aţi smintit la cap? Curând trebuie să ieşim la arat…

Makar a băut, s-a scuturat tot.

— Ţărişoară, nemernica!

A băut şi Egor, a muşcat o jumătate de castravete.

Kondrat îi ţintuia furios cu privirea.

— Acasă? i-a întors întrebarea Makar. N-am să mai trec eu de-acum

multă vreme pe-acasă.

— Ptiu! a făcut Kondrat, răsucindu-şi capul rănit spre perete. Dă Dumnezeu şi mă fac eu bine, vă dibuiesc eu pe voi, neghiobilor, cu biciul de trei coţi am să vă mân până acasă. Trei piei am să vă iau, de pe amândoi!

— Vezi că biciul are două capete, a zis Makar, fără nicio ameninţare în glas.

— Ai să vezi tu atunci câte are!… Te-oi potoli eu îndată, stricatule!

Kondrat şi-a ridicat capul de pe pernă. Ochii lui maronii, atinşi parcă de o pulbere verzuie, îl priveau drept, neclintit, pe Makar. Nici chiar Makar n-a rezistat acelei priviri, şi-a mişcat dispreţuitor sprâncenele arcuite, ca nişte aripi, şi a întors capul.

A intrat acum şi Zakrevski. Era gata îmbrăcat. Le-a surâs cu înţelegere.

— Ultimele minute? E timpul, fraţilor. Ne cheamă goarna, cum s-ar zice.

— Eu nu merg nicăieri, a spus Egor.

Zakrevski nu s-a mirat.

— Dar tu? s-a întors el spre Makar.

— Ba eu merg.

— Makar! s-a săltat Kondrat în capul oaselor. Pentru ultima oară îţi spun!

— Şi ce oare spune? l-a întrebat Zakrevski pe Makar. M-m?

— Tu… târâtură nenorocită! a strigat la el Kondrat. Acuşi prind puteri, mă scol şi-ţi rup picioruşele tale de general.

Zakrevski s-a roşit tot la faţă. Şi-a smuls revolverul din buzunar şi s-a urnit spre Kondrat. Şi-a strâmbat buzele subţiri într-un zâmbet hotărât, rău.

Egor, fără să se ridice, i-a tras un picior în burtă de l-a aruncat cât colo. Makar l-a prins în cădere pe căpitan şi i-a sucit cu îndemânare revolverul din mână.

Zakrevski s-a pierdut cu firea, şi-a trecut de câteva ori, nervos, mâna peste faţă,

— Voi… ce v-a apucat?

A scăpat o privire spre uşă.

Makar stătea în prag, atent, cu ochii mijiţi.

— Dă-mi-l, s-a întins Zakrevski după revolver. Dracu' să vă ia… canalii. Dă-l încoace.

— Acum mergem, ţi-l dau afară.

— Vii cu mine?

— Vin.

— Canalii, a mai zis o dată Zakrevski şi a ieşit afară fără să se mai uite la ei..

Makar şi-a plecat capul şi a pornit în urma lui. Nici el n-a mai întors

privirea. Fraţii au rămas multă vreme cu ochii la uşă, parcă aşteptau să se deschidă, să vină Makar să le spună: „M-am răzgândit”.

În locul lui Makar a intrat Ignati.

— Makarka a plecat cu ei, a rostit încet Kondrat. Poţi să-l ţii?…

Ignati a făcut din mână a lehamite.

— N-are decât să-şi rupă gâtul pe undeva. N-am eu timp să mă gândesc nici la ale mele.

16.

După ce i-a arătat lui Kuzma cum să ajungă acasă, Fedia, fără să-şi ia măcar rămas bun, a pornit cu pas iute în altă direcţie.

— Fiodor! l-a strigat Kuzma când era de-acum destul de departe.

Fedia s-a oprit.

— Ia-l! i-a arătat Kuzma revolverul.

Fedia a făcut din mână că nu şi şi-a continuat drumul.

Mergând direct prin pădure, fără să aleagă poteca, a ajuns la râul Baklan, s-a chinuit multă vreme să găsească o barcă. În sfârşit, a zărit o lotcuţă, nu se ştie a cui, legată de o buturugă mare. A spart lacătul cu un pietroi, a tras-o la apă şi, folosind o scândură de la banchetă în loc de vâslă, a trecut apa. A tras lotca mai sus, pe mal, şi iar s-a afundat în pădure. A mers aşa mult timp. Dând la o parte crengile, să nu-i intre în ochi… Din când în când, mai sărea peste un pârâiaş sau un trunchi doborât de vânt.

Abia spre prânz a ieşit într-o poiană. În mijlocul poienii se ridica o izbă. Era o izbă nu prea mare, cu o ferestruică îngustă şi un horn de tablă pe acoperiş. Un fum subţire, albăstrui, se învolbura pe coş şi se lăţea în straturi joase peste poiană.

Fedia s-a uitat cu grijă în toate părţile, apoi a intrat în izbă.

În faţa vetrei stătea pe vine un moşneag, cu pletele albe, cu ochii umezi, slabi la vedere. Bătrânul l-a cercetat îndelung, clipind des.

— Oi fi tu, Fiodor? a rostit el într-un târziu.

— Eu sunt. Să trăieşti, tăticule.

— Ai venit să vânezi ceva raţe?

— Nu chiar… Am o treabă, am intrat să mă încălzesc niţel.

— Bine-ai făcut, l-a aprobat moşneagul. Ia loc. Acuşi e gata şi ciorba.

Fiodor s-a aşezat, şi-a plimbat privirea prin izbă. Pe pereţi, până-n tavan, atârnau mănunchiuri de ierburi uscate. Oricât ai aerisi, nu ieşea mireasma aceea de ierburi din casă nici iarna, nici vara. În colţul din faţă stătea agăţată o icoana mare a Sfintei Născătoare.

Bătrânul, Sosnin Mihei îl chema (în sat i se zicea Miheiuşka), era din Baklan. Stătea la o fiică de-a lui, văduvă, nu mai muncea de mult.

S-a întâmplat ca, de faţă cu el, oamenii să dea jos crucea de pe sfânta biserică… Miheiuşka o dată a pălit, s-a dus acasă şi a căzut la pat. Iar când s-a mai întremat, a plecat din sat de tot. S-a aşezat într-o colibă de vânătoare. De mâncare îi aduceau cei ce mai ieşeau la vânat, iar de vreo două ori pe lună mai venea şi fiică-sa, îi căra câte ceva de-ale gurii. Uneori, pe vreme bună, mai prindea şi el ceva peşte. N-avea de gând să se mai întoarcă în sat.

— Întoarce-te acasă, de ce te încăpăţânezi? Doar au mai rămas şi alţi bătrâni… Ce, or fi ei mai răi decât tine? l-a întrebat fiica într-un moment de supărare.

— N-au decât să rămână, îi răspundea supus Miheiuşka. Să trăiască sănătoşi. Eu n-am să le zic nimic. Dar cât mi-e dat să trăiesc, eu aici rămân.

— Cu sănătatea cum o mai duci, tăticule? l-a întrebat Fiodor.

— Binişor, mă mai ţine Dumnezeu.

— N-a trecut nimeni azi pe la tine?

— Nu, nimeni.

— Eu mai zăbovesc pe-aci până spre seară.

— Păi, rămâi, că eu ce altă treabă mai am? Ce-i cu fiică-mea, s-o fi prăpădit?

— N-am auzit.

— Nu s-a mai arătat de multă vreme. Mi s-au cam terminat bucatele. Dac-o vezi, să-i spui.

— Îi spun.

*

A aşteptat Fedia până noaptea târziu. I-a spart moşneagului nişte lemne, i-a umplut butoiul cu apă, i-a povestit ce mai e nou prin sat, au mai stat de vorbă despre cum era viaţa pe vremuri.

Miheiuşka, după ce şi-a făcut rugăciunea de seară, s-a urcat pe prici, oftând şi plângându-se de păcătoşenia vremurilor de azi, iar Fedia a rămas aşezat lângă fereastră.

La gura vetrei, pe podea, se împleteau, jucăuşe, pete galbene de lumină. Trosneau lemnele în sobă; se răspândeau prin toată izba valuri drăgăstoase de căldură. În colţul lui, se răsucea şi ofta prin somn Miheiuşka; pe undeva ţârâia sec un greiere.

Fedia şi-a aprins o ţigară şi, aşezându-se mai comod pe laviţă, a rămas cu ochii pe geam. A stat aşa, fără să se mişte, vreo două ceasuri. Nu s-a ivit nimeni.

Într-un târziu, parcă s-a auzit un zgomot de afară. Fedia şi-a tras capul între umeri, şi-a oprit răsuflarea, lot uitându-se pe fereastră… I s-a părut – sau poate chiar a văzut – că a dat cineva cu ochiul prin

partea de jos a geamului. Timp de câteva minute nu s-a auzit nimic. Pe urmă au scârţâit scândurile de la cerdac. Călcând pe vârfuri, Fedia s-a tras de la fereastră spre marginea peretelui. Încet, cu un scârţâit prelung, s-a deschis uşa. A intrat o arătare, a închis uşa după ea tot aşa, uşurel, a rămas nemişcată.

— Tu eşti, Grinka? a întrebat Fedia.

Arătarea a înghiţit în sec, cu zgomot. Apoi a întrebat:

— Care eşti acolo?

— Pofteşte. Te-aştept cam de multişor.

Fedia a păşit spre uşă, a închis-o mai bine.

— Parcă nu te-aş cunoaşte…

Fedia şi-a ales o aşchie mai groasă de la gura vetrei, a aprins-o, a ridicat-o mai sus.

— Fedia?!

Grinka a stat câteva clipe la îndoială, apoi s-a apropiat de vatră să-şi încălzească mâinile amorţite.

— Tu de ce zici… că m-ai aşteptat?

— Păi, cum să zic… a mormăit Fedia, înfigând aşchia aprinsă într-o crăpătură din grinda de deasupra mesei… eu după tine-am venit.

Grinka s-a îndreptat de şale, s-a uitat la uşă, pe urmă la Fedia. S-a zăpăcit de tot, i s-a schimonosit chipul de jale.

— Mai e careva acolo? a întrebat el, făcând cu capul spre uşă.

— Mai sunt. Pândesc cu puştile din tufişuri, l-a liniştit Fedia, ridicându-se de pe butucul pe care şedea.

Grinka l-a rugat încetişor:

— Mai stai. Lasă-mă să mă încălzesc niţeluş… c-am amorţit de tot. Pe vremea asta noaptea e cam rece…

Fedia s-a aşezat pe vine alături de Grinka, a mai aruncat în vatră nişte vreascuri cu răşină pe ele. S-a înviorat focul mai dihai, de-a vuit sobiţa.

— Când te caută beleaua… toate-ţi merg pe dos, a oftat Grinka. Mă tot las prins ca un copilandru.

Fedia se uită la foc.

A tăcut şi Grinka, bucuros că a dat de căldură. La încheieturile mâinilor mari, murdare se mai cunoşteau încă urmele lăsate de curea.

— Acum te-ai făcut şi poliţai? a întrebat Grinka după un timp, cu o umbră de amărăciune.

— Nu-u, a răspuns Fedia fără supărare. Îi ajut şi eu pe nişte oameni de treabă. Dar şi tu ţi-ai făcut cheful, Grinka. Eu zic că-ţi ajunge. De când?… să tot fie vreo opt ani? Încă dinainte de răsturnarea puterii…

— Ăia de-afară… nu vin şi ei în casă? a întrebai Grinka, făcând cu capul spre uşă.

S-a uitat şi Fedia într-acolo.

— Păi nu-i nimeni afară,

— Ce spui? s-a înviorat Grinka. Eşti singur?

— Îhî.

— Şi dacă o tulesc?

— N-o tuleşti tu, a zis liniştit Fedia şi a mai băgat un lemn pe foc. De mine nu fugi.

Grinka a cercetat din privire statura uriaşă a lui Fedia, a plesnit din limbă.

— M-da… Nu mai am nici eu puterea de-altă dată, ce-i drept e drept. Dimineaţa pornim?

— Se poate şi dimineaţa.

Multă vreme n-au mai zis nimic. Pe urmă Grinka a tuşit cuviincios în pumn şi a luat-o de departe.

— Spuneai tu că mi-am făcut cheful… a început el, făcând ochii mici şi scărpinându-se după ureche. Păi, tocmai aici e buba, că n-am apucat. Abia acum, când mi-am zis eu că a venit timpul… şi uite că n-a mai fost să fie. Şi ce-aş mai fi petrecut! Pe cinste, cu zurgălăi!

S-a uitat la Fedia să vadă ce impresie îi face. Fedia nu arăta niciun interes.

— Da-a, a suspinat Grinka, Mare păcat. O viaţă întreagă am adunat şi-acum rămâne totul în pământ…

Iar a tras cu ochiul la Fedia.

Acesta parcă nici nu auzise.

Grinka a mişcat nerăbdător din umeri şi i-a dat mai departe:

— Am pus eu deoparte vreo şaişpe kile de aur. Îngropat la loc bun. Păcat c-o să se piardă.

Fedia s-a uitat chiorâş la el.

Fără să mai stea mult pe gânduri, Grinka a luat taurul de coarne.

— Mergi cu mine să-l scoatem? Jumătate ţie, jumătate mie. Ce zici? Eu am să plec de tot de pe meleagurile astea, să nu mai intru în păcat. Încep altă viaţă, mă fac om paşnic. Tu ce crezi?

— Nu, Grinka, a clătinat din cap Fedia.

— Păcat, s-a întristat sincer Grinka. Prost ai fost o viaţă, Fedia, şi tot prost ai să mori.

— Ba prost eşti tu, i-a răspuns Fedia. Eu trăiesc din muncă cinstită, iar tu eşti un tâlhar.

— Auzi, munceşte! s-a înfuriat Grinka, a scuipat în foc. Şi calul munceşte. Numai că el, calul nu s-alege cu nimic.

— Vezi. Că aici ai dat greş. Mă mai aleg eu cu câte ceva.

Grinka a râs strâmb, răutăcios.

— Faci cum vrei, Fiodor, dar să ştii că timpiţi ca tine… eu zău că n-am mai văzut. Cum de te mai ţine pământul?

— Păi, mă mai ţine, a zis liniştit Fedia.

— Ţi-or fi împuiat ei bine capul: tu, Fedia pune mâna şi munceşte şi pentru asta noi o să te lăudăm! Iar ei se plimbă cu mânuţele în

buzunare. I-am văzut eu la oraş, cât am stat la pârnaie. Îi cunosc eu!

— Îndrugi şi tu acolo, a zis ostenit Fedia.

— Eu îi spun una, iar el o ţine pe-a lui. Să te ia naiba, aşa-ţi trebuie, dacă eşti ca bolovanul! Eu îi vreau binele, iar el dă cu piciorul. Cu ce-ţi strică ţie aurul ăla?

— E de furat.

— Cum o să fie de furat? Mi l-a dat un tovarăş de-al meu. „Ia-l, zice, Grinka, pentru că eşti om bun şi tovarăş de nădejde".

— Auzi, cică i l-a dat un tovarăş… Şi ce-ai făcut tu pe urmă cu tovarăşul ăla? I-ai făcut vânt în Baklan?

— Ptiu! a scuipat iar Grinka în foc. Dă-mi de-o ţigară. Când vorbeşte omul cu tine, trebuie mai întâi să înfulece un berbec întreg.

Şi-au aprins câte o ţigară. Aşchia din grindă a mai clipit de câteva ori şi s-a stins. Au plutit o vreme prin întuneric doar licuricii ţigărilor aprinse. Pe urmă Fedia s-a ridicat, a aprins altă surcea.

— Mergi cu mine să dezgropăm aurul ăla? a întrebat iar Grinka, parcă pentru ultima oară.

— Nu. Şi nici nu te fac scăpat, asta să-ţi iasă din cap.

— Hm… Atunci facem aşa. Zici că nu vrei să-mi dai drumul? Fie. Dar măcar să scoatem aurul de-acolo. O jumătate o ducem împreună la nişte oameni cumsecade, iar cealaltă o iei tu. Partea ta poţi s-o dai cui vrei, dacă tot vrei să ajungi de râsul lumii. Le place oamenilor să vadă că mai sunt şi tontălăi ca tine. Dar pe mine m-ar mustra cugetul să las aurul ăla în pământ. Pricepi? Cine ştie când mă mai întorc eu de-acolo… Nici nu ştiu dacă mă mai întorc vreodată. Ce zici? Acum ce mai stai pe gânduri?

— E departe?

— La vreo verstă şi jumătate de aici.

Fedia a rămas tăcut un timp.

— Mergem mâine dimineaţă.

— Păi, asta-i buba, că dimineaţa nu se poate. Dacă se nimereşte să ne vadă careva?

— Şi cui vrei tu să duci jumătate?

— La nişte cunoscuţi de-ai mei… Îţi spun eu pe urmă.

Fedia iar a stat pe gânduri.

Grinka se uita la el plin de speranţă.

— Mergem, s-a hotărât Fedia.

Grinka l-a plesnit zdravăn cu palma peste umăr.

— Zău că te iubesc, Fiodor, nu ştiu nici eu de ce. Mi s-a aprins sângele în vine doar cât te-am văzut!

*

…Mergeau unul în urma celuilalt. Grinka înainte, Fedia după el. Fedia ducea o lopată pe umăr.

Au mers ei aşa cale de vreun kilometru.

— Acum… îndată, a rostit misterios Grinka.

S-au apropiat de nu ştiu ce deal, ale cărui contururi se desenau sinistre, ca-n basme, pe cerul întunecat.

Grinka s-a învârtit multă vreme în jurul dealului, a numărat atâţia paşi de la un pin singuratic spre soare-apune, mormăind tot timpul ceva de neînţeles. Au ajuns la un bolovan mare sprijinit în coasta dealului…

— Ajută-mă. A zis Grinka.

S-au opintit amândoi asupra bolovanului, l-au clintit puţin din loc.

— Stai aşa. Eu întâi…

Nici n-a apucat Fedia să-l bănuiască de gânduri necurate, nici n-a avut vreme să se gândească la ceva, că Grinka s-a şi făcut nevăzut în gaura pe care o astupa bolovanul.

Fedia, aplecat asupra deschizăturii, aştepta.

— Ei, cum e? a întrebat el.

Nu i-a răspuns nimeni.

— Grinka! a strigat Fedia.

Niciun răspuns din golul negru şi mut. Fedia a aprins un chibrit, s-a băgat în văgăună şi a pornit încet în adâncul ei. Ţinând chibritul deasupra capului.

— Grinka-a, ticălosule!

Drept răspuns, pereţii umezi i-au trimis înapoi, în batjocură, doar un ecou înăbuşit „…losu-le-le-e…”

Acum văgăuna se despărţea în dreapta şi în stângă. Fedia s-a oprit.

— Grinka. Momâia dracului!

Şi din nou i-au răspuns pereţii în derâdere, parcă uimindu-se „… cului-lui-ui…”

Fedia a cotit în dreapta, la nimereală, a mai făcut vreo zece paşi… şi a ieşit la suprafaţă. A stat, aşa, încremenit, multă vreme, până să se dumirească de grozăvia ticăloşeniei lui Grinka. Şi-a dat un pumn în cap şi a plecat de-acolo.

*

În dimineaţa aceea a intrat în colibă şi Egor.

— Să trăieşti, Miheici!

Moşneagul l-a cercetat îndelung din ochi pe flăcău.

— Parcă nu te recunosc… Al cui eşti?

— Liubavin.

— Al lui Emelian Spiridonîci?

— Îhî.

— Ăştia tinerii… nu-i poţi ţine minte pe toţi. Eşti la vânat de raţe?

— Cam aşa. Am să stau la tine vreo săptămână-două.

Egor a dat jos de pe umăr puşca, sacul de merinde, şi-a aşezat lucrurile pe laviţă, într-un colţ.

Miheiuşka nu mai putea de bucurie.

— Bine faci! Foarte bine, băiete. Aşa e când eşti tânăr, te trage inima să stai la o pândă în zori pe marginea apei. Am să-ţi povestesc eu ce vânători mai făceam noi pe vremuri…

Egor şi-a tras cizmele ude, oftând de uşurare, s-a culcat pe laviţă cu picioarele întinse spre vatră.

— Ei, spune, ce vânători făceaţi voi pe-atunci?

— A-acuşi îţi zic, s-a înveselit Miheiuşka.

A mai aruncat în grabă câteva lemne pe foc, şi-a răsucit o ţigară şi, aşezându-Se mai bine pe un butuc la gura sobei, a început:

— Păi, au trecut nişte ani de-atunci. Era încă înainte de războiul cu Japonia! Se întâmpla să ne adunăm vreo cinci-şase băieţi, puneam noi la cale toată treaba, frăţioare… cum ai zis că te cheamă, că nici nu te-am întrebat.

N-a urmat niciun răspuns. Egor dormea dus.

Miheici nu s-a întristat.

— O fi ostenit. Când eşti tânăr… Da-a…

A scormonit cu băţul în foc să îndrepte lemnele, s-a gândit un pic şi a început să-şi povestească singur.

— Aşa… Ne adunam noi vreo cinci, toţi prieteni buni… Şi ce zdraveni eram toţi! Eh, Doamne, Doamne!… S-a dus viaţa. Ca un vis s-a risipit.

Şi a tăcut Miheici, dus pe gânduri.

17.

Platonîci şi Kuzma zăboviseră până târziu la sovietul sătesc. Platonîci îşi scotea într-un caiet, uitându-se în tot felul de registre, lista gospodăriilor ţărăneşti din sat. (Venise mai devreme un tovarăş de la raion. Platonîci a stat cu el de vorbă mai mult la sediul sovietului. Pe urmă s-a apucat să întocmească lista.)

Kuzma şedea alături, îşi ungea revolverul cu ulei de armă.

Fâsâia şi trosnea pe masă fitilul lămpii cu gaz, mai scârţâia din când în când peniţa din tocul lui Platonîci. Lucra cu râvnă (lui Kuzma îi spusese doar că a fost rugat să dea o mână de ajutor într-o treabă).

— Nene Vasia…

— Zi-i.

— Tu cum ai crede aşa, în general… n-ar fi vremea să mă însor?

Platonîci a ridicat capul, s-a uitat lung la nepot. Acesta stătea cu privirea în jos, încruntat, freca harnic cu o cârpă ţeava revolverului care şi aşa lucea de curăţenie.

Bătrânul şi-a trecut vârful tocului prin bărbuţa rară, s-a aplecat iar asupra caietului, dar n-a mai scris nimic.

— Tu vorbeşti serios?

— Sigur.

Platonîci s-a uitat iar la Kuzma.

— Părerea mea este că nu ţi-a venit vremea.

— De ce?

— Înţeleg că aici vrei să te însori, că n-aţi priceput prea bine?

— Aici, l-a privit în ochi Kuzma pentru prima dată.

— Cu Klavdia?

— Nu.

— Atunci cu cine?

— Păi… Ba nu, stai… Tu aşa… zici hotărât că n-ar trebui să?…

— Hotărât.

— Atunci ce să mai vorbim…

Kuzma a tuşit în pumn, s-a ridicat de la locul lui, a pornit spre uşă. S-a oprit în prag, a întors ochii spre Platonîci. I-a întâlnit privirea atentă, scrutătoare.

— Sucit mai eşti şi tu Kuzma. Crezi că însurătoarea e aşa, o glumă? Ai venit, ai stat câteva zile şi… ţop! Trai pe vătrai! Şi pe urmă încotro?

— Cum adică „*încotro*”?

— Păi, cu nevasta unde te duci?

— Unde merg eu vine şi ea. Împreună.

— Ia mai lasă-mă! s-a supărat Platonîci. Judeci şi tu ca… Mă şi înfurii.

— Înseamnă că nu mă ajuţi în treaba asta?

— Ajunge, lua-te-ar dracii! Ţi-ai pierdut minţile, Kuzma!

— Acum de ce răcneşti la mine?

— Cum să nu răcnesc? Fă-ţi şi tu pomană de-mi explică. Nu mi-ai spus tu să nu uit cumva de ce-am fost trimişi aici? Acum ce se-ntâmplă? Vezi c-ai uitat chiar tu.

— Ba n-am uitat.

— Atunci ce vorbe-s astea?! Măcar judeci şi tu niţel cu capul ăla al tău? E trimis în misiune – şi ce misiune! iar el… Să nu te mai aud că aduci vorba!

— Nu mai ţipa. Doar ţi-am vorbit liniştit…

— El zice că-i liniştit!… Dar eu nu pot să rămân liniştit când cineva aruncă aiurea cu vorbe-n vânt!

— N-am ştiut cum eşti tu de fapt…

— Cum sunt? a întrebat încet Platonîci.

Kuzma s-a apropiat de masă, s-a întors iar la uşă.

— Nu te supăra, nene Vasia. Acum, spune-mi, de ce te-ai speriat aşa? Pot să răspund şi eu pentru ceea ce fac.

— Atunci să răspunzi.

Platonîci s-a sforţat să lucreze mai departe, dar mult timp nici n-a putut să scrie. A împins la o parte caietul, şi-a frecat obosit cu degetele tâmplele cărunte.

— Mai bine m-ai ajuta să fac tabelul ăsta. De fapt, ar fi treaba preşedintelui. Dar Kolokolnikov ăsta e la cheremul bogătanilor din sat. Ne face el o listă… de ni-i scoate înstăriţi şi pe alde Fiodor sau Iaşa.

Kuzma se plimba prin încăpere, fuma.

— A cui e fata? a întrebat pe neaşteptate Platonîci.

— A lui Popov. Ţii minte, am fost noi la ei… o droaie de copii.

— Şi… ţi-a căzut cu tronc?

— Parcă mai ştiu… Nici nu mai văd pe unde calc. Îmi ard creierii în cap.

— Ia uite ce mai păţanie! Când ai avut tu timp? s-a minunat Platonîci.

Kuzma şi-a trecut degetele prin părul scurt, a zis cu nemulţumire în glas:

— Aşa, deodată.

— M-da…

Platonîci s-a sculat de la masă, a început să se îmbrace.

— Nu ştiu, zău, băiete, ce-aş mai putea să ticluiesc. Tu, sigur, aşa gândeşti uite, boşorogul ăsta nu mai pricepe nimic. Află că eu te înţeleg. Dacă ar fi alte vremuri… să fiţi sănătoşi. Dar acum… şi faţă de ţărănime ne vine cam peste mână, pricepi? Nici n-au apucat să se aşeze… şi trosc-pleosc, gata nunta! Au să-şi închipuie că aşa facem noi în fiecare sat. Mai aşteaptă şi tu niţel. Mai ai vreme, crede-mă, nepoate.

— Nu mă ajuţi?

Platonîci şi-a vârât supărat caietul în buzunar, a pornit primul spre uşă.

— Stinge lampa, mergem la culcare.

În dimineaţa următoare Kuzma s-a trezit dintr-o zvâcnitură când încă nici nu se luminase bine. Gazdele şi cu Platonîci mai dormeau încă. S-a îmbrăcat fără zgomot, s-a spălat afară, în curte, şi s-a dus acasă la Fedia.

— Acum a ieşit, i-a spus Havronia. Uite, pe uliţa aceea a luat-o, îl ajungi din urmă.

…Fedia păşea pe mijlocul drumului. Mergea cu mâinile în buzunare, fără grabă, uşor legănat, greu şi apăsat. Când voiau câte unii să-l întărâte, îi ziceau „huiduma”. Dar era la fel de greu să-l scoţi din sărite pe Fedia cât de greu era să pui la pământ trupul lui de uriaş.

Kuzma l-a prins din urmă, şi-au strâns mâinile.

— O să fie o zi frumoasă azi.

— Ies oamenii la arat, i-a arătat Fedia urmele lăsate de pluguri în glodul drumului.

— Da.

Fedia s-a uitat de sus, peste umăr, la Kuzma.

— Să nu-ţi faci sânge rău, pun eu mâna pe Grinka, Să mai termin întâi din ce am de lucru… Acum ştiu unde trebuie să-l caut.

Kuzma a dat din cap. Şi-a scos tabachera de tablă, a ciocănit cu unghia în ca; pac, a băgat-o la loc în buzunar.

— Vezi tu cum vine treaba, Fiodor… Grinka ăsta… să-l ia dracul. Îl găsim noi, asta-i lucru sigur. Altceva voiam să-ţi spun eu acum.

Kuzma a tuşit o dată în palmă, a aruncat, nu se ştie de ce, o privire atentă în jur. S-a uitat apoi în ochii lui Fedia şi a zis de-a dreptul:

— Hai cu mine să mă-nsor.

Fedia a făcut ochii mari.

— Nu la însurătoare, adică, ci în peţit, s-a îndreptat Kuzma. Singur, să spun drept, mi-e cam frică.

— Ha! a făcut Fedia, s-a oprit în loc. La cine mergem?

— La Popovi.

— La Serghei?

— Da.

— Haidem.

Fedia a pornit cu hotărâre înainte, i se citea pe fată că aprobă alegerea lui Kuzma.

— Ia stai, s-a oprit din nou. O sticlă ar trebui să luăm cu noi, sau nu?

— Nu ştiu.

— Hai să luăm, să fie acolo. Dacă e nevoie, o avem în buzunar. Hai până la mine.

S-a întors şi, tot atât de hotărât. A pornit în direcţia opusă.

— Mie-mi cam plac nunţile astea, a recunoscut Fedia. Se mai înveseleşte omul.

— Fiodor, să ştii că nu n-am niciun ban.

— Hai cu mine. Nici eu n-am bani.

Au dat de Havronia în curtea casei.

— Dă-ne de-o sticluţă, a spus Fedia fără ocolişuri. Havronia le-a dat cu tifla la amândoi.

— Na, ca s-aveţi şi de-o gustărică.

— Avem nevoie pentru o treabă serioasă, a lămurit-o cu răbdare Fedia.

— Ce treabă?

— Mergem în peţit.

Fedia a căutat cu ochii spre Kuzma. „Iartă-mă, dar altfel nu ne dă”,

parcă spunea privirea lui. Kuzma a încuviinţat din cap.

— N-am bani, i-a retezat-o scurt Havronia.

Fedia s-a uitat lung la ea.

— Ce te holbezi la mine? Aşa e, n-am. Dacă aveam, pentru o treabă ca asta v-aş fi dat.

Într-adevăr, n-avea bani. Fedia s-a scărpinat în ceafă.

— Hm… Adu-mi cămaşa aia nouă.

Havronia i-a adus cămaşa albastră cu buline albe. Fedia s-a schimbat chiar acolo, în ogradă.

Havronia ardea de curiozitate, dar totuşi a păstrat o pauză cuviincioasă.

— Şi la cine mergeţi voi în peţit? a întrebat ea cu indiferenţă în glas, încrucişându-şi braţele plinuţe pe piept.

— E secret, a rostit Fedia în timp ce se încingea cu o cureluşă subţire de piele netăbăcită.

Havronia a strâns din buze a supărare.

— Mai bine-ai fi tăcut, nătărăule! Auzi ce-mi spune el… *„secret”*!

Fedia a pornit spre portiţă. Kuzma după el. Când erau de-acum dincolo de gard, Havronia a strigat după ei:

— Vezi că are prietenul tău bani! I-au venit ieri de la oraş!

Îşi dorea totuşi şi ea ca cei doi să facă rost de bani. Atunci va putea să le povestească mai apoi muierilor adunate la fântână: „Al meu a fost în peţit pentru ăla de-a venit de la oraş. Ăla lungu’. Toată dimineaţa am alergat să facem rost de bani”. Trăgea ea nădejde să afle până atunci pe cine s-au dus ei să peţească.

— Bine că ne-a zis de Iaşka, a spus Fedia. De el uitasem. Hai până la el.

Iaşa le-a dat bani, s-a arătat şi el dornic să meargă în peţit, dar Fedia l-a refuzat.

— Lasă că vii tu pe urmă la nuntă.

Au trecut în drum pe la o babă care ştia să fiarbă samogon, au luat o sticlă de votcă şi s-au îndreptat spre casa Popovilor.

— Fiodor, tu vorbeşti acolo.

— Sigur. Tu, asta… vezi… să te ţii cu firea.

Cu cât se apropiau de casa Popovilor, cu atât i se făcea mai frică lui Kuzma.

— Să mergem mai încet, s-a rugat el de Fedia.

— Bine.

S-au oprit la vreo treizeci de paşi de casă.

— Ce-ai să le spui tu acolo, Fiodor?

— Nu ştiu, a recunoscut cinstit Fedia. N-am mai fost niciodată în peţit.

— Atunci cum te-ai însurat?

— La noi lucrurile astea se fac destul de simplu. S-a dus tata. Eu nici

nu ştiam prea bine cum arată Havronia.

— Vezi şi tu atunci… să-ţi dai silinţa.

— Sigur!

Fedia a scuipat în palmă, şi-a netezit părul aspru, cu firul drept. Se molipsise şi el de tulburarea lui Kuzma, începea şi el să se piardă cu firea.

Kuzma şi-a încheiat tunica până la gât, a şters din mers cu mâneca hainei de piele o pată bănuită pe genunchi…

Chiar în faţa uşii, când Fedia pusese deja mâna pe zăvor, Kuzma s-a oprit.

— Aşteaptă… a zis el în şoaptă. Mai stăm un pic.

Fedia a fost bucuros să se îndepărteze de uşă.

Au stat ce-au stat.

— Ei, mergem? Întâi să baţi la uşă.

— De ce?

— E mai bine…

Fedia a ciocănit sfios la uşă cu încheietura arătătorului. Nu le-a răspuns nimeni. Fedia a ciocănit mai tare. S-a deschis uşa… În prag era chiar Mária.

— Bună ziua. Poftiţi.

Fedia a vrut să-l lase înainte pe Kuzma, acesta i-a făcut loc lui Fedia.. Au intrat amândoi deodată.

Serghei Fedorîci nu era acasă. Nu erau nici cei mici, se hârjoneau pe uliţă. La geam, pe bancă şedea prietena Máriei, Niurka, îmbrăcată într-o scurteică maronie, cu o broboadă înflorată pe cap, mânca seminţe.

Fedia s-a oprit de cum a trecut pragul.

— Taică-tău unde-i?

— S-a dus cu nu ştiu cine după lemne. Uite, a arătat ea cu ochii spre Kuzma şi a roşit, pentru şcoala lor.

— A-a… a făcut Fedia, s-a lăsat greu pe marginea patului, s-a lovit cu palmele peste genunchi. Păcat.

Kuzma stătea lângă prag, tot trăgea cu ochiul la prietena Máriei.

Mária şi-a întors ochii de la Fedia spre Kuzma.

— Ce aveaţi cu el?

— Avem noi cu el o treabă, a spus Fedia.

Kuzma se uita tot la Niurka. Tare îl mai stingherea prezenţa ei. I se părea că, dacă n-ar fi fost ea acolo, Fedia ar fi adus de mult vorba despre ce-l frământa pe el.

Fedia şi-a pipăit sticla din buzunar. S-a ridicat în picioare.

— Ei, dacă nu-i, nu-i.

A pornit spre uşă, ferindu-şi ochii de Kuzma.

Au ieşit. Afară, în ogradă, iar au stat locului.

— Nu l-am prins pe Serghei acasă, a zis Fedia de parcă şi-ar cere

iertare, privind încordat în lungul uliţei. Dacă aşa s-a nimerit…

— Da, s-ar zice că n-am avut noroc, s-a învoit Kuzma.

Se uita şi el lung, tot într-acolo. Păreau acum că se aşteaptă să se ivească Serghei Fedorîci dintr-o clipă în alta.

— Rău am făcut c-am plecat, a spus deodată Kuzma. Hai înapoi!

Fedia a rămas buimac.

— Acum?

— Şi de ce nu? O rugăm pe aia… să iasă.

— Cum o s-o rog? Tot cu ea de faţă va trebui… Poate mai bine diseară? Vine şi Serghei…

— Haide, Fiodor. Am eu aşa… dracu' să mă ia dacă mai ştiu ce-i cu mine. Tremur tot.

Iar a bătut Fedia la uşă şi tot el a deschis-o. A intrat primul.

— Mária… a început el hotărât, dar s-o poticnit, a întors privirea către cea cu broboada înflorată, i-a zis cu asprime în glas: Niurka, ia ieşi tu afară! Şezi aici de parcă te-ai lipit de bancă.

Niurka s-a uitat cu uimire la Mária, a pufnit din nas şi a luat-o spre ieşire, privindu-l cu înţeles pe Kuzma.

Fedia s-a aşezat la loc pe pat şi iar şi-a lovit genunchii cu palmele. Kuzma s-a lăsat pe pragul de jos al sobei (genunchii ascuţiţi i-au. Ajuns aproape în dreptul capului), şi-a strâns pumnii de i-au intrat unghiile în carne.

— Mária… Tu… nu-i aşa… când ai de gând să te măriţi? a întrebat Fedia, chinuindu-se să-şi zugrăvească pe faţă ceva care să aducă a zâmbet.

Mária s-a îmbujorat toată într-o clipă. Stătea cu ochii aţintiţi în podea.

Fedia a tuşit o dată şi i-a dat drumul, de parcă şi-ar fi lepădat o povară de pe umeri:

— El vrea să te ia. E om bun.

Mária a săltat scurt din cap, s-a uitat la Kuzma, apoi la Fedia şi a rostit încet:

— Nu.

Kuzma nu s-a clintit. Doar şi-a încleştat pumnii şi mai strâns.

— Nu vrei, vasăzică? a întrebat Fedia fără să se mire câtuşi de puţin. Păcat.

S-a lăsat o tăcere apăsătoare. Nimeni dintre ei nu ştia cum să iasă din situaţia asta.

— Şi de ce nu vrei? a mai întrebat Fedia.

Kuzma l-a privit de jos, rugător, dar Fedia n-a băgat de seamă, se uita la Mária cu dojană.

Mária a clătinat doar din cap.

— Nu vreau. Ce mai vreţi?…

Kuzma s-a ridicat. S-a sculat şi Fedia în picioare.

De data asta Kuzma a ieşit primul.

Ajuns în uliţă, a tras o dată mult aer în piept şi i-a spus lui Fedia:

— Parcă mi-am mai revenit, zău aşa.

— Păi dar cum… asta… sigur, s-a „învoit” Fedia.

El nu-şi revenise deloc. Ruşinea păţită la peţit n-o punea decât în seama sa. Nu-i venea să creadă că Mária nu vrea să se mărite cu prietenul său, Kuzma. Trebuie să te şi pricepi cum să peţeşti.

Au plecat de acolo tot împreună. La răspântie, înainte de a da colţul spre fierărie, Fedia a încetinit pasul.

— Şi-acum ce facem cu samogonul?

— Ce zici? s-a oprit şi Kuzma. Te duci la muncă?

— Păi da.

— Hai că vin şi eu cu tine.

Când au ajuns la fierărie Grişka Şamşin, ucenicul lui Fedia, aţâţase deja mangalul în forjă; era doar un flăcăiandru, dar avea braţe puternice, neobişnuit de lungi.

Încă pe drum, apropiindu-se de fierărie, Kuzma, cu ochii în pământ, i-a spus lui Fedia:

— Aş vrea să beau, Fiodor.

— Bem îndată, i-a răspuns înţelegător Fedia. Chiar trebuie.

L-a aşezat pe Kuzma pe o ladă. Pe Grişka l-a trimis până acasă.

— Fuga, nişte castraveţi şi o bucată de pâine!

În cinci minute Grişka a fost înapoi cu pâinea şi castraveţii.

Au pus cârligul la uşă, au dat la foaie ca să facă mai multă lumină, s-au aşezat în jurul sticlei.

Beau cu toţii, pe rând, dintr-o cană mare de aramă. Tăceau.

După prima cană, Kuzma a simţit un val de căldură în piept. Îi venea să se ridice în picioare, să ia pe cineva de umeri, pe oricine, şi, privindu-l în ochi, să-i spună totul… Nu prea ştia ce-i aceea „totul”, şi ce are să-i povestească, dar ar începe cam aşa: „Tu pricepi? înţelegi? Oare chiar nu pricepeţi nimic?…”

— Voi ce staţi aşa încruntaţi? a vrut să ştie Grişka.

— Are un necaz, i-a răspuns scurt, serios, Fedia.

Kuzma a mai băut o jumătate de cană de samogon şi abia acum s-a dumirit că are un necaz. Mare necaz. Necaz şi durere, ăsta era simţământul care i se prelingea în inimă, ca un val fierbinte. Vasăzică, aşa-i spune – *necaz*. Şi-atunci Kuzma a înţeles totul.

— Da, am un necaz, a spus el şi i-au dat lacrimile, nu s-a mai putut ţine.

Plângea acum cu faţa ascunsă în palme, plângea amar, cu sughiţuri. Plângea, clătina din cap.

Fedia tăcea. Se uita serios, puţin încruntat, la Kuzma şi simţea cum pătrunde în sufletul lui mare, încăpător, flăcăul ăsta deşirat şi cinstit cu durerea lui cu tot, cum începe să-l înţeleagă şi, de aceea, să-l

îndrăgească. Bărbat puternic, în toată firea, Fedia era muncit acum de dorinţa de a-l ajuta în vreun fel. Doar că nu ştia cum.

— N-ai vrea să te culci?

— Cum? şi-a descoperit faţa Kuzma Ce-ai spus?

— Ziceam c-ar fi bine să dormi..

— Bine.

I-au făcut culcuş într-un colţ, pe două braţe de paie culcat Kuzma şi îndată a adormit. Fedia a şezut multă vreme lângă el, pe urmă s-a sculat, i-a făcut semn lui Grişka. Au ieşit în curte şi s-au apucat să demonteze o cositoare. În ziua aceea n-au bătut ciocanele la fierărie.

*

Kuzma a ajuns acasă spre noapte. A zăbovit special la Fedia ca să nu se întâlnească în drum cu nimeni. Cel mai greu îi era să dea ochii cu unchiul Vasia şi cu Klavdia. Ştiau ei sigur ce trist se sfârşise încercarea lui de a merge în peţit.

Dar n-a avut noroc.

Klavdia îl aştepta în poartă. Cunoscându-l după mers, i-a venit în întâmpinare.

— Bună, Kuzia.

Nu striga la el, nu plângea, parcă nici nu era supărată. Vorbea liniştit, numai glasul îi tremura niţeluş.

— Bună.

Kuzma s-a zbârlit tot, s-a pregătit să fie scurt, necuviincios, chiar brutal dacă va fi nevoie; era gata de luptă.

Dar n-a mai fost nicio luptă.

Klavdia l-a luat la braţ, l-a dus spre casă.

— De două ceasuri te tot aştept… am cam îngheţat. Ai fost în peţit?

— Am fost.

— N-a mers?

— Şi ce dacă?

— Nici n-o să-ţi meargă. Degeaba încerci.

— Cum aşa?

Klavdia a tăcut, s-a lipit mai tare de Kuzma şi a spus cu fericire în glas, abia şoptit:

— Dar copilaşul ce vină are, cu el ce te faci? Că doar e-al nostru… Tata şi cu mama ştiu deja totul, le-am spus,

Kuzma s-a oprit în loc.

— Cum aşa?

— Aşa. De ce te miri?

Lui Kuzma nu-i venea să creadă. Cu toate că nu se pricepea el mare lucru la treburile astea, ştia că e cam devreme să-i spună ea lui aşa

ceva.

— Minţi.

— N-am zis că acum… Dar o să-l avem. Cum să nu-l avem?

Stătea lângă el, aproape de tot, fără nicio grijă, fericită, neprefăcută, îi zâmbea.

— Şi-acum?…

— Gata. Nu mă supăr că te-ai dus… acolo. Hai în casă.

Platonîci îl aştepta şi el, nu dormea.

Când s-a culcat Kuzma, i-a tras plapuma peste cap şi i-a vorbit în şoaptă:

— Ce mi-ai făcut?

— Am fost s-o peţesc, a răspuns Kuzma, tot atât de încet.

— Spune, tu eşti în toate minţile?

— Sunt.

— Discut eu mâine cu tine.

— Bine.

— Ce „bine?" Ce-i aia „bine?" Ticălosule! Bine-a făcut că nu te-a luat.

Kuzma stătea întins, cu mâinile în lungul trupului… Privea în întuneric şi vedea cum se aprind acolo, în întuneric, se aprind şi se risipesc încet fuioare de scântei roşiatice. Simţea un gol în piept. În minte i se tot înălţau nişte universuri mici, alcătuite din cer albastru, case. Câmpii, oameni fără chip… Se înălţau şi apoi se năruiau.

Se uita Kuzma drept înainte, în sus, îi treceau prin cap gânduri nedesluşite „Ei şi ce? Nu-i nimic!" Iar lumile acelea din mintea lui se tot înălţau şi se năruiau. Repede şi fără durere.

18.

Cam la o săptămână după ce se aciuise Egor în coliba de vânătoare, a venit şi fata lui Miheiuşka să-şi vadă tatăl.

Miheiuşka tocmai îi povestea lui Egor cum erau tâlharii de pe vremuri. Păi ăia tâlhari! Acuşi cum e?! Fură omul un cal, zic ăştia că eşti tâlhar. Dacă spargi capul vecinului, tot tâlhar îţi zice. Păi, ce fel de tâlhari sunt ăştia? Dacă e s-o luăm tot aşa, atunci, Doamne, iartă-mă, cu toţii ajungem tâlhari. Dacă e să fii tâlhar, atunci trebuie să-i tai pe negustori. Trebuie să fie o ceată şi-un ataman, asta negreşit. Iar când e să îngropi o comoară nu te-ncurci cu un pud de aur. Ce-i aia şaişpe kile?…

— Nu mai sunt acum negustori, a observat Egor, începuse să-l intereseze povestea. Doar d-ăştia… nepmani{3} sau cum le mai zice.

Chiar atunci a intrat Olga în casă.

— Uite că s-a ivit şi fiică-mea! s-a bucurat Miheiuşka.

— Auzi-l, m-am ivit! s-a zbârlit la el Olga. Cinşpe verste prin noroiul ăsta nici dracul n-ar umbla…

— Nici nu intri bine în casă şi pomeneşti de dracul, a rostit nemulţumit Miheiuşka, desfăcând baierele unui sac pântecos. Pâine avem, slăninuţă, piroşte de tot felul… aşa cum trebuie. De ce n-ai mai venit de-atâta vreme?

Abia acum l-a zărit Olga pe oaspete în semiîntunericul din colibă.

— Tu erai, Egorka?… Ce-i cu tine aici?

Egor nu i-a răspuns (ca şi cum ea nu-şi dădea seama de ce se afla el acolo!), s-a dat jos de pe laviţă, şi-a aprins ţigara de la o aşchie căzută din vatră, s-a aşezat pe un butuc. Ştia că muierea are să înceapă îndată să povestească ce mai e nou prin sat. Îşi dorea şi el să afle cum o duc ai lui, pe-acasă.

Olga s-a moşmondit mult să-şi descurce şalul; în timpul ăsta s-a tot plâns ce vreme păcătoasă e afară, blestemul lui Dumnezeu. (Ciudat lucru se întâmplă cu muierile: când nu prea e nevoie, ba chiar când nu-i nevoie deloc, ştiu ele să mintă atât de firesc, cu atâta uşurinţă încât ai crede că au un drept anume, numai de ele ştiut. De fapt, vremea era senină, liniştită, cam rece se arăta un început de an bun pentru grâne.)

După ce a izbutit, în sfârşit, să-şi scoată bunda, Olga şi-a plimbat privirea prin colibă, a dat cu ochii de mătură şi, apucându-se să deretice, a scăpat aşa, într-o doară, vorba că, dacă-i laşi pe mujici de capul lor, nu trece mult şi trebuie să-i tragi de urechi ca să-i scoţi din mocirlă. Iar ei alta nu ştiu decât să-şi înjure muierile, mereu sunt nemulţumiţi, cică ele nu fac nimic, stau toată ziulica…

— Ei, să vă văd eu atunci…

Miheiuşka îşi tăia bucăţele mici de slănină şi le morfolea îndelung între gingii, bucuros nevoie mare.

— Spune, ce-i nou pe-acolo? n-a mai răbdat Egor.

— Unde?

— Cum unde? În Baklan…

— Păi, ce noutăţi să fie?… L-am văzut deunăzi pe taică-tău pe uliţă. E slăbit rău: Când merge ai zice că zâmbeşte, dar el, sărăcuţul, abia se ţine pe picioare…

A simţit Egor cum i se strecoară în suflet, nepoftită, o undă de milă. Ei, n-o fi chiar aşa cum îndrugă femeia asta, gură-bogată… „Auzi, cică abia se tine pe picioare!” Muiere fără minte! Dar, oricum, i s-a făcut milă de taică-său.

Egor a stins mucul de ţigară, a dat să iasă ia aer, dar Olga tocmai se apucase iar de povestit.

— Iar la Manka iar au venit unii în peţit. De când cu tine, i-a crescut fetei preţul, are căutare…

— Cine?

— Flăcăul ăla de la oraş. Cum le zice, Doamne, c-am şi uitat…

— *Puterniciţii*, a lămurit-o mândru Miheiuşka,

— Dracu-i mai ştie. Ala de-a venit cu bătrânul, de vor să facă şcoală…

— Şi? i-a tăiat vorba, supărat, Egor.

— Păi, s-a dus ăsta… cu Fedia Baikalov. Şi-a şi găsit pe cine să ia cu el. Mai mare râsul…

— Ei?

— Vezi tu, pe Serghei Fedorîci nu l-au găsit acasă. Şi-atuncea Manka aşa i-a zis: când o fi tăicuţa acasă, atunci să veniţi, că eu fără tata de asemenea lucruri nu pot vorbi.

Egor a trântit uşa în urma lui, a coborât în fugă treptele înalte ale cerdacului… Îi dogoreau obrajii.

— Uf, porcăria dracului! Na, beleaua!

A mai tras câteva înjurături, fără să ridice glasul, doar ca să se răcorească. S-a oprit în mijlocul poienii, nu ştia ce să facă mai departe. A stat un pic, s-a aşezat pe capra, de tăiat lemne, iar a sărit în picioare, s-a dus înapoi în colibă.

— Makar tot aicea stă? l-a întrebat Olga.

Egor n-a mai zis nimic, şi-a luat puşca din cui şi a ieşit, trântind uşa atât de tare că a sărit ţărâna din crăpăturile de pe tavan.

*

Pădurea începea să se trezească din lungul somn al iernii. Se îndrepta de spate şi, înverzind, prindea puteri.

Şi căldura soarelui se simţea mai bine acum. Venea miros de răşină. Pământul se zvântase, doar prin vâlcele mai fleşcăia puţin sub picioare.

Pe la amiază a ajuns şi Egor la prisaca lui Ignati.

Ignati meşterea ceva pe la stupi, uscăţiv, îngrijit îmbrăcat cu o cămaşă neagră de satin cusută cu aţă roşie.

— Ai venit, pribeagule? O iei spre casă?

— Nu. Am nevoie de Makar.

— Nu-i bine ce faci. Gândeam că te duci acasă. Ar trebui să te întorci în sat, Egor.

— Unde-l găsesc pe Makar?

— Naiba-l mai ştie! Şi-a cam dat-o-n petic Makar ăsta al vostru. A luat-o razna rău…

Egor a priceput că Ignati se cam fereşte. N-are să-i spună el unde se ascunde banda. Şi-a luat atunci puşca de pe umăr, a armat cocoşul şi i-a proptit-o lui Ignati în piept.

— Mie să-mi spui unde-i Makar! Că altfel nu mai stau pe gânduri, îţi bubui una şi gata! Vezi că nu mă cunoşti!

Ignati a rămas cu gura căscată, vârful nasului i s-a înroşit ca para.

Au stat aşa multă vreme.

— Cum să nu vă cunosc, a vorbit în sfârşit Ignati fără să-şi ia ochii de la Egor. Nişte căpcăuni… Şi ăl de v-a dat viaţă tot căpcăun e. M-ai băgat în sperieţi, neobrăzatule, parcă mi-a plesnit ceva în burtă. Nu ţi-ar fi ruşine, a mai zis el, scuipând la picioarele lui Egor, să ridici tu arma la un om bătrân!

— Unde-i Makar? a strigat Egor, alb la faţă.

— În haşmace, dincolo de-al doilea ostrov, la Cotul Şarpelui… fi-ţi-ar mutra a dracului. Te ţin eu minte.

Egor a lăsat puşca jos, s-a întors în loc şi a plecat de-acolo cu paşi întinşi.

19.

Makar juca dame cu Zakrevski.

Feciorul de general era în câştig. Pe Makar asia îl cam înfuria şi de aceea juca mai prost, îşi prăpădea piesele una după alta.

— Mută!

— Mut eu, n-avea grijă. Numai să nu-ţi pară rău.

— Te mocăi la fiecare mutare de parcă…

— Poftim!

— Aha… Şi dacă eu mut aşa?

— Atunci eu mut aşa!

— Aoleu! s-a dus bunătate de piesă. Ba două! Am scos şi damă. Nu-ţi prea merge jocul azi.

S-a încruntat Makar. A mormăit ceva nedesluşit.

— Ai prins tu meşteşugul, asta e. Mai jucăm?

— M-am cam plictisit.

S-a auzit ceva zarvă pe-afară.

Zakrevski s-a sculat repede în picioare.

— Ce se petrece acolo?

Uşa de la bordei s-a dat în lături, a intrat Egor;

— Aici la voi e ca la biserică, n-ai voie să intri cu puşca.

Makar era tare bucuros să-l vadă pe frate-său. Îi fusese dor de el, abia acum îşi dădea seama.

— Egorka! Măi să fie!

Zakrevski era şi el numai zâmbet.

— Hai, intră. Ai venit… fiule rătăcitor. Trebuia să te hotărăşti mai de mult.

Egor s-a aşezat pe im butuc, s-a uitat în jur.

— N-o duceţi prea rău.

— Dar tu ce credeai? i-a zâmbit mândru Makar, cu mâinile în şolduri. Să vezi tu ce-are să fie aici peste un an, un an jumate. Covoare pe pereţi, săbii. Ai fost în sat?

— Nu.

— Şi unde stai? La Ignat?

— La Miheiuşka.

— Prin sat ce se mai aude?

— Mai nimic. Tata… trăieşte. S-or fi apucat de arat.

— Lasă-i să mai are şi ei, a rostit mulţumit Makar. Dă cojocul ăla de pe tine. Ai să stai aici, cu noi.

— Trebuie să stăm de vorbă.

— Zi!

Egor a făcut din ochi către Zakrevski.

— Hai până afară.

Makar a ieşit primul din bordei, Egor după el. S-au oprit. Egor a rămas un timp cu ochii aţintiţi în pământ.

— Fă-mi rost de un cal, frăţioare. Ţi-l aduc înapoi la noapte.

— Pentru ce?

— Am trebuinţă.

— Dacă nu-mi spui, nu ţi-l dau.

Egor s-a uitat lung la vârfurile pinilor, la Makar, a zâmbit strâmb.

— Mă duc să-mi iau mireasa.

— Pe Manka?

— Îhî.

— Vrei s-o furi? a râs încântat Makar. Mergem împreună. Haidem!

L-a împins pe Egor înapoi în bordei.

— Noi doi tragem o fugă până-n sat, după mireasă, a anunţat Makar.

Lui Zakrevski i-a pierit cheful.

— Cum adică după mireasă?

— Uite-aşa! Mergem să răpim o mireasă. Ai priceput?

Zakrevski a priceput.

— Cu caii cui?

— Ei na! Păi ai cui?

— Nu se poate.

Makar a ridicat din sprâncene.

— Chiar nu se poate?

— Nu se poate, băieţi. Eu vă înţeleg, dar… riscaţi prosteşte. E uşor să daţi de bucluc.

— Nu ne dai caii? a întrebat Makar.

— Nu vi-i dau.

Makar i-a surâs îngăduitor, mai degrabă a strâmbat din buze.

— Hai, Egor, să înşeuăm caii. Îţi arăt eu pe care.

— Makar! a ridicat glasul Zakrevski.

Dar Makar ieşise deja din bordei, acum îi arăta lui Egor.

— Pentru tine îl iei pe armăsarul ăla pintenog. Leu, nu altceva! Mie mi-l înşeuezi pe ăla roib. Până atunci eu mă duc să mă încalţ de drum.

Egor s-a muncit mult să-i pună armăsarului căpăstrul. Bidiviul zdravăn îl privea strâmb, supărat, cu ochii lui mari, întunecaţi, îşi culca urechile pe spate şi se tot sucea cu spatele când se apropia Egor de el. Până la urmă, Egor a izbutit să-l înghesuie în nişte tufe şi să pună şaua pe el. Apoi s-a dus în bordei.

Makar stătea în faţa lui Zakrevski, sprijinit mai mult într-un picior, cu mâinile în buzunare.

— Pe mine să mă mai slăbeşti cu ordinele. Ai priceput? O fi fost taică-tău general, dar tu nu eşti.

Apăsându-şi mâinile pe piept, Zakrevski striga la el:

— Au să te prindă, tâmpitule! Prăpădeşti şi caii! Ne laşi fără cai, nu-ţi dai seama?

— Să-i ia dracul! Ce, or fi caii mai scumpi ca mine, ai?

Văzându-l pe Egor, l-a întrebat cu o lucire veselă în ochi:

— I-ai înşeuat?

— S-a făcut.

Mâniat, ostenind să-şi bată gura de pomană, Zakrevski şi-a tras un scăunel mai lângă masă.

— Idioţii naibii!

— Mai stai un pic, numai să-mi schimb încălţările. M-am udat la picioare ceva mai devreme.

Makar s-a aşezat pe pat, s-a apucat să-şi tragă cizmele.

— Şi unde o duceţi? a întrebat Zakrevski.

Nu i-a răspuns nimeni.

— Veniţi cu ea aici? a întrebat el din nou, parcă ceva mai paşnic.

— Nu, i-a răspuns Egor.

— Măcar să-ţi facem o nuntă ca lumea, a zis Zakrevski.

La drept vorbind, povestea cu caii îl neliniştea cel mai puţin. Adevărul era că nu-i prea convenea faptul că Makar pe toate le cam face de capul lui. Asta îi era cu atât mai neplăcut cu cât acum nu se mai putea descurca fără Makar.

— Nuntă mare facem noi oricum! a hotărât Makar, apoi l-a privit întrebător pe frate-său.

Egor a dat doar din umeri.

— Mai întâi trebuie să aducem mireasa.

— O aducem noi! Nu ne scapă ea, porumbiţa. Bună fată! a lăudat-o Makar, întorcându-se spre Zakrevski.

Acum i se părea că asta-i părerea lui dintotdeauna despre Mária, că e fată bună.

Zakrevski i-a întors spatele îmbufnat.

Lui Makar i-a încolţit alt gând în minte.

— Ce-ar fi să fur şi eu pe careva? Ce zici?

— Fură-l pe împuternicitul ăla, a surâs larg Zakrevski.

Pe Makar l-a pufnit râsul.

— Eşti. Tu băiat bun, Kirka, dar cam pisălog. N-avea grijă, nu-mi iau şi eu mireasă, mai aştept. Mergem? Avem noroc, e întunecoasă noaptea asta…

Tot drumul, lui Makar nu i-a tăcut gura, ba fluiera, ba râdea. Îi făcea plăcere să simtă sub el un cal puternic, iute de picior, îi plăcea noaptea aceea liniştită, îi plăcea să se ştie om liber.

Goana turbată îl ameţise şi pe Egor. Doar că nu-şi putea închipui cum are să fie peste câtva timp, curând, când o va purta în şa pe Mária. Parcă nu prea-i venea a crede.

Când nici nu gândeşti, au ajuns în sat. Au trecut în fugă pe uliţa

mare, prin faţa casei părinteşti. Pe urmă au cotit în ulicioară… Iată şi izba Máriei. Se vede lumină în geam, în dreptul portiţei cunoscute Makar şi-a strunit calul,

— Ce facem? l-a întrebat Egor.

— Nu ştiu… Să intrăm de-a dreptul şi s-o luăm pe sus… fără multă vorbă?

— Sunt copilaşii ăia acolo… S-ar speria.

— Atunci fluier-o la fereastră.

Egor a sărit de pe cal, s-a furişat până-n dreptul geamului, s-a uitat înăuntru.

— Nu se vede. N-o fi acasă.

— Trage-i un fluierat.

Egor a şuierat o dată, nu prea tare, apoi îndată s-a tras mai spre poartă; mai ştii, s-ar putea să iasă chiar Serghei Fedorîci cu cine ştie ce drăcovenie în mână. Dar n-a ieşit nimeni. Atunci a fluierat Makar din două degete, a spintecat liniştea nopţii un şuier subţire, prelung, din acela care parcă ţi se înfige în creier. S-a trântit uşa de la izbă, s-au auzit în tindă paşi grei, târşâiţi, numai de fată nu. Egor s-a repezit la cal, a sărit în şa. Abia a apucat să-i şoptească lui Makar:

— Dată iese bătrânul, nu-i răspunzi.

A ieşit în pridvor chiar Serghei Fedorîci.

— Cine-mi umblă noaptea pe la porţi?

Era întuneric beznă.

Makar şi-a îmboldit uşurel calul.

Au ieşit din ulicioară. S-au oprit.

— Acum ce facem?

— Uite ce zic eu: trecem pe la Niurka Ghiliova, îi spunem să ne-o cheme ea pe Manka, şi-a dat Egor cu părerea. Ele două-s prietene.

Le-a ieşit în ogradă fratele Niurkăi, Kolka Ghiliov, un băieţandru de vreo cincisprezece ani.

— Ce e? Cine-i acolo?

— Niurka voastră e-acasă?

— Acasă.

— Cheam-o. Dar să nu-i spui cine-o caută.

— Ce treabă ai cu ea? a întrebat Kolka, uitându-se temător, cu îngrijorare, către Makar.

— Am eu o treabă. Nu-ţi fie frică. Ditamai mujicul şi-ai băgat-o pe mânecă din nimica.

Kolka s-a mai codit câteva clipe, pe urmă a intrat în casă.

Niurka le-a spus că Mária trebuie să fie acasă, doar că o doare măseaua.

— Hai până la ea. Urcă aici.

— Bine, vin. Ce, sunteţi călări? Măi băieţi, ce-i cu voi? Ce-aveţi de gând? Caii de unde-i aveţi?

Fraţii n-au spus nimic. Makar a săltat-o pe Niurka la el în şa.

Cum au luat-o din loc, Niurka a şi început să le povestească aşa, nepoftită, cum a fost când a venit flăcăul acela de la oraş, Kuzma, s-o peţească pe Mária. Tocmai ajunsese pe la mijloc când i-a scăpat deodată un ţipăt ascuţit, atât de neaşteptat că a sărit şi armăsarul în loc. Makar era de vină, se apucase s-o pipăie, dacă tot n-avea ceva mai bun de făcut.

— Tâmpitule!

— Păi dacă şi tu te lipeşti de mine, să mă bagi în păcat nu altceva.

— Adică eu m-am lipit de tine? Uite-al naibii! a făcut Niurka, roşind la faţă, pesemne. Neobrăzatule!

Au ajuns din nou la poarta Máriei.

— Nu-i spui că suntem aici, Doamne fereşte! Să zicem că aşa s-a nimerit…

Niurka a intrat în izbă şi nu s-a arătat multă vreme.

Makar a rămas pe cal, iar Egor s-a dus în dreptul cerdacului ca nu cumva Mária, dacă o cuprinde vreo bănuială, să apuce să intre înapoi în casă.

În sfârşit, a scârţâit uşa… De două ori, a doua oară mai scurt. S-au auzit paşi în tindă. Egor s-a încordat tot.

Prima a ieşit în pridvor Niurka, în urma ei venea şi Mária.

— Aicea-s, te-aşteaptă, s-a auzit glasul Niurkăi.

Mária încerca să străpungă întunericul cu ochii.

— Cine?

Egor n-a scos o vorbă. Mária era la doi paşi, iar pe el îl muncea un singur gând s-o înşface pe loc sau să spună ceva mai întâi?

În clipa aceea a pocnit uşa de la izbă. A scârţâit podeaua din tindă sub pas de bărbat. Asta a hotărât totul.

Egor a sărit în cerdac, tăindu-le fetelor calea spre uşă. A tras repede, pe pipăite, zăvorul de afară, a prins-o în braţe pe Mária şi, purtând-o ca pe-un fulg, a luat-o la fugă spre poartă.

Mária atât a apucat, să strige o dată, tare:

— Tăticule!

Încuiat în tindă, bătrânul izbea din răsputeri în uşă cu mâinile şi cu picioarele.

— Ce se întâmplă? Hei! Deschide! Săriţi, oameni buni! striga Serghei Fedorîci ca la foc, dar la ceasul acela de noapte nu prea ies oamenii pe uliţă.

Până i-a venit Niurkăi în minte să tragă zăvorul, caii erau de-acum departe, se mai auzea doar cum bufnesc înfundat patru perechi de copite în noroiul moale din drum.

20.

Kuzma a aflat totul de la Klavdia.

Chiar a doua zi i-a povestit… Nu s-a priceput să-şi ascundă bucuria.

Se îndreptau amândoi spre casă.

— Să ştii, Mária e acum cu Egor…

În acea clipă lui Kuzma i s-a năzărit că se umflă pământul în faţa lui ca o cocoaşă. S-a oprit locului ca să nu cadă din picioare. Cum se poate? Dar mai trăgea el oare vreo nădejde după peţitul acela de pomină şi după tot ce a urmat?… Mai sperase oare? Da, sperase. Iar acum, gata.

Kuzma s-a întors din drum, a luat-o spre sovietul sătesc. Acolo era Platonîci. Nu ştia nici el de ce are nevoie acum de unchiul Vasia. Poate că nici n-avea nevoie. Doar că trebuia să ajungă undeva cât de repede. Mergea cu pas grăbit, iar în gând îşi tot repeta „Gata. Acum s-a sfârşit.” Şi-a închipuit cum s-o fi speriat Mária, cum a plâns.

Tot mergând, s-a răzgândit, nu s-a mai dus la sovietul sătesc.

A încercat să-şi amintească unde stau Liubavinii. Până la urmă, a întrebat-o pe-o muiere.

— Păi, uite-aici! Chiar în dreptul ogrăzii lor stăm, i-a arătat femeia.

Kuzma a intrat în curte la Liubavini.

Cum a păşit înăuntru, s-a rostogolit de sub hambar un dulău mare, negru, s-a repezit fără să hămăie drept la picioarele lui. Kuzma a sărit înapoi, a tras repede poarta după el. A strigat tare, peste gard:

— E cineva acasă?

A ieşit Mihailovna, a pus dulăul în lanţ.

— Mujicii sunt acasă?

— Numai ăl bătrân.

Kuzma a intrat în izbă, fără să mai dea bineţe, a şi întrebat:

— Feciorii unde-ţi sunt?

Emelian Spiridonîci răsucea nişte cârlţi pentru sfoară avea pe el o cămaşă largă, fără cingătoare, cu mânecile suflecate până dincolo de coate… Era mare, liniştit.

— Care feciori?

— Ai tăi.

— Am patru.

— Ai mai mici.

Emelian a mai tras o dată tare prin pumn, cu scârt, sfoara bine ceruită.

— Despre fătălăii ăia nici nu vreau să stau de vorbă.

— Au mai fost pe acasă după ce… au plecat?

— Ţie ce-ţi pasă? N-au fost.

Kuzma a ieşit din izbă.

Acum încotro? Din ce capăt s-o ia? Să meargă la Fedia?…

Fedia era la el, la fierărie.

Kuzma l-a chemat până afară… S-au dus mai încolo, s-au aşezat în

malul apei.

— Nici bătrânul nu ştie unde sunt, asta aşa e. Pe urmă… n-aş crede că ei fac parte din bandă.

— De ce?

— Aşa. Nu-s acolo băieţi de pe la noi, din Baklan. S-ar fi aflat. Dacă nu vorbeşte lumea, înseamnă că nu-s de-ai noştri pe-acolo.

Au mai tăcut o vreme.

Kuzma fuma ţigară de la ţigară.

— Îl au ei pe Ignaşka… a zis într-un târziu Fedea. Ignati li-e unchi, stă singur în marginea pădurii. Ala s-ar putea să ştie. Dar nu deschide el gura…

La Ignati au ajuns abia spre seară.

Stăpânul casei nu prea înţelegea ce vor ăştia de la H. Se tot uita cu răbdare, zâmbitor mereu, ba la Kuzma, ba la Fedia. Până la urmă, s-ar zice că a priceput.

— Zău că nu ştiu, măi băieţi. Ce nu ştiu, nu ştiu. Au fost nătărăii ăia doi pe la mine, aşa e, atunci când au fugit de-acasă. Pe urmă s-au dus. Eu le-am spus să întoarcă acasă. Nu m-au ascultat. Dar unde-s acum, asta nu ştiu.

— Pregăteşte-te de drum, a spus poruncitor Kuzma privindu-l pe bătrân drept în ochi, fără să clipească, şi serios.

— Unde adică?… a întrebat Ignati; îi cam pierise surâsul.

— Vii cu noi în sat.

— De ce?

— Te răcoreşti şi tu puţin, te mai gândeşti… Poate îţi aminteşti pe unde-or fi nepoţii.

— A-a… a licărit din nou surâsul acela şiret în ochii nemişcători ai lui Ignati. Bine atunci, mergem, mergem. Eu n-am la ce să mă mai gândesc, dar dacă-i vorba să stau la răcoare, nu-i mare lucru, pot să stau. Cine ştie, ar putea unii s-o şi păţească din pricina asta. Parcă nu mai sunt acum vremurile când închideaţi voi oamenii fără niciun fel de…

*

Elizar Kolokolnikov era la sovietul sătesc când l-au adus pe Ignati. S-a prefăcut că ştie el bine cu ce fel de matrapazlâcuri trebuie să fi fost prins acest Liubavin, l-a privit cu severitate, încruntat pe urmă, după ce l-au închis în cămară, l-a întrebat pe Kuzma:

— Pentru ce l-aţi ridicat?

— Să-l cercetăm. Ştie sigur ceva despre nepoţii ăia ai lui.

Lui Elizar i s-a părut că de data aceasta Kuzma s-ar putea să nu fi acţionat chiar aşa cum spune legea. Nu s-a întins însă la discuţii cu el.

S-a gândit ce s-a gândit şi s-a dus la Platonîci.

Platonîci a pornit de îndată spre sediul sovietului. Era tare mâniat pe Kuzma. „Se răzbună pentru fetişcana aceea, prostănacul! Nu-şi dă seama că nu-i de glumit cu treburile astea."

Kuzma şedea la birou cu bărbia sprijinită în pumni, se tot uita la uşa cămării dincolo de care „gândea" Ignati.

Platonîci i-a făcut semn să iasă afară.

— De ce l-ai arestat pe moşneag?

— Ştie despre bandă. Simt eu că ştie ceva.

— Păcat că n-am cureaua la mine. Ţi-aş fi dat pantalonii jos şi ţi-aş fi croit câteva să te dumireşti mai bine că nu se glumeşte cu lucruri din astea. Ce-i cu tine, te-ai ţicnit?

— Ba nu m-am ţicnit deloc. Ocupă-te mai bine de şcoala ta şi să nu te mai amesteci.

— Să-l eliberezi imediat!

— Nu-l eliberez.

Platonîci şi-a suflat nasul cu zgomot. A tăcut un timp.

— Kuzma, faci o mare greşeală. În felul acesta dăunezi însăşi puterii sovietice. De ce te legi de oameni, mucosule?! Cine ţi-a dat dreptul? Să-i dai drumul chiar acum!

— Nu! a scuturat din cap Kuzma; stătea cu umerii aduşi, privindu-l pe unchiu-său pe sub sprâncene. Ba tu faci o greşeală. Mai e puţin şi se fac cinci ani de când există puterea sovietică, iar aici… năvălesc tot felul de inşi prin sate, pradă populaţia. Asta nu-i dăunează? Au şi prins curaj, nemernicii!… Nu-i dau drumul şi gata. Îmi spune mie inima că ştie el ceva despre bandă.

— Dă-mi revolverul! a strigat Platonîci cu glas gâtuit.

— Nu ţi-l dau.

Platonîci a încercat să bage el mâna în buzunarul lui Kuzma, dar acesta l-a împins cât colo…

Bătrânelul s-a uitat mirat la nepot, s-a întors în loc şi a plecat, păşind cu capul lăsat între umeri.

Acum s-a ivit în pridvor şi Kolokolnikov.

— Poţi să te duci acasă. Rămân eu aici, i-a zis Kuzma.

— Dar Platonîci unde-i?

— A plecat şi el acasă.

Kolokolnikov s-a mai foit un pic… Pesemne ar fi vrut el să întrebe ceva, dar n-a mai zis nimic. A scârţâit portiţa în urma lui, i s-au îndepărtat paşii pe uliţă.

Kuzma a intrat în sediul sovietului. S-a apropiat de fereastră, şi-a lipit fruntea de geamul rece.

— Nu-i nimic, şi-a spus el cu glas tare.

Şi a început să măsoare, în lung şi-n lat, cu paşi largi, de cocostârc, încăperea sovietului. Simţea o greutate pe suflet, îi părea rău de ce s-a

întâmplat cu unchiul Vasia. Dar altă soluţie nu vedea.

Platonîci nu s-a dus acasă, ci la Fedia.

L-a chemat afară, în ogradă, şi s-a pus să-i dea nişte explicaţii încâlcite.

— Nepotul meu ăla… a cam luat-o aiurea, pe arătură… Iar eu, vezi bine, n-am putere să-l strunesc. Hai cu mine să-l potolim. Auzi, drăcia dracului… ce i-a trăsnit prin minte! Vino cu mine, Fiodor.

Fiodor a priceput un singur lucru: că trebuie să-l ajute cu ceva pe moşneguţ. De ce şi cum a luat-o razna Kuzma, asta n-a înţeles. Dar nici n-a stat să mai întrebe.

— Mergem.

Între timp, Kuzma îl luase la cercetat pe Ignati.

Şedeau unul în faţa altuia, pe laturile opuse ale mesei. Pe tăblia goală, plină de mâzgălituri, a mesei, ceva mai aproape de Kuzma, era revolverul.

— Şi ce crezi, unde ar putea să se ducă?

— Dracu-i ştie pe ăştia.

— De bandă n-ai auzit?

— Aşa, câte ceva.

— Cine-i coman… şeful lor acolo?

— Dumnezeu ştie.

Kuzma l-a cântărit iar din ochi, atent, pe bătrânul cu înfăţişare evlavioasă. Nu putea spune de ce, dar era convins că Ignati trebuie să ştie multe lucruri despre bandă.

— Aşa… Cai nu ai?

— N-am. Am prisacă.

— Dar ce crezi, ai cui or fi caii pe care-i folosesc? Noaptea trecută au plecat de-aici cu o fată, cu japca au luat-o…

— De ce? n-a priceput Ignati.

Kuzma s-a ridicat în picioare, s-a aşezat iar la loc, şi-a netezit părul aspru cu palma, a tuşit în pumn.

— Nu ştiu. Au luat-o şi gata.

Ignati a clătinat din cap întristat, strâmbându-se ca de acru.

— Ia te uită ce ticăloşi!

I-a aruncat lui Kuzma o privire iute, pe ascuns, cu teamă. Nu prea ştia ce să spună la chestia asta cu fata. N-o fi mai bine să zâmbească?

— Dar ce le-a venit de nu se mai astâmpără?

Kuzma, tot încruntat, i-a surprins privirea aceea furişată, temătoare.

— Ce ticăloşi! a mai exclamat o dată Ignati.

Şi iar i s-a părut lui Kuzma că moşneagul ştie totul despre ticăloşii ăştia.

— Atunci de unde au luat caii?

— Apăi… mai bine întreabă-i pe ei.

Chiar atunci s-a ivit Platonîci. Iar în spatele lui, umplând tot spaţiul

uşii, se înălţa statura uriaşă a lui Fedia.

— Du-l de-aici pe arestat, a rostit hotărât Platonîci, privindu-l cu severitate, neînduplecat, pe Kuzma.

Kuzma se uita uimit ba la Platonîci, ba la Fedia şi… nu se mişca din loc.

Ignati îi privea pe toţi liniştit, convins parcă de nevinovăţia sa deplină. Dar nu i-a scăpat faptul că trebuie să se fi petrecut ceva între bătrân şi flăcău.

— Arestat… s-a întors Platonîci către Ignati, dar a prins privirea lui Kuzma şi i-a ordonat hotărât, ca pentru ultima oară: Du-l pe arestat de-aici!

Kuzma s-a ridicat, fără grabă.

— Mergem!

Ignati s-a sculat supus, şi-a prins mâinile la spate de parcă era legat şi a pornit spre cămară.

— Cetăţene… Kuzma Rodionov! Îţi ordon să-l eliberezi din detenţie pe arestat, a început Platonîci pe un ton oficial în momentul în care Kuzma s-a întors în încăpere. Altfel te arestez eu pe tine! Ai înţeles? De mâine cine ştie ce-o să înceapă să vorbească lumea despre noi… a zis el mai blând, întorcându-se spre Fedia de parcă l-ar lua de martor. Au să spună că noi aici… Măcar înţelegi atâta lucru? s-a răsucit el iar spre Kuzma, ridicând vocea. Sau nu înţelegi?

Kuzma făcea, se tot uita la unchiu-său.

— Nu înţelege nici pe dracul, i s-a plâns Platonîci lui Fedia.

Fedia şi-a tras nasul discret, şi-a aţintit privirea într-un colt al camerei.

— Acum l-am luat la întrebări şi îndată mi-am dat seama că… a început Kuzma.

— Tot te mai încăpăţânezi?

— Dar ascultă-mă şi tu…

— Fiodor, du-te de-i dă drumul bătrânului.

— Fiodor! a ridicat glasul Kuzma, punându-se în dreptul uşii. Nu poţi face asta, Fiodor.

Lui Fedia îi era greu.

— Lasă-mă, l-a dat el la o parte pe Kuzma, după ce a stat niţel pe gânduri. Plec. Nu mă pricep eu la treburile astea…

Şi a plecat.

Platonîci a rămas în picioare în mijlocul izbei, se uita cu ochii mici la nepot.

— Eh, Kuzma, Kuzma… îmi pare rău de tine. Mă doare inima că poţi fi atât de prostănac. Ca berbecul! Crezi c-o fi lucru mare să-ţi frângi gâtul? Ba-i chiar uşor. Iar tu asta ai să păţeşti. O să-ţi mai aminteşti tu de vorbele mele, Kuzma… numai că va fi prea târziu. Ai să vezi că nu tot ce zboară se mănâncă. Ia fereşte din drum!

A trecut pe lângă Kuzma, cu spatele drept, slăbuţ, mâniat rău. S-ar părea că de data asta nu-i mai ardea de glumă, se supărase.

Kuzma s-a aşezat pe un scăunel, a rămas pe gânduri.

Ţinea tare mult la unchiul Vasia. De fapt, în toată lumea asta mare nu-l avea decât pe Platonîci, alte neamuri nu ştia să aibă. Până pe la opt ani nici nu ştiuse că Platonîci nu-i e tată, ci unchi.

Dar acum greşeşte! Doar e cât se poate de limpede.

Kuzma l-a scos iar pe Ignati din cămară, i-a spus să ia loc la masă.

— Acum, gata, fără ocolişuri. Unde-ţi sunt nepoţii?

— Nu ştiu, i-a explicat limpede şi răspicat Ignati a nu ştiu câta oară.

Kuzma s-a apropiat de el, i-a arătat revolverul.

— Car asta ştii ce e?

Ignati s-a ferit într-o parte.

— Ia-l de-aici.

— Spune, ştii ce e?

— Eh… şerpi veninoşi ce-mi sunteţi! a rostit încet Ignati cuprins de o furie rece. Asta-i viaţa nouă de care tot vorbiţi! Libertate! Numai gura-i de voi, mama voastră de… Şi tu, mucosule, nici nu ţi-a dat bine mustaţa şi-mi vâri mie livorverul în gură. Ia bagă-l la loc în buzunar!,

Ochii lui Kuzma căpătaseră acum o lucire verzuie. Ţintuindu-l cu privirea pe Ignati, i-a vorbit tot încet, bâlbâindu-se un pic de încordare:

— Cinstit îţi spun… m-mă şi jur că… dacă nu-mi zici unde se ascunde banda, viu de-aici nu mai ieşi.

S-a aşezat şi el, a băgat revolverul în buzunar, şi-a şters cu palma fruntea năduşită.

— Îţi arăt eu ţie libertate… Cristoase!

Ignati a cam băgat-o pe mânecă.

— Încă o dată-ţi zic: n-am de unde să ştiu unde-s tâlharii ăia. Poţi să mă şi omori, dar să ştii că n-au să te laude ai tăi pentru asta. Nu mai sunt acum vremurile războiului civil.

— Tu gândeşte-te, mai judecă, nu te pripi. Eu să ştii că n-am glumit.

A rămas tăcut Ignati. „S-ar putea să-i sară ţandăra… că-i trăsnit rău! şi-a zis el în sinea lui. Pe urmă vezi de-o mai descurcă".

— Ei, cum e?

— Nu ştiu, omul lui Dumnezeu, zău că nu ştiu.

— Atunci mergi de te mai gândeşte.

Ignati s-a ridicat.

Kuzma l-a încuiat iar în cămară, a ieşit în prispă, şi-a aprins o ţigară. Mai apoi s-a întors în casă, şi-a aşternut haina de piele pe laviţă, a suflat în lampă. Flăcăruia s-a lungit în sticlă, s-a desprins de fitil şi a murit. Lampa a sfârâit uşurel… S-a mai răsucit o vreme la gura sticlei un firicel subţire de fum murdar. A venit un miros de gaz cald şi de funingine…

Se lumina.

21.

Miheiuşka s-a speriat de moarte când a auzit, în puterea nopţii, nechezat de cai în faţa colibei. A luat icoana de pe perete şi a strâns-o la piept, gata să-şi ia rămas bun de la viaţă. Şi-a închipuit că trebuie să fie nişte tâlhari.

Uşa s-a dat de perete. A intrat Egor purtând ceva în braţe.

— Miheici!

— Văleu?

— Ia fă-mi nişte lumină.

— Tu erai, Egoruşka? Uf, ce spaimă am tras! îndată, îndată…

Egor a culcat-o pe Mária pe laviţă, a luat surcica din mâna lui Miheiuşka…

Mária zăcea cu ochii larg deschişi. Tăcea. Chipul îi era alb, ca de mort.

— S-o fi prăpădit? a întrebat în şoaptă Miheiuşka, uitându-se la ea peste umărul lui Egor.

Egor l-a împins la o parte, a înfipt surceaua între bârnele peretelui.

— Aprinde focul.

Miheiuşka s-a pus să se foiască fără rost în jurul vetrei, Tot trăgea cu ochiul spre laviţă.

Mária zăcea nemişcată.

A intrat Makar. A trântit cu zgomot şeile într-un colţ.

— Nu ne ciordeşte careva caii de-aici?

— Cine să-i ia?… Măcar i-ai împiedicat?

— De împiedicat i-am împiedicat eu… a zis Makar, s-a apropiat de Mária, s-a uitat lung la ea, i-a zâmbit. Ei, cum e?

Mária şi-a lăsat pleoapele. A oftat adânc.

— S-a cam speriat… Să nu se îmbolnăvească, a explicat Makar; nu se ştie pe cine voia să lămurească, ori pe Egor, ori pe Miheiuşka.

Egor şedea pe-un butuc, fuma. Nu-şi lua ochii din podea.

— Ce ne lipseşte acum e nişte trăscău, a observat abătut Makar, răsucindu-şi şi el o ţigară. Păcat, la o ocazie ca asta… Dacă am fi luat de aseară? Nu mi-a venit în cap.

Miheiuşka îşi tot sucea capul În toate părţile. Pricepuse el că cea de pe laviţă nu-i chiar moartă. Dar altceva nu pricepea încă.

— Trăscău? i-a prins el vorba lui Makar. Am eu nişte samogon. Când se schimbă vremea mă cam dor picioarele, îmi fac şi eu câte-o frecţie…

— Dă-l încoace! a strigat la el Makar. Auzi, îşi face frecţie la picioare!… Mária, scularea!

— Las-o să mai stea, a zis Egor.

— Păi, de ce să zacă? Acum ar trebui să joace. Ei, haide!

Makar a zgâlţâit-o pe Mária, a sprijinit-o cu spatele la perete.

Mária l-a căutat din privire pe Egor, a rămas cu ochii la el, vrând parcă să priceapă ce gânduri au ăştia cu ea mai departe.

Egor şi-a terminat ţigara, a scuipat în ea ca s-o stingă, a ridicat capul. I-a întâlnit privirea. A zâmbit.

— Ai îngheţat?

Mária a făcut din cap că da.

— O încălzim noi acuşica, a amenințat-o vesel Miheiuşka; s-a băgat pe brânci sub laviţă şi a scos la lumină o sticlă de samogon astupată cu o cârpă: Ei, asta ce-o fi?

— Atâta tot? a întrebat Makar.

— Asta este.

— Halal nuntă!… Ei, ce să-i faci, tot e ceva.

S-au aşezat la masă.

Miheiuşka n-a vrut să ia loc alături de ceilalţi, îşi făcea de lucru la gura vetrei, mai trăgea cu ochiul la musafiri. Tot nu pricepea ce-i cu ei.

Mária şedea între cei doi fraţi. Makar i-a turnat nişte samogon.

— Ia aici. Acum eşti de-a Liubavinilor.

Mária a scuturat din cap ca să-şi arunce peste umăr coada bălaie. A luat cana şi a băut totul, pe nerăsuflate. Cam îngheţase, asta-i adevărat.

— Uf, mămicuţă! a suflat ea apoi.

— Cam tare, ai? i-a surâs mulţumit Makar. Las c-o facem noi şi mai lată! Acum e numai aşa…

Şi-a turnat şi lui, a tras o duşcă bună, a dat cu căniţa de masă, s-a scuturat tot:

— Că bună-i!

Lui Egor nu i-a mai rămas decât de-o înghiţitură,. Mai puţin de jumătate de cană.

— Tu n-ai voie să bei mai mult, i-a spus Makar cu înţeles.

— Voi, de fapt, ce-aveţi de gând cu mine? a întrebat Mária.

— Te-am luat de nevastă, a lămurit-o Makar.

— Păi, aşa se face? Parcă altfel nu…

Mária şi-a lăsat capul în palme. Şi-o fi amintit, pesemne, de seara în care a venit Egor în peţit, când au dat buzna peste ei bătrânul Liubavin şi cu Efim.

— Şi-acum… aici o să stăm?

— O vreme, i-a răspuns Egor.

Makar s-a uitat lung la Miheiuşka, l-a întrebat:

— Ia zi, moşule, n-ai vreo treabă pe-afară?

Miheiuşka n-a priceput nici acum.

— Ce treabă să am?

— Luăm şi noi o gură de aer, vedem şi de cai…

— Ce te-a apucat? s-a amestecat Egor.

— Găsim noi un loc de dormit şi pe-afară, el şi cu mine, a spus Makar.

— Lasă prostiile, a roşit Egor. Nu plecaţi nicăieri.

— Cum vreţi. Eu la voi m-am gândit, pricepi tu…

Pe Mária au culcat-o pe laviţă, iar Makar, Miheiuşka şi Egor şi-au făcut culcuş pe jos.

S-a luminat coliba: a ieşit luna de după creasta pădurii. Se vedea pe gemuleţ, mare, rotundă şi părea că-i uimitor de aproape, atârna acolo de ziceai că nu-i la nicio verstă depărtare.

În pătratul de lumină palidă de pe duşumea se clătinau fără zgomot, se legănau, tresăreau umbre de ramuri.

Lucea ca argintul căniţa de pe masă.

— Ce noapte! a suspinat încetişor Makar; nu-i venea somnul.

S-a mişcat Miheiuşka, s-a întors pe-o parte. A spus cu voce adormită:

— E o păsăruică pe-aici, s-o auzi cum cântă în fiece zi înainte de răsăritul soarelui… ta-are frumos!

— Tu stai de mult aici, Miheici? a întrebat Makar, de nici nu ştiai dacă aşteaptă un răspuns sau zice şi el aşa, ca să intre în vorbă.

— Am intrat pe-al treilea an de la Rusalii, i-a răspuns Miheiuşka.

— Ai avut vreme să te gândeşti la toate aşa, mereu singur, nu?

Miheiuşka n-a mai spus nimic.

— Şi nu ţi-e urât?

— De ce să-mi fie?… Mai trece câte unul, câte altul, înaintea voastră au fost pe la mine Grinka Maliughin şi cu Fedia Baikalov, da…

— Grinka? Makar s-a ridicat într-un cot. Păi, nu l-au prins?

— Le-a scăpat… Fedia ăla după el a venit. Atunci Grinka aşa i-a spus: „Am eu nişte aur… vreo şaişpe kile, hai, zice, să-l scoatem. Îţi iei tu jumătate, iar pe mine mă faci scăpat”.

Makar a tăcut mult timp.

— Auzi, Egor?

— Aud, a dat glas Egor.

— Şaişpe kile, un pud de aur…

Makar s-a culcat pe spate, cu ochii în tavan.

— La început, Fiodor nu s-a prea lăsat. „Aurul ăsta, zice, e de furat”, a început iar Miheiuşka.

Makar i-a tăiat vorba.

— Lasă, moşule, hai mai bine să dormim.

Cuminte, Miheiuşka a tăcut.

Se prelingea pe geam o lumină rece, argintie, se mişca pe podea o horbotă subţire de umbre.

Mária a ţipat o dată scurt, prin somn, apoi a şoptit stins:

— Doamne, Doamne…

Egor s-a ridicat în capul oaselor, a ascultat o vreme „a bâjbâit cu mâna pe masă, şi-a găsit punga cu tutun, s-a apucat să-şi facă o ţigară.

— Dă-mi şi mie, s-a sculat şi Makar.

Şi-au aprins ţigările la gura vetrei.

— Fedia nu-i prost, a rostit încet Makar.

— Şi eu tot aşa cred, s-a învoit Egor.

S-au culcat la loc şi n-au mai zis nimic.

Miheiuşka s-a scărpinat pe spate, a căscat lung şi a mormăit, pe jumătate adormit:

— O-oh, păcatele mele…

22.

Dimineaţa, cum s-a luminat de ziuă, Makar a plecat.

*

După arestarea lui Ignati, Platonîci a împrumutat un cal de la Iaşa Goriáci şi s-a dus la raion.

Când s-a întors, era cu un tovarăş. S-au dus amândoi la sovietul sătesc.

La soviet erau vreo şase mujici. Vorbeau toţi deodată, îl înghesuiseră într-un colţ pe Elizar Kolokolnikov şi-i ziceau că n-or să iasă la muncă să repare podul pe dramul de Bîstrinsk.

Kuzma şedea în pervazul ferestrei, şi urmărea scena.

— Bar înţelegeţi-mă şi voi, oameni buni! Pricepeţi, pentru numele lui Cristos, că n-am născocit eu povestea asta. Aşa a venit ordin de la raion! se apăra Elizar.

— Şi tu ce, n-ai gură să spui? Auzi, zice c-a primit ordin!…

— N-au decât să-l dreagă cei din Bîstrinsk, noi ce să căutăm acolo?

— Vin şi ăia din Bîstrinsk. Împreună facem…

— Ia mai du-te şi tu-n mă-ta! Împreună, auzi! Aţi şi prins glas voi, ăştia! Să ne rupem noi cocoaşa pentru voi cu podul ăla!…

Chiar atunci au intrat Platonîci şi cu noul venit.

— Ce se petrece aici? a întrebat Platonîci, uitându-se îngrijorat la Kuzma.

— Păi, uite. Se pregătesc oamenii să repare podul, l-a lămurit Elizar.

— Şi care-i necazul?

— Nu-i niciun necaz. Acuşi pornesc.

Mujicii au ieşit afară împreună cu Elizar tărăboiul a mai durat o

vreme…

Platonîci a trecut pe după masă, s-a lăsat ostenit pe laviţă.

Kuzma îl cerceta curios din ochi pe omul de la oraş.

Acesta purta cizme, pantaloni bufanţi, o cămaşă vişinie pe sub haina cenuşie, stătea la geam cu mâinile în buzunare. Tăcea, se uita şi el atent la Kuzma.

A intrat Elizar.

— Fii bun, Elizar, lasă-ne singuri vreo cinci minute, i-a spus Platonîci. Avem de vorbit nişte treburi de-ale noastre.

Fără să se supere câtuşi de puţin, Elizar a ieşit.

— A-aşa deci… a rostit străinul, scoţându-şi mâinile din buzunare. Ia povestiţi-mi cum merg treburile…

A luat loc la masă, s-a sprijinit într-un cot. Şi-a pus picior peste picior, s-a pregătit să asculte.

— Ce să povestim? a întrebat Kuzma.

— Pe cine ai arestat tu aici?

— Unul Liubavin Ignati. Unchiul ălora care…

Kuzma s-a împiedicat în vorbă, s-a uitat la Platonîci dorea mai întîi să priceapă dacă poate vorbi pe şleau.

— Dânsul e de la miliţie, l-a lămurit Platonîci.

— După părerea mea, Ignati Liubavin ştie mai multe despre bandă, şi-a terminat Kuzma gândul.

— Aşa… a zis iar străinul, apoi a rămas câteva momente pe gânduri, analizând situaţia sau prefăcându-se că o analizează. Uite ce e… tovarăşe Rodionov. Bătrânului să-i dai drumul imediat. Cu banda avem ce-avem, dar nu ţi-a dat nimeni dreptul să arestezi pe cine se nimereşte. E clar?

— Clar, a răspuns Kuzma. Totuşi, sunt curios şi eu să ştiu cum o să aflăm noi mai multe despre bandă?

— Aflăm noi, l-a liniştit străinul. Du-te acum, dă-i drumul.

Kuzma a ieşit în tindă… S-a auzit zăngănitul lacătului.

— Haide, ieşi.

Ignati era culcat pe laviţă. Când s-a auzit strigat, s-a dat jos, a pornit spre ieşire. Se hotărâse să nu spună nimic, orice-o fi.

— Ia-ţi şi căciula.

Ignati s-a întors din drum, şi-a luat căciula. A pornit iar spre uşă, dar tot nu se dumirea o fi de bine sau de rău că i s-a poruncit să-şi ia căciula?

Kuzma i s-a pus în cale.

— Îţi dau drumul… acum. A spus el încet, privind adânc în ochii mici, suri, ai lui Ignati, dar s-ar putea să mai vin.

— Vino, dragă, vino. Am să-ţi dau nişte miere… Dacă vrei, te cinstesc şi cu un mied.

Buimăcit de bucurie, Ignati nici nu-şi mai dădea seama că vorbele

lui puteau fi luate şi drept batjocură.

— Am un mied straşnic! Să te lingi pe degete, nu altceva!

— Hai, du-te.

Ignati şi-a tras căciula pe cap şi a ieşit. S-a dus drept la Emelian. Nu mai fusese cam demultişor pe acolo, iar acum, în drum spre casă, s-a gândit să vadă cum o mai duce frate-său şi, dacă vine vorba, să-i povestească ce chinuri i-a fost dat să îndure din pricina nătărăilor ălora ai lui. Dar principalul lucru pentru care trebuia să se vadă cu Emelian Spiridonîci şi pentru care avusese oricum de gând să vină până-n Baklan era următorul.

I-a ajuns lui Ignati la ureche vestea că acum iar se dă voie oamenilor să deschidă prăvălii. În oraş erau de-acum o groază, şi mari, şi mici, de tot felul. Dar el n-avea rost să se mai întoarcă la oraş (familie nu mai avea: nevasta îi murise în nouă sute doisprezece, iar singurul fecior, Nikolai, plecase cu resturile armatei lui Kolciak şi nu mai avea ştiri despre el), însă aici, în Baklan, parcă merita să înjghebe o dugheană. În tovărăşie cu frate-său. Şi-ar fi putut-o ridica el şi singur, dar atunci ar fi bătut prea tare la ochi de unde atâta bănet? Din prevedere, parcă era mai cu chibzuinţă să-l lămurească pe bolovănosul de frate-său să intre în parte cu el (chiar şi la jumătate, măcar de ochii lumii), să-şi zică Doamne-ajută şi să se pună pe treabă. S-ar părea, totuşi, că viaţa revine pe vechiul ei făgaş.

23.

La două zile după răpirea Máriei, într-o noapte tot aşa de întunecoasă, înainte de a răsări luna, s-a trezit şi Fedia Baikalov cu nişte oaspeţi neaşteptaţi. Au intrat fără să bată (Fedia nu încuia niciodată uşa peste noapte). S-a aprins un chibrit…

— Cine-i acolo? a întrebat Fedia, ridicându-se din pat.

— Unde aveţi lampa? a întrebat unul.

Chibritul aprins îl ţinea sus, deasupra capului.

— În fereastră.

Când s-a aprins lampa, Fedia l-a recunoscut pe Makar Liubavin, iar acum îi privea cu luare-aminte pe cei care-l întovărăşeau: unul gălbejit, într-o haină lungă de piele eu gulerul ridicat, şi încă unul, cu fălci ca de piatră, lat în umeri, îmbrăcat într-o scurtă îmblănită. Ăilalţi doi stăteau în dreptul uşii. Fedia a dat să se întoarcă spre Makar, să-l întrebe ce treabă au cu el… Dar pe dată şi-a dat seama ăştia trebuie să fie tâlharii puşi sub urmărire! Că doar şi pe Makarka îl caută. Îngrijorat de această bănuială, s-a întors spre nevastă-sa, de parcă ar fi vrut să o întrebe ceva.

Makar i-a luat-o înainte.

— Havronia, ia vezi tu ce-i cu vaca, nu ştiu ce-are de mugeşte aşa. Noi trebuie să stăm de vorbă cu Fiodor… avem noi o treabă.

Havroniei nu prea-i venea să se scoale şi nici nu s-ar fi sculat dacă nu i-ar fi venit în minte că de-aci poate să iasă cu pricopseală. Or fi venit să le repare vreo drăcovenie de care e mai bine să nici nu ştii, dar în schimb au să şi plătească bine. Asta cu raglan de piele i-a părut om cu bani. S-a îmbrăcat şi a ieşit din izbă.

Fedia a priceput cât se poate de limpede: „Ăştia sunt. Cei din bandă".

Şedea pe marginea patului cu mâinile genunchi Se uita la Makar. Şi-a chitit în sinea lui că nu-i mare lucru. Să-i pună jos pe toţi trei. Trebuia doar să prindă momentul potrivit. Era mulţumit că nevastă-sa nu mai e acolo. Când s-o pune ea să zbiere…

Makar stătea lângă geam… se uita întrebător la omul cu haină de piele.

Acesta şi-a lăsat jos gulerul, a făcut câţiva paşi înainte, cercetând izba.

— Parcă nu prea văd covoare persane pe-aici, a zis el. Acum, fie, întreabă-l.

Makar s-a apropiat de Fedia. În felul acesta Fedia era acum împresurat: la fereastră, în dreapta lui, stătea Zakrevski, lângă uşă, în stânga, era Vasia, iar în faţa lui, cu mâinile la cingătoare, se proţăpise Makar.

— Unde ţii aurul? a întrebat Makar.

Fedia s-a uitat uimit la el.

— Ce-i aia? Care aur?

— Ala de ţi l-a dat Grinka. Jumate de pud, opt kile,

Fedia şi-a râs în barbă. S-a gândit puţin cum să-i răspundă mai bine. Pe urmă l-a întrebat el:

— Tu eşti prost sau deştept?

— Spune cu binele. Unde-i aurul?

Cu o mişcare scurtă, Makar a scos revolverul din buzunar.

Fedia a început să se ridice încet. L-a zărit cu colţul ochiului pe omul de lângă uşă cum îşi saltă ciudat mâna… Iar în clipa următoare a simţit pe grumaz atingerea cureluşei reci, alunecoase. Vasia îi aruncase laţul de gât. Fedia a dat să sară la Makar, dar şireangul subţire l-a strâns atât de taie de beregată încât i s-a tăiat răsuflarea, a rămas cu gura larg deschisă, încercând să smulgă cu degetele chircite cureluşa care i se înfipsese în carne. Cu un brânci în piept, Makar l-a aşezat la loc în pat. Vasia a mal slăbit strânsoarea arcanului, dar nu într-atât încât Fedia să-l poată agăţa cu degetele. Fedia a suflat o dată, adânc, şi s-a năpustit spre Vasia. Makar l-a izbit sec în cap cu patul revolverului. Fedia s-a prăbuşit pe pat.

— Unde-i aurul, matahală? a şuierat Makar, aplecându-se deasupra

lui.

Fedia se chinuia să prindă o gură de aer, holba ochii la Makar. Începea să se sufoce.

Între timp, Zakrevski a deschis cufărul şi s-a pus să arunce afară fustele Havroniei, apucându-le scârbit cu două degete.

Makar l-a lovit pe Fedia în obraz.

— Spui sau nu? l-a mai izbit o dată, scurt, înfundat.

— Spui?

La fiecare pumn, Fedia simţea că-i sare capul din loc. I-a năvălit sângele pe nas, udându-i cămaşa şi nădragii. Fedia tăcea.

Makar şi-a şters mâna de plapumă. S-a îndreptat de spate.

— Cum e?

— Nu-i nici pe dracul aici. L-o fi pitit undeva, a spus Zakrevski.

— Ia, Vasia, mai arde-i şi tu câteva! a făcut Makar cu capul spre Fedia.

Dar tot el n-a mai răbdat, s-a aplecat iar şi s-a apucat să-l lovească în tăcere, numai peste faţă. Se întărâtase şi mai rău la vederea sângelui. Izbea fără milă. În gură, în nas, peste ochi…

— Spui, scârnăvie, sau nu spui? a rostit el printre dinţi, cu buzele strâmbate de ură. Te omor, auzi?

Fedia aproape că-şi pierduse cunoştinţa.

Makar şi-a şters din nou mâinile, s-a îndepărtat de pat.

— N-ai găsit nimic?

— Nimic.

Makar a găsit după horn un toiag şi a început să scoată cu el tot felul de bulendre vechi de sub sobă: cizme ponosite, petice de piele, nişte foarfece de tuns oile, lăcăte stricate…

Zakrevski s-a lăsat de scotocit, s-a apropiat de pat, a scăpărat un chibrit, l-a dus la barba roşcată a lui Fedia. A luat foc. Într-o clipită, flăcările i-au cuprins toată faţa. Fedia, cu ochii strânşi, s-a zvârcolit în chinuri, a mugit înfundat, zgâriindu-şi obrajii cu unghiile… Zakrevski i-a îndesat o pernă peste faţă ca să stingă vâlvătaia. A venit miros de pârlitură.

— Unde-i aurul?

— Nu e… a clătinat din cap Fedia.

I se prelingeau lacrimi din ochi.

— Cum poţi să zici că nu e? s-a apropiat de el Makar. Cum nu e? Doar ţi-a dat Grinka jumătate de pud, de aia i-ai şi dat drumul.

Fedia a mai clătinat o dată din cap, a rostit cu greu:

— M-a înşelat… a fugit…

Zakrevski s-a uitat cu înţeles la Makar.

Makar s-a aplecat spre Fedia.

— Minţi. Acum ai născocit-o.

Şi iar s-a apucat să-l bată, urcat peste Fedia, prinzându-i mâinile sub

genunchi.

Printre lovituri, Fedia se mai ruga cu voce stinsă:

— Makar, nu mai da… Makar…

S-a săturat şi Makar. S-a ridicat în picioare.

— S-ar putea să fie şi-aşa. Hai să plecăm.

Vasia a scos laţul de pe gâtul lui Fedia, a admirat îndelung rezultatele strădaniilor lui Makar şi Zakrevski.

— L-aţi pocit de tot! Şi, cum se vede, tot degeaba.

— Nu-i nimic, îi prinde bine. Să fie în contul împuterniciţilor ălora. S-a dat în cârdăşie cu ei.

Şi au plecat.

24.

S-au hotărât să facă o nuntă pe cinste.

De pe la prânz au început să sosească tâlharii. Cu totul s-au adunat vreo cincisprezece inşi.

Era o zi caldă, cu soare. Şi-au deşeuat caii, s-au întins pe ibânci şi pături să-şi încălzească la soare trupurile păcătoase. Erau toţi unul şi unul; voinici, zdraveni, mulţumiţi că le-a fost dat să ducă o viaţă uşoară. Mujici mai vârstnici nu se aflau printre ei.

S-a umplut taigaua de hohote de râs, de glasuri tinere, nepăsătoare. Iar ea, taigaua, tăcea, mereu de veghe în nesfârşita ei răbdare.

Tot aici, în poiană, ardea un foc mare sub un cazan prins în trei pari; puseseră la fiert un berbec întreg. Trimiseseră din timp oameni după cazan.

Mária a dereticat prin colibă, a spălat masa, laviţa, a şters bine ochiul de geam, a scuturat toate boarfele, a aşternut crengi de pin pe jos… Miheiuşka nici nu-şi mai recunoştea sălaşul.

Egor, cu o cămaşă proaspăt spălată pe el, puţin turtit de hărmălaia aceea veselă şi de uriaşa fericire ce-a dat peste el, umbla de colo până colo, din izbă până-n poiană şi Înapoi, nici nu mai ştia ce să facă. A spart o grămadă de lemne, i-a cărat Máriei cu drag câteva căldări de apă.

Mária avea de lucru până peste cap. Termina de dereticat în izbă, vedea de fiertură şi tot mai rupea câte o clipă să se privească în găleata cu apă, să-şi împletească mai frumos cosiţa.

Makar şi Vasia, împreună cu alţi patru flăcăi, au plecat călări nu se ştie unde. Au spus că se întorc repede.

Zakrevski, îmbrăcat într-o cămaşă albă impecabilă (oare cine i le-o fi spălat şi călcat?) şi într-o haină albastră, foarte arătoasă, se preumbla prin poiană, fluierând. De câte ori trecea pe-acolo Mária sau trebăluia pe lângă foc, se uita lung la ea, cu luare-aminte.

Mária a băgat de seamă, i-a spus lui Egor. Nu i-a ascuns ce crede ea despre Zakrevski.

— E galben tot… ca un buboi.

Egor a râs, dar n-a zis nimic.

Zakrevski a încercat să intre în vorbă cu Mária de vreo două ori, dar ea era prea prinsă cu treaba.

S-a întors Makar şi ceata lui. Au adus un butoiaş cu samogon de vreo patru vedre şi o armonică.

— Ei, cum e? a răsunat în poiană glasul puternic, limpede al lui Makar. Merge treaba?

A sărit de pe cal, a luat şaua de pe el, l-a plesnit cu palma peste crupă să-l îndemne spre tufe, la iarbă verde.

*

Când s-a înclinat soarele spre asfinţit şi s-au aşternut în poiană umbre lungi şi strâmbe, s-au aşezat la masă. Au încăput cu greu, cu toate că lungiseră masa folosind scândurile de la laviţă.

În capul mesei, sub icoana Maicii Domnului, şedeau Egor şi Mária. Pe mâna dreaptă, lângă Egor, era Zakrevski, iar pe stânga, alături de Mária, şedea Makar.

I-au făcut loc la masă şi lui Miheiuşka. De cu ziuă Mária îi spălase cămaşa şi îi tunsese chica, mai în scări, cu o foarfecă boantă.

Miheiuşka era încântat şi tot dădea să-i povestească vecinului cum a fost la nunta lui… Şi să-i mai spună cum se făceau nunţile pe vremuri.

Vorbeau toţi deodată. Când să împartă tacâmurile, au Văzut că n-au destule pahare şi nici furculiţe. Unii foloseau cuţitul tras din tureatca cizmei, alţii rupeau din berbec cu mâna.

Zakrevski a bătut cu furculiţa în pahar. Gălăgia s-a potolit treptat. S-au întors toţi către Zakrevski.

— Fraţilor! a început el, ridicându-se cu greu pentru că era înghesuit din amândouă părţile. Ne-am adunat azi ca să… şi a rămas cu ochii la Mária; aceasta s-a îmbujorat şi a coborât privirea… Ca să cinstim cum se cuvine, după datina rusească, căsătoria acestor tineri.

Zakrevski s-a uitat iar la Mária, a dus încet paharul la buze. Ceilalţi îl urmăreau în tăcere, încordaţi, zâmbind cu şiretenie. El şi-a plimbat privirea în lungul mesei şi a zis:

— Cam amar samogonul ăsta.

În clipa aceea parcă s-a prăvălit tavanul, au răcnit toţi într-un glas:

— Ama-a-ar!

Egor s-a ridicat primul şi, privind în gol, a aşteptat şi se scoale şi Mária. Strângea din fălci, simţea cum îi vine sângele în obraz.

S-a ridicat şi Mária… Larma a încetat ca prin farmec.

Egor şi-a îmbrăţişat stângaci mireasa, a dat cu nasul în obrazul ei, unde s-a nimerit, şi s-ar aşezat iute la loc.

Mesenii iar s-au pornit să zbiere… Unul susţinea că asta-i

înşelăciune curată, că nu aşa îşi pupă omul nevasta! Altul a zis că poate să arate el cum se face. Egor s-a uitat la Mária. Ea ţinea paharul în mână, nu îndrăznea să-l ducă la gură. Egor i-a făcut semn să bea. Fără să spună nimic, ea a izbucnit în lacrimi.

— Ce-i cu tine? a întrebat-o Egor.

— Mi-e milă de tăicuţa, a şoptit Mária, ştergându-şi lacrimile cu podul palmei. Nu-i nimic, Egor, îmi trece…

Makar pusese stăpânire pe butoiaş, îl ţinea între picioare, sub masă, scotea din el cu căuşul şi turna în dreapta şi în stânga în pahare, căni, oliţe, ulcele, toiul era să fie pline până la buză. Din doi în doi, mai trăgea şi el câte o duşcă din căuş, scutura din cap, întindea mâna stingă după o bucăţică de carne să-şi dreagă gustul, iar cu dreapta împărţea mai departe la samogon.

Iar s-au pus să zbiere nuntaşii:

— Amar!

Acum Egor a strâns-o în braţe pe Mária cu mai mult curaj, a sărutat-o apăsat. Pe urmă l-a sărutat şi ea, de voia ei.

A dat unul să înceapă:

E-eh, ca un corb mă pribegise-em!…

Ceilalţi au înăbuşit iute vocea aceea singuratică, n-au lăsat-o să crească, să urce în cântec; era încă prea devreme.

Zakrevski bea vârtos. Ochii i-au căpătat o lucire rea, neruşinată. Se tot străduia să prindă privirea Máriei.

*

Makar s-a băgat sub masă, s-a opintit din răsputeri şi a trântit butoiaşul în mijlocul mesei, de-au zornăit blidele.

— Am ostenit să vă tot torn, fiarelor! Luaţi-vă singuri!

Tot el a cufundat primul căuşul în poloboc, s-a întors către Egor.

— Hai, frăţioare… vreau să ciocnesc cu tine. Şi cu ţine, şi cu mâna. S-aveţi parte de-o viaţă bună, cum se spune… Şi să mai aveţi… i se împleticea un pic limba… să aveţi copii mulţi, băieţi. Să dăinuiască stirpea Liubavinilor!

A dat pe gât căuşul până la ultima picătură.

— Au-u-ua! a mugit el surd, iar mai apoi, mestecând un dumicat de carne, şi-a amintit: Ştii pe cine am uitat noi să-l poftim?

— Pe cine? l-a întrebat Egor.

— Pe nenea Ignati. Măcar unul să mai fi fost din neamul nostru.

— L-au băgat la răcoare pe unchiaşul, a zâmbit strâmb Egor.

Makar a rămas uluit.

— Cum aşa?

— Uite-aşa. Din pricina noastră. Vor să scoată de la el unde ne

ascundem.

— Ce spui tu acolo?

— Ce-ai auzit. M-am întâlnit ieri cu un băiat din sat; trecea cu căruţa pe la marginea pădurii, el mi-a povestit. Zice lumea că l-au şi bătut. Ăla mai tânăr îşi iese din piele… a râs Egor, făcând cu capul spre Mária, ăla de-a peţit-o.

Makar s-a aşezat la loc, s-a înnegurat la faţă.

N-a băgat nimeni de. Seamă când, ceva mai târziu, el şi cu Vasia au ieşit din colibă.

*

Platonîci şi Kuzma au zăbovit mai mult la sovietul sătesc. Nu-şi mai vorbiseră aproape deloc după sosirea omului de la miliţie…

Platonîci iar era ocupat cu întocmirea unor liste. I se ceruse de la judeţ o situaţie amănunţită a averilor din toate gospodăriile ţărăneşti. Kuzma primise însărcinarea să treacă pe la toţi gospodarii din sat şi să noteze declaraţiile lor: câte vite au, câţi cai. Iar Platonîci le verifica declaraţiile cu altele, pe care le obţinuse de la ţăranii mai săraci. Se vede că-i făcea şi lui plăcere să-i prindă cu fofârlica pe bogătani.

Şefii de la judeţ se feriseră, ştiau ei ceva, să-i încredinţeze lui Elizar treaba aceasta.

Se înnoptase de mult, dar Platonîci tot mai scârţâia cu peniţa pe hârtie. Lui Kuzma nu prea-i venea să plece primul; acum examina proiectul de construcţie a şcolii care, ! a rugămintea lui Platonîci, le fusese trimis de la gubernie. Se prevedea ca şcoala să aibă o sută douăzeci de elevi.

— La câte gospodării ai fost? a întrebat Platonîci, lăsându-se ostenit pe spătarul scaunului şi uitându-se la Kuzma pe deasupra ochelarilor (dorea să se împace cu nepotul, dar mai şi dorea ca acesta să priceapă că a greşit în povestea arestării lui Ignati).

Kuzma s-a uitat în caiet.

— Douăzeci şi şapte.

Platonîci şi-a închis pleoapele obosite, a rămas aşa câteva minute, savurând clipele de repaus. Pe urmă a închis caietul şi s-a sculat în picioare.

— Hai să mergem. Tu aşa să faci când simţi că un mujic poate să-ţi spună mai multe despre vecini, îl chemi încoace. Dar politicos, să nu-l sperii.

S-au îmbrăcat… Kuzma a stins lampa.

Au ieşit în tinda întunecoasă. Platonîci a luat-o înainte.

Cum a deschis uşa de la tindă, de afară, din bezna nopţii, a bubuit sec o împuşcătură, stârnind ecouri până departe. Lui Platonîci i s-a

părut că i-a dat cineva peste ochi cu o cămaşă roşie… S-a clătinat fără zgomot pământul sub el. S-a apucat cu mâna de tocul uşii şi a început să alunece încet în jos.

Kuzma a tras câteva focuri în noapte, la întâmplare. Drept răspuns, s-au pus să latre şi mai tare câinii din curţile vecine. Kuzma s-a repezit în uliţă… A alergat câţiva paşi, a tras cu urechea. Nimeni. Întuneric beznă. Se auzeau numai dulăii cum îşi zornăie lanţurile, iar mai încolo mugea sfâşietor o vacă, era la fătare, pesemne.

Kuzma s-a întors în fugă în pridvor.

Platonîci îşi dădea duhul, strângându-şi între palme. Fâţa mutilată.

Kuzma l-a săltat puţin pe sub umeri.

— Nene Vasia!…

Platonîci a suflat adânc o dată, de două ori şi s-a lăsat greu în braţele lui Kuzma… I-a căzut capul pe spate.

Kuzma l-a întins cu grijă pe podină, şi-a prins tâmplele între pumni, s-a aşezat şi el alături.

*

Se zguduia, tresălta toată coliba lui Miheiuşka.

Fum să-l tai cu cuţitul… Urlete. Zarvă mare.

Câţiva nuntaşi, ţinându-se pe după umeri, băteau pasul în cerc făcând să geamă pardoseala şubredă. Cântau în cor.

Uh, ah, că la anul

Vine să mă ia ciobanul!…

Zăpuşeală. De pe cei prinşi în joc năduşeala curge şiroaie. Dar aici e mai important să joci până îţi capăt, până ce te lasă picioarele.

Într-un colţ, Miheiuşka îşi povesteşte singur.

— …Şi atunci, vezi bine, eu nu m-am pierdut cu firea. Te pomeneşti, îmi zic eu, că vrea să mă-ncerce necuratul. Da-a… Mi-am scos căciula din cap, m-am închinat. „Doamne, zic, izbăveşte-mă, Doamne, apără-l pe robul tău cel păcătos!” Atâta am spus, iar din spate au răbufnit nişte hohote… ei, eu atuncea…

Unul mai isteţ a petrecut nişte hamuri pe după hornul vetrei.

— Ia puneţi mâna, hei!.

(Aşa era obiceiul, la nuntă trebuie să le dărâmi gazdelor hornul.)

Au prins mai mulţi capetele hamurilor, s-au pus să tragă.

— Hei-rrup!

S-a umflat deodată hornul la mijloc, s-au prăvălit grămadă cărămizile pe duşumea. Coliba s-a umplut de un nor de praf. Alt hohot de râs.

Peste toată hărmălaia s-a ridicat un răcnet puternic; nu-i plăcuse cuiva că i-au stricat soba lui moş Miheiuşka,

— Cine-i? Care-i ăla? De ce-e?!

Iar în cerc, peste cărămizi, tot mai tropăie dănţuitorii.

Hai cumetre până-n şură
Că aşa eşti bun de gură…

Zakrevski s-a învârtit toată seara în jurul Máriei, căuta să-i prindă privirea, îi zâmbea. Surâdea şi ea la toată lumea pentru că o cuprinsese o ameţeală plăcută, pentru că bărbatul ei eră alături, frumos şi puternic, pentru că era înconjurată de oameni veseli, deloc Înspăimântători…

Prinzând un moment când Egor ieşise cu alţi mujici până afară, ca oamenii, Zakrevski s-a apropiat de Mária, i-a suflat fierbinte în ceafă:

— E ceva cu Egor… nu-i e bine, haidem!

— Unde? a ţipat scurt Mária.

— Îţi arăt.

…Din pădure, nu departe, se auzeau glasuri de bărbaţi. Mária a dat să fugă într-acolo, dar Zakrevski a apucat-o de mână, a tras-o după el în cealaltă parte…

— Hai încoace, hai… Aici…

În alte împrejurări Mária ar fi auzit că lui Zakrevski îi cam scăpa vocea, ar fi simţit că mâna lui mică, tremurătoare era udă de sudoare, fierbinte. Acum însă gândul ei era numai la Egor, a şi uitat să întrebe ce-i cu el.

La primul pâlc de pini Zakrevski s-a oprit.. A luat-o în braţe pe Mária. Ea a început să se zbată ca prepeliţa în laţ, tot încerca să scape. Mâinile lui subţiri o apucaseră însă bine, o ţineau zdravăn.

— Ce-ai cu mine? Ce te-a apucat?…

Mária se împotrivea din toate puterile, dădea cu pumnii în Zakrevski, îl zgâria.

Zakrevski îi căuta, înfometat buzele moi de fată. Bâlbâia ceva fără nicio noimă.

— Egor! Eg…o-or! Lasă-mă, spurcăciune! Eg…

Zakrevski i-a acoperit Máriei gura, se căznea acum s-o trântească jos.

Prinşi în luptă, cei doi nici n-au băgat de seamă cum s-a adunat de jos un mujic (şedea şi el pe vine) la nici cinci paşi de ei şi, ţinându-se de brăcinari, a tulit-o spre colibă.

…Peste larma şi tărăboiul beţiei generale s-a înălţat deodată un glas vesel, plin de bucurie:

— Dar mirele nostru unde-i? Că muierea lui… gata!… Hâc!… Gata-gata să calc pe ei.

Lui Egor (era şi el de-acum în colibă) parcă i-a turnat cineva o copaie de lături în cap. A sărit iute în cerdac… Şi a zărit printre

arborii din apropiere cămaşa albă a lui Zakrevski.

…Zakrevski a apucat să fugă câţiva paşi, dar s-a împiedicat de o rădăcină şi a căzut. Egor s-a aruncat peste el. I-a căzut sub mână, parcă dinadins, beregata lui Zakrevski. Udă de transpiraţie, cu nodul gâtului puternic ieşit în afară. Egor a strâns din degete. A pocnit gâtlejul sub apăsare uşor, ca un ou. Zakrevski a început să hârâie.

Egor l-a săltat puţin şi a trântit cu el de pământ. L-a mai ridicat o dată şi iar l-a trântit… Zakrevski a icnit, s-a întins ţeapăn şi n-a mai mişcat.

Mária stătea lângă un copac, mai mult moartă decât vie, aştepta. A auzit ceva vânzoleală, apoi două bufnituri grele, înfundate. S-a apropiat de ea Egor. Sufla greu.

Mai mult din instinct, Mária şi-a ridicat braţul să-şi apere capul.

— Egor, sunt nevinovată… Egor, i-a vorbit ea repede, împiedicându-se în cuvinte… mi-a spus că ţi-e rău…

— S-a întâmplat sau nu? a întrebat Egor cu o voce ciudat de liniştită.

— Nu, zău că nu… N-a fost, Egor…

Mária a izbucnit în plâns, şi-a dus mâinile la ochi. Bluza ruptă în faţă s-a desfăcut (până atunci o ţinuse cu mâna). Au lucit opac în despicătură ţâţele pline, tinere.

Pe Egor l-a cuprins o turbare cum nu mai încercase vreodată în viaţă. S-a lăsat jos, căzând aproape, şi-a prins genunchii cu mâinile.

— Pleacă… Du-te mai repede! Nu mă băga în păcat!

Mária a pornit grăbită spre colibă.

Egor a sărit în picioare, a ajuns-o din urmă, a înşfăcat-o de cosiţă.

— Şi tu de ce-ai ieşit? Târfă…

Abia ţinându-se să n-o lovească în cap, a înghiontit-o în umăr.

Mária a căzut jos.

— De ce-ai ieşit cu el?

— M-a înşelat… Mi-a spus că ţi-e rău…

— Cum să-mi fie rău? De ce să-mi fie rău?!

— Nu ştiu, a izbucnit iar în lacrimi. Nu s-a întâmplat, Egor. Sunt nevinovată…

— Du-te. Piei din ochii mei!… Mai repede!

Mária s-a ridicat şi, strângându-şi bluziţa cu mâinile, s-a îndreptat spre colibă.

Iar Egor a luat-o cu paşi mari spre pădure. Mergea pe drumeag. Nu se gândea la nimic. Îi era puţin greaţă.

A mers aşa multă vreme, treaz, limpezit.

S-a auzit din faţă tropot de doi cai. După un timp s-au zărit şi siluetele şterse ale celor doi călăreţi. Egor s-a dat la o parte din drum, s-a oprit.

Se întorceau Makar şi cu Vasia. Makar venea primul. Îngâna

încetişor:

Şi ce bine-am petrecut
Când eram flăcău
Nici de dor eu n-am ştiut,
Nici de-amarul greu…

Egor l-a strigat. Makar şi-a strunit calul.

— Tu erai acolo, Egor? Ce-i cu tine?

Egor s-a apropiat.

— Ia-o la pas, merg şi eu pe lângă tine.

Au pornit în pas domol.

— Pentru Ignati am încheiat socotelile, a spus Makar. De-acum pe toţi am să-i nimicesc, la rând.

— Şi eu… pe prietenul ăla al tău… l-am nimicit, a zis încet Egor, fără nicio expresie în glas,

— Care prieten? Pe Kirka?

— Chiar pe el.

— Cum aşa?… Nu pricep…

— L-am omorât.

Makar a smucit din hăţuri.

— Pentru ce?

I-a ajuns din spate Vasia. Egor n-a mai vorbit de faţă cu el.

— Mergi mai departe. Îţi povestesc eu.

Au mers aşa, în tăcere, până în poiană.

Se auzea de departe cum duduie şi tresaltă coliba.

— Petrec ai noştri! a rostit Vasia cu admiraţie. Se şi pricep, ticăloşii!

Şi-au deşeuat caii.

Vasia şi-a frecat palmele, a chicotit subţire şi a luat-o la fugă, ţopăind, spre colibă să mai recupereze din timpul irosit cu alte treburi.

Egor l-a dus pe frate-său în pădure. S-au oprit în dreptul lui Zakrevski. Makar a scăpărat un chibrit, s-a aplecat asupra mortului. S-a uitat la el îndelung, până nu s-a stins, chibritul. S-a ridicat apoi şi a zis cu tristeţe în glas:

— Pân-aici ţi-a fost… Kiril Zakrevski. Îmi pare rău, totuşi.

Egor şi-a aprins o ţigară, s-a dus câţiva paşi mai încolo.

Makar s-a apropiat de el.

— Ce-a făcut de l-ai…?

Egor a tuşit, de parcă-i scăpase un fir de tutun pe gât… S-a mai codit câteva clipe înainte de a răspunde.

— L-am prins cu Manka…

Makar s-a apucat cu mâinile de cap; ai fi zis ca face pe prostul, dar uimirea îi era neprefăcută.

— Mămicuţă!… Auzi guşterul! Chiar aşa, la nuntă?… O fi apucat?

Manka ce zice?

— Ea zice că nu, a spus Egor, scuipând într-o parte.

— Acum unde e?

— Acolo, a făcut Egor semn cu capul spre colibă,

— Măcar ea… e teafără?

— N-are nimic. Nu ştiu ce să mă fac cu ea.

— A-şa-a… a lungit-o Makar; s-a aşezat pe o rădăcină, a plescăit din limbă. Trebuie să ne gândim… Că l-ai omorât, sigur, bine-ai făcut. Până la urmă, într-o zi, i-aş fi făcut eu de petrecanie. Mă tem numai să nu se fi prins şacalii ăştia, că atunci… Te-a văzut careva cum l-ai…?

— Cine era să… Numai Mária.

— Cheam-o încoace.

— Da mai dă-o-n…!

— Atunci mă duc eu… Mă aştepţi plici.

Makar s-a dus în colibă, a zăbovit acolo mai mult. Egor a avut vreme să mai tragă o ţigară.

Când s-a întors, Makar arăta parcă ceva mai vesel.

— Nu ştie nimeni. Máriei i-am spus să-şi ţină gura. S-a schimbat la faţă, săraca. Na, bea un gât să-ţi revii.

I-a pus în mână lui Egor o ulcică de samogon. Apucase el să tragă o duşcă-două, se simţea.

— Iar cu fantele ăsta… acuşi îi dăm drumul pe gârlă.

Au pus frâiele pe primii cai pe care i-au putut prinde. S-au chinuit mult până au izbutit să-l urce pe Zakrevski în spatele, unui cal sur. Fornăia calul, cabra, îl târa. De colo până colo pe Egor, care rămăsese agăţat de căpăstru, nu voia deloc să primească mortul în spinare. Makar se împleticea în urma lui cu Zakrevski în braţe, înjura de mama focului; nu-i făcea nicio plăcere să strângă la piept leşul care începuse de-acum să înţepenească.

În sfârşit, Egor a reuşit să petreacă frâul pe după o creangă. Makar l-a pus pe Zakrevski în spatele calului care tremura tot, a încălecat şi el. Au pornit.

*

Din vârful malului înalt i-au făcut vânt lui Zakrevski în apele învolburate ale Bîkianului.

— Du-te cu bine, Kirea. Poate că unde eşti are să-ţi fie mai bine; a rostit tare Makar, după ce a auzit plescăitul apei în vale.

*

Dis-de-dimineaţă Makar şi-a sculat oamenii.

Era cald, cu iz de umezeală… Plutea, se întindea prin taiga o pâclă cenuşie. Se aprindeau zglobiu vârfurile pinilor sub razele soarelui ce nu se vedea încă.

Puneau oamenii şeile pe cai, mai trăgeau câte o fugă până în colibă să se dreagă după beţie. A apucat unul să întrebe ce-i cu Zakrevski.

— A luat-o înainte, l-a lămurit Makar.

A intrat şi el în colibă, a dat repede pe gât un căuş de samogon, şi-a luat rămas bun de la Egor (pe Mária n-a învrednicit-o decât cu o privire scurtă), a ieşit în grabă. Şi-a dus banda în taiga.

Au rămas doar Egor, Mária şi Miheiuşka,

Miheiuşka se turtise rău încă de cu seară… îşi făcuse culcuş într-un colţişor, pe nişte cârpe vechi, şi acum dormea dus.

Mária zăcea pe laviţă cu faţa în jos. N-aveai cum să ştii dacă doarme, sau nu.

S-a aşezat Egor pe un butuc în mijlocul colibei devastate. În faţa lui era polobocul cu restul de samogon. Abia acum s-a pus pe băut.

25.

Început de vară. Blândă, neînchipuită frumuseţe… Zvon verde, proaspăt, peste sat. Îţi ia minţile parfumul de pelin crud.

Spre dimineaţă, în roşeaţa de-nceput de ziuă, îţi pare că picură din cer stropi curaţi din zarea sângerie. Şi unde pică un strop se aprinde în iarbă un ochi de floare. Linişte. Atâta linişte că-ţi vine să înnebuneşti.

Aproape în fiecare noapte se ducea. Kuzma la mormântul lui Platonîci, şedea acolo vreme îndelungată. Se gândea. Îşi dorea să priceapă ce e moartea. Dar de înţeles n-avea cum să înţeleagă. Nu poţi să dai pământul la o parte şi să-l trezeşti pe unchiul Vasia. Căci nu doarme. Nu mai este. Începe truda zadarnică, disparată a gândului. Cum se poate? Există cer, stele, există undeva Mária, există depoul, tovarăşii, departe, dar există. Iar unchiul Vasia nu mai este. Deloc. Nicăieri. Nu mai e de înţeles…

O dată a venit şi Klavdia la cimitir.

Kuzma a auzit-o cum vine din spate, călcând uşor; nici n-a întors capul, ştia, nu pricepea nici el cum, că ea trebuie să fie. Klavdia s-a aşezat alături, cu bărbia pe genunchi. Au stat aşa, în tăcere, multă vreme.

— Acum nu mai am pe nimeni, a rostit încetişor Kuzma.

Tare mult îşi dorise, în toate zilele acelea, să se plângă cuiva..

Klavdia l-a mângâiat pe creştet.

— Mă ai pe mine.

Kuzma şi-a lăsat capul la sinul ei cald; i-a venit în nări o adiere

subţire de sudoare tânără.

— Mi-e greu, Klavdia. Nu mai pot.

— Ştiu, a şoptit Klavdia, strângându-i capul mai tare la piept.

— Tu eşti bună, Klavdia.

— Sigur că sunt. Şi tu eşti bun, blând.

— Tare-mi pare rău de unchiul Vasia…

— Spune lumea că Makarka Liubavin l-a omorât. Au fost văzuţi în noaptea aceea, călări.

— Ştiu. S-a dus Fedia sări caute.

— Ce-a avut cu el? Un moşneguţ, n-a făcut nimănui vreun rău…

Kuzma a zăbovit cu răspunsul.

— Pentru că ne e duşman. Duşman crunt.

Klavdia i-a ridicat capul l-a privit în ochi.

— Şi dacă te omoară şi pe tine cândva?

Kuzma n-a ştiut ce să-i răspundă, La asta, nu se gândise.

— Şi-atunci pe mine cui mă laşi? Şi copilaşul nostru… cu el cum rămâne?

Era cât pe ce să se pună pe bocit. I se iviseră deja picăturele limpezi în colţul genelor.

Kuzma a cuprins-o cu braţele. Liniştind-o pe ea, parcă se mai liniştea un picuţ şi el.

— Hai acasă, a spus-şi a simţit îndată că parcă i se încălzeşte şi lui sufletul.

E bine, totuşi, să ai o casă a ta.

— Haidem.

Klavdia şi-a suflat nasul în colţul basmalei, s-a ridicat.

Şi s-au dus acasă.

26.

După răpirea Máriei, Serghei Fedorîci a căzut la pat şi a zăcut o săptămână încheiată. Iar când s-a mai întremat niţel, s-a dus la Liubavini.

— Ăştia ce-au de gând, harmăsarii ăia? a început el de cum a păşit pragul casei Liubavinilor. Ce vor ei, să mă bage-n mormânt?

Liubavinii mai vârstnici erau acasă. Era şi Efim acolo, trecuse să-i vadă pe ai lui. Stăteau la masă.

— Şezi şi tu, ia de mănâncă, l-a poftit Emelian Spiridonîci. Mamă, trage-i şi lui un scăunel.

— De mâncare-mi arde mie! a suspinat amar Serghei Fedorîci, s-a şters la ochi cu mâneca de la cămaşa de pânză, s-a aşezat ostenit pe pragul sobei. Nici picioarele nu mă mai ţin de când cu treburile astea.

Liubavinii mai luau câte o lingură din oala din mijlocul mesei,

tăceau. Emelian Spiridonîci s-a încruntat. În ultima vreme se muiase vizibil: întâi povestea aia cu Kondrat, apoi cu nătărăii ăia mai mici A mai avut de tras zdravăn şi la semănat.

Kondrat şedea şi el cu ochii în jos, mesteca dus pe gânduri, cu încetineala omului sătul. La oaspete nu se uita.

Numai Efim şi-a pus lingura de-o parte, a icnit a bine, l-a privit lung pe Serghei Fedorîci. L-a văzut că-i copleşit de durere.

— Nu te prăpădi cu firea, Fedorîci. Au să se-arate ei, n-avea grijă.

— Auzi… să n-am grijă… a clipit des Serghei Fedorîci, s-a şters iar la ochi. Vă e uşor vouă să spuneţi… Ca ulii s-au năpustit… Nişte nemernici!

Emilian Spiridonîci a fornăit ceva mai tare. Dar a înghiţit-o şi pe asta.

Efim s-a sculat de la masă, şi-a aprins o ţigară.

— După Egorka am putea noi, cred, să ne ducem, a zis el, mai mult întrebător, uitându-se la taică-său.

Serghei Fedorîci parcă asta aştepta, s-a şi ridicat.

— Spiridonîci! Pe Cristos-Dumnezeu mă rog: hai cu mine să-i aducem! Le, facem casă… Drept e că acum n-am cu ce s-ajut, măcar cu braţele… le-om zidi o izbă mică, cât de cât, să trăiască şi fel ca oamenii. Că aşa pe capul nostru-i ruşinea! Parc-ar fi cine ştie ce răufăcători.

— Auzi, zice că acum n-are cu ce să-i ajute! l-a îngânat Spiridonîci, pufnind. C-ai avut tu vreodată cu ce să-i ajuţi?

Serghei Fedorîci nu se aşteptase la un răspuns atât de aspru. Şi-a desfăcut braţele în semn de uimire.

— Păi, ce să facem… asta este…

Spiridonîci i-a aruncat o privire, L-a văzut slăbit, cu gâtul plin de zbârcituri, cu bărbuţa jumulită, gălbuie… Şi-a întors ochii. A rostit pe un ton neaşteptat de blajin:

— Bine, ne gândim. Poate că-i aducem. Numai că mai întâi trebuie să-i trag eu lui o bătaie bună. Kondrat, să-mi pregăteşti o biciuşcă mai zdravănă.

— Cu asta nu faci nimic, a observat sfătos Efim. Abia aşa îl faci să-şi piardă urma de tot.

O vreme n-a mai zis nimeni nimic.

Emilian Spiridonîci s-a sculat de la masă, şi-a netezit îndelung barba. A rămas, cu ochi duşi pe fereastră.

— Mergem, a zis el hotărât.

*

Drumeagul, prăfuit pe colnice şi păstrând o umezeală plăcută în

lăsături, cotea des, ba la dreapta, ba la stânga. Şareta sărea în sus când prindea câte o rădăcină sub roată; Mongolka scutura din cap, zăngăneau inelele de la hamuri.

Cei doi bătrâni şedeau alături. Mai schimbau câte o vorbă.

— Cum îţi merge treaba? Mai dai la rindea?

— Mai dau, dar mai puţin. Au început, uite, să-mi cam tremure mâinile, i-a arătat Serghei Fedorîci mâinile mici, trudite, s-a uitat şi el o vreme la ele. Se vede treaba că nu mai am mult de tras.

— Da-a… a lungit-o Spiridonîci; îi venea cam greu să se potrivească la tonul de liniştită amărăciune dat de Serghei Fedorîci… aşa e, ne vine şi nouă curând rândul la groapă. E-eh! Mama ei de viaţă! Tragi la jug de mic copil, îţi pui cocoaşa la bătaie şi pentru ce… nu se ştie.

— Pentru copii, a spus Serghei Fedorîci după ce s-a gândit niţel.

— Ei da, asta cam aşa e, s-a învoit Emelian Spiridonîci; i-a venit aşa, deodată, poftă să stea de vorbă mai adânc, cu simţire, despre apropierea morţii şi nu l-a mai contrazis pe Fedorîci… Sigur că pentru copii trudim. Numai că… Spune, poţi să-mi explici şi mie ce se întâmplă cu omul când se petrece din viaţă? La scriptură spune că nimereşte drept în rai. Sau în iad, după cum i-au fost păcatele. Îl iau, cum s-ar spune, nişte îngeri pe sub braţe şi-l duc. Cum vine asta? Şi-n izbă cine-i privegheat trei zile şi trei nopţi? Că pe urmă… rămâne în pământ, nu? Putrezeşte, se-nţelege, dar acolo rămâne! Atunci pe cine-l duc ei în rai? Asta nu prea pricep eu.

— Păi, sufletul.

— Asta înţeleg! Puteam să-ţi spun şi eu că de suflet e vorba. Dar cum de vine treaba astă cu sufletul Cum să-l fierbi în ceaunul cu smoală? Sau: cum mai zic unii: „Au să te pună să lingi o tigaie încinsă pe lumea ailaltă”. O avea oare sufletul limbă?

— Trebuie să aibă. Oricum, pesemne că sufletul o fi şi el după asemănarea omului.

— Nu pricep.

— Ce nu pricepi? Cum eşti tu ca om aşa ţi-e şi sufletul.

Emelian Spiridonîci s-a uitat dintr-o parte la Serghei Fedorîci. Era dezamăgit.

— Nici tu nu ştii nici pe dracul, din câte-mi dau seama.

Serghei Fedorîci a ridicat din umeri.

— Ţi-a venit pofta s-ajungi în rai? Pe unul ca tine nu-l primesc ăia acolo, nu-ţi face griji.

Emelian Spiridonîci a dat să spună ceva, dar Serghei Fedorîci s-a întors scurt spre el cu o lucire vioaie în ochi. Îi venise în minte pilda de care avea nevoie.

— M-ai întrebat cum vine chestia cu sufletul? Uite, am avut un cumnat… s-a prăpădit, fie-i ţarina uşoară, stătea cu casa prin locurile de unde ne tragem noi, în Rusia, şi s-a întâmplat acum vreo doi ani să

vină el de la oraş cu căruţa goală…

Serghei Fedorîci s-a aşezat mai bine pe capră, căci povestea era mai puţin obişnuită şi îi plăcea s-o spună.

— Era de-acum spre vară, dăduse frunza de abia se ascundeau graurii în ea. Şi tocmai în anul acela nu le-a rodit deloc pământul, lucru de mare groază, a mai dat şi-o molimă…

— Pe la ei pe-acolo mereu sunt recolte proaste, a observat nemulţumit Emelian Spiridonîci. Iar noi trebuie să tragem ponoasele.

— Păi, a ars totul, ce mai vrei?! Şi nu o dată, ci doi ani la rând, în douăşunu şi douăşdoi. Auzi, cică trage el ponoasele!… Că ţi s-a împuţinat ţie averea. Mureau oamenii de foame, familii întregi, iar ţie ţi-au luat din prisos două care de grâu şi aşa de rău te-a fript la inimă că nu mai poţi să uiţi.

— Măcar de-ar fi fost doar două care…

— Ptiu! s-a înfuriat Serghei Fedorîci. Uite de-aia nu pot să vă sufăr, Doamne, iartă-mă, că grea sunteţi lacomi!

— Acum ai prins glas…

— Dacă-i după voi, mai bine lăsaţi să putrezească grâul într-o groapă decât să-l daţi la oameni. Îmbuibaţii naibii!

— Şi-atunci ce-ai venit la îmbuibaţi? Că noi n-am poftit pe nimeni.

La asta Serghei Fedorîci n-a mai zis nimic.

Au mers o vreme în tăcere, s-au mai răcorit.

— Ei, şi cum e cu ăla, cumnatu-tău? a vorbit primul Emelian Spiridonîci dorea să asculte povestea până la capăt.

Serghei Fedorîci a mai tăcut un pic, aşa, din mândrie, dar îşi dorea şi el să povestească şi a reluat firul:

— Păi, cum spuneam, venea el cu căruţa. Îi iese în cale un moşneguţ. N-avea nimic deosebit, un moşneag ca oricare. Barba albă, mai micuţ de statură… cam cât mine. Şi mâhnit nevoie mare. „Du-mă şi pe mine, zice, omule, o bucăţică de drum”. Cumnatu-meu era mujic de treabă, omenos. „Urcă, moşule”, zice. Se urcă bătrânul în căruţă. Ei, merg ei ce merg. Moşneagul cam scump la vorbă, tăcea. Şi lui cumnatu-meu i se cam închideau ochii, ostenise tot alergând prin oraş. Da-a… Şi deodată vede cumnăţelul un sac trântit în mijlocul drumului. Sare el din căruţă, se duce pân-la sac, se uită şi, ce să vezi, era plin cu grâu. Dar grâu din ăla mare, ales bob cu bob. Omul, bineînţeles, s-a bucurat. Vrea el să ridice sacul şi vede că nu poate. Îl suceşte încoace şi încolo, dar nu-l poate sălta de jos şi pace. Atunci el ce să facă? I-a strigat moşneagului, vino, zice, de m-ajută, că nu pot singur. Dar bătrânul de colo îşi râde încetişor în barbă şi spune: „În veci n-ai să-l poţi ridica, om bun. Asta-i pâinea voastră… Cum îl vezi, la început cu bobul mare, plin, dar pe urmă arde tot. Şi fi-va o foamete cumplită”. Cum a zis asta, s-a şi făcut nevăzut. Nici urmă de moşneag şi de sac. Cumnatu-meu s-a cam speriat. A dat bice căluţului

s-ajungă mai iute în sat. Cum ajunge le şi povesteşte păţania unor oameni mai rânduiţi la minte. Ascultă ăia şi se-ntristează, clatină din cap că nu-i a bună. „Trebuie, zic, să fi fost sfântu' Nicolae, preacuviosul! S-a pogorât, inimos cum e pe pământ… i-e milă de oameni". Iar către, iarnă s-a pornit molima. Nu-i cruţa nici pe bătrâni, nici pe ăi mai tineri. Aşa s-a întâmplat de n-au mai strâns ei bucatele atunci.

— Şi de ce-mi spui mie toate astea? a întrebat încruntat Emelian Spiridonîci,

De fapt, îl mişcase povestea. Nu-i plăcuse doar că Serghei Fedorîci povestea de parcă şi preacuviosul Nicolae îi era tot cumnat.

— Ca să vezi că şi sufletul… poate să arate ca omul, i-a răspuns Serghei Fedorîci. După chipul şi asemănarea.

Emelian Spiridonîci n-a mai zis nimic. Se simţea oarecum nedreptăţit şi asta-l cam supăra.

— Şi de rai ce spuneai tu adineaori? a întrebat el. Cine zici că nu-s primiţi acolo?

— Ai bogaţi.

— De ce?

— Pentru că sunt… *isploatatori*. Şi pentru asta trebuie să ardă-n foc în vecii vecilor.

Emelian Spiridonîci s-a foit în loc, şi-a mijit ochii cu dispreţ.

— Iar tu ajungi în rai?

— Eu, da, în rai. Altfel nici nu se poate.

Spiridonîci a tras de hăţuri.

— Trrr… Dă-te jos.

— Ce te-a apucat?

— Jos! Mai mergi şi pe picioare. Când ajungi în rai o să te plimbi cu căruţa cât pofteşti. Ce să stai tu alături cu păcătoşii?

Emelian Spiridonîci nu glumea. Ochii cenuşii îi erau reci ca băltoacele de toamnă.

— Dă-te jos, că altfel nu merg mai departe.

Serghei Fedorîci a coborât din şaretă, a pornit pe jos pe lângă cal. De mai multă vreme nu mai ţineau drumul. Şareta ba făcea ocoluri printre copaci, ba venea singură în urma calului pe câte-o bucată de potecă neobişnuit de largă.

— Pe tine, să ştii, tot te arde focul iadului, a spus Serghei Fedorîci. Când am să trec pe-acolo, mai pun şi eu vreo două lemne pe foc.

— Ia vezi, ţap împuţit, să nu te trag eu pe tine în focul ăla.

— Pe mine?!… Or să stea acolo puzderie de draci cu ditamai parii în mână să te păzească. Dar să nu te-ntristezi prea rău, s-ar putea să scapi de focul gheenei. Eşti încă în putere. N-ar fi de mirare să te-ncalece dracii când se duc la privată. Aşa parcă-i ceva mai uşor. Îţi pun căpăstrul, zăbala-ntre dinţi, ţi se cocoaţă în spinare şi…

— Vezi să nu pun eu acum căpăstrul pe tine! s-a oţărât la el Emelian Spiridonîci. Te prind în ham alături de Mongolka şi ai să vezi tu ce-ai să tragi, golane! îţi mai ating şi câteva bice…

Serghei Fedorîci a adunat din potecă o creangă mai groasă, a rupt rămurelele de pe ea, a cântărit-o în mână.

— Încearcă de mă-nhamă… Că-ţi ard una de-ai să fugi mai tare decât Mongolka asta a ta.

— Aoleu! s-a strâmbat 1a el de sus Emelian. Numai gura-i de tine, stârpitură! C-un deget pot să te strivesc.

— Păi, vino de-ncearcă. Hai.

— Nu-mi spurc eu mâinile cu tine.

— Eu nici nu te-ating, să nu mă murdăresc. Dar când te-oi croi cu reteveiul ăsta…

— Gânganie nenorocită!… Mai bine-ai tace dracului din gură!

— Flocosule! Eşti numai bun de făcut bidinele. Matahală!

Emelian Spiridonîci a oprit calul.

— Mă mai ocărăşti? Acuşi întorc şareta şi plec. N-ai decât să te duci singur.

— Da' tu de ce-mi arunci vorbe? Gândeai că-ţi merge cu mine? Na, ia de gustă! şi Serghei Fedorîci îi arătă semnul acela din trei degete.

Emelian Spiridonîci i-a dat bice Mongolkăi şi curând s-a făcut nevăzut după cotul potecii.

— Nu-i nimic, nu mai e mult de mers, a spus Serghei Fedorîci cu glas tare şi a grăbit pasul în direcţia în care o luase Emelian Liubavin. Îşi dăduse seama că Egor şi Mária stau acum la Miheiuşka.

27.

Vestea că vrea să-l ia de bărbat pe Kuzma a dat-o tot Klavdia într-o dimineaţă, când s-au aşezat să dejuneze:

— Tată, mămicule, mă mărit.

Agafia s-a uitat scurt la Kuzma, şi-a lăsat ochii în jos. Nikolai, mirat foarte, a întrebat-o:

— Cu cine?

— Uite cu el… Kuzma.

Nikolai s-a mirat şi mai tare. Dar s-a şi bucurat. Îi plăcea de Kuzma. După moartea lui Platonîci s-a străduit el în fel şi chip să-l ajute pe băiatul ăsta, dar nu prea ştia cum să-i fie de folos. Numai că nu-i trecuse nicicând prin minte că ăştia doi, fiică-sa şi Kuzma, ar putea face un asemenea pas.

— Eu nu mă pun împotrivă, atât a zis,

Agafia nu-şi închipuise că aşa are să decurgă peţitul. S-a şi întristat.

— Da repede te mai învoieşti! a sărit ea cu gura la bărbat. Te-ai şi

lepădat de ea! O singură fată avem şi noi… Agafia s-a şters la ochi cu vârful gulerului de la bluză. Parcă ai fi o fiară, nu părinte.

Nikolai s-a pierdut. S-a întors spre Kuzma. Acesta era şi el gata-gata să între, în pământ.

— Şi cu tine cum e… poate nu vrei? şi-a întrebat Nikolai nevasta.

— Ce-i aia, vrei, nu vrei? Nimeni nu face aşa. Nici n-au apucat să spună bine şi tu, gata, te-nvoieşti. Ca şi cum noi i-am băga-o pe gât.

— De ce o luaţi aşa? a intrat, în sfârşit, în vorbă şi Kuzma. Păi, noi v-am întrebat… Zău că nu ştiu ce mai trebuie.

— Măi băiete, s-a uitat la el cu drag Agafia. Asta nu se face cum ai bate din palme. Omul mai trebuie să şi chibzuiască. Nu-i mare lucru să spui gata, ne luăm! Însurătoarea nu-i povară, căsnicia ne omoară. Aşa se spune pe la noi. Nici nu ştim prea multe despre tine. Aud c-ai fost s-o peţeşti şi pe Mária…

Nikolai a strâmbat din nas, a zvârlit lingura pe masă.

— Eh, te-ai şi pornit! Şi ce vrei să spui? S-o fi dus şi ce? Foarte bine. Înainte de a te lua pe tine m-am dus şi eu la Niurka Morgunova. Şi nu doar o dată!

— Şezi tu acolo! a făcut Agafia cu mâna a lehamite. Că ţie ţi-a mers buhul.

— Ce-i aia şezi? Sunt tatăl ei sau nu? Acum o ţii întruna că s-a dus în peţie… înseamnă că nu s-a dus destul. Dacă nu-ţi convine, spune drept. N-are rost să te ascunzi după degete.

Kuzma se tot sucea pe scăunel… Semnul de pe frunte parcă-i luase foc.

Klavdia era numai zâmbet. Ai fi zis că toată povestea asta îi face chiar plăcere.

— Şi cum e, mămicule, nu te-mpotriveşti? a întrebat ea, ascunzându-şi surâsul în adâncul ochilor suri şi limpezi.

— Ba mă împotrivesc! Asta e! s-a răstit la ea Agafia, mâniată tare că s-a încurcat de tot povestea cu peţitul şi că pe ea, Agafia, nu o ia nimeni în serios.

— Ei, ce să-i facem… a rostit trist Nikolai, făcându-i cu ochiul lui Kuzma. Atunci nici n-are rost să mai vorbim. Trebuia s-o spui şi tu din capul locului; a mai zis Nikolai, ridicându-se de la masă, şi-a tras cojocul pe el. Hai, Kuzma, cred c-aveam acelaşi drum.

Kuzma s-a bucurat că are, în sfârşit, posibilitatea să iasă din casă. S-a îmbrăcat şi el în grabă, au ieşit în curte.

— Nu pune la inimă, Kuzma, a început Nikolai când au trecut de poartă. E-n regulă, îţi spun eu. Aşa e ea, face nazuri.

Kuzma tăcea. Pricepea acum că Nikolai, acest mujic simplu, deloc prost de felul lui, e pe cale să-i devină prieten apropiat, ca Fedia. „Ce oameni buni!" şi-a zis în gând.

— Dacă ţii la ea, s-a făcut. Facem nunta. Din partea mea n-ai

piedici, a continuat Nikolai.

— Ţin la ea, a zis Kuzma fără să se mai gândească.

— Şi unde staţi… tot la noi?

— Păi, da. Eu unde să mă duc?

Era cât pe ce să adauge „…fără unchiul Vasia”. Dar şi-a muşcat limba.

— Bine atunci!

Nikolai l-a bătut pe umăr pe Kuzma şi a cotit-o în ulicioară.

Kuzma şi-a urmat drumul înainte, spre sovietul sătesc. Nici nu se simţea mire, n-avea nici o bucurie. „Am să muncesc şi gata. Ce-i mai trebuie omului în viaţă?”

28.

Construcţia şcolii mergea destul de bine. În chip cu totul neaşteptat şi-a făcut efectul. Inventarierea averilor organizată de Platonîci unii s-au speriat, alţii s-au socotit că merită osteneala să se pună bine cu autorităţile, că cine ştie când are omul o nevoie.

Şef peste toţi era Serghei Fedorîci. În ultimul timp mai prinsese şi el viaţă. (Pe Mária şi pe Egor au izbutit să-i aducă înapoi atunci, împreună cu Emelian Spiridonîci. Acum Mária stătea la Liubavini, după cum se cuvine.) Bătrânul dulgher mai striga la mujici, nu-i tăcea gura o clipă… Dar treaba o făcea cu cap.

Kuzma nu se mişca de acolo toată ziua. Se înnegrise tot, de la soare. Cioplea, la buşteni, se băga primul să salte bârnele pentru înălţarea pereţilor, tot primul era când trebuia cărată o scândură sau sprijinit un căprior. Când îi venea să fumeze, împărţea tutunul cu ceilalţi. Mânca tot acolo, aşezat pe un buştean cald, aromind a răşină. Mujicii îl plăceau. Aveau pentru el numai vorbe bune, chiar cu niţică uimire „Parcă nici n-ar fi de la oraş!”

Despre bandă nu se auzea, mare lucru în vremea aceea, cică au furat toţi caii dintr-un cătun mai îndepărtat, în altă parte au batjocorit o învăţătoare…

Liubavinii nu se arătau la construcţia şcolii. Munceau cu toţii să-i înalţe izbă lui Egor. Destul de des, Serghei Fedorîci mai trăgea câte-o fugă până acolo să le dea o mână de ajutor. Mai apoi, după prânz, venea înapoi şi întreba cam ruşinat:

— Ei, cum merge treaba?

În legătură cu aceste absenţe îi dădea lui Kuzma o explicaţie cât se poate de simplă:

— Păi, cum altfel? Sunt dator.

Kuzma dădea înţelegător din cap.

Puţin câte puţin, şcoala creştea.

O aşezaseră în mijlocul satului, pe o ridicătură. Din vârful pereţilor de bârne îţi puteai plimba privirea până hăt departe; lucea orbitor faţa râului din vale, dogoreau sub soarele arzător acoperişurile de tablă vopsită ale celor trei familii mai înstărite: Liubavin, Bespalov şi Holmanski. În lungul uliţei dinspre mal se înghesuiau casele în cinci pereţi şi izbele mai sărăcuţe, printre care şi cea a Popovilor. Casa Liubavinilor se afla la ieşirea din Baklan (grădina lor se întindea până în poalele taigalei care mărginea satul în partea dinspre miazăzi). Fără să vrea, Kuzma se trezea privind de sus în ograda lor de mai multe ori pe zi, tot trăgea nădejde să o zărească pe Mária. Parcă era mai bine aşa, de la depărtare. Dacă ar fi fost s-o întâlnească, să vorbească acum cu ea… i-ar fi venit mai greu. Mai deunăzi, dimineaţa devreme, văzând-o cum vine cu rufele de la râu, a simţit că-i stă inima în loc şi începe apoi să bată repede-repede; a cotit atunci în prima ulicioară. Dar pornirea de a se uita la ea de departe era uneori de nestăpânit… Cu nevasta începuse parcă totuşi să se obişnuiască. La început se cam ruşina când venea Klavdia, împreună cu alte muieri, să aducă de mâncare, pe urmă a început chiar să o aştepte. Îi şi plăcea când vreunul dintre mujici îl striga şi-i arăta cu mâna:

— Uite-o şi pe-a, ta.

Se trăgea atunci mai la o parte, îşi ştergea faţa năduşită cu poala cămăşii, privea zâmbind cum se apropie Klavdia.

— Ai ostenit? îl întreba ea.

— Un picuţ. Ia să vedem ce mi-ai adus tu aici.

Kuzma întindea mâna după coşuleţ, ştiind că neapărat o să găsească ceva bun acolo: nişte piroşte, clătite făcute în unt, lapte rece de la beci, turtiţe cu brânză, castraveţi muraţi sau varza acră tăiată mărunt…

Kuzma crănţănea cu poftă castraveţii tari, iar Klavdia şedea alături.

— Azi nu vii mai devreme?

— Nu pot.

— Apăi, măi băiete…

— Ce-i?

— Ar fi să-l ajuţi pe tata la cosit. Îi vine greu singur.

— Nu pot. L-aş ajuta bucuros, dar…

Klavdia măsura din ochi clădirea pe jumătate încheiată a şcolii şi spunea cu îndoială în glas, repetând probabil ce auzise de la vreo muiere mai în vârstă:

— Eh, Doamne-Doamne… când apucaţi voi s-o terminaţi?

— O terminăm.

Cu dragostea nu-l sâcâia prea tare. La început Kuzma s-a cam temut că o să înceapă cu reproşuri, cu supărări: iar ai venit târziu, nu te-arăţi drăgăstos, nu prea stai de vorbă cu mine… Nici pomeneală! Cum e dat aşa este.

Cu Nikolai, Kuzma se înţelegea bine, fără prea multe vorbe.

Uneori, seara mai târziu, se duceau împreună după fân (Nikolai era unul dintre puţinii gospodari care-şi aduceau fânul acasă încă din vară; îl făcea căpiţă în ogradă şi toată iarna, n-avea necazuri). Porneau cu două căruţe, fiecare cu câte doi cai. La încărcat Nikolai lua în furcă, cu multă îndemânare, câte un strat uriaş de fân înmiresmat, se lăsa uşor din genunchi şi, icnind scurt, sălta toată, grămada drept în vârful carului. Stratul se aşeza ca turnat, fără mustăţi.

— Uite-aşa, zicea el zâmbind, văzându-l pe Kuzma cum se uită la el.

Puţin câte puţin, cu multă plăcere, îl deprindea pe Kuzma cu îndeletnicirile de ţăran.

— S-ar putea să-ţi priască, judeca el.

Kuzma se străduia, cu tot atâta plăcere, să-şi însuşească tainele acestor munci nu prea complicate, dar care cereau îndemânare şi dibăcie. Până şi tăiatul lemnelor nu era o treabă chiar atât de simplă.

— Priveşte aici, îi arăta Nikolai. Uite nodul, trebuie să dai în aşa fel încât să crape în lungul lui. Hop-şa!

Îşi lua vânt cu securea şi butucul lat, cât ai cuprinde cu braţul, se despica uşor în două cu un pocnet sec, de parcă ai sălta capacul de la un poloboc.

— Ai priceput? Nu-i nevoie să te opinteşti prea tare. Lasă ursul să se opintească el.

Sau se apucau să taie lemne cu joagărul. Kuzma punea suflet, trăgea apăsat, cât îl ţineau puterile.

— Ei, frate! râdea Nikolai. Aşa nu facem mare scofală. Năduşim şi-atât. Ţine minte: când vine de tragi joagărul spre tine, atunci apeşi cu nădejde, dar, sigur nu într-atât încât să te ofileşti după primele cinci minute. Atunci muşcă şi ferăstrăul mai drept. Aşa! Iar când trag eu o laşi moale de tot. Sunt unii, isteţi nevoie mare, care abia atunci apasă pânza. Dar asta… nu e bine. Tu nu-mi eşti din ăia.

S-a chinuit Kuzma multă vreme până să înveţe să înhame caii la căruţă. Ba uita să bage mai întâi zăbala, ba-i punea calului zăbala, dar uita să întoarcă în aşa fel căpăstrul încât să i-l poată îmbrăca pe cap. Iar după ce punea căpăstrul şi trăgea şleaurile, după ce potrivea bine trupul hamului pe sub coarda calului, mai trebuia să-şi amintească din ce parte se prinde arcul… Dar cât de sus trebuie să vină inelele căpeţelei ca să alunece bine hăţurile, asta nu izbutea nicicum să priceapă.

Câteodată venea şi Klavdia să se uite la ei şi o pufnea râsul la vederea încercărilor neîndemânatice ale bărbatului.

— Şi tu ce te hlizeşti? se supăra Nikolai. Eu şi cu tine ce ne-am fi făcut la el acolo, la fabrică.

Kuzma se simţea bine alături de Nikolai. Numai cu Agafia mergea ceva mai greu. Tot trăgea cu ochiul la el, îşi făcea tot felul de socoteli

în mintea ei. Iar o dată, când au rămas singuri în casă, l-a întrebat deodată, aşa, netam-nesam:

— Şi dacă-ţi vine-ntr-o zi să pleci de la noi?

— Unde să mă duc? Acum chiar că nu mai ani de ce.

— Să zicem… că te trimit în altă parte.

— Şi ce-i cu asta? Atunci plec împreună cu Klavdia.

Agafia a făcut pe loc o mutră acră.

— Atunci să vezi tu viaţă… Nu, mai bine-i rogi să te lase aici. De ce să umblaţi de colo până colo fără rost? Că cine ştie unde mi-o duci şi-o părăseşti…

Kuzma nu mai ştia cum să-i răspundă. Tăcea. De-atunci a căutat să nu mai rămână singur cu soacră-sa. Faţă de Nikolai, ea nu îndrăznea să aducă vorba despre asemenea lucruri.

Când s-a întors Fedia acasă (lipsise vreo trei săptămâni) a văzut că alături de cocioaba lui nenorocită se înalta acum o izbă nouă-nouţă, sclipeau la soare bârnele de pin proaspăt geluite. Fedia s-a uitat mult timp la ea, cu uimire, de la el din ogradă: „Dar ştiu c-a muncit ceva!”

Cineva se şi mutase în izbă, se vedeau perdeluţe albe la ferestre, ghivece cu flori în dreptul geamurilor fuseseră scoase la soare, la uscat, mai multe ulcele înfipte în vârfuri de pari. Doi căţelandri cu labe mari se hârjoneau în bătătură. Mai erau şi nişte găini…

Fedia s-a chinuit să-şi amintească oare cine dintre săteni se pregătea să-şi înalţe casă nouă, dar n-a izbutit. Şi-a dus roibul la fântână. L-a adăpat, l-a îmbăiat cu apă rece de fântână. În grajd l-a şters bine cu pătura, i-a turnat în iesle câţiva pumni buni de ovăz vânturat.

— Acum mănâncă.

A mai stat ce-a mai stat în mijlocul ogrăzii (Havronia nu era acasă, uşa era încuiată cu un lacăt cât toate zilele, îi era teamă să nu dea careva iar iama prin fustele ei) şi, dacă tot n-avea ce face, s-a dus la proaspeţii vecini, măcar să afle cine sunt.

*

Cum a intrat a şi înlemnit în prag la masă şedeau Egor şi Mária. Tocmai mâncau.

— Să trăieşti, vecine, a spus Egor, uitându-se lung la oaspete, cam în zeflemea.

— Hai să trăieşti, i-a răspuns Fedia, şi s-a aşezat pe un scăunel nou, alb, lângă sobă; era plin de praf, cu cizmele murdare, mirosea a iarbă proaspătă şi a sudoare de cal.

Nu prea ştiau ce să-şi spună.

Mária s-a prefăcut că are nu ştiii ce treabă şi a ieşit din izbă.

— Ţi-ai făcut casă, va să zică? a întrebat Fedia.

— Mi-am făcut, a răspuns Egor.

Iar au mai tăcut.

— Ei, să fii sănătos!

Fedia s-a ridicat să plece.

— Ia stai, l-a oprit Egor. Îmi pare că tu-mi cam porţi pică, aşa-i?

Fedia a rămas cu ochii la Egor.

— Nu. Ce-am eu cu tine?

— Eu, să ştii, nu-s răspunzător pentru ce face frate-meu…

Fedia a dat nerăbdător din mână, n-avea chef să vorbească despre asta.

— Mai stai, de ce pleci aşa degrabă? De-acum suntem vecini.

Egor s-a sculat în picioare, a ieşit în pridvor.

Mária tocmai dădea nişte mei la găini.

— Ascultă, a chemat-o Egor.

— Ce, pe nume nu mai ştii să-mi spui? s-a supărat Mária.

— Mai avem ceva acolo, în beci?

Mária s-a dus în izbă. S-a băgat în pivniţă, a umplut o cofiţă cu bere, a pus-o pe masă. Pe urmă tot aşa, în tăcere, a tăiat câţiva castraveţi, nişte afumătură, pâine, a pus în farfurii.

Fedia şedea nemişcat, uşor încruntat, cu ochii aţintiţi în podea. Mai trăgea din ţigară. De pe cizme i se prelingeau picături de apă murdară pe preşul abia spălat (se stropise la fântână).

Egor a umplut trei pahare.

— Ia aici, vecine, să ne meargă din plin.

— Aşa să fie, s-a învoit bucuros Fedia.

S-a întins spre mas£, a luat paharul, a ciocnit cu Egor, cu grijă. De Mária a uitat. Ai zice că nici n-ar lua-o în seamă. Iar când ea i-a atins uşurel paharul cu al ei, s-a roşit deodată la faţă şi l-a băut tot, repede, fără să se uite la nimeni. Şi-au mai turnat câte una.

— Hai vecine.

— Îhî.

Mária n-a mai băut. Şedea sprijinită cu coatele pe masă, îmbujorată, frumoasă.

Fedia se ţinea cu încăpăţânare să nu se uite spre ea. Bea şi privea încruntat la cofiţă. Din mâncare n-a gustat.

După fiecare pahar, Egor îşi ştergea buzele cu palma şi muşca cu zgomot dintr-un castravete.

Băuseră de-acum vreo patru pahare. Berea era tăricică, primită în dar de la Ignati.

Lui Fedia au început să-i lucească ochii, s-a mai luminat puţin la faţă.

— L-ai căutat pe Makar? a întrebat Egor.

— Îhî.

Fedia s-a tras cu scăunelul de la masă. Şi-a aprins o ţigară.

— Mergem să luăm o tărie? i-a propus el lui Egor parcă aşa, într-o doară.

— Vă ajunge, a spus Mária. Şi-aşa aţi băut destul… Ce vă mai trebuie?

— Bine, atunci mă duc şi eu.

— Să fii sănătos. Mai treci şi tu…

— Bine.

Fedia a plecat.

Mária s-a uitat o vreme la uşa care s-a închis în urma lui, pe urmă a spus:

— Ciudat om. Mare cât un munte, puternic, dar parcă-ţi face milă. E ca un copil…

Egor şi-a ridicat spre ea ochii tulburi, s-a uitat la ea lung, fără să-i vorbească. Apoi a zis:

— Ţie de toţi ţi-e milă… şi s-a întors cu spatele.

*

Seara, după ce au băgat vacile în staul, Mária a anunţat, intrând în izbă cu şiştarul plin:

— S-a îmbătat tun Fiodor… Acum stă şi cântă cu Iaşka. Pe Havronia a dat-o afară din casă.

A tăcut un pic, gânditoare, şi a adăugat:

— Are el ceva pe suflet, că prea era întristat cât a stat la noi. E om cumsecade, să ştii.

Egor n-a spus nimic. Băuse şi el, singur, iar acum tocmai îşi amintise, fără nicio legătură, de poiana din faţa colibei lui Mihei, de Zakrevski.

Mária a strecurat laptele, a şters masa.

— Să pun de cină?

Egor s-a sculat (până atunci şezuse pe pat) şi s-a dus spre prag, să se descalţe.

Mária l-a petrecut din ochi.

— Ce-i cu tine, Egor?

S-a apropiat, a vrut să se aşeze alături de el.

Egor şi-a tras cizma şi a împins-o în burtă cu piciorul gol, fără să spună o vorbă. Ea s-a împleticit din lovitură şi a căzut pe laviţă. S-a apucat cu mâinile de burtă şi a izbucnit în plâns.

— De ce dai în mine?… Şi-acum toată viaţa aşa o să-mi faci?… Doamne…

Cealaltă cizmă îi ieşea mai greu din picior. Egor s-a aplecat, i-a venit sângele în obraz, prin deschizătura buzelor i s-au întrezărit dinţii albi, puternici, ca de animal de pradă.

Se întunecase în izbă şi era cald. Răşina dospită de la bârnele proaspăt cioplite mirosea a vin.

Suspinând, fără să se potolească din plâns, Mária a desfăcut patul, şi-a luat perna, plapuma, şi-a făcut culcuş pe jos.

Egor o urmărea pe furiş.

Mária s-a dezbrăcat, s-a culcat, s-a întors cu faţa la perete şi s-a liniştit.

Fără grabă, călcând moale cu tălpile năduşite, încinse, pe duşumeaua răcoroasă, Egor s-a apropiat de nevastă. A stat aşa o vreme.

— Te-ai cuibărit?

Mária n-a răspuns.

Egor s-a aplecat, i-a apucat în pumn umărul cămăşii, dar cu grijă să n-o prindă şi de piele şi, dintr-o singură smucitură puternică, a săltat-o în picioare. Mária se uita la el îngrozită. S-a uitat şi Egor la ea, de aproape, cu atenţie. Pe urmă a râs încetişor, fără nicio veselie.

— Şi ce?

Fără veste, a tras-o spre el, a strâns la piept, tare-tare, trupul ei moale şi cald.

Mária a cuprins cu braţele dezgolite grumazul puternic al bărbatului şi s-a pornit pe-un plâns amar, cu sughiţuri.

— Eşti rău, rău… De ce mă chinuieşti? Mai bine mă omorai atunci şi gata… Doar ţi-ai dat seama că n-a fost nimic. Nu mai poţi să uiţi…

— Ei, bine, gata…

Egor îşi mângâia femeia cu zgârcenie, cu gândul parcă la altceva.

— În pântec să nu-mi mai dai, auzi?

Egor a împins-o mai încolo, a prins licărirea fericită, ruşinată din ochii Máriei, s-a pierdut o clipă în ei, a întors privirea şi a spus cu glas înfundat:

— Acum hai să dormim.

30.

A venit şi vremea cositului,

Au lăsat baltă construcţia şcolii. Se adunau mai multe familii la un loc şi plecau departe în munţi, acolo unde creştea iarba mare şi zemoasă, neatinsă de vite. Plecau cu toţii. Nu mai rămâneau în sat decât bătrânii şi schilozii.

Kuzma a pornit la drum împreună cu Fedia, Iaşa Goriáci şi cu alţii. Nikolai nu ieşea la coasă; în fiecare an la vremea aceea se ducea la oraş să se angajeze în antrepriză la plutărit. De data asta au venit cu ei Agafia şi Klavdia; aveau ele socotelile lor muiereşti: dacă se duceau ele la fân, atunci nevestele şi fetele din alte familii trebuiau să le

toarcă în timpul iernii şi să le ţească atâţia stânjeni de pânză.

Coasa este munca cea mai grea, dar şi cea mai veselă din timpul verii. Arşiţă mare. Se opreşte soarele sus în miezul zilei şi nu se mai dă jos de-acolo. Dogoreşte de ţi se pare c-ar trebui să se chircească pământul de atâta foc. Nicio adiere, niciun norişor… Bâzâit subţire de ţânţari în aerul încins. Cât e ziua de lungă nu încetează ţârâitul sec al greierilor. Îţi vine în nări miros de buruiană, de răşină şi de fragi. Moleşiţi de zăduf, oamenii se mişcă încet, fără vlagă. Caii scutură tot timpul din cap…

În schimb, când scade arşiţa şi se împurpurează asfinţitul în culori străvezii nu-i minune mai mare pe pământ. De undeva, de foarte departe, se înalţă şi pluteşte, peste văi şi colnice un cântec trist, simplu şi tulburător. Cântă fetele despre iubitul care-i departe… Şi ce rău e să trăieşti şi ce frig te cuprinde când mama şi cu tata n-au atâta minte şi te dau după un nătăfleţ bogat, urât şi mârlan…

Vine dinspre fâneaţă mireasmă grea şi dulce de iarbă proaspăt cosită. Se întristează căpiţele. Se îngroaşă prin văioage negurile înserării, se revarsă peste tot pământul o linişte bună, care te îndeamnă la visare.

*

Au pornit spre seară ca să aibă timp să-şi facă adăpost, să prindă un pui de somn, iar dimineaţa să înceapă coasa cât mai devreme.

Mergeau în patru căruţe. În primele trei erau oamenii, iar cea de-a patra era încărcată cu greble, coase, furci şi tot felul de lucruri de trebuinţă când eşti departe de casă: haine mai vechi, vase de gătit, puşti…

Kuzma s-a urcat împreună cu Fedia; Klavdia era într-altă căruţă.

Prima mergea căruţa cu muieri. O mâna un băietan cu părul bălai, Vaska Maniatkin, cârn şi neastâmpărat. Stă Vaska aplecat într-o parte, ţine hăţurile cu mâna stângă. Iar în dreapta târâie prin praful drumului şarpele negru al unui bici smolit de trei coţi lungime… Şoim!

Cei doi roibi mai-mai să rupă hamurile. Sare căruţa pe hopuri. Iar din ea, drept spre albastrul cerului, se înalţă cântarea. Ceva senin şi fragil se duce-n sus, mai sus, tot mai sus… De ţi se face şi frică.

Am scăpat inelul
Pentru prima oară
M-a secat deodată
Drept la inimioară…

Sus! A atins bolta şi… jos! A căzut din înalturi pe pământ, în iarbă, ceva de mare preţ. Ţăndări s-a făcut.

A-ah!…
Groaznică e vestea
Tot ce-i mai cumplit
Că-n străini iubitul
Mi s-a prăpădit…

Plâng glasurile. Fără lacrimi. Amar.

Doar să-mi pun rochiţa
Şi un cojocel
Pe cărări de lună
Am s-ajung lă el…

S-au împletit vocile într-o singură putere de neînţeles ce creşte mereu şi prinde viaţă. Se înaltă neasemuit vechiul cântec rusesc.

Să vorbească lumea
Mie nici nu-mi pasă
Că de drag ce-mi este
Am fugit de-acasă…

Şi acum larg şi liber, în ciuda tuturor necazurilor cu sufletul deschis, fie ce-o fi:

Ce-mi trebuie casă
Las-să ardă-n foc
Dacă în iubire
N-am avut noroc…

Ascultând cântecul până la capăt, Kuzma a simţit o strângere de inimă. Tare mult şi-ar fi dorit să mai fie în viaţă unchiul Vasia. Să fi ascultat şi el cântecul acela uimitor. Şi… să-l privească în ochi… Măcar o dată, o singură dată. Ar fi înţeles şi unchiul Vasia că nu-i vine uşor nici lui Kuzma, că prea-i de necuprins calea pe care şi-a ales-o şi că prea tare-i sunt dragi oamenii. Uneori ţi-e şi greu să ridici ochii spre, câte-un om; atât de bun e că parcă te doare. Multe, foarte multe sunt de făcut pentru aceşti oameni, iar el până acum n-a făcut mare lucru. Şi nici nu ştie cum. Erau momente când i se părea că-i mai uşor să trăieşti printre nemernici. Pe ei poţi să-i urăşti, iar asta-i mai uşor. Dar cu ăştia buni e mai greu, parcă ţi-e şi ruşine. Unchiul Vasia… el ar fi priceput. Pricepea el multe. Şi chestia cu şcoala a gândit-o bine. Pentru asta îţi vine mai uşor să dai ochii cu oamenii buni. Dar l-au ucis ticăloşii… năpârcile spurcate.

— La ce te gândeşti? l-a întrebat Fedia.

— Aşa… Frumos cântă.
— Cântă, da. Ai să vezi tu ce cântări trag ele acolo!

— Rămânem mult?

— Vreo două săptămâni.

Fedia a tăcut un timp, a zâmbit şi i-a spus apoi încet, ca şi cum i-ar dezvălui un lucru de mare taină:

— De-aia ţin eu vacă, pentru ca să merg vara la cosit. Tare mult îmi place la coasă. Dac-ar fi pentru lapte, câştig eu destul şi-aşa… La coasă se schimbă oamenii, parcă s-ar face mai deştepţi. Şi mai îmi place că acolo suntem cu toţii împreună. Altfel stă fiecare în colivia lui, numai de bârfe se ţin, diavolii, Dar aici e totul la vedere. Şi la muncă tot împreună…

— Interesant vorbeşti, l-a încurajat Kuzma. Gândeşti, cum să spun… bine. Sunt locuri tinde au început mujicii să se întovărăşească… Poate c-ai auzit?

— Am auzit, am auzit, a rostit gânditor Fedia. Mi-ar plăcea să văd cum le merge. Numai că pe-aici, prin apropiere de Baklan, n-am auzit să se fi făcut. Nici n-ai ce să vezi.

Au mai tăcut.

— Ai fost departe, Fiodor? a întrebat Kuzma după un timp.

— Când?

— Păi, când l-ai căutat pe Makar.

— A-a… departe, s-a întunecat la faţă Fiodor. S-au tras înspre munte. Makar le e acum şeful. Acolo-s mai greu de dibuit.

— Sunt mulţi?

— Cam cincizeci. O dată au fost cât pe ce să-i încolţească, dar le-au scăpat. După aceea s-au dat la fund. Acum e vară, orice tufă te lasă să înnoptezi sub ea.

Soarele înclina, către asfinţit. S-au întins umbre lungi dinspre coline. Ici-colo coborau pe costişe crânguri vesele de mesteceni. Când se lăsa umbra peste ele, parcă se însingurau deodată. De jos, din văi, se ridica ceaţa, cuprinzându-le încet picioarele şi aveai simţământul că mestecenilor li se face frig.,

Muierile au tăcut. Mujicii, duşi pe gânduri, îşi pierdeau ochii peste plaiuri. Mai trăgeau câte-o ţigară. Bocăneau surd roţile şi fusceii de la căruţe, străpungând până departe văzduhul neclintit al înserării.

*

Au ajuns seara târziu. Pentru început, au făcut un foc mare şi s-au apucat să înalţe colibele la lumina lui. Treaba asta o făceau cu drag. Flăcăii tăiau mesteceni tineri, îi îndoiau, le legau vârfurile cu nuiele şi scheletul colibei era gata. Pe urmă o acopereau cu crengi şi cu iarbă. Înăuntru, tot aşa, întindeau un strat gros de iarbă.

Kuzma s-a băgat într-o colibă să vadă cum este. Era întuneric de tot

înăuntru, plutea un abur gros de iarbă de curând cosită. Kuzma s-a întins, a închis ochii.

Iar în jur era un tămbălău de neînchipuit îşi alegeau cosaşii hainele, se înghesuiau să prindă locurile cele mai bune în colibe, râdeau. Din când în când mai ţipa subţire câte-o fată, iar unul dintre cei mai vârstnici se răstea, dar nu din cale afară de aspru:

— Hei, care te ţii de prostii?

Focul a început să se domolească, dar mulţi nu-şi găsiseră încă locul. Unul dintre flăcăi a nimerit „din greşeală" în coliba fetelor. S-au pornit să zbiere ca apucatele şi iar a strigat unul dintre ăi mai bătrâni:

— Ei, ce-i acolo?

— Uite, nene, Petkca Ivlev s-a băgat peste noi, diavolul saşiu, şi-acum nu mai vrea să iasă!

— Păi locul asta mi l-am oprit de mult, a dat glas Petka.

— Vezi să nu te croiesc eu cu oiştea pe spinare, a rostit liniştit aceeaşi voce groasă. Ţi-ai găsit, împieliţatule, unde să-ţi opreşti loc!

— Da' n-a ales rău, l-au sprijinit unii mai dintr-o margine.

Cineva îşi pierduse prietenul şi-l cheama fără încetare:

— Vania! Vanka-a! Unde eşti? Ţi-am ţinut loc!

Focul s-a stins, dar larma tot nu mai contenea. Mujicii şi muierile mai în vârstă s-au apucat acum să mormăie mai în serios:

— Ia mai terminaţi, zevzecilor! Mâine ne sculăm cum se crapă de ziuă, iar vouă vă arde de balamuc, dracilor!

— Tineri la ani, puţini la minte.

— Să-l văd eu pe ăla care nu se poate scula mâine dimineaţă! Cu mâna mea îi mânjesc mutra cu dohot.

— Gata, culcarea! a tunat cel cu voce groasă.

S-a mai potolit gălăgia. Lui Kuzma i-a mers la inimă zarva din seara aceea. Pricepea acum de ce-i place lui Fedia să iasă la coasă. Aducea a petrecere, dar fără votcă şi fără încăierări. Stătea culcat, lipit de umărul cald al nu ştiu cui şi râdea pe înfundate, ascultând năzdrăvăniile flăcăilor şi fetelor. „Trebuie să fie şi Klavdia mea pe-acolo" şi-a zis el satisfăcut.

Nimerise într-o colibă cu mujici mai vârstnici. Aici era linişte. În schimb, în cea de alături nu înceta nicio clipă vânzoleala. Râdeau în pumni flăcăii, se înghionteau. Într-o vreme s-a apucat unul să strige nu prea tare:

— Mania. Hei, Mania! Maniunea!

— Ce-ai cu mine? i-a răspuns o voce dintr-o colibă mai îndepărtată.

— E-adevărat că ţi-e drag de mine?

— Adevărat. Mă usuc de dorul tău.

— Ce vorbeşti?! Şi eu tot la fel. Ce facem, când ne-nsurăm?

— Dar să fim înţeleşi înainte de a mă săruta, să ai grijă să, te ştergi la nas.

Râsete, chicoteli în amândouă colibele.

— Vin eu acuşi să vă pun pirostriile! s-a răstit cel cu vocea groasă, mâniat de-acum de-a binelea. V-am spus o dată să dormiţi!

Kuzma nu izbutea nicidecum să-şi amintească a cui o fi glasul acela de bas.

Forfota se domolea pentru câteva clipe, apoi o lua iar de la început. Se auzea din nou:

— Mania! auzi tu, Mania! Hî-hî-hî…

Mania n-a mai răspuns.

— Fetelor! Nu mergeţi la cules de stânjenei?

— Hai, dormiţi, ajunge, a răspuns un glas din coliba fetelor.

Treptat, s-a aşternut liniştea. Curând s-au auzit de peste tot sforăituri şi mai tihnite, şi bolborosite, şi întrerupte, Şi şuierate. Înainte de-o zi grea dormeau oamenii temeinic, ca înainte de luptă.

*

S-au sculat de cum s-a albit puţin zarea dinspre răsărit. Şi-au bătut coasele pe piatră şi s-au apucat de lucru.

Cei mai tineri nu dormiseră îndeajuns, se zgribuleau în răcoarea dimineţii, căscau.

— Binecuvântează, Doamne! a rostit tare un mujic înalt, drept, lat în umeri (Kuzma a recunoscut basul de aseară), şi-a făcut semnul crucii şi a dat prima coasă.

S-au pornit să zvonească subţirel coasele. Foşnea iarba sub tăiş.

Înaintau în şir la vale, pe o costişă largă. Bărbaţii mergeau înainte.

Pe Kuzma îl învăţase Nikolai mai înainte să cosească. Mergea în rând cu muierile, după Klavdia. Klavdia avea pe ea aceeaşi rochiţă uşoară de stambă, cu floricele galbene mărunte pe-un câmp albastru, în care o văzuse Kuzma pentru prima oară, cu un baticuţ alb legat pe sub bărbie, micuţă de stat, îngrijită, iute la treabă, părea şi ea tot o floricică ivită pe neaşteptate în verdele crud al pajiştii.

Kuzma se uita cu drag la ea. „Ce oare mai puteam să-mi doresc, nătărăul de mine?”

Klavdia se întorcea des spre el, îi surâdea:

— Ţin-te bine!

Kuzma nu se cruţa. Munca asta îl înveselea; simţea la fiecare răsuciri cum îi vine în tâmple, odată cu sângele, un val de putere îndărătnică, rea.

Lucesc prădalnic coasele ca nişte limbi de foc albe şi reci, cântă oţelul… Hâşş-ziuu… hâşş-ziuu… Tresare, îşi pleacă apoi capul iarba crudă.

Au terminat un rând. S-au urcat înapoi pe coama dealului şi au

pornit altul.

Către amiază cosiseră de-acum o postaţă uriaşă. A început să-i dovedească arşiţa. Au mai tras două. Rânduri şi au luat-o încet spre tabără, la masă. Nu mai râdea nimeni.

Kuzma era istovit… îi atârnau braţele în lungul trupului de parcă nici nu erau ale lui. Nu-i mai venea decât să se lase în brazda de iarbă mătăsoasă, aromitoare şi să se uite la cer!

Cineva a arătat cu mâna spre dealul de alături.

— Trag tare Liubavinii. Oh… că mare-i lăcomia omului! Nici nu le pasă de soare.

Kuzma s-a uitat în direcţia arătată. Pe costişa vecină înainta încet alt şir de cosaşi. În urma lor rămâneau brazde drepte, parcă trase frumos cu linia, de iarbă cosită. Erau şi muieri printre ei, abia li se zărea petele albe ale basmalelor. „Una dintre ele o fi Mária”, şi-a zis liniştit Kuzma.

*

Spre seară, când s-a mai potolit niţel aş dogoarea, au cosit iar până s-a făcut întuneric bine.

Kuzma abia s-a târât până în coliba lui. Nici n-a mal vrut să mănânce. Un singur lucru îşi dorea: să se culce… Poftim petrecere, fir-ar să fie! Să nu mai poţi să-ţi mişti mâinile şi picioarele.

A venit Klavdia la el.

— Ia de mănâncă, ţi-am adus.

— Nu vreau.

— Nu se poate aşa, te lasă puterile de tot.

— Nu vreau… ce, nu pricepi?

Klavdia şi-a pus palma fierbinte pe fruntea lui, s-a aplecat şi l-a sărutat uşor pe pleoape.

— Bărbăţelul meu drag… Păi, dacă nu eşti deprins. Acu’ mănâncă, altfel nu te mai scoli mâine.

Kuzma s-a aşezat, a luat strachina, a sorbit o gură de lapte acru.

— Doamne, ce-am putut să ostenesc, Klavdia!

— Am ostenit şi eu ceva.

— Dar tu măcar umbli, fir-ar să fie! Eu nici nu mă pot ţine pe picioare.

— Ai să poţi. Te înveţi. Mănâncă acolo, scumpule, lungănuţul meu…

— Să nu-mi mai spui lungănuţ.

Klavdia şi-a dat capul pe spate, a râs cu poftă.

— Şi-acum ce-ai?

— Din dragoste îţi zic… De ce te superi?

— Nu mă supăr… dar parcă m-ai crede aşa, copil mic.

— Tu eşti mare, l-a încredinţat Klavdia şi l-a mângâiat pe creştet;

Pe Kuzma l-a pufnit râsul. N-aveai cum să fii supărat pe ea.

Iar au făcut un foc mare şi iar s-au zbenguit până noaptea târziu.

Kuzma se uita uluit la flăcăi şi la fete. Oboseala parcă le-a luat-o cu mâna! „Că n-or fi de fier!?”

Au venit şi câţiva flăcăi, câteva fete de-alde Liubavin, Bespalov, Holmanski. Neamurile astea îşi făceau tabăra lor la coasă, nu se amestecau cu satul.

Flăcăii locului se uitau strâmb. Nu era dram de prietenii între oamenii ăştia, nici între cei tineri, nici între ăi mai bătrâni..

S-au pornit să zdrăngăne balalaicile. S-a încins jocul.

În spiţa Bespalovilor era unul iscusit tare, Mişka Basovilo, un zdrahon de flăcău, dar neobişnuit de sprinten în mişcări.

Era şi aici unul, Paşka Mordvin, mai scund, viol, cu o claie de păr creţ în cap şi nişte ochi veseli, negri ca smoala.

Din una-n alta, au prins rămăşag: care dintre ei joacă mai bine?

S-au aşezat în cerc.

Cel cu balalaica şi-a potrivit strunele, a dat semn şi s-a dezlănţuit într-o „kamarinskaia” îndrăcită.

Primul s-a repezit la joc Mişka Basovilo. Şi ce nu ştia să facă, ticălosul! Îşi sucea picioarele sub el şi-aşa, şi-aşa… ţopăia precum codobatura, săltând din fund. Şi deodată se apuca să bată pasul mărunţel, de tresălta pământul.

Privitorii ba râdeau în hohote, ba stăteau tăcuţi, uluiţi de uşurinţa şi vrednicia dovedite în joc de flăcăul acela uriaş.

Îşi făcea vânt Mişka şi se lăsa pe vine cu mâinile în şolduri, făcea tot ocolul cercului, zvârlind caraghios în lături din picioare… Şi o dată creştea, se transforma într-o pasăre cu aripile mari, întinse, căzând fulgerător din înalturi. Sau se oprea în loc şi se lovea iute cu palmele pe genunchi, pe piept, pe burtă, pe carâmbi… Pentru încheiere Mişka s-a ridicat în mâini şi a ocolit aşa tot cercul, bălăbănind din picioare în urletele entuziaste ale privitorilor. Ce mai, era un dansator de mare soi, un talent înnăscut. Şi un rival de temut.

Atâta lucru pricepea şi Paşka.

A ieşit şi el la mijloc, a aşteptat să se potolească zarva… Şi-a ridicat o mână, fandosindu-se un pic şi a cerut cu glas smerit:

— Zi-i una de-aia „de sub munte”.

Abia dacă au zbârnâit primele note că Paşka parc-ar fi fost luat de vifor, sfârlează s-a făcut, titirez… Brusc, s-a oprit într-un călcâi şi a luat-o la pas, cântând:

Prin grădini, pe după casă
M-am pupat cu una grasă

Ea zicea că nu.. că-i fată
Şi-acum aflu că sunt tată…

Cânta bine Paşka, nu se scălâmbăia. Ştia el şi secretul cumpătării. Întâi le-a luat piuitul la toţi, apoi s-a pus pe treabă liniştit, cu simţire. Mai mare dragul să-l priveşti.

Cunoştea şi o mulţime de strigături.

Eu nevasta mi-o iubesc
Nici n-o pun la muncă
Eu spăl rufe, eu gătesc
Ea se plimbă-n luncă.

Şmecher mare Paşka ăsta când se-apucă de cântat stă pe loc, mişcă doar din umeri, iar cum termină cântarea o ia la joc de nici nu-i mai vezi picioarele… înfigăreţ băiatul, nu se lasă cu una, cu două.

Bate ploaia streaşina
Na-na-na şi iarăşi na!
Poţi să ai şi şapte fraţi
Că pe mine nu mă baţi!

La sfârşit a mai băgat Paşka un cupleţel de şi-au astupat fetele urechile iar mujicii l-au pus să-l mai zică o dată.

S-au pus să-i judece care-a fost mai bun. Nu era treabă uşoară… Cei din tabăra vecină ţineau morţiş c-a câştigat Mişka; cei din neamul lui Popov, Baikalov, Kolokolnikov şi mai cu seamă Iaşa Goriáci îl susţineau pe omul lor.

— Ce Mişka? Ce-a făcut Mişka al vostru? zbiera Iaşa, sărind cu pieptul dezgolit la unul din cealaltă tabără (de acolo i s-a tras şi porecla de „Goriáci”, cum ar veni „fierbinţilă”, că, fie vară, fie iarnă, umbla cu cămaşa descheiată până la buric). Ce-a făcut Mişka? A călcat iarba ca boul la păscut şi gata! Aşa pot şi eu.

— Încearcă! Că de gură eşti bun, dar ia încearcă!

Alţi doi, mai încolo, începuseră să-şi dea brânci.

— Băi, gâscane! Asta să i-o spui lui bunică-ta!…

— Ce te-mpingi, mă? Ce te-mpingi? Că ţi-oi propti una acuma…

— Arde-i una la ureche, Iaşa, să-i sune clopotele-n cap!

— Golanilor! Coada satului!

— Ia mişcă de-aici… Umflatule!

— Ia mâna de pe mine… Aşa, îmi rupi cămaşa, ai?… Romka, ia ţine-mi balalaica…

Putea să se încingă o păruială nu glumă, dacă nu se amesteca Fedia Baikalov.

— Hei… hei! Zât! Gata cu prostiile!

I-a zvârlit cu uşurinţă în lături pe câţiva dintre cei mai înverşunaţi iubitori ai artei, i-a potolit.

— Măi, da-s buni amândoi, fir-ar nasul lor să fie! a strigat nu ştiu care.

Asta i-a făcut pe toţi să râdă. A trecut norul. S-a pornit iar jocul, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Din nou s-a pus să zdrăngăne balalaica… Acum s-au prins în joc fetele. Perechi-perechi, cu rândul, jucau şi cântau.

Kuzma a tresărit văzând-o pe Klavdia în perechea a doua.

Juca bine Klavdia, cu braţele larg deschise, cu palmele-n sus… tare frumos. Când bătea pasul mărunt, parcă nici nu-i mai vedeai picioarele. Capul dat uşor pe spate, mândră, focoasă. „Se pricepe, a lăudat-o în gând Kuzma. E nevastă-mea!”

Eh, dacă mi-ar fi spus mămica
Cum e să fii măritată
Nu m-aş fi codit atâta
M-aş fi luat cu el de-ndată…

a cântat Klavdia, arzându-l din ochi pe Kuzma.

Câţiva au întors capul să se uite la el.

„Ei, asta mai trebuia acum”, şi-a zis el ruşinat, trăgându-se uşurel înapoi. Ca să nu fie la vedere, s-a băgat în colibă să asculte mai departe cântecele. „Da’ frumos îi zic… îţi merge la inimă. Dar putea să iasă şi cu bătaie, chiar foarte uşor”.

Au ţinut-o aşa până noaptea târziu.

Kuzma l-a găsit pe Fedia într-una dintre colibe, s-a întins alături de el. Avea chef de vorbă.

— Mi-a plăcut cum i-ai liniştit mai adineaori! a spus încet Kuzma, cu admiraţie, pipăind prin cămaşă braţul de fier al lui Fedia. Un lucru nu pricep eu, Fedia, cum de-au putut să te bată în halul ăla? Când a fost cu Makar…

Fedia s-a foit pe loc, a tuşit în pumn.

— Nu-i nimic, a rostit el încet, tărăgănând cuvintele. Că m-au bătut nu-i mare necaz. Mai rău o să fie când încep eu să bat la ei.,

— Îi dibuim noi, Fiodor.

Nu era prea limpede dacă întreabă Kuzma sau zice doar aşa.

— Îi dibuim, a spus simplu, cu încredere, Fedia.

— Fiodor, tu ai fost la partizani, nu?

— Am fost un timp. Războiul Civil ne-a cam ocolit pe noi, cei de-aici, din Baklan. Vreo cinşpe inşi am plecat din sat, către Strahov. Şase au rămas acolo. Iar unul dintre ai noştri zace într-o groapă comună, nu departe de şosea; era neam cu Iaşa Goriáci.

— A fost şi Iaşa cu voi?

— A fost, da. E un mijloc destoinic Iaşa ăsta.

— Tu ai omorât pe careva, Fiodor?

Fiodor a zăbovit mult cu răspunsul.

— S-a întâmplat şi asta, Kuzma. Aşa-i acolo care pe care.

— Te-a durut tare? l-a întrebat încetişor Kuzma. Atunci când Makar…

— M-a cam durut, a mărturisit Fedia. Când mi-au dat foc la barbă… atunci a usturat mai rău.

— Acum nu mai doare?

— Nu-u. Pune şi tu mâna.

Fedia a găsit în întuneric mâna lui Kuzma, şi-a dus-o la barbă.

— Acum s-a făcut şi mai deasă… simţi?

— Îhî. Parc-ar fi de sârmă.

— Apăi!…

Iar au mai tăcut o vreme.

Într-un târziu, cuprins de picoteală, Kuzma a mai mormăit:

— Noapte bună, Fiodor. Ştii… parcă m-aş cufunda, într-o groapă neagră…

— Dormi. Aici e aerul mai tare. E bine…

L-a învăluit somnul pe Kuzma ca o broboadă moale…

Au cosit tot aşa şi în zilele următoare. O parte din oameni s-au apucat să vânture fânul zvântat, să întoarcă brazdele pe partea cealaltă. Când se usca bine, îl făceau grămezi.

Kuzma s-a deprins cu munca, nu mai ostenea aşa rău.

31.

Serile erau toate la fel, se prindeau la joc, mai ziceau câte un cântec. Uneori se apucau cei mai bătrâni să spună poveşti ciudate cu tot felul de vrăjitori, spiriduşi, iele şi alte duhuri necurate. Ceilalţi stăteau să-i asculte cu gurile căscate.

Multe lucruri de tot felul a aflat Kuzma în acele zile. Că, de pildă, în tartorul dracilor nu poţi da cu puşca decât cu un nasture de aramă, cu altceva nu-l dovedeşti. Că o comoară nelăsată nimănui cu limbă de moarte are să chinuie a şaptea spiţă a celui care a ascuns-o. Pe-un mujic de-al nostru chiar l-a băgat în groapă. Cum ieşea la câmp, îi răsărea în cale, drept din pământ, o mână de om şi-l îndemna: ia fă-te încoace. Sau dădea să treacă râul şi, ce să vezi, alături de lotca lui se iveşte alta, toată numai de aur. Asta-i tot comoara care se cere luată. Iar dac-o iei, tu te-alegi cu păcatul. Stai atunci să te socoteşti: dacă pui mâna pe ea te omoară păcatele, iar dacă nu, atunci te chinuie ea, comoara, câte zile-oi trăi, căci ea nu poate zace acolo, în pământ, ea la

oameni vrea s-ajungă.

…Doamne, şi cât au trebuit să se roage de-un moşneag până l-au înduplecat să le povestească încă o dată cum a fost atunci, demult, când au încercat să-l fure pe el dracii.

Pe moşul acela îl mai văzuse Kuzma de câteva ori prin sat; era mic de stat, cam îndesat, cu un păr alb, bogat, îngrijit pieptănat şi cu nişte ochi vii, neaşteptat de tineri şi de ageri. Îl chema Nikon Degtiarev. Nu mai era decât unul de-o vârstă cu el la coasă. Ba chiar celălalt ora şi mai în etate, un bătrânel gârbov, verzui la faţă, cu o bărbuţă rară, cânepie. „Doar trei fire are, dar şi alea-s… dese", râdeau flăcăii pe seama bărbii lui. Avea şi un nume ciudat moş Mahor. Cei doi moşnegi erau prieteni buni. Moş Mahor avea grijă de cai şi mai dregea câte un ham. Nikon bătea coasele, potrivea cozi noi la greble şi la furci.

S-au rugat mult de Nikon să le spună cum a fost cât pe ce să-l fure dracii. Până la urmă s-a învoit.

S-a tras mai lângă foc, a pufăit ce-a pufăit din ţigară şi i-a dat drumul…

— Păi, cum ziceam, să tot fi fost asta, dacă-mi aduc eu bine aminte, cam în nouă sute doi sau trei, înainte de gâlceava cu japonezul. M-am prins eu la un chef… că era la vreme de Crăciun. Beau eu o zi, beau două… A treia zi, gata, m-am dus acasă. Încep eu să-mi dau lucrurile de pe mine, când mă izbeşte aşa un gând, parcă mi-a dat brânci: ia hai, îmi zic, să mai trec şi pe la cumătru-meu Varlam. Voi n-aveţi cum să-l ştiţi pe cumătrul Varlam. Uite, doar Mahor ce-şi mai, aminteşte de el. O namila de om. Când răcnea el o dată într-un capăt al satului, îşi astupau oamenii urechile în marginea cealaltă. Păi, da… Ies eu afară. Se-nserase de-acum binişor. Pişcă gerul, spulbera zăpada. Nici n-apuc să trec bine poarta că-mi vine din ulicioară o sanie, în goana mare, cu zurgălăi. Nor de zăpadă în urma ei. Gata-gata să mă dea jos. Se opreşte. „Hei! strigă la mine ăi din sanie. Cumetre! Am venit să te luăm. Hai cu noi!" Doi erau: cumătrul Makar Vdovin şi cumătrul Varlam. Eu atâta aşteptam, mi-am dat drumul în sanie. Au dat ei bice cailor şi valea! Da-a… Şed eu acolo jos pe-un braţ de paie şi nici nu pot ţine ochii deschişi, atât de iute mână. Iar cumetrii numai una ştiu: îndeamnă caii şi chiuie. „Unde mergem?" întreb. Cumetrii n-au zis nimic, chiar au râs la mine. Acum, vezi bine, o fi şi peste ei o putere, ucigă-i toaca, mi s-a făcut şi mie de-o ţigară. Dar şi ce poftă aveam de fumat, mă seca la lingurică nu altceva. Îmi răsucesc eu una, dau să o aprind. Scapăr un chibrit – nimic. Stric un băţ, două, trei, vreo zece am prăpădit şi nu s-a aprins niciunul. Atunci îmi zic eu în sinea mea: „Doamne, ce-o fi de nu pot să-mi aprind nici măcar o ţigară?" Doar atâta mi-a trecut prin minte, iar cumetrii ia-i de unde nu-s, parcă nici n-ar fi fost alături. Şi nici în sanie nu mai eram, ci jos, în zăpadă. În jur nici ţipenie de om. Întuneric de să-ţi scoţi ochii cu degetele. Abia

atunci mi s-a făcut inima cât un purice. Beţia parcă mi-a luat-o cu mâna. Şed eu, va să zică, precum un castravecior. Mai ales că nu prea pricepeam ce-i cu mine. Şi-a mai şi început să vânture neaua, aşa, pe jos, semn că dă să-nceapă viscolul. Ce mă fac? Aud atunci, departe-departe, nişte clopoţei: cling-cling, dling-dling… Parc-ar fi nişte căruţaşi întârziaţi la drum de seara. M-apuc eu atunci să zbier cât mă ţin puterile: „Nu mă lăsaţi, fraţilor!" Eu strig, eu m-aud, iar clopoţeii cling-cling, dling-dling… Eu de-acolo şi mai tare:, „Aju-to-o-or! Scăpaţi-mă, oameni buni!" Trag cu urechea… Parc-au stat clopoţeii. Iar m-apuc să urlu. Nu trece mult şi se ivesc două momâi din întuneric. Călări erau. Strigă şi ei: „Unde eşti, mă-ă?! Dă glas că doar aşa te găsim". Eu de colo „Aici sunt, băieţi. Uite-mă-s!" Se opresc ei cam la vreo cinci stânjeni, întreabă: „Care eşti acolo?" „Om creştin, zic, uite, îmi fac cruce. Sunt lemnar din Baklan, cutărică. Poate-aţi auzit?" M-a cunoscut unul dintre ei, căruţaş, ghicisem eu bine, înnoptase la mine de vreo două ori. „Cum ai nimerit aici?" „Nu ştiu, zic, nici eu cum". Când am ieşit în drum, abia atunci am aflat unde mă aflu, la vreo şapte verste de sat. Ei, m-aşez eu în vârful carului şi parcă nu-mi vine-a crede că mă-ntorc acasă. O băgasem binişor pe mânecă. Le povestesc eu căruţaşilor ce şi cum, ăia s-au pus pe râs. „Acum pricepi şi tu, îmi spun, cu ce fel de cumetri ai avut de-a face?"

A mai tăcut niţel Nikon, şi-a stins chiştocul, a scuipat în foc şi şi-a încheiat povestea:

— Cam aşa a fost.

Au prins glas toţi deodată. Le plăcuse istorisirea.

Şi-a adus aminte şi altul de una asemănătoare.

— Am auzit şi eu… cum l-au dus pe unul… dar pe ăla l-au luat în baltă. Tot aşa zicea că se-ncinsese un chef ca de zile mari, iar la cântatul cocoşilor – nici urmă. S-a trezit omul într-un fultan de stuf…

Şi pentru că, se vede treaba, mai fuseseră întâmplări din astea şi toate aveau câte ceva asemănător, îţi venea parcă să dai mai multă crezare şi poveştii lui Nikon.

— Aşa-i, se mai întâmplă… Câte nu se petrec pe lumea asta mare.

— Auzi, spurcaţii, ce-o fi în capul lor?

— La ce le-o fi trebuind să ademenească omul cine ştie unde şi să-l lase acolo?

S-au mai spus şi altele, despre vârcolaci… Despre o vrăjitoare căreia i-a mers vestea…

Pocneau vreascurile în foc, mai rupea câte-o vâlvătaie cercul de lumină slabă, pâlpâitoare. Iar dincolo, mai sus şi jur-împrejur era noaptea cea uriaşă. Caldă, moale, pierzătoare… Pe-o noapte ca asta te simţi şi tulburat, te şi bucuri fără nicio noimă. Şi nici nu mai ţi-e groază că Pământul, fărâmiţa aceasta minusculă, zboară nu se ştie încotro, în nesfârşit, în necunoscut, în beznă şi nefiinţă. Aici, pe

Pământ, freamătă, roieşte, fierbe, geme, ţipă Viaţa.

Neobosiţi, se cheamă pitpalacii. Foşnesc umed şerpii în iarbă. Picură tihnit seva în mesteceni.

32.

Ziua următoare a avut un început ceva mai neobişnuit pentru Kuzma.

Lucra la întors fânul, împreună cu muierile.

El făcea pereche cu Klavdia. Dacă te uitai la ea, ziceai că-i o jucărie. Înfigea furca în stratul de fân, se lăsa pe ea cu toată greutatea, proptea coada în pământ şi – Hopa! – întorcea o brazda întreagă.

A încercat şi Kuzma să facă la fel a înfipt adânc furca, s-a opintit în ea şi – poc! – i-a rupt coada.

Klavdia se prăpădea de râs.

Kuzma a trebuit să se repeadă până la tabără să-şi schimbe furca.

Lângă o colibă mai mărginaşii, prinsă într-un proţap, era o copaie cu un prunc în ea. Mama copilului, vecină de uliţă de-a lui Kuzma, n-avea cui sări lase, că era de ţâţă, a venit şi ea la coasă cu toată lumea. În timpul zilei se îngrijeau de el cei doi moşnegi, Mahor şi cu Nikon. Ea venea numai să-i dea să sugă.

Acum nu era nici unul dintre ei prin preajmă.

Încă de departe Kuzma a văzut ceva negru mişcând pe pieptul copilului; îngrijorat, a grăbit pasul… Apropiindu-se, a-ngheţat: un şarpe. Năpârca s-a mişcat, a ridicat încet, unduit, capul la muchia copăii. Se priveau acum ca vrăjiţi, omul şi vipera. Pe Kuzma l-au uimit mai cu seamă ochii ei mici, reci, nemişcători, ca două picături negre, scârbavnice.

Ce-a făcut în clipa următoarei fost, poate, mai periculos pentru copil decât pentru el; s-ar fi putut, pur şi simplu, să n-aibă timp să sară destul de repede.

La asta Kuzma n-a mai apucat să se gândească. S-a repezit la leagăn, a apucat şarpele, după cât se pare chiar de cap, a dat cu el de pământ.

În clipa aceea a ieşit şi Nikon din colibă.

— Vipera! a strigat la el Kuzma.

— Unde?

— Uite, ia!… Uite-o!

Năpârca se târa iute peste chelitură spre un pâlc de buruieni.

— Aha-a… Aici îmi eşti… Cernia! Băi Cernia! a dat glas Nikon.

S-a ivit ca din pământ un câine mare, arătos, s-a oprit cu ochii la stăpân, întrebător.

— Aici! i-a arătat Nikon.

Din câteva salturi, dulăul a ajuns din urmă vipera, a prins-o în colţi,

a zvârlit-o şi a sărit în lături tăindu-i calea spre bălării. Năpârca şi-a săltat trupul aproape la jumătate, a căscat botul, a început să şuiere ameninţător. Dulăul s-a cumpănit pe picioarele de dinapoi. Hait!… c-a dat pe-alături, s-a tras iar înapoi. Timp de câteva clipe s-au încleştat amândoi, câinele şi şarpele, de nu mai ştiai cum să-i alegi. De vreo trei ori a sărit Cernia sus de tot. Vipera a apucat să se adune colac şi deodată s-a aruncat ca un fulger negru. Numai o fracţiune de secundă să fi zăbovit Cernia şi dădea de belea, l-ar fi săgetat drept în cap. Vipera a picat la pământ cu un plescăit moale, iar a ridicat capul şi a pornit târâş spre buruienile salvatoare. Fără să o lase să se dezmeticească, Cernia a sărit din nou la ea. Lăsându-se pe picioarele din spate, s-a răsucit iute în loc, să nu-i dea putinţa să-l înţepe. A scăpat-o din gură, a sărit în lături. Năpârca era de-acum zdrenţuită cam rău şi înverşunată tare. S-a pripit. Cernia atât aştepta. S-a năpustit asupra ei cu atâta forţă că nici el nu s-a mai putut ţine pe picioare, s-a dat de-a berbeleacul, şi-a revenit, iar a luat-o în dinţi şi s-a pus să se-nvârtească… Bucăţi a făcut-o, în câteva clipe.

Kuzma şi Nikon au urmărit lupta până la capăt. În tot timpul ăsta n-a scăpat niciunul o vorbă. Numai la urmă, când s-a apropiat Cernia de ei, Nikon l-a scărpinat după ureche şi i-a spus:

— Bun, băiatu', bun.

Kuzma s-a aşezat pe iarbă. Îi tremurau scârbos genunchii după spaima prin care trecuse.

— Moşule, vipera aia… era în copaie.

— Ce-e?

— Chiar aşa. Trebuia să vă mai uitaţi şi voi… Că doar vouă vi l-a lăsat în seamă, fir-ar să fie!

S-a aşezat şi Nikon pe jos, alături.

— Mamă Doamne… ce păcat era să-mi fac! Numai cât m-am luat cu treaba… şi poftim! Şi tu cum ai făcut?

— Am aruncat-o afară.

— Cum ai aruncat-o?

— Nu ştiu nici eu. Cu mâna.

— Şi nu te-a muşcat? Poate n-ai băgat tu de seamă.

Kuzma şi-a examinat cu atenţie palma.

— Nu, parcă nu-i nimic.

— Doamne, ce păcat era să-mi iau pe suflet! s-a tânguit iar Nikon. Acum, tu să nu mai spui la nimeni, că înnebuneşte maică-sa.

— Bine. Dar, oricum, ia şi tu seama!… s-a ridicat Kuzma în picioare. Uite c-am şi uitat de ce venisem… A-a! Furca. Mi s-a rupt coada de la furcă.

Multă vreme nu şi-a putut reveni după aceea Kuzma. Tresărea mereu, amintindu-şi de atingerea rece a şarpelui din mâna lui.

La prânz, când s-au tras cu toţii pe la colibe să doarmă un ceas-

două, până trece arşiţa, Kuzma s-a dus în mestecănişul din apropiere să-şi culeagă nişte coarne. Îi plăceau bobiţele acrişoare, răcoritoare, cu sâmburele lunguieţ la mijloc.

N-a trebuit să umble mult până a găsit un loc unde era plin de coarne, aproape sub fiecare frunză. S-a târât multă vreme în genunchi, printre tufe, nu mai pridídea să adune câte erau. Şi deodată a auzit, aproape de tot, vorbă de om… A ridicat capul. Erau cei doi moşnegi, Mahor şi Nikon; şedeau pe un trunchi uscat, cu spatele la el. Trăgeau din ţigară, mai schimbau câte-o vorbă…

— Am vrut să te-ntreb eu mai de mult… E-adevărat, chiar aşa a fost?

— Ce să fie?

— Când te-au furat dracii.

Nikon a râs scurt, pe înfundate.

— Am ştiut eu, şi-a cântărit din ochi prietenul moş Mahor. Frumos îţi şade!… Şi, de fapt, cum a fost?

— La ce-ţi trebuie să ştii?

— Ia mai du-te tu şi-n… Te caută moartea pe-acasă şi tu tot mai ai secrete!

Nikon şi-a dat şapca pe spate.

— Păi, m-am rătăcit, că eram afumat rău. Am vrut să mă duc până la Kuirak şi… uite că n-am ajuns.

— Bu-un. Şi ce căutai tu la Kuirak?

— Acum na… pe toate vrei să le afli! Că n-oi fi vreun popă!

— Păi, ăsta-mi eşti, drace? Abia acum mă dumiresc. De bună seamă că la ea te duceai… era una acolo, mai tuciurie, aşa… Nu mai ţin eu minte cum o chema pe păcătoasa aia. Una ţigănoasă tare… de făcea şi vrăji.

— S-ar putea, a recunoscut Nikon.

Moş Mahor a tăcut o vreme, şi-a dus la ceafa plină de zbârcituri mâna înnegrită, ca o creangă uscată şi a spus încetişor:.

— Mă duceam şi eu pe-acolo, lua-o-ar strechea.

— La vrăji?

— Îhîm.

Multă vreme nu s-au potolit din râs, dar fără să se uite unul la altul.

— Ei na beleaua!… Cum ne mai înfăţişăm noi acum pe lumea cealaltă?

Nikon a chibzuit niţel, pe urmă i-a răspuns prietenului pe acelaşi ton:

— Ne rugăm frumos de ei, poate ne lasă. Iar dacă nu ne dau drumul, să ştii că nici aici nu-i chiar aşa de rău.

Kuzma s-a strecurat pe nesimţite din mestecăniş, a luat-o spre tabără. „Auzi, dracii!… Trebuie să ai minte să născoceşti una ca asta! Şi ce bine le potrivea el aseară!”

Mai târziu, când se pregăteau să iasă la muncă, pe Kuzma nu l-a răbdat inima, l-a chemat la o parte pe Nikon.

— Am ascultat adineaori, din greşeală, ce vorbeaţi voi… Aşa s-a întâmplat. Zău că n-am vrut. Dar spune-mi şi mie, rogu-te: pentru ce ai spus tu aseară toate… născocirile alea? Nu vreau să spun că-i ceva rău… doar să ştiu, aşa, pentru mine. Ei? N-am să spun la nimeni.

Nikon nu s-a tulburat câtuşi, de puţin. I-a zâmbit.

— Păi, ca să fie mai cu moţ. Dacă le spui oamenilor că te-ai îmbătat şi ai rătăcit drumul, se şi plictisesc. Ştiu ei astă mai de mult, că omul beat nici nu-şi dă seama pe unde umblă. Dar poveşti din astea… se întâmplă mai rar. Acuma ştii?

*

În după-amiaza aceea au spus Doamne ajută şi s-au apucat să ridice primul stog.

Kuzma împreună cu copiii aveau de adus căpiţele.

Fedia Baikalov stătea la baza stogului. Era fără cămaşă, numai muşchi, cu pieptul neasemuit de lat. Muierile se făceau că nu le place să-l vadă aşa.

— Ţi-e şi frică să te uiţi… Doamne! Cum se poate?

La dresul stogului l-au pus pe moş Mahor; treaba nu era grea; însă cerea multă iscusinţă. Trebuia să ştii să aşezi fânul în aşa fel încât să nu se strâmbe stogul după o săptămână, să nu pătrundă ploile nesfârşite de toamnă prin golurile de la margini. Altfel poţi să-i pui cruce. Mucezeşte.

Muierile încărcau nişte clăi uriaşe pe tălpicele trase de cai (să nu dovedească blestematul de Fedia, că nu. Te lasă nici să răsufli, tot stă şi-aşteaptă să-i dai la mâna), petreceau o funie peste grămada fân, iar băieţii, mânau apoi caii până la stog. Fedia le arăta unde să se oprească.

Desfăcea funia, ţinea claia în loc cu furca, iar calul trăgea tălpicele de sub ea… El îşi scuipa în palme, dădea ocol să vadă cum s-o potrivească mai bine. Înfigea cu nădejde furca, se lăsa puţin din genunchi şi…

— Hoo-opa!

Toată claia aceea uriaşă se înălţa sus de tot cu o uşurinţă de neînţeles. Fedia ţopăia un timp, ţinând-o aşa, sus, până se proptea bine pe picioare, încordat tot…

— Vine-e!

Îşi făcea vânt şi, gata, căpiţa era în vârful stogului.

Acolo era treaba lui moş Mahor, împrăştia fânul, îl netezea, îl îndesa bine cu piciorul. Iar Fedia iar nu mai are ce face, decât să-şi scuture

firicelele de iarbă din păr.

Aşteaptă claia următoare.

— Ce faceţi acolo? Aţi adormit? le strigă muierilor.

Lui Kuzma i s-a făcut sete, dar nu mai era apă în căldare.

— Du-te, omule, de bea şi, dacă tot mergi până acolo, ne aduci şi nouă o găleată de apă proaspătă, l-a îndemnat Klavdia.

Kuzma şi-a mânat calul spre izvor.

Pe Mária a recunoscut-o încă de departe. I-a stat inima în loc, pe urmă parcă s-a prăbuşit undeva…

A oprit calul, a vrut să se întoarcă din drum, dar Mária îl şi zărise. Şi-a tras iute fusta peste genunchii dezgoliţi – tocmai îi spăla o cămaşă lui bărbatu-său – şi s-a îndreptat de spate.

Kuzma s-a apropiat de izvor.

— B-bună ziua, a spus el şi i-a zâmbit.

— Să fii sănătos, a zâmbit şi Mária.

Au tăcut un timp, uitându-se unul la altul.

— Cum îţi merge? a întrebat Kuzma, dându-se jos de pe cal.

Ca prin somn se mişca, îi părea că zboară din munte-n munte.

— Merge… Şi tu?

— La fel.

Calul a întins botul spre apă, surpând argila uscată din muchia malului.

— Scoate-i şi tu zăbala. Nu vezi că-i e sete?

Kuzma s-a muncit mult să dea jos căpeţeaua. Nu izbutea nicicum.

Mária a izbucnit în râs. Dar nu prea tare, ca să nu-l supere.

— Lasă-mă pe mine.

S-a apropiat, a scos frâul, a rămas alături de el.

Kuzma a simţit în nări parfumul părului ei, gingaş, ca de iarbă arsă la soare. A văzut cum bate uşor pe gâtul ei, sub ureche, o vinişoară albastră, subţirică. A făcut un pas. Ochii verzi ai Máriei s-au făcut mari, cu luciri de curcubeu pornind din mijloc, ca nişte raze.

— Ce-i? i-a întrebat ea.

A mai băgat de seamă Kuzma că, atunci când vorbeşte, i se mişcă uşurel vârful nasului.

L-a săgetat o durere în coşul pieptului, parcă l-ar fi străpuns un fier încins.

— Ei, ce e?

— Nu ştiu, a clătinat din cap Kuzma.

— Ne vede lumea; a spus Mária fără să-şi ia privirea din ochii lui Kuzma. Că stăm aşa… Du-te.

— Îndată…

Kuzma nu s-a mişcat din loc.

Mária şi-a prelins palma udă pe faţa lui, de la frunte în jos… i-a atins umărul.

— Pleacă.

Kuzma s-a răsucit pe călcâie, a pornit spre cal.

Mária a umplut găleata, i-a întins-o.

— Na, atât i-a mai zis, privindu-l cu luare-aminte, puţin încruntată. Acum du-te.

Şi s-a întors cu spatele.

Cât timp a făcut cale întoarsă, Kuzma nu s-a mai gândit la nimic. Simţea tot timpul atingerea răcoroasă a mâinii ei pe obraz. Oricât încerca, nu putea să se dezlege de simţământul acela.

Îl aşteptau muierile să vină cu apa.

Le-a dat căldarea, i-a spus Klavdiei:

— Am o treabă… Vin eu mai încolo.

S-a dus în tabără.

Acolo, ascuns în colibă, s-a culcat cu faţa în jos, strângând între dinţi mâneca de la cămaşă. A zăcut aşa multă vreme. S-a sfârşit. Scurtă i-a fost dat să fie, fericirea aceea liniştită, praf şi pulbere s-a ales. Nu mai era în lume decât Mária. Îi rămăsese în ochi aşa cum era când i-a întins găleata cu apă, îl privea de jos.

*

Parcă s-a îndurat de el soarta.

Cum s-a întors la lucru, a sosit în goană la ei, venind peste coama dealului călare pe o iepuşoară cu picioarele cana scurtuţe, un flăcăiaş din Baklan.

— S-au arătat ăia, cu Makar! Caută pulbere, iau hainele oamenilor de prin case…

Fedia şi-a tras repede cămaşa pe el. Au pus mâna pe puşti, câte erau, s-au săltat pe cai şi au pornit spre sat în fuga mare.

— Treci pe la toţi care sunt din sat, dă-le de veste! i-a strigat Kuzma flăcăiaşului care călărea alături de el.

Acesta a făcut din cap c-a înţeles şi, fără să încetinească fuga calului, a cotit spre altă tabără.

Caii şi-au potrivit bine pasul. Goneau toţi la un loc, în pâlc. Tropotul copitelor s-a unit într-un singur vuiet surd, ameninţător.

Tot aşa, în goană, au intrat în sat.

Le-a ieşit în cale un bătrân.

— Aţi ajuns târziu. Au plecat ăia…

— Încotro?

— Naiba-i ştie! Unul mi-a luat căciula, fir-ar el…

— Unde, în ce parte-au luat-o? a răcnit Kuzma, jucându-şi calul înfierbântat în jurul moşneagului.

— Ce zbieri la mine? Ţi-am spus doar că nu ştiu.

— Demult?

— Nu prea.

S-au împărţit în trei grupuri, fiecare pe alt drum.

Ceata în care era Kuzma a luat-o pe drumul pe care tocmai veniseră, ca să cotească apoi spre bac; pe celălalt mal al Baklanului, dincolo de mlaştinile împădurite, începeau codrii de fag.

În marginea satului s-au întâlnit cu alţii, vreo cincisprezece, care veneau tot de la coasă. I-au luat şi pe ei.

Au dat un ocol de vreo douăzeci de kilometri. N-au dat de bandă, parc-o înghiţise pământul. Nici măcar urme n-au găsit.

S-au întors în sat abia spre seară.

Au venit, pe rând, şi celelalte cete. Tâlharii scăpaseră.

S-au dus oamenii pe la casele lor să vadă cu ce-au fost păgubiţi. Mare lucru nu furaseră: ceva haine, cizme, curele… în schimb,.au luat toată pulberea, câtă era, din toate casele.

Kuzma a trecut pe la Serghei Fedorîci. Acesta era în magazie, abia se ţinea să nu plângă.

— Mi-au luat securea, nelegiuiţii! Lor ce le pasă. Tot îi strică buza dând în pietre… Dar eu aveam sculă de meseriaş.

Kuzma s-a aşezat ostenit pe marginea tejghelei de tâmplărie.

Era mai răcoare în magazie, mirosea a talaş şi a mahorcă. Pe pereţi, agăţate în pene de lemn, atârnau fierăstraie, dălţi, pile, obezi… Într-un colţ stăteau grămada roţi de căruţă cu şina nemontată.

— Ah, blestemaţii de tâlhari! îi ocăra Serghei Fedorîci. Scuturând amărât din cap. Ce mă fac eu acuma fără secure?

Kuzma s-a sculat în picioare.

— Dacă întreabă cineva de mine, sunt plecat la raion. Mă întorc repede.

— De ce te duci acolo?

Kuzma nu i-a răspuns, a ieşit din magazie, a încălecat şi s-a dus.

33.

S-a întors după două zile.

Nici n-a trecut pe acasă, s-a dus drept la sovietul sătesc.

În pridvor a fost întâmpinat de Elizar care părea foarte încântat.

— Avem un oaspete! a anunţat el, zâmbind cu înţeles.

Kuzma, nu ştia nici el de ce, a simţit că-l trece un fior rece pe sub inimă.

— Ce oaspete?

— Grinka Maliughin.

— Nu mai spune!

Kuzma a sărit din şa, a intrat în sediu; la început şi-a închipuit că a venit Grinka singur, de bună voie.

— Unde e?

— În cămară.

— L-au prins sau cum?

— Păi, da. L-a adus ieri Fedia Baikalov. Pesemne ca l-a bumbăcit zdravăn pe drum. Abia l-a târât până aici.

Grinka zăcea cu faţa-n sus pe laviţa din cămară, cu picioarele proptite sus de perete. Scuipa în tavan, străduindu-se să nimerească o muscă. Mereu dădea pe-alături, dar destul de aproape. Nu se ştie de ce, musca se încăpăţâna să nu zboare, doar îşi schimba locul.

Când s-a deschis uşa Grinka a întors capul, tot numai zâmbet.

— A-a! Hai să trăieşti!

— Să fii sănătos, i-a dat bineţe Kuzma tot aşa, vesel. Bucuros să te revăd!

— Mulţumesc! a răspuns politicos Grinka, fără să-şi dea picioarele jos de pe perete. Tot tu mă duci la post?

— Nu, acum facem altfel. Cum de te-ai dat prins?

— Se mai întâmplă, a zis indiferent Grinka şi iar a scuipat în tavan. Se întâmplă să ouă şi cocoşul.

— Zice lumea că tot Fedia te-a prins, aşa-i?

— Omului ăluia poţi să-i spui din partea mea că am o datorie la el.

Grinka şi-a luat picioarele de pe perete, s-a aşezat pe laviţă:

— Auzi ce fioroşi v-aţi făcut cu toţii! Cică are datorie… Am mai văzut noi d-ăştia cumpliţii!

Grinka s-a încruntat, cu sprânceana stângă în sus, cu privirea cruntă, dar n-a putut să ţină mult mutra asta, iar a zâmbit.

— Îmi place de tine, băiete, a spus. Din câte-mi dau seama, nu eşti chiar prost. Cum îţi zice?

— Mai odihneşte-te… Stăm noi de vorbă mai târziu. N-are să-ţi fie moale, asta pot să ţi-o spun dinainte.

Grinka s-a uitat scurt, întrebător la Kuzma, dar s-a stăpânit de îndată;

— Mie, măi flăcău, niciodată nu mi-a fost moale. Aşa că pe mine să nu încerci să mă sperii.

S-a culcat la loc, iar şi-a urcat picioarele pe perete.

— Ei, ce te-aşteaptă n-ai mai păţit tu, i-a spus liniştit Kuzma, ieşind; a încuiat bine uşa de la cămară.

Elizar scria ceva, cu fruntea toată numai zbârcitură de efort, cu capul plecat pe umărul stâng.

— Grinka trebuie păzit ca ochii din cap, a spus Kuzma, aruncând pe bând, o manta şi un chipiu de ostaş roşu. A, şi încă ceva: de-acum sunt secretar al sovietului sătesc.

Elizar a ridicat capul, s-a uitat lung la Kuzma.

— Pricep.

— Ce pricepi?

— Că te-au făcut secretar. Eu gândeam că vii de-acolo preşedinte. Văd că întârzie ăia să mă dea jos.

— Te dau, n-avea grijă, i-a promis binevoitor Kuzma. Ăştia de-aici, din Baklan, au să te dea jos.

Şi a ieşit în uliţă.

Fedia era acasă. I se îmbolnăvise nevasta, iar el se străduia să stea mai mult prin preajma ei.

— Cum de-ai izbutit să-l prinzi? a întrebat Kuzma, după ce şi-au dat bineţe şi s-au aşezat la masă.

— Mi-a picat singur în mână. Ieri nu ne-a venit viţelul de la păscut, aşa că m-am dus să-l caut, mai pe seară, dincolo de marginea satului. Când colo, ce să vezi? Vine Grinka. Ei bine… am venit împreună.

Kuzma a râs, a vrut să-i transmită ameninţarea lui Grinka, dar s-a răzgândit. Havronia auzea ce vorbeau ei şi s-ar putea să se sperie.

— Acum sunt secretar al sovietului sătesc, l-a anunţat Kuzma.

Fedia s-a uitat cu respect la el.

— Cred că acum Grinka ştie despre ăia, cam prin aceleaşi locuri trebuie să fi stat ascunşi.

— Îl scuturăm noi şi pe Grinka. Unul nu ne scapă!

Prinsese curaj Kuzma, cu toţi era gata să se ia în piept.

— Mi-a spus mie un om mai demult, a grăit cu glas slab Havronia, că ar fi, cică, proşti în dunguliţe, în pătrăţele şi de-o culoare. Când mă uit la voi, mi-e limpede: voi de-o culoare sunteţi. Ce treabă aveţi voi ca viţeii, cu banda aia? Ăştia de când se ştiu bat taigaua… şi-aşa a fost cât veacul. Şi tot aşa o să fie.

— Tu stai cuminte. Fă-te bine, i-a spus blând Fiodor.

— O dată ai luat-o pe coajă ca prostul şi tot nu-ţi ajunge? Află el, Makar, ce vorbiţi voi, ce puneţi la cale! Aţi şi găsit de cine să vă legaţi… ăsta vă taie-n bucăţi şi nici nu clipeşte.

Fedia şi Kuzma n-au mai zis, nimic. Kuzma i-a făcut pe furiş cu ochiul lui Fedia; au ieşit în ogradă.

— Uite de ce-am venit eu… Liubavinii s-au întors de la coasă?

— S-au întors.

— Cheamă-l pe Iaşa, mă aşteptaţi aici. Eu trag doar o fugă până acasă şi revin îndată. Mergem după aceea să-l arestăm pe Liubavin ăl bătrân.

Fedia a rămas pe gânduri.

— De ce asta?

— Vezi tu, eu aşa m-am gândit banda e pe undeva pe-aproape, aşa-i?

— Dacă află Makar că l-am priponit pe taică-său, o să vrea să-l libereze sau să se răzbune. El e cam răzbunător din fire. Iar noi îi facem primirea, aici. Ce zici? Bătrânul ce să păţească? Mai stă şi el niţel locului. Se mai odihneşte.

— Asta se poate, s-a învoit Fedia.

— Eu mă-ntorc repede.

*

Liubavinii tocmai veniseră de la baie.

Emelian Spiridonîci îşi încălzise la aburi oasele bătrâne, acum stătea lungit pe pat numai în cămaşă şi-n izmene, roşu tot.

Kondrat se plimba prin odaie şi mugea încetişor, îl chinuiau măselele. La coasă, pe căldura cea mai mare, băuse apă rece de izvor şi-acum trăgea ponoasele.

Mihailovna punea masa de cină.

În izbă era cald, mirosea a măturică de mesteacăn. Samovarul pântecos şuiera un cântecel vesel, punctat de clinchetul mărunt al capacului de alamă. Pe duşumea, pe lângă sobă, se alergau doi pui de mâţă. Unul, ca să scape de urmărire, a sărit în pat şi a dat cu ochii de şiretul de la izmenele lui Emelian Spiridonîci. Început să tragă de el. Spiridonîci i-a făcut brânci jos cu piciorul gol.

— Mă gâdili, lua-te-ar!…

— A? a făcut Mihailovna.

— Nu ţi-am zis ţie.

A pocnit uşa de la tindă, a scârţâit podina sub povara unor paşi grei.

— O fi Efim, şi-a dat cu părerea Emelian Spiridonîci.

Au intrat în izbă Kuzma, Fedia şi Iaşa.

— Bună seara.

— Să fiţi sănătoşi.

Emelian Spiridonîci s-a aşezat pe marginea patului, cercetându-i îngrijorat pe oaspeţii veniţi la ceas târziu. „O fi făcut Makarka vreo năzbâtie”, şi-a zis în sinea lui.

A venit şi Kondrat din odaie, a rămas în uşă ţinându-se de falcă.

— Îmbracă-te, tăticule, vii cu noi, i-a spus Kuzma lui Emelian Spiridonîci.

Acesta, tot cu ochii la ei, nu s-a mişcat din loc.

— Unde, adică, să meargă? a întrebat Kondrat.

— Cu noi.

— Pentru ce?

— Îl lămuresc eu acolo…

Kuzma se tot schimba de pe un picior pe altul; prea era linişte şi pace în izbă pentru cuvintele pe care va trebui, pesemne, să le rostească.

— Tu lămureşte-ne aici, şi-a luat Kondrat mâna de la falcă. Ce să mai meargă acolo?

— Îmbracă-te! a spus sever Kuzma, fără să-şi ia privirea de la Emelian Spiridonîci.

— Ba nu pleacă nicăieri! a ridicat glasul şi Kondrat. Emelian

Spiridonîci şi-a întins mâna către speteaza patului.

— Numai să-mi trag nădragii, i-a spus el fiului.

Au stat toţi şi s-au uitat cum îşi îmbracă pantalonii.

El se mişca încet, parcă înadins trăgea de timp.

— Nu s-ar putea mai repede? n-a mai răbdat Kuzma.

— Ia nu te mai răţoi atâta, a zis liniştit Emelian Spiridonîci. Că eu n-am nicio grabă.

— Eşti arestat.

Emelian Spiridonîci şi-a mijit ochii la Kuzma.

— Şi pentru ce?

— Pentru ce-ai făcut.

— Uite ce!… Kondrat s-a urnit hotărât din loc, a pornit spre Kuzma. Ia întoarce căruţa şi du-te-n grijania cui te-a făcut!

De după umărul lui Kuzma, Fedia a făcut jumătate de pas în faţă, l-a ţintuit cu privirea, liniştit, pe Kondrat.

— Nu înjura.

Kondrat s-a oprit… L-a măsurat din ochi pe Fedia.

— Şi cu tine ce-i aici?

— Aşa… că cine ştie…

Kondrat a scuipat a lehamite, s-a dus în colţul celălalt, s-a aşezat pe laviţă.

— Matahală!

— Nu înjura, i-a mai zis o dată Fedia.

— Tu ce, oi fi la partizani? l-a întrebat Emelian Spiridonîci: N-ai încurcat tu niţel lucrurile?

— Cum adică? n-a priceput Fedia.

— Ce tot dai ordine aici?

— Nu dau niciun ordin.

— Gata discuţia, a spus Kuzma. Mergem.

Emelian Spiridonîci a început să se îmbrace.

Au ieşit din izbă, au coborât scăriţa, de la pridvor, bocănind din cizme.

— Am şi eu o treabă, mică, a spus Emelian Spiridonîci.

— Mergem împreună, i-a răspuns Kuzma.

S-au dus după colţul casei. După un timp s-au întors.

— Acum încotro?

— La sovietul sătesc.

*

În noaptea aceea Kuzma a stat de vorbă cu Grinka.

— Stai cam rău, Grinka, i-a spus cu mâhnire Kuzma. Ne-a venit o hârtie, zice acolo că în cazul tău se aplică pedeapsa supremă.

— Ha-ha-ha! a râs cu poftă Grinka. Mare comedie!

— Nu-i de râs, Grinka, a continuat Kuzma, fără să-şi schimbe expresia feţii. Nu-ncerc să te sperii. Ai fost declarat în afara legii. Priorul care te prinde poate să te omoare fără judecată şi fără cercetare. Ba e chiar dator.

— Arată-mi şi mie.

— Ce?

— Hârtia aia.

— Nu-i la mine.

— Ha-ha-ha!… Vrei să mă tragi de limbă, dacă ştiu ceva despre bandă. Te citesc ca-n palmă.

— E la raion. Dar mâine-o primesc. Atunci ţi-o şi arăt.

— Nu cred.

— Cum vrei. N-am să mă rog de tine să crezi.

Au tăcut un timp.

Grinka şedea răsturnat pe scaun, nepăsător, dar prin fundul ochilor tot i-a trecut o umbră de îngrijorare.

— Şi tot nu-mi vine-a crede, a mai zis el o dată.

Kuzma a ridicat din umeri.

Grinka şi-a aprins o ţigară.

— Aia de la raion ştiu că m-aţi prins?

— Încă nu.

— Atunci hai să vorbim şi noi ca nişte oameni deştepţii eu îţi spun unde se ascunde banda, iar tu mă laşi să mă duc slobod unde poftesc. Tu capeţi o avansare sau cine ştie ce decoraţie, iar mie mi-e dragă viaţa. Merge aşa?

Lui Kuzma i-au lucit ochii.

— Unde-i banda?

— Da-mi dai drumul?

— Îţi dau. Dar mai întâi să-mi spui unde-i banda.

Grinka a izbucnit într-un hohot asurzitor.

— Asta e! Pân-aici ţi-a fost, băiete! Ţi s-a-nfundat! M-am lămurit: nu-i nicio hârtie. E-eh, drăguţul de el!…

Kuzma şi-a dat seama că s-a cam pripit. Dar nu s-a pierdut cu firea, şi-a luat o mutră plictisită.

— Am crezut că s-ar putea să fii om cu minte, aşa mi-am închipuit. Acum văd că eşti prost din ăia… în pătrăţele.

— Pe tovarăşii mei niciodată n-am să-i vând, a rostit mândru Grinka, chiar solemn. Dac-o fi să stau la pârnaie trei ani, sau cinci, stau. Nu-i mare scofală. Tot scap. Sau fug. Dar cu hârtia aia bine-ai ticluit-o, diavole. Cât pe ce eram să te cred…

— Bine atunci, bucură-te tu… că nu mai ai mult.

Grinka a pornit spre cămară, vesel nevoie mare. Iar de după uşă s-a mai şi lăudat:

— Rar s-a-ntâmplat să-l păcălească cineva pe Grinka Maliughin. Ţine minte.

— Bine, am să ţin.

Iar în gând: „Fir-ar… M-am pripit…”

*

Kuzma a ajuns acasă aproape de răsăritul soarelui. A vrut şi el să prindă vreo două ore de somn, dar nu putea deloc. Se tot foia pe sub pilota călduroasă, suspina…

— Nu ţi-e bine? l-a întrebat Klavdia cu voce somnoroasă.

— N-am nimic. Cine vă face pilotele astea? Mai groase nu se-putea?

— Mereu eşti nemulţumit. Ţi se dă ce-i mai bun şi tu…

— Şi ce-i bun în asta? Să stai îngropat sub un munte de fulgi… fir-ar să fie! încearcă de dormi! Până şi la forjă-i mai răcoare.

Până la urmă, s-a dus de lângă Klavdia, s-a culcat pe jos. Dar aici acolo n-a putut să adoarmă. Nu era pilota de vină.

Dimineaţa, cum s-a luminat, a sărit ca ars, a scos-o pe Klavdia din odaie, s-a încuiat şi s-a apucat să scobească într-o bucată de cauciuc de la un toc de cizmă veche.

Klavdia i-a bătut de câteva ori la uşă, să-l cheme la masă, dar Kuzma s-a făcut că n-aude. Avea de făcut o ştampilă.

Meseria asta n-o mai încercase vreodată. Dar acum avea nevoie de ştampila asta ca de aer. Îşi pusese în faţă, ca model, o adresă oarecare, cu ştampilă guberniei.

Lui Kuzma i se întuneca privirea de atâtea litere minuscule, liniuţe, punctişoare, împletituri. În sfârşit, către prânz ştampila a fost gata.

Kuzma i-a făcut proba pe o foaie de hârtie. A comparat-o cu cea adevărată… şi s-a întristat. Măsluirea sărea atât de tare în ochi încât nu-şi putea pune nădejdea decât în marea neştiinţă de carte a lui Grinka.

Pe urmă s-a apucat să scrie documentul. Acesta suna astfel:

„Dispoziţia Nr. 1286.
Către toate posturile din Ţinutul Siberiei de Vest.
Se adevereşte prin prezenta că Maliughin Grigori…

Kuzma nu ştia cum îl cheamă pe Grinka după tată. A ieşit din odaie să o întrebe pe Agafia.

— Ermolai îi zicea lui taică-său, l-a lămurit Agafia.

„…Grigori Ermolaievici, născut în satul Baklan, pentru faptele sale de tâlhărie se declară în afara legii.

Organele locale din localitatea unde va fi prins Maliughin Grinka sunt obligate să-i aplice pedeapsa supremă, adică moartea prin împuşcare.

Comandant al direcţiei de ţinut a G.P.U.[4]”

Kuzma s-a chinuit mult să născocească un nume potrivit pentru comandant. Voia şi un nume cu tâlc, să-l apuce şi mai rău tremuriciul pe Grinka. A aşternut semnătura: „Sablin”. Iar deasupra a trântit şi ştampila.

A stat mult aşa, să-şi admire creaţia. Acum până şi ştampila păţea o treabă serioasă, care inspiră respect. „N-are nimic! Ce-i, trebuie lui mai mult?”

S-a dus la sovietul sătesc.

Grinka se simţea cum nu se poate mai bine.

— Ce-i, copile?

— Na, citeşte, i-a întins Kuzma ordinul împăturit în patru.

Grinka a ridicat din sprâncene, a luat hârtia, a despăturit-o. S-a uitat la ea pe toate părţile.

— Ce, nu ştii să citeşti?

— Asta? s-a mai uitat o dată Grinka la hârtie, în lumină. Nu, băiete, nu ştiu să citesc.

— Hai că ţi-o citesc eu.

— Mai bine altcineva…

— De ce?

— Una scrie acolo, alta citeşti tu. Lasă-că te ştiu eu.

— Cum o să citesc altceva? s-a înfierbântat Kuzma. De ce să fac eu una ca asta? Ce-s prostiile astea?

— A-a… a rânjit cu înţeles Grinka. Altul, să citească altul.

— Nu se poate!

Se cam încurcase Kuzma, nu-şi închipuise că Grinka nu ştie să citească deloc, tot sperase că are s-o buchisească el cumva.

— Ordinul e secret, a încercat el s-o dreagă.

Grinka i-a dat hârtia înapoi.

— Atunci poţi să te ştergi cu ea undeva.

Kuzma s-a înfuriat.

— Bine, Grinka!… La îndurare să nu te-aştepţi. Eu am vrut să te-ajut, înţelegi… omeneşte. Dacă tu nu vrei… eu ce să-ţi fac? Astăzi are loc execuţia. Am terminat.

Grinka a pornit spre cămară cu pas legănat. Înainte de a intra pe uşă a întors capul.

— Glume d-astea cu mine să nu mai faci.

— Gata. Am încheiat discuţia.

*

Târziu, după ce s-a ridicat luna, l-au dus pe Grinka la „execuţie”.

Mai erau trei cu el în căruţă: Kuzma, Fedia şi Iaşa.

Grinka zăcea pe un braţ de fân, în fundul căruţei. A încercat să intre în vorbă de câteva ori cu morocănoşii săi tovarăşi de drum; aceştia nu-i răspundeau.

Au ieşit din sat, s-au afundat în pădure.

L-au ajutat pe Grinka să se dea jos din căruţă, l-au legat de un copac. Ei s-au tras câţiva paşi mai încolo.

Fedia şi Iaşa şi-au încărcat puştile,

Grinka urmărea totul cu multă atenţie.

În pădure era şi mai întuneric. Din când în când, dădea câte-o pală de vânt, vuind lugubru prin vârfurile copacilor. Undeva, se tânguia jalnic o bufniţă.

Kuzma a scos ordinul din buzunar şi l-a citit cu glas tare la lumina unui chibrit. A împăturit fără grabă hârtia. Pe Grinka îl ocolea cu privirea.

Fedia şi Iaşa au dus armele la ochi…

— Opriţi! a strigat Grinka. Vă spun unde-i banda.

Iaşa şi Fedia aşteptau cu puştile la umăr,

— Spune, i-a poruncit Kuzma.

— Eu spun, iar ăştia…

— Nu, a mai zăbovit niţel Kuzma. Dacă spui drept, te iartă. Sigur, nu de tot. Ceva puşcărie tot va trebui să faci.

— Vă spun, dracu’ să-i ia.

*

Au gonit înapoi în sat, mai-mai să omoare caii. Sărea sus căruţa când dădea peste câte-un bolovan, trosnea şi scârţâia din toate încheieturile.

În dreptul primelor case, Kuzma şi Iaşa au sărit jos din mers, s-au dus să adune oamenii.

Fedia l-a dus pe Grinka la sovietul sătesc l-a încuiat în cămară şi s-a repezit până acasă să-şi ia calul.

Când s-a întors călare la soviet, se adunaseră deja acolo vreo cincisprezece mujici şi flăcăi, toţi călări şi cu puştile la ei.

Kuzma era în sediu, trebuiau să mai sosească vreo opt băieţi de nădejde din capătul mai îndepărtat, al satului.

În sfârşit, s-au ivit şi ei.

Au pornit la drum.

Kuzma mergea în frunte, împreună cu Fedia. Fedia cunoştea locul arătat de Grinka. Cam la douăzeci de verste de Baklan, în taigaua de

la poalele munţilor.

*

Au mers aşa vreo două ceasuri. Luna se ascunsese după un strat gros de nori.

La început drumul a fost destul de neted, pe urmă s-a strâmtat în văioage, n-a mai rămas decât o cărăruie greu de desluşit, strânsă ca într-o menghine între desişul pădurii şi un zid de bolovani uriaşi. Ceata s-a întins într-un şir lung, nici doi cai nu puteau merge alături.

„Şi-au ales bine locul, nemernicii", şi-a zis Kuzma.

Acum trecuse Fedia în frunte.

— Mai e mult, Fiodor?

— Vreo şapte-opt verste.

A mai trecut jumătate de ceas. Fedia şi-a oprit calul.

— Ne apropiem… Ar trebui şi nu facem zgomot.

Kuzma a dat porunca în lungul şirului: fără gălăgie!

Au pornit înainte, încet, în tăcere deplină. Kuzma simţea cum îi bate inima, gata să-i sari din piept. Scruta întunericul încordat, de-l usturau ochii. Dar nu putea desluşi decât contururile şterse ale munţilor pe cerul mohorât.

Caii călcau cu griji pe cărarea de piatră, le mai alunecau copitele. Pe neaşteptate, poteca s-a lărgit şi a cotit spre dreapta.

— Aici e, a şoptit Fedia, strunindu-şi calul.

Kuzma a mai înaintat câţiva paşi, s-a oprit, încordându-şi auzul. În liniştea nopţii nimic nu trăda prezenţa oamenilor. „Nu cumva ne-o fi păcălit Grinka?" şi-a zis înciudat Kuzma.

S-a apropiat din urmă Fedia.

— E aici o vâlcea, ca o căldare… Acolo jos, printre stânci trebuie să-şi fi găsit el adăpost.

— Dacă pornim acuma, îi luăm ca din oală. Aşa-i?

Kuzma a coborât de pe cal. Le-a explicat, mergând din om în om, cum trebui să acţioneze. S-au împărţit în două grupe: una a pornit spre stânga să închidă încercuirea, alta a început să se caţere pe grohotiş în sus ca să ocolească vâlceaua dinspre dreapta; în partea aceea vâlceaua era închisă de un povârniş abrupt. Doi flăcăi au rămas în urmă să aibă grijă de cai.

S-au înţeles să nu deschidă focul decât la semnul lui Kuzma.

El era cu grupa din dreapta.

Urcuşul era greu. Înaintau încet pe un tăpşan îngust, agăţându-se ba de câte un colţ de stâncă, ba de câte o tufă. Deodată, undeva în urmă, i-a. Scăpat cuiva de sub picior un bolovan mare şi s-a rostogolit cu zgomot în jos, spre vâlcea. S-a făcut linişte. Au înlemnit cu toţii pe loc.

— Care eşti acolo? s-a auzit o voce somnoroasă din vale.

Tăcere. Lungă, chinuitoare.

— Care eşti? a repetat vocea, ceva mai îngrijorată.

Iar nimic, niciun răspuns.

În vale s-au auzit paşi, vorbe nedesluşite. Cineva a tuşit înfundat.

Strângând în pumn revolverul; Kuzma se întreba înfrigurat: să înceapă acum sau să mai aştepte? Jos s-a aprins o făclie. Flacăra a pornit să urce spre ei, luminând bolovanii acoperiţi cu licheni şi cizmele celui ce se apropia.

Kuzma a tras un foc, ţintind ceva mai sus de cizme. Făclia a tresărit, s-a răsucit strâmb în aer şi s-a rostogolit la pământ. În clipa următoare au izbucnit împuşcături din toate părţile, stârnind ecouri lungi în toată valea.

Nici cei din vale nu se lăsau mai prejos. Ici-colo, snopi subţiri de lumină fulgerau în beznă. Bubuiau în neştire sârmoaicele, tunau înfundat puştile de vânătoare de calibru, mare, cu basculă, mai scăpa uneori câte o plesnitură scurtă, seacă, de carabină, mai încolo lătra metalic un plici cu repetiţie. Şuierau plumbii pe deasupra capetelor.

Kuzma trăgea de după o stâncă, înjurând printre dinţi. „Altfel ar fi trebuit, altfel!… Dracu-i mai prinde acum printre bolovani! N-am apucat să-i încercuim… Ar putea să ne scape, dacă pricep, că latura cealaltă a rămas liberă. Şi nu-i mare lucru să priceapă, pentru că de acolo nu se trage”.

— Fedia! Să le închidem calea pe partea ailaltă! a strigat Kuzma;

Şi îndată a văzut că i se adeveresc temerile: flăcările împuşcăturilor de jos au început să se mişte tocmai în direcţia aceea.

— Fug! a urlat Kuzma. Ne scapă, fraţilor!…

Bum! Poc! Tu-tum! bubuiau armele.

— Înainte! Să nu-i lăsăm să scape!

Kuzma a sărit în picioare şi s-a repezit în jos, împiedicându-se în pietre. A auzit doar cum se năpusteşte în urma lui, cu zgomot mare, Fedia. Numai Fedia.

— Şi voi?! a răcnit disperat Kuzma spre cei care rămăseseră pe creastă. Voi ce?

Au mai sărit la vale vreo doi flăcăi. Ceilalţi mai trăgeau câte un foc pitiţi pe după stânci. Nu prea le ardea să iasă la loc deschis.

Cei din grupa cealaltă n-aveau cum să-l audă, erau departe.

„Am stricat totul", a priceput Kuzma, înaintând în salturi şi trăgând în direcţia scânteierilor de focuri.

— S-au dus! i-a strigat în ureche Fedia.

Kuzma a fugit până la stânca următoare, şi-a reîncăr-cat în grabă revolverul, a mai tras câteya focuri. „Trebuie, să-i urmărim”, s-a hotărât el.

Câţiva inşi, vreo trei, din cealaltă grupă s-au luat şi ei după bandiţii

care se retrăgeau. „Bine fac, i-a lăudat în gând Kuzma. Până dimineaţa le venim noi de hac”.

— S-au dus, a mai rostit o dată, abătut, Fedia. Acolo au caii…

Kuzma a gemut de ciudă. Dacă aveau minte, ar fi putut să pună mâna mai înainte pe caii aceia!

Într-adevăr, bandiţii îşi lăsaseră caii la păscut dincolo de creastă. Învăţaţi cu focurile de armă, caii nu s-au speriat. Acum tâlharii îi prindeau şi se risipeau în grupuri prin taiga. Cei rămaşi continuau să tragă. Dar şi aceştia erau tot mai puţini. În sfârşit, a tras şi ultimul câteva focuri, repede, a sărit pe cal şi dus a fost. Gata. Simplu şi repede, de-ţi venea şi şi urli de ciudă.

Kuzma s-a aşezat pe o piatră, şi-a muşcat buza, tare, ca să-l doară. Îi venea să ţipe, să-l ocărască pe careva. Dar numai el era cel care merita să fie ocărât.

Ruşinaţi că au dat greş, înfuriaţi şi mâhniţi, s-au întors la cai. Îşi suflau nasul, tuşeau… Înjurau caii care, speriaţi de focuri nu se lăsau încălecaţi. Au luat cu ei doi tâlhari răniţi şi au plecat acasă.

*

Au ajuns în sat la revărsatul zorilor.

Kuzma şi-a deşeuat calul, va intrat în casă, s-a dezbrăcat şi s-a culcat la perete, uşor ca să n-o trezească pe Klavdia. Multă vreme nu i-a venit somnul.

34.

În noaptea următoare a bătut cineva, încetişor la fereastra izbei lui Egor.

— Cine e? a întrebat Egor.

— Deschide.

— Makar? Egor a tras repede zăvorul. Eşti nebun?

— Nu aprinde lampa.

Makar a ajuns pe pipăite la peretele din faţă, s-aşezat greoi pe laviţă, a oftat uşurat.

— Mária e acasă?

— Sunt aici, a răspuns Mária din fundul patului.

— Bună, Mária.

— Să trăieşti şi tu, Makar.

— Astupă geamurile cu ceva… vreau să mă uit la voi, s-a rugat Makar.

Egor a acoperit ferestrele, într-una a agăţat plapuma, în cealaltă,

faţa de masă. A aprins lampa.

Makar şedea într-o parte, sprijinit de masă: Avea pe el cizme noi, de box, pantaloni buni, de stofă şi o cămară de atlas verde, încinsă cu o cureluşă bătută în ţinte. Eră frumos şi palid.

— Mi se făcuse dor, a spus Makar, zâmbind ostenit. Cum o duceţi?

— Să nu te prindă ăştia! s-a uitat Egor spre, uşă, fără a să vrea.

— Nu mă prind ei.

Makar s-a ridicat, a, scos din buzunar o podoabă femeiască de aur, de pus la gât… Când i-a dat-o Máriei, s-a clătinat pe picioare. Era băut.

— Na… să ai un dar de la mine. Că la nuntă n-am apucat să-ţi dau nimic.

— Doamne!… Ce frumoasă e!

Mária şi-a potrivit salba, la gât.

S-o porţi sănătoasă. Dă-mi de-o ţigară, Egor. Avem de toate, dar, uite, tutunul ne cam lipseşte.

Şi-a aprins, s-a aşezat la loc tot aşa, într-o rână:

— Văd că v-aţi făcut izbă nouă, îmi place.

— De tata ai auzit?

— Ce?

— Că l-au închis.

— Am auzit.

— De la cine?

— Am auzit, aşa… i-a răspuns Makar în doi peri.

Au mai tăcut.

— Zice lumea că v-au cam alergat ăştia aseară.

— Ceva-ceva a fost.

— S-a înhămat la treabă găliganul ăla de la oraş… E căpăţânos nemernicul. Nu se lasă până nu vă găbjeşte.

— Ei, lasă… a spus încet, liniştit, Makar. Mai vedem noi cine pe cine-o găbji.

— Pe-acasă ai fost?

— Nu. Cum o duceţi?

— Merge, a spus scurt Egor, s-a încruntat, a lăsat capul în jos. Binişor.

— Şi ai noştri?

— Bine. Şi ei. Lui Kondrat i-a murit nevasta.

— Să-i fie ţărâna uşoară. S-a chinuit destul cu ea Kondrat.

— A plâns acolo, când au înmormântat-o…

— Păi… se obişnuise cu ea. Cum să nu-ţi pară rău? Aţi semănat tot ogorul?

— L-am semănat… şi cu ce ne-alegem? Iar au să ne dijmuiască.

Makar s-a ridicat.

— Ei… mă duc şi eu. Dă-mi ceva tutun, să am pe drum.

Egor i-a turnat în buzunar tot ce-avea în pungă.

— Asta-i tot ce am. Mâine ziceam să-mi mai tai.

— Îmi ajunge. Gata, am plecat.

Makar a ieşit. A nechezat uşurel calul sub fereastră. S-a îndepărtat tropotul de copite, înăbuşit iute de praful gros de pe drum. Iar s-a făcut linişte.

— Păcat de Makar, a spus Mária. S-a înhăitat cu ăştia…

Egor a suflat lampa, Va culcat în pat, la margine, abia apoi i-a răspuns:

— Mie parcă nu-mi pare rău de el?

— Dă-mi mâna ta sub cap, l-a rugat Mária, ridicându-se puţin de pe pernă.

— Şezi acolo, a mormăit nemulţumit Egor.

Mária şi-a lăsat capul la loc.

— De ce eşti aşa de morocănos, Egor?

El n-a mai spus nimic. Se gândea la frate-său, la Makar. Mária a stat şi ea o vreme liniştită, pe urmă s-a ridicat în capul oaselor şi a întrebat speriată, în şoaptă:

— Egor!… Dar de unde l-o fi luat?

— Pe cine?

— Păi, darul! Poate a omorât pe cineva ca să i-l ia. Ce zici?

— Ce ştiu eu…

— Mă apasă… Acum ce să fac? Ăsta-i păcat de moarte!

— Lasă-mă-n pace! s-a înfuriat Egor. Atunci nu trebuia să primeşti.

— De unde era să ştiu?… Nu mi-a trecut prin cap. Acum ce mă fac cu salba asta? S-o arunc mâine în râu?… Poate să mă şi sugrume. C-o fi mânjită cu sânge de om…

— Mi-o dai mie s-o pun bine. Acum dormi, nu te mai foi atâta.

*

Dimineaţa devreme, când a intrat Agafia în odaie, Kuzma şi Klavdia mai dormeau încă. El a ridicat repede capul.

— Ce e?

— Am ieşit acuşica în curte şi am găsit hârtia asta în uşă: Na, citeşte.

Kuzma a desfăcut, peticul de hârtie murdară. Pe ea stătea scris cu creionul chimic muiat în gură, cu litere mari şi strâmbe:

„Să-i dai drumul lui tata. Altfel te rup în două între doi mesteceni. Aşa să ştii.

Liubavin Makar"

— Ce zice acolo?,

— Ei, aşa… Prostii.

— Am crezut că-i o scrisorică de-aia sfinţită. Când s-a dărâmat biserica, găseau oamenii scrisorele din astea tot aşa. În uşă.

— Nu, aici nici nu-i limpede ce vrea să spună. O fi vrut careva să-şi râdă de noi.

— Toate ca toate, dar năbădăioşi din ăştia avem destui. Uite, numai anul trecut ce le-a trăsnit prin minte diavolilor. Ştii tu căsuţa aia cu cercevele verzi, de partea cealaltă a uliţei…

— Ce-i cu ea?

— Stă acolo Fiokla Cernomîrdina, fată bătrână. I-a mers buhul ce ahtiată e după cârpe. Cum vede un scutec, cum o apucă pandaliile. Şi uite ei, bagabonzii, ce-au ticluit: au pus tot felul de porcării într-o băsmăluţă înflorată şi au băgat-o în căsuţa pentru grauri, sus în pom. Numai un colţişor au lăsat afară, să se vadă. Se scoală Fiokla într-o bună dimineaţă şi zăreşte vârful ăla de basma. „Aoleu, măiculiţă, zice, vai ce lucru frumos mi-au adus mie graurii!”. Pune ea scara, se urcă sus şi vâră mâna în căsuţă… Ce să spun, până la cot s-a umplut de scârnă. Ce-a mai înjurat, Doamne, ce era la gura ei.

— Hm… Cine face năzbâtii din astea?

— Păi, băieţii neînsuraţi. Umblă toată noaptea ca strigoii şi le născocesc.

Cum a ieşit Agafia, Kuzma a sărit din pat, a început să se îmbrace în grabă.

— Ai ciupit din momeală, Makar Emelianîci! a rostit el printre dinţi. Te-ai prins, iubitule! Acum să vedem cum e povestea cu cei doi mesteceni!

— Ce-i cu tine de te scoli cu noaptea-n cap? l-a întrebat Klavdia.

— Am treabă.

*

Şi-a dat cu apă pe faţă în mare grabă şi s-a dus la Fedia, la fierărie. „E îndrăzneţ tâlharul, şi-a zis el în gând despre Makar. Nu-mi închipuiam că are să se arate aici atât de iute”.

Trecând pe lângă şcoala neterminată, Kuzma s-a oprit. S-a uitat îndelung la ea. „Trebuie s-o terminăm până mai e încă vreme frumoasă. Ăsta-ţi va fi monumentul, unchiule Vasia!"

*

Fedia era în fierărie. Bătea fierul împreună cu Grişka.

— Vino puţin pân-afară, l-a chemat Kuzma.

Ştergându-şi mâinile de şorţ, Fedia a ieşit în curte.

— Ia uite-te aici, i-a pus Kuzma în mână foaia de la Makar. Ne-a dat de veste prietenul tău.

Fedia a învârtit neajutorat hârtia între degetele lui groase, înnegrite de funingine.

— Care prieten?

— Makar. Ascultă.

Kuzma a luat scrisorica, i-a citit-o. Fedia s-a luminat, la faţă.

— Îl primim cum se cuvine. De-ar fi să stau un an tupilat pe după gard şi tot îl prind.

*

În liniştea nopţii, undeva foarte aproape, au răsunat mai multe împuşcături: scurte, lătrate, de revolver şi bubuitoare, de vreo trei ori, de puşcă.

Egor a sărit din pat ca ars. S-a repezit la fereastră, dar afară era întuneric beznă. Alte împuşcături, părea că se trage chiar sub geam. Tulburată din toropeală, noaptea, a oftat mirată: ah! ah! ah!

Orbecăind prin întuneric, Egor a dărâmat un scăunel, acum sărea într-un picior, trăgându-şi pantalonii.

— Aprinde lampa! O fi Makar…

Mária a găsit chibriturile pe pipăite, abia de-a putut să aprindă fitilul, atât de rău îi tremurau mâinile.

Iar au izbucnit împuşcături.

Egor a ieşit în fugă… A lipsit destul de mult. Pe urmă s-a auzit din tindă zgomot de paşi împleticiţi, apoi glasul lui Makar:

— Uşurel! Nu aşa, tontălăule!… spunea repezit Makar.

Egor l-a împins în izbă, s-a repezit să încuie uşa de la tindă.

Şchiopătând, Makar a ajuns până la pat, s-a aşezat. Îi curgea sânge din cizma stângă.

A intrat şi Egor în izbă.

Din uliţă iar s-au auzit focuri de armă. Makar s-a strâmbat, a clătinat din cap.

— Mi se prăpădesc oamenii… Pe tine nu te-au văzut?

— S-ar putea. Am cămaşă albă pe mine.

În clipa aceea a lovit cineva puternic în uşă, probabil cu patul puştii.

— Stinge lumina! a poruncit Makar. Dă-mi puşca.

Mária s-a îndepărtat de fereastră, a suflat în lampă.

— Cartuşe ai, Egor? Pistolul l-am golit.

Fără să scoată o vorbă, Egor a scotocit în grabă pe poliţă, s-au auzit

căzând pe jos câteva cartuşe. Makar a scos un sunet ciudat, gutural, şi-a încărcat arma.

Iar au răsunat câteva bubuituri în uşă.

Egor a întins mâna pe perete după cealaltă, puşcă, a găsit-o, a luat-o jos. A băgat şi el două cartuşe pe ţevi.

— Du-te la fereastră. Eu păzesc uşa. Nu tragem amândoi deodată, dădea dispoziţii Makar.

— Sunt mulţi?

— Cred că vreo patru.

Trei paturi de puşcă au izbit deodată în uşa de la intrare.

— Dă-te prins! Că tot degeaba… a strigat cineva de afară.

Makar a trecut pragul, înjurând şi a trăsnit un snop de alice în uşa de la tindă.

I-a răspuns un foc de revolver.

— Dacă-i terminăm până dimineaţa… am scăpat, a rostit printre dinţi Makar.

Egor s-a smuls de lângă geam, s-a strecurat tiptil în tindă.

— Aţine tu fereastra, i-a şoptit el lui Makar. Ştiu eu aici o gaură… să încerc…

Makar a şontâcăit până-n marginea ferestrei. De afară a tunat chiar atunci o împuşcătură, a zburat geamul din mijloc, împroşcând toată izba, cu o ploaie sunătoare de sticlă. Aproape în acelaşi timp a bubuit şi puşca lui Egor, din tindă. S-a auzit un geamăt scurt, apoi linişte.

Makar a ţipat de bucurie… S-a pus în genunchi în dreptul ferestrei şi a tras un foc după o umbră care i s-a părut că a mişcat în fundul curţii.

Atunci s-a zdruncinat uşa sub o lovitură năprasnică. A sărit din loc o scândură. Prin spărtură s-au tras repede două focuri. Egor a sărit înapoi în izbă… Dar a mai avut timp să dea şi el un foc prin uşa spartă. S-a pus în genunchi, a început să pipăie înfrigurat pe jos.

Cei de afară iar au izbit în uşă.

— Makar, aici, repede!

Altă lovitură în uşă. A mai pârâit o scândură. Şi iar s-a făcut linişte.

— Auzi… a şoptit Makar.

— Ei?

— Rămâi tu la uşă… eu încerc să sar pe geam.

— N-are rost. Mai bine nu, a zis Egor.

Fără să-l asculte pe frate-său, Makar a dat jos cerceveaua cu patul armei. Egor a tras în uşă, prin crăpătură. I-au răspuns de afară două împuşcături deodată: în uşă şi în fereastră. Makar abia a apucat să se arunce la pământ.

— Nu, nu merge aşa. Pân-aici mi-a fost, Egor… a mai spus Makar, cotrobăind pe jos după cartuşe. Nu-i de scăpat de-aici. Mai ai cartuşe?

— Na aici… Eu… mai am două, a zis Egor, bâlbâindu-se niţel.

— Ieşi din casă, că altfel e mai rău! a răsunat de afară un glas poruncitor.

Makar a dus repede puşca la umăr, a tras un foc în direcţia vocii.

— Nu le irosi degeaba! a şuierat Egor.

Makar s-a târât până la fereastră. A sprijinit ţeava puştii de pervaz şi a spus cu glas tare:

— Mă predau!

— Aruncă arma!

Makar nu şi-a dat bine seama de unde vine vocea, a mai zis odată:

— Mă predau, n-aţi auzit?

— Aruncă puşca, atâta-ţi spun!

Makar a întors scurt ţeava mai spre stânga şi a tras.

Cei de afară au răspuns cu foc.

— Mai ai? a întrebat Makar.

— Nu, a hârâit Egor:

— Asta a fost. Gata, frăţioare… Ascunde puşca. Mă predau.

— De ce?

— Fug eu după aceea. Altfel mă omoară acum, fără multă vorbă. Ascunde-o ca să nu te încurce şi pe tine.

Egor a vârât puşca sub sobă.

— Uite aici!

Makar a azvârlit puşca pe fereastră. A clănţănit ţeava, izbindu-se de o piatră.

Egor a aprins lampa.

S-a auzit scârţâit de paşi în tindă. A intrat Kuzma. Şi-a plimbat iute privirea prin izbă, a văzut-o pe Mária sus pe sobă, palidă ca moartea… A întârziat cu privirea o clipă mai mult decât i-ar fi trebuit să se lămurească: trăieşte!

Makar stătea lângă fereastră, zâmbind tâmp, încordat, cu ochii pe lângă Kuzma.

Egor dădea să se încheie la cămaşă, nu mai nimerea nasturii.

— Mergem, a făcut semn Kuzma cu capul spre Makar.

— Pot s-aprind o ţigară? a întrebat Makar cu o voce care parcă nu era a lui.

Până şi Egor s-a uitat cu mirare la el.

— Ai să fumezi în altă parte. Mergem.

— A-aşa… Nici de-o ţigară nu-i voie? şi-a făcut Makar ochii mici, pornind încet, cu umărul înainte spre ieşire. Ce-ai de gând, mă-mpuşti pe drum?

— Ia-o înainte.

Când a ajuns în dreptul lui Kuzma, a încetinit pasul. Kuzma s-a tras puţin înapoi. Makar parcă atâta aştepta: s-a îndoit de mijloc, ca şi cum nu s-ar mai ţine pe picioare şi l-a izbit scurt, cu sete pe Kuzma direct în falcă, de jos în sus, aruncându-l în pat. În aceiaşi clipă s-a şi repezit

la fereastră.

Kuzma a dat să se ridice, dar acum a întâlnit pumnul lui Egor; a căzut grămadă la pământ, a scăpat revolverul din mână.

Makar s-a aruncat pe geam… şi acolo a rămas, lovit în plin de două focuri trase de aproape. Nici n-a mai mişcat din picioare; a căzut lat aşa, din săritură, cu faţa înfundată în ţărâna uscată, călduţă.

Doi oameni înarmaţi au intrat în fugă în izbă.

Egor a ridicat mâinile.

35.

Discuţia cu Grinka a avut loc tot în noaptea aceea, la sediul sovietului.

— Îţi dau drumul, Grinka. Poţi să pleci.

— De tot?

— De tot. Du-te înapoi la bandă.

— N-aţi izbutit să-i prindeţi?

— Nu. Dar căpetenie să ştii că nu mai au.

— Unde e?

— Am terminat cu el.

— Ei, află că nu de căpetenii duc ei lipsă. Şi de ce, mă rog, îmi dai tu mie drumul?

— Ştii ce m-am gândit eu?… Tu te duci acolo, te uiţi bine la ei…

— Nici n-am fost cu ei, a spus Grinka fără chef. Ştiam doar pe unde se aţin…

— Iar acum te duci la ei.

— Dar oricum… de la mine tot nu mai aflaţi nimic.

— De ce?

— Păi… sunt la fel cu ei.

— Te schimbi tu. Ţi s-a urât de mult cu viaţa asta de fugar. Mi-am dat eu seama.

— Nu, a zis hotărât Grinka. Oi fi tu băiat bun, dar nu pot… Mai bine să nici nu-mi dai drumul.

Kuzma s-a uitat lung la Grinka.

— Totuşi, o dată ni i-ai vândut.

— Atunci… n-aveam încotro. N-am de gând să mor ca prostul din cauza lor.

Au mai tăcut un timp.

— Dar cu hârtia aia m-ai tras frumuşel pe sfoară! Mi-ai plăcut! l-a lăudat Grinka.

— Ai băgat-o atunci pe mânecă?

— Ba bine că nu…

Iar au tăcut. Grinka fuma. Kuzma stătea cu ochii duşi pe fereastră,

ţinându-se de falcă; îl durea cam rău.

— Tu ai iubit vreodată, Grigori? l-a întrebat pe neaşteptate Kuzma.

— Pe cine?

— Ştiu eu… o fată, o muiere…

Grinka a râs fără niciun fel de veselie.

— De iubit am iubit eu…

Şi-a pironit privirea la vârful ţigării, parcă nu se hotăra să vorbească mai departe, să spună lucrul acela, numai de el ştiut. Pe urmă şi-a dat drumul:

— Dar n-am avut parte… Poate şi-acum o mai iubesc pe una.

— Ce vorbeşti! Ia povesteşte.

— Hm! a rânjit Grinka la Kuzma. Ţie ce-ţi pasă?

— Aşa, mă interesează. Că şi eu… Ei, ce mai? Mă interesează.

— Păi, nici n-am ce povesti. E o văduvă într-un sat pe-aici, nu departe. Are o fetiţă de vreo opt ani… da' nu-i a mea. E făcută cu bărbatu-său. El a părăsit-o mai demult.

— Şi?

— Păi, asta e… nu mă iubeşte muierea. Iar eu sunt copt după ea. Mi-o fi făcut farmece, altfel nu pricep. Bani ia de la mine, dar când vine vorba, să zicem, să, rămân peste noapte, nu mă lasă.

— Şi tu?

— Eu ce?… Dac-ar fi să fie, ar trebui să-i ridic fustele şi să-i ard vreo trei curele la fund. Dar nu mă lasă inima.

— Să nu te-atingi de ea. Dacă nu te iubeşte, n-ai ce-i face. E frumoasă muierea?

— Ea?… s-a înseninat Grinka la faţă. Mi se întâmplă să mă pătrundă frigul pe undeva, prin inima pădurii, de-mi venea să urlu ca lupii. Dar cum îmi aminteam de ea, poate nu mă crezi, deodată mă treceau căldurile. O minune de muiere. Toată aş mânca-o, putoarea…

— Bine, Grinka. Du-te. Cred c-ai să te-ntorci la nou tar muierea bine face că nu te iubeşte. Adună-te şi tu de pe drumuri, atunci are să te iubească. Îţi spun eu c-aşa o să fie.

Grinka a mai zăbovit un timp, nu s-a ridicat, de parcă nu-i venea să plece. Se uita gânditor în flacăra de la lampă. Pe urmă s-a sculat, a pornit spre ieşire. În, prag s-a oprit.

— N-am să mai vin, băiete.

— Ba vii Pun rămăşag, până-n iarnă te-ntorci.

Grinka a râs scurt şi a ieşit, trăgând cu grijă uşa după el.

Kuzma s-a lăsat cu pieptul pe masă, şi-a pus capul în mâini. A închis ochii. Îl durea falca (mare noroc a avut că nu i-a spart Egor niciun dinte!), îi zvâcnea capul. Drept era că şi cam obosise în ultimele zile. Prea multe s-au adunat deodată… Ar trebui acum să le judece bine pe toate, dar n-avea chef să se gândească la nimic.

Prin geamul deschis adie de-afară o boare răcoroasă. Undeva, la

capătul satului, a cântat primul cocoş. Pe urmă s-au pornit mai mulţi deodată, din colţuri diferite; curând au răsunat din toate părţile chemările stridente, puţin răguşite, cu opinteli: „Cucurigu-u!”

„Acum răcneşte, şi-al nostru”, şi-a zis Kuzma. (Era un cocoş care venea în fiecare noapte din curtea vecină şi urla pe sub ferestrele sovietului sătesc, de pe gard. Parcă o făcea dinadins, mişelul.)

Într-adevăr, chiar atunci s-a auzit o bătaie puternică de aripi, liniştea nopţii a fost spartă de strigătul de veghe, răsunător, al cocoşului.

„Bu-un! încă o dată!”

Dar cocoşul a sărit jos de pe gardul de nuiele şi s-a dus la găinile lui.

Iar s-a aşternut liniştea.

Noaptea plutea mai departe, în tăcere, pe aripile ei mari şi moi.

Fâsâia tihnit lampa, cu drag, chiar lângă urechea lui Kuzma. Liniştitor, parcă-ţi lua o greutate de pe inimă. „Nu mă mai gândesc la nimic”, a hotărât Kuzma şi îndată au început să-i umble prin minte tot felul de gânduri: despre Grinka, despre Mária, despre fraţii Liubavin. „Am făcut oare bine că i-am dat drumul lui Grinka sau nu? îmi spune mie ceva c-are să se întoarcă. Ce facem cu Liubavin, cu bărbatul Máriei?… Şi Mária?… Nu, la Mária n-am să mă gândesc. Nu vreau. Şi nici…” Gândurile au început să i se învălmăşească. S-au mutat parcă toate mai încolo, s-au îndepărtat, acum îi era tot una…

S-a trezit la zgomotul uşii. A săltat iute capul. În prag era Mária. Stătea cu mâna pe clanţă, se uita la el. Şi-a zis că visează, a zâmbit. Ea s-a apropiat de masă, s-a aşezat. Îl privea, îl tot privea, atent, cu întristare. „Ce se uită aşa la mine?… De parc-aş fi murit”.

— Am venit la tine… Mi-a spus Klavdia că te găsesc aici.

„Nu e vis, a priceput Kuzma şi s-a zăpăcit de tot. De ce… de ce ea?”

— Dă-i drumul lui Egor.

— A-a… i-a scăpat lui Kuzma; s-a sculat în picioare, iar s-a aşezat la loc. Nu pot să-i dau drumul.

A tăcut, apoi a mai zis o dată:

— Nu pot. L-au rănit pe Fiodor.

Mária îl privea cu luare-aminte.

„Îl iubeşte pe Egor”, s-a gândit Kuzma şi dintr-odată a înţeles de ce i-a spus cu atâta cruzime şi încăpăţânare că n-o să-l elibereze pe bărbatu-său: pentru că ea îl iubeşte.

S-a ridicat, a început să se plimbe prin încăpere cu mâinile la spate.

— Cum să-i dau drumul?

Kuzma s-a oprit în faţa ei.

— E nevinovat.

— Da? Şi cine-a tras? Cine… Nu pot! Asta este.

Kuzma s-a răsucit pe călcâie şi iar a pornit să umble prin izbă, până la prag şi înapoi.

— I-a luat partea lui frate-său.

— Şi ce-are a face?

— El n-a tras…

— Ba da. Au tras şi pe uşă şi pe fereastră.

— Dă-i drumul, Kuzma, a spus încet, aproape în şoaptă, Mária.

Nu mult, doar o clipă, Kuzma a simţit că se învârteşte pământul cu el… S-au mişcat din loc geamurile, uşa, Mária… Nici nu mai pricepea bine ce se întâmplă, pe ce lume e. Nu-i nimeni, e noapte, Mária stă aşezată la masă, aproape de tot, îmbrăcată într-o bluziţă albă, spălată de multe ori… stă şi se uită la el. Poate totuşi visează? S-a încordat ca să-şi aducă aminte despre ce vorbea cu ea: despre bărbatu-său. Nu, nu e vis.

— Nu-i dai drumul?

— Nu.

Mária a izbucnit în plâns, jelindu-se încetişor printre lacrimi.

— Şi eu acuşica… eu ce mă fac? Ai şi tu inimă, liberează-l. Fie-ţi măcar milă de mine… Ce mă fac eu singură? Că nu mai e mult până să… El n-are nicio vină…

Kuzma nu mai ştia ce să facă. Să se ducă de-acolo, să plece, asta era cel mai bine Dar cum, unde era să se ducă?

— Nu plânge. Nu trebuie… De ce-o iei aşa?

— Cum să nu plâng, Kuzma? Vezi, îţi cad şi-n genunchi.

Şi, într-adevăr, s-a lăsat jos, la picioarele lui. Kuzma a prins-o în braţe, a ridicat-o.

— Nu plânge… Ajunge. Nu trebuie să plângi.

Niciodată chipul ei nu i-a fost atât de aproape, atât de necrezut, neaşteptat de aproape. Şiroind de lacrimi, chinuit de grijă, frumos, cel mai drag chip.

Kuzma a închis ochii, s-a întors cu spatele. S-a îndepărtat, clătinându-se, spre fereastră… S-a aşezat în pervaz.

— Du-te, Mária. Mi-e greu. Pleacă. Am să-i dau drumul lui Egor.

*

În zori s-a pornit să plouă. Şuiera vântul printre crengi. Au lovit moale în geamuri primele picături mari şi rare. Pe urmă au început să răpăie mărunt şi tare pe acoperişul de tablă. A venit o adiere de praf şi de scândură veche…

Clipocea ploaia, vuia, plesnea… îşi juca mulţimea de picioare lungi în pridvor… Bătea răsunător şi vesel în găleata uitată într-un par. Susura suspinând pe sub ferestre. Ai fi zis c-o s-o ţină mult aşa. Dar s-a terminat la fel de neaşteptat după cum şi începuse. A mai foşnit o dată prin frunziş o boare de vânt şi s-a făcut linişte. Mai scăpa doar câte-o

picătură din streaşină, plescăia în băltoace.

*

Începea o dimineaţă senină, liniştită. Un soare rotund şi mare s-a rostogolit de după munte în cerul albastru, spălat de ploaie. Fumega pământul ud, scăpând norişori de abur cald, şi respira, respira adânc.

*

Seara târziu a intrat Efim Liubavin în curte la Egor. S-a uitat lung, curios, la uşa spartă, pe urmă a deschis-o şi a strigat încet, fără să intre în izbă:

— Egor! Eşti acasă?

— Aici sunt, i-a răspuns dinăuntru Egor.

— Ieşi în ogradă să tragem o ţigară.

S-a ivit şi Egor, scuturând rotocoale mici de talaş de pe cămaşa neagră.

S-au aşezat pe un buştean, lângă grajd.

— L-aţi înmormântat? a întrebat Egor.

— L-am înmormântat. Tu de ce n-ai venit?

— Nu pot să-l văd… aşa.

— Ce-a fost acolo… a oftat Efim. Pe mama au trebuit s-o stropească cu apă ca să-şi revină-n simţiri.

Egor a scrâşnit din dinţi, şi-a lăsat capul în jos.

— Zăcea acolo… alb la fată, frumos, povestea Efim. Ca lăstarul de salcie. Parcă s-a făcut dintr-odată mai mare.

— Unde l-au nimerit?

— În coaste, uite aici, i-a arătat Efim cu mâna ceva mai jos de inimă…şi la tâmplă, cu-o alică mare.

— Nu le-o uit eu niciodată, a făgăduit încet, dar hotărât Egor.

— Uite, tocmai de aia am trecut pe la tine, a zis Efim, uitându-se pe sub sprâncene la fratele mezin. Primul lucru: să nu-ţi treacă prin cap să-ţi dai drumul la gură. E încă mare lucru că ţi-au dat drumul. Puteai s-o păţeşti de să nu te vezi.

Efim a tăcut un timp, pe urmă a întrebat, coborând vocea:

— Pe Fedia care dintre voi l-a nimerit?

— Unde a luat-o?

— În piept. Dar aşa, mai pe deasupra, chiar în clipa aia s-o fi întors. Au adus un doctor de la oraş. S-a dus ăla lungu' după el. A stat mult să-i scoată alicele din carne.

— Trebuia dat cu poştie,

— Nici pe Makar să ştii că nu-l aprob, a început iar Efim, serios, cu judecată. El, răposatul, de mic atâta avea în minte: una-două, să sară la bătaie. De câte ori nu i-am spus: „Ai grijă, Makar, să nu dai de dracul”. Şi? Dar parcă stătea el s-asculte!

Egor tăcea, muşcând un pai între dinţi.

— Gata, Egor, am înţărcat bălaia… Acum totul e să-ţi ţii gura şi să nu faci prostii. Aşa a fost să fie, ne-au încălecat ei. Dacă nu ne-am priceput…

Egor a scuipat paiul din gură, s-a uitat încruntat la frate-său.

— Tare eşti tu… deştept, Efime! Aşa cum spui tu, ei să ne-mpuşte, iar noi să ne ţinem gura?

— Auzi, vă împuşcă!… Dar voi ce, n-aţi tras? Pe moşneagul ăla de la oraş cine l-a curăţat? Nu voi oare?

Egor nu i-a răspuns. A adunat alt pai de jos. L-a strâns între dinţi.

— Mária a vorbit de te-a scos de-acolo?

— Da, ea.

— Nu prea mă dumiresc eu cum de ţi-au dat drumul. Parcă nu se prea leagă…

— Da’ ce?

Egor a sucit capul atât de iute încât i-a trosnit ceva în ceafă. S-a şi albit la faţă.

— Bănuiesc ei, pesemne, că ai vreo legătură cu banda ălora. Cred c-au să stea cu ochii pe tine.

Egor s-a întors într-o parte, a rostit cu glas stins, ostenit:

— N-au decât.

Au mai tăcut.

— Nu mă înţeleg deloc cu tata, s-a plâns Efim. S-a prostit de tot la bătrâneţe: cumpără acum nu ştiu ce armăsari, nişte treierători… Şi-a şi găsit când s-o facă! înainte de a fi omorât Makar, a adus vreo doi hoinari de pe la Mangur. Două zile au cărat lemne pentru el; ei bine, le-a dat ceva de băut şi le-a făcut vânt, nu le-a plătit nimic. Ăştia fuga la sovietul sătesc. Tot a fost bine că era Elizar acolo. A venit cu ăia doi la tata. Iar tata s-a pus să zbiere şi la Elizar. Până la urmă tot nu i-a plătit.

— El cum e acum, după priveghi? a întrebat curios Egor, mijindu-şi ochii niţel.

— E a doua zi de când bea. De când s-a întâmplat cu Makar… de fapt de-atunci a-nceput.

— Eh, Makar, Makar… a murmurat Egor, lăsând capul în jos. Mi se rupe inima când îmi amintesc. Cum de-au putut să-l dea gata atât de repede!… Ai pe-acasă nişte samogon?

— Am ceva.

— Haidem, măcar să beau. Poate îmi mai trece.

S-au ridicat şi au pornit pe uliţă, mari amândoi, copleşiţi de durere.

Efim îşi sufla nasul în marginea drumului şi vorbea întruna. Egor mergea cu ochii în jos şi nu puteai să-ţi dai seama dacă ascultă ce zice Efim, sau se gândeşte la ale lui.

36.

Fedia zăcea înfăşat de la gât până la brâu. Era foarte slăbit. Dormita sau stătea cu ochii în tavan mai tot timpul, parcă dus pe gânduri.

Havronia nu se întremase nici ea după boală. Zăcea şi ea pe sobă.

Iaşa Goriáci şi Kuzma veneau adesea pe la ei. Iaşa povestea ce mai e nou prin sat, mai zicea cum şi de ce a avut iar o „bătălie" cu nevastă-sa.

În viaţa de familie Iaşa Goriáci nu prea avusese noroc, ba s-ar putea spune chiar că-l urmărise un ghinion negru şi fără speranţă de îndreptare. Vinovat de toate astea era Domnul Dumnezeu.

Nu se ştie de ce (iar Iaşa nu explicase asta niciodată) îi purta pică lui Dumnezeu încă din copilărie. Iar când au venit unii de la raion să hotărască soarta bisericuţei vechi din sat, el a fost primul care s-a arătat dornic să se urce în ţugui şi să dea jos crucea. S-a urcat şi-a dat-o jos de faţă cu tot satul. Câte blesteme nu s-au rostit atunci, în gând sau cu glas tare, împotriva lui Iaşa! Fiecare pas al lui pe acoperişul bisericii a fost pândit cu încordare de zeci de priviri. Aşteptau cu toţii: acuşi îi alunecă piciorul şi o ia la vale. Dar Iaşa n-a alunecat. A ajuns în vârful turlei, a scos securea de la cingătoare, şi-a scuipat în palme şi a lovit cu sete în talpa sfântului însemn. A clintit crucea, a smuls-o din locaş, a urmărit-o din ochi cum cade la pământ, s-a îndreptat de şale şi i-a întrebat pe cei de jos:

— Ei, cum de nu m-a trăsnit?

Nu i-a răspuns nimeni.

Chiar a doua zi credincioşii au fost uluiţi de vestea unui nou sacrilegiu nemaiauzit: într-o singură noapte Iaşa îşi meşterise o uşiţă la cocină din cea mai mare icoană a bisericii. S-au adunat bătrânii, au vrut să-l bată pe Iaşa, dar el a ieşit cu puşca în uliţă şi nu s-a mai apropiat nimeni. S-au dus şi la judeţ să se plângă de nelegiuirile lui Iaşa. A venit de-acolo un şef şi i-a poruncit să scoată icoana.

Nevasta lui Iaşa, o muiere negricioasă, urâtă foc, ba pleca de la el, ba se întorcea, îl ocăra, plângea, se ruga de el… Fără niciun folos. Iaşa o ţinea pe-a lui. A învăţat „Internaţionala" şi o interpreta în fiecare dimineaţă, stând în colţul din faţă în poziţie de drepţi. La cuvintele „Sculaţi, nu-i nicio mântuire…" Iaşa dădea drumul la voce atât de tare că se-auzea şi la vecini. Cei din casele mai apropiate îşi făceau cruce. Cât timp cânta, nevastă-sa îşi făcea de lucru prin ogradă. Rămânea în izbă numai cu socru-său, tatăl nevestii, Stepan Mitrofanîci Zlobin, un

bătrân sfrijit, ţintuit de mulţi ani la pat de o boală neînţeleasă: îl lăsaseră picioarele.

Când termina de cântat, Iaşa scuipa de trei ori în colţul unde atârnaseră pe vremuri icoanele şi spunea:

— Na, fie-ţi barba a dracului, ţap bătrân.

Cucernicul de Stepan îi zicea aproape plângând:

— Cum de nu te-nghite pământul, afurisitule! Las-că vine ea, ziua când ai să arzi pe jar, cu apostaţii, în flăcările iadului…

— Ajunge, îi spunea domol Iaşa. Trei sute de ani am fost ţinut în întuneric. Nu mă sperii eu de tăciunii ăia ai tăi. Că nu-s fricos din fire.

— Nu huli, antihristule! Şi tâmpit pe deasupra! Ce ţi-aş muta eu fălcile dac-aş fi în puteri…

— Atunci şezi acolo şi mai taci din gură. Dacă-i aşa de bun Dumnezeu ăsta al tău, atunci de ce nu te pune iar pe picioare?

Aflând de toate astea, Kuzma s-a apucat o dată să-l iscodească pe Iaşa de ce-l urăşte acesta cu atâta înverşunare pe Dumnezeu. Până la urmă, Iaşa i-a povestit în mare secret:

— Am fost singur la mama şi-mi era tare milă de ea. Eu tată n-am avut… Adică, sigur, am avut, dar nu ştiam nimic de el.

— Cum aşa?

— Ei, cum se mai întâmplă… M-a făcut din flori. Aşa-a… Când am crescut ceva mai mărişor şi am început treptat să pricep ce cu ce se leagă, am băgat de seamă că vine prea des popa pe la noi pe-acasă. Cum se întunecă, cum mă trimite mama după cine ştie ce tocmai în capul celălalt al satului. Cum ies eu, cum intră popa. Mi s-a pus pe suflet. Nu mai îmi găseam locul. Într-o seară am luat puşca, am încărcat un cartuş cu sare de bucătărie şi-am stat la pândă după popă. Când a ieşit de la noi din casă, abia a coborât din cerdac, eu, trosc, îl căptuşesc la fund cu un pumn de sare d-aia grunjoasă. Să-l fi văzut cum a sărit în sus! Şi cum a luat-o la sănătoasa!… Eu să mor de râs, nu altceva. Ei, până la urmă a aflat cine i-a făcut pocinogul. A zăcut popa ce-a zăcut în vârful sobei, pe urmă m-a momit într-o seară în biserică şi-atât m-a târnosit cu o cruce de aramă că vreo lună de zile nu m-am putut da jos din pat. Eu ţipam să dărâm biserica, iar el, ticălosul, mi-a înfundat poala anteriului în gură şi-mi tot dădea cu crucea pe la coaste. Două mi-a rupt. Da-a… Iar mama s-a îmbolnăvit atunci şi s-a prăpădit. Era încă tânără, săraca. Când trăgea să moară m-a chemat la ea şi mi-a zis, cum ar veni, că popa ăla e tatăl meu. Atunci l-am urât pe popă şi mai rău ca înainte. Din cauza lui, târâtură blestemată… el a băgat-o în mormânt înainte de vreme. Era plăcută la înfăţişare… săracă, bineînţeles, dar, oricum, şi-ar fi putut găsi ea un flăcău. Şi-atunci, hop, m-am ivit eu. Cine s-o mai ia aşa, cu copil? S-a chinuit ce s-a chinuit şi şi-a dat duhul. N-au mai ţinut-o puterile. Am rămas singur pe lume. Atunci am aflat şi eu ce-i amarul. Rude n-aveam de

niciun fel, eram încă un copilandru… Nici nu-mi vine să-mi amintesc. Mă tocmeam şi eu ca argat, munceam, cum se zice, cu ziua, cu bucata, una-două şi gata! Iar el trăia tot aici, la noi în sat, măcar o dată să-mi fi întins o bucată de pâine: na, mă, şi ţie de mănâncă. Că, orişicât, eram băiatul lui! Pentru nimic în lume! Când se întâmplă să mă întâlnească pe uliţa întorcea capul. Eh, ticăloasă făptură… sfântul părinte! Atunci mi-a căşunat mai tare şi pe Dumnezeu. Oricum, tot i-am făcut-o. Avea el un căsoi ma-are, clădit în cruce; I-am dat foc. A ars până-n temelii. Cu ce ochi se uita la mine atunci popa! Dac-ar fi fost pe-a lui, m-ar fi păpat cu oscioare cu tot. Ştia gânsacul că eu i-am pus foc, dar ia încearcă de dovedeşte… Şi-a făcut altă casă, ce-i drept, ceva mai mică. I-am dat foc şi ăleia. Atunci nu l-au mai ţinut balamalele, s-a mutat în alt sat, în Verh-Maliţa. M-am gândit eu să trag o fugă până acolo, să-i mai pun foc o dată, dar mi-a fost milă de ăia mici ai lui. După un timp m-am însurat şi eu. M-am luat aşa… n-am stat s-aleg. Argat, n-aveam nici curte, nici casă. Care a vrut să mă ia, pe aia am luat-o. Cam aşa a fost, prietene. Vezi şi tu cum e viaţa omului!…

*

Prietenia dintre Iaşa şi Fedia Baikalov era veche şi înduioşătoare. De fapt, din tot satul numai Fedia ce mai voia să ştie de Iaşa, iar Iaşa îl răsplătea cu o iubire şi un devotament fără margini.

Venea la el, se aşeza în capul patului şi-i istorisea ore în şir tot felul de fleacuri, numai să-i ţină de urât prietenului.

Trecea şi Kuzma în fiecare zi pe la Fedia.

Odată Havronia l-a chemat mai aproape şi i-a spus la ureche încet, să nu audă Fedia:

— Tu, băiete, să nu mai vii pe la noi.

— De ce? a întrebat Kuzma, tot în şoaptă.

— Că-mi prăpădeşti bărbatul, d-aia. Vezi şi tu cum e el.. Mi-l omoară ăştia de tot, cine ştie pe unde. Nu-l mai vârî în treburile alea, ale tale. Şi nici să nu mai vii. Spui şi tu că n-ai timp… Aşa poate-i trece şi lui.

— Ce tot şuşotiţi acolo? a întrebat Fedia, trăgând bănuitor cu ochiul la nevastă-sa.

Kuzma a plecat de lângă Havronia, mirat şi supărat de rugămintea ei de muiere fără minte.

— M-a rugat să-i fac rost de-o doctorie, l-a liniştit el pe Fedia. „Auzi, ce şireată s-a făcut! şi-a zis. Ba tot am să vin. Că doar nu vin la tine”.

*

Şi mai venea cineva la Baikalovi în fiecare zi: Mária.

După ce-i pleca bărbatul la muncă, se ducea fuga în izba de alături, la Baikalovi. Mulgea vaca, punea pâinea la copt, le dădea bolnavilor de mâncare…

De cum se lumina de ziuă Fedia începea să o aştepte pe Mária. Tresărea la orice zgomot şi se uita spre uşă.

Iar când se ivea, în sfârşit, nu-şi lua de la ea ochii lui buni, cu o lucire blândă. Nu vorbea aproape deloc. Doar o privea.

Mária se purta în izba lor ca la ea acasă, avea spor la toate. Uneori, simţind privirea lui Fedia, se întorcea spre el şi îi surâdea. Fedia se roşea la faţă, zâmbea şi el sfios. Îşi muta ochii.

Havronia se băga tot timpul, aşa i se părea lui Fedia, cu tot felul de sfaturi de prisos, îi spunea Máriei unde e tuciul sau cana, unde să pună smântâna pe care tocmai o culesese…

— Máriuşka, spunea ea cu voce plângăreaţă, vezi tu de strecoară, draga mea, laptele ăla şi toarnă-l… e acolo, sub laviţă, o găletuşă smălţuită, toarnă-l în ea şi du-l în beci.

Când isprăvea cu treburile, le dădea să mănânce.

Se aşeza pe pat, lângă Fedia (el iarăşi roşea), îşi punea strachina cu supă pe genunchi, iar Fedia, ţinând lingura în mâna cea bună (cealaltă o avea legată în feşe de trup), lua cu grijă din strachină, să nu-i scape vreun strop Máriei pe fustă. Mária se uita la el şi câteodată mai spunea:

— Tare mai eşti tu, Fedia! Câte-ai mai tras şi tu… Fedia mişca din sprâncene, căuta cuvântul acela, mai potrivit şi nu-l găsea. Zâmbea încurcat şi spunea:

— Ei, asta-i… ce mai..

Odată s-a uitat lung la ea şi i-a trântit-o aşa, deodată:

— Rău ai făcut că nu l-ai luat atunci pe Kuzma. Acum a roşit Mária. Şi-a îndreptat părul, şi-a atins cu palmele obrajii aprinşi. A zăbovit cu răspunsul.

— Să nu mai vorbim de asta, Fiodor.

— De ce?

— Aşa… nu trebuie.

*

Într-o zi Egor s-a întors de la lucru mai devreme ca de obicei. În vreme ce deshăma calul a zărit-o pe Mária dincolo de gard, în ograda Baikalovilor. A strigat-o. A intrat în izbă, a aşteptat-o să vină.

În scurt timp a venit şi Mária.

— Unde-ai fost? a întrebat Egor.

— Le-am dat Baikalovilor o mână de ajutor…

— Dacă te mai duci pe-acolo, te zvânt în bătăi.

— Păi, zac amândoi, sunt bolnavi!

— Dac-ar fi după mine, n-au decât să crape şi mâine. Măcar se mai ieftineşte sarea.

37.

Au reluat lucrările la construcţia şcolii.

Acoperişul era deja ridicat, acum aşterneau duşumelele, puneau cercevelele, uşoarele…

Într-o zi, mai de dimineaţă, s-a ivit acolo Efim Liubavin.

— Aş vrea să v-ajut şi eu, a spus el, zâmbind, către Kuzma.

— Bună treabă, a zis Kuzma, dar a şi băgat de seamă că şi Liubavinul ăsta are ochii la fel ca toţi ceilalţi, zeflemitori şi răi.

Ca şi înainte, Klavdia venea la şcoală la ora prânzului, îi aducea în coşuleţ piroşte sau turtite la fel de gustoase.

Numai că, nu se ştie de ce, nu mai purta cu ea bucuria de odinioară.

Kuzma se aşeza în tăcere pe un buştean mai încolo, mânca tot aşa, fără să scoată o vorbă.

Klavdia nu putea să nu observe această schimbare, dar nu zicea nimic. Văzute din afară, toate păreau ca înainte, neschimbate.

O singură dată a ridicat Kuzma ochii la ea şi a rămas uluit. În privirea Klavdiei, mereu atât de veselă şi de liniştită, se citea o deznădejde atât de neagră încât el s-a zăpăcit cu totul.

— Ce-i cu tine, Klavdia?

— Ce să fie?

— Îmi pare… De ce eşti atât de tristă?

— N-am nimic, a râs Klavdia fără haz. Ţi s-o fi părut.

Kuzma s-a hotărât să stea de vorbă cu ea chiar în noaptea aceea.

Dar nici noaptea n-a vrut să vorbească despre gândurile care o chinuiau. Numai după ce a îmbrăţişat-o Kuzma şi a mângâiat-o, abia atunci a izbucnit în lacrimi şi i-a zis:

— Eşti topit după Manka… Văd eu. Ştiam totul, ştiam bine dinainte c-ai să tânjeşti după ea, dar nu puteam face nimica-a…

— Termină acum, ascultă…

Însă nu ştia Kuzma ce să-i spună. Iar dacă era lumină, nici n-ar fi ştiut cum să-şi ascundă privirea.

— Am crezut că te obişnuieşti… c-ai s-o uiţi.

— Încetează, Klavdia.

Kuzma i-a sărutat buzele uscate, arse de vânt şi, fără să vrea, i-a trecut prin minte: „Nu, parcă nu-i ce trebuie”.

— Când am trimis-o atunci la tine, la sediu, simţeam că mi se rupe inima… Ştiam eu…

— Gata, ajunge! îţi dai drumul la gură de nu mai poţi să te opreşti.

Ce-are sovietul cu povestea asta?

Kuzma a întors capul, a rămas cu ochii la fereastră. Pe cerul întunecat juca undeva, departe, o pălălaie trandafirie. Gângureau şoptit frunzele de mesteacăn… Scârţâia cumpăna fântânii în bătaia vântului, se lovea cu un pocnet înfundat ciutura de ghizduri.

Cu capul pe braţul bărbatului, Klavdia s-a mai liniştit; poate că adormise sau, cine ştie, poate o mai munceşte gândul acela, cel mai amarnic, cel pe care nimeni nu l-a gândit vreodată până la capăt.

38.

Egor scotea buturugile din pământ ca să-şi lărgească ţarina. Ostenea cam rău. Venea seara târziu, îmbuca ceva în grabă, se dezbrăca şi cădea în pat. Iar Mária aprindea lampa şi se apuca să coase nădragi şi cămăşuţe pentru frăţiorii şi surioarele ei mai mici. Lucra şi se gândea, se tot gândea.

Arareori mai venea câte-un musafir pe la ei.

Într-o zi, dimineaţa devreme, s-a ivit Emelian Spiridonîci.

A cercetat cu pasul toată curtea, s-a uitat în ţarc, în grajd, a încercat cu mâna stâlpii, parii de la gard. Abia pe urmă a intrat în izbă. După ce a dat bineţe, a zis:

— La ţarcul ăla trebuie schimbat un parmac, e putred tot.

— Ştiu. N-am avut vreme de el, a răspuns Egor.

Mária s-a grăbit să pună masa. Nu vorbea.

Emelian s-a mai plimbat prin izbă, s-a uitat dacă-s spălate geamurile, a bătut cu pumnul în pereţi, s-a aşezat pe prag să tragă o ţigară.

— A ieşit destul de bunicică izba asta.

— Nu ne plângem, a răspuns Egor.

— Tot la cioate munceşti? a întrebat Emelian.

— Tot.

— Cam greu singur. Îţi trimit eu mâine doi mujici. Din Urgan.

Egor nu s-a învoit dintr-o dată.

— Acum încă n-am cu ce să-i plătesc.

— Îi plătesc eu, a zis Emelian Spiridonîci. Îmi dai tu înapoi mai încolo. Efim ăsta al nostru mă tot dăscăleşte, mereu îi e teamă de ceva… Acum s-a dus fuga la ăia de clădesc şcoala, vrea să le intre, prostul, pe sub piele. Ptiu!

Emelian Spiridonîci a scuipat cu năduf în ţigară, a zvârlit-o în hârdău.

— Uite de ce-am venit eu. Ne-am gândit noi, eu şi cu Kondrat, să aducem fânul acasă.

— De ce acuma?

— E mai sigur. Am vrut să-ţi cerem căruţa… Sau poate ne-ajuţi şi tu.

— Azi vreţi?

— Da’ când?

Egor a chibzuit.

— Bine, vin.

— Tăticule, hai să mănânci ceva cu noi, l-a poftit Mária, puţin tulburată de sosirea socrului. E drept că n-avem mare lucru de pus pe

masă…

— Noi am mâncat, a refuzat-o Emelian Spiridonîci. A făcut maică-ta nişte tăiţei cu gâscă. Mâncaţi voi. Eu plec. Să nu se strice vremea, mă cam ţine spinarea.

S-a ridicat, pufnind, a pus mâna pe zăvor şi a întrebat, fără să se uite la vreunul dintre ei.

— Mária e borţoasă, nu-i aşa?

— În luna a patra, a răspuns Mária şi a roşit toată.

Egor fornăia încruntat, urmărind un gândăcel pe masă cu coada lingurii.

Emelian Spiridonîci a dat din cap tot aşa, încruntat şi a ieşit afară.

Un timp n-au mai zis nimic.

— Doamne, dar ursuzi mai sunteţi, Egor! nu s-a mai ţinut Mária. Lucru de mirare, zău. Să fi stat cu noi doar aşa, fără o treabă anume, să fi întrebat şi el cum o mai ducem?… Doar ţi-e tată!

— Ce, parcă el nu vede cum o ducem, a răspuns leneş Egor.

— Dar parcă de asta e vorba…

— Atunci ce?

— Nici nu mai ştiu… De ce să mai trăieşti pe lume dacă tot aşa are să fie… stăm ca huhurezii şi ne holbăm unul la altul? Nu tu o mângâiere, o vorbă bună…

— Ajunge! i-a tăiat-o Egor. Ţi-ai dat drumul la meliţă…

*

Mai trecea uneori pe la ei şi Serghei Fedorîci. Se aşeza la masă, bea ceai cu dulceaţă şi mai spunea câte o istorioară. A povestit, de pildă, cum s-a dus el cândva, demult, cu răposata Stepanida la oraş…

— Iar acolo, la oraş, depăna el încetişor, trăgând cu ochiul la Mária, stătea pe-atunci sora maică-ti, mătuşa ta, Nastasia. Şi era măritată Nastasia asta cu un om bogat. Ori era ceva negustor, ori avea o slujbă pe undeva. Tare bogat era. Casă cu două caturi, iar în casă tot felul de covoare, oglinzi… numai apă vie n-avea. Şi cum s-a luat Nastia cu el e tot lucru de mirare. Vine omul acela în sat cu ceva treburi de-ale lui şi se duce la fântână să adape caii. Iar Nastia tocmai alunci venise şi ea după apă. O vede el şi zice: „Unde stai?” „Aici, pe-aproape”, zice Nastia. Se duce omul la bunicu-tău. Zice de una, de alta… Eu, cică, sunt cutare şi vreau să mă însor cu fiica dumitale… Da-a… A luat-o cu el chiar în ziua aia. Ăştia din neamul Maliughinilor erau frumoşi toţi. Da. Şi cum spuneam, venim noi odată la oraş şi poposim peste noapte la Nastia. Şedeam cu Stepanida în vârful sobei şi ne uitam cum pot să trăiască oamenii. Ce mai frumuseţe! Tocmai le veneau musafirii. Şi ce purtări alese aveau cu toţii! Intră unul, numai lanţuri de aur pe burtă,

cu pălărie. Cum intră, nu se mulţumeşte cu un „bună ziua” sau „ce mai faci”, nici gând, ci spune „Cinstire frumuseţii dumneavoastră” Iar aia-i răspunde: „Salutăm pe-nălţimea voastră”. Să-i sorbi din ochi, nu altceva!

Îi mai povestea Máriei şi despre altele… Uneori se întâmplă ca Mária să izbucnească în plâns fără nicio noimă. Atunci Serghei Fedorîci doar atât îi spunea:

— Nu-i nimic, fata mea, trece şi-asta.

Aşa i-a găsit într-o zi Egor. Venise acasă cam cătrănit. A bolborosit un fel de „să trăieşti”, şi-a scos haina, a scos de sub sobă o coadă de topor neterminată, s-a aşezat pe laviţă şi s-a apucat să cioplească la ea. Oaspetelui nu-i dădea nicio atenţie, ca şi cum nici n-ar fi fost acolo.

Serghei Fedorîci a rămas buimac. S-a ridicat, s-a îmbrăcat în grabă. A deschis vorba numai ca să spună şi el ceva:

— Am trecut pe la voi.. Aşa mi-am zis ia să văd, ce mai fac ei acolo?

Egor nici nu s-a sinchisit. Cioplea mai departe.

Mária se uita cu uimire şi durere la bărbatu-său.

— Dar ia loc, tăticule! De ce te-ai sculat? Şezi, a spus ea.

— Ce să mai stau… V-am văzut, acum mă duc. Şi-or fi pierdut răbdarea copiii ăia tot aşteptându-mă… Să fiţi sănătoşi.

Egor nici n-a ridicat privirea, nici n-a dat din cap.

Serghei Fedorîci a ieşit din izbă, şi-a aşteptat fata în ogradă.

— Ei, fata mea, ai nimerit şi tu printre nişte oameni,. Maică Preacinstită, ce mai neam!…

— Zău că nu ştiu ce să mă fac, i s-a plâns Mária. Mereu e aşa. Uneori simt că nu mai pot. Nici măcar nu-mi spune pe nume. „Hei!” şi-atât.

Serghei Fedorîci a oftat, şi-a suflat nasul, a ridicat din umeri.

— Ce poţi să-i faci?… Nu ştiu nici eu ce să mai cred. Poate că-i vine şi lui mintea la cap, se mai domoleşte. Eh, ăsta-i omul nostru. Că bine zice lumea: nu din neam, ci la neam tragi. Lor, cred eu, din lăcomie li se trage. Hrăpăreţi ca ei nici că s-au mai văzut!

— Aşteaptă un pic să-ţi aduc câte ceva pentru ăia mici.

— Lasă, nu… mai bine să nu iei nimic de la ei.

— Ducă-se la toţi dracii!

Mária s-a repezit până-n tindă, a venit cu o bocceluţă mărişoară de făină şi o bucată de carne crudă strânse într-un ştergar.

— Ia aici, s-aveţi de nişte colţunaşi.

Serghei Fedorîci a luat bocceaua şi a pornit spre casă, cu umerii plecaţi.

Mária s-a uitat lung în urma lui, apoi a intrat în izbă.

Egor şedea la masă, privea gânditor într-un colţ.

— Asculţi Egor, hai să vorbim pe-a dreaptă, a început Mária încă din prag. Aşa ai de gând să-l primeşti pe tata de fiecare dată?

Tăcere.

— Egor!

— Ce?

Egor a întors încet capul şi n-a putut, sau n-a vrut, să-şi stingă licărirea înţepătoare, rea, din ochi.

— Tot timpul ai de gând…

— Nu pot să-i sufăr, îi urăsc pe toţi golanii ăştia păduchioşi. Le-a venit apa la moară otrepelor, cică-i puterea lor… Acum se bucură. Are să le iasă pe nas!

Mária şi-a stăpânit tulburarea, a rostit încet:

— Dă Dumnezeu să nasc eu copilul şi-am să plec de la tine, Egor. Aşa să ştii.

Egor a ascultat-o liniştit până la capăt, a rămas multă vreme nemişcat. Pe urmă şi-a lăsat capul în pumni şi a spus încet, fără nicio umbră de ameninţare:

— N-ajungi tu departe.

39.

Fedia s-a întremat repede. Şi-a reluat şi lucrul, iar dacă-l rugai frumos, îşi sumeca poalele cămeşoiului şi-ţi arăta şănţuleţele adânc săpate în carne, semnele de la alice.

— Două le-am păstrat în mine. N-au putut să mi le scoată, zicea el cu mândrie.

De îndreptat s-a îndreptat el, dar… parcă s-a-ntâmplat ceva cu Fedia. L-a cuprins un fel de tristeţe. Pe vremuri te şi mirai de cât de liniştit poate să fie, egal în purtări, bun la suflet, iar acum… Nu-l mai pricepeai. Când termina lucrul Fedia se ducea în malul Baklanului, rămânea acolo ca o stană de piatră, se tot uita la apa smălţuită de culorile proaspete ale asfinţitului, la insulele îndepărtate, pierdute în pânza alburie a ceţii, la cerul siniliu, învăluit în negurile înserării. Stătea aşa multă vreme.

Clocoteşte năvalnic râul învolburat. Aici se smulge din strânsoarea malurilor de piatră, o coteşte la stânga şi se avântă mai departe, cabrându-şi nărăvaş spinarea de argint.

*

Cine ştie ce simţ femeiesc a făcut-o pe Havronia să ghicească ce se petrece cu Fedia.

Într-o seară l-a văzut şezând îngândurat la fereastră. Era o vreme urâtă afară. Bătea în geam o ploaie îndesată, spornică.

Havronia tocmai se întorsese de la o vecină. S-a scuturat în prag ca o găină, trăgând mereu cu ochiul la Fedia.

El nici nu gândea s-o bage în seamă.

Havronia şi-a dat jos scurta, s-a aşezat la masă în faţa bărbatului. A stat aşa, tăcută, multă vreme. Pe urmă, pe neaşteptate, l-a întrebat:

— Ce-i cu tine, doar nu te-oi fi îndrăgostit?

— Tu altă treabă n-ai? a răspuns Fedia cu ochii tot duşi pe fereastră.

Havronia şi-a pus mâinile în şolduri şi s-a pornit pe râs. Numai că râsul îi era atât de prefăcut încât Fedia s-a uitat uluit la ea.

— Aoleu, Maică Precistă, nu mai pot. Mă omoară ăsta de tot! Ia spune-mi ce gânduri îţi mai bântuie prin buturuga aia de-i spui tu cap?

Fedia n-a catadicsit să intre în discuţie cu ea,

— Cum poţi pricepe tu ce-i aia dragostea? nu se mai potolea Havronia.

— S-a găsit deşteapta! N-am chef acum să stau de vorbă cu tine, i-a retezat-o Fedia, n-a mai răbdat.

Havronia iar a pufnit în râs, tot atât de prefăcut.

— Păi, tu eşti… cum să spun eu?… Ca un lemn ne dat la rindea! Şi tocmai tu să stai să cugeţi, să gândeşti la dragoste? Pe mine mă ia râsul când mă uit la tine, iar tu, trosc-pleosc, mi te-ndrăgosteşti. Spune şi tu, nu eşti prost?

Fedia tot cu ochii la fereastră, nesimţitor.

— Şi-acum ce-mi stai aicea popândău? Du-te la ea de-i spune: vezi tu, Mária, m-am cam îndrăgostit de tine. Cine ştie, poate că Egor măcar să-ţi rupă picioarele.

— Ia mai tacă-ţi fleanca, a spus Fedia.

— Mâine mă duc şi-i spun lu' Mária. Ce-o să mai râdem noi două!

Fedia s-a răsucit încet de tot către nevastă-sa.

— Spune-i tu, spune, că-ţi dau una de nu te mai aduni de pe jos.

Havronia a dat din mână a lehamite.

— Mai bine-ai tăcea, berbecule…

*

Iar după vreo două zile Havronia şi-a surprins bărbatul (nu că l-ar fi urmărit, dar, orişicât, nu-i scăpa unde e şi ce face) într-o situaţie mai puţin obişnuită: Fedia se strecurase într-un desiş de urzici şi, aşezat pe vine lângă gardul de nuiele, se uita prin el în ograda vecină, la Mária.

Mária tocmai se întorsese de la râu, acum punea rufele la uscat.

Ardea, dar nu prea tare, soarele de iulie. Mirosea a vrejuri ofilite şi a pelin.

Mária avea pe ea o bluziţă albă şi o fustă neagră care-i venea strâns

pe coapse; umbla prin curte în picioarele goale, storcea cu putere cămăşile, apoi le scutura şi, ridicându-se pe vârfuri, le prunca peste funie. Pe braţe şi pe picioare îi luceau picăturele de apă, rotunde şi mici, ca nişte solzi de peşte. Când scutura rufele îi tresăltau sânii pe sub bluza strimtă.

Fedia se uita la ea şi fărâma între degete o crenguţă subţire, uscată, smulsă din gard.

Pe nesimţite, Havronia s-a apropiat încet, venind din spate şi a. Strigat tare, chiar în urechea lui Fedia:

— Mánia!

Fedia parcă a primit un pumn în ceafă. A căzut înainte cu fruntea în gard, s-a uitat speriat la nevastă-sa. Iar ea, ca să nu-l lase să se dezmeticească, a strigat şi mai tare:

— Ia fă-te repejor încoace!

Mária a pus cămaşa înapoi în lighean, s-a apropiat de zăplaz.

Fedia şi-a tras capul între umeri şi a înlemnit. Nu mai ştia ce să facă.

— Hai, vino mai iute! a grăbit-o Havronia.

Când Mária nu mai era decât la câţiva paşi de gard, Fedia a zbughit-o înapoi, de-a dreptul prin urzici. Fără să vrea, a trântit-o pe jos pe Havronia şi a luat-o de-a buşilea spre casă, ca să nu-l zărească Mária de dincolo de gard.

— Uite-l! A luat-o la sănătoasa! Hei, încotro?… Ia stai, neruşinatule! striga Havronia de jos în urma lui Fedia.

Atât a apucat să vadă Mária: cum a ajuns Fedia dintr-un salt în cerdac şi s-a făcut nevăzut după uşă.

— Ce se-ntâmplă, Havronia?

Expresia rea şi răzbunătoare de pe chipul Havroniei s-a preschimbat într-o strâmbătură jalnică, neajutorată. Fără să se ridice de pe jos a privit-o lung pe vecina cea tânără şi frumoasă şi a izbucnit deodată în lacrimi amare, neputincioase.

— Ce, ce-e! a îngânat-o ea pe Mária. Năpârci veninoase! Cât o să mă mai chinuiţi?

S-a ridicat şi s-a dus din ogradă, scuturându-şi fustele.

40.

Vremea secerişului. Pulbere uşoară de aur în aerul cald. Un cer parcă decolorat la soare, iar sus de tot se pierd în înalturi mici ghemotoace vii, cântătoare: ciocârliile. Zvonesc toată ziulica, scăpând pe pieptul cald al pământului o horbotă delicată, argintie de triluri nesfârşite.

În tufişurile din marginea drumului mişună de zor, piuind subţire stoluri de păsărele agere. Pe înserate îşi ies din minţi pitpalacii. Totul

e plin de viaţă, fără griji, căci nimic nu prevesteşte încă vânturile reci şi ploile sâcâitoare ale toamnei.

*

Se nimerise o recoltă bogată. Oamenii se grăbeau să termine strânsul bucatelor cât mai e vreme frumoasă.

Lucrau cu secerile, cu coasele la care prindeau un cap de greblă, cu cositoarele. În lanurile bogătanilor pârâiau, mişcând din aripi, secerătoarele.

Nikolai Kolokolnikov îşi avea cositoarea lui.

S-au pus pe treabă de dimineaţă. Mai întâi s-a urcat Klavdia pe maşină ca să-i arate lui Kuzma cum se mânuieşte grebla, când să ridice şi când să lase pânza colectoare. Pe urmă i-a luat locul Kuzma.

Când au isprăvit primul ocol, Kuzma învăţase deja să dea cu grebla, acum zâmbea bucuros.

Nikolai mâna o pereche de cai încă neînvăţaţi să tragă la cositoare. I-a strigat lui Kuzma, acoperind zgomotul maşinii:

— Ei, ai văzut?

Lui Kuzma îi plăcea munca asta. Duruie jos, la pământ, dinţii cositoarei, foarfecă mărunt, muşcând din secara deasă ca peria. Spicele tresar, se înclină…

Când se adună pe pânză de-un snop, trebuie să apeşi cu piciorul pedala care ţine aplecat capătul pânzei, te mai ajuţi şi cu grebla şi braţul de secară alunecă jos. În urmă vin muierile, leagă snopii, pe urmă aşază snopii în clăi.

Munca îi alunga lui Kuzma gândurile neliniştitoare, care nu-i dădeau pace. Spre seară obosise atât de tare încât a adormit pe loc. Chiar şi în somn veneau spre el valuri galbene de secară cu spicul greu, tresăreau, se înclinau…

Dis-de-dimineaţă au înhămat din nou caii odihniţi peste noapte şi iar au pornit, ocol după ocol, să îngusteze lanul.

În trei zile au terminat cu secerişul. S-au apucat să care snopii la arie. A început treieratul. Dormeau tot acolo, sub o şiră de paie.

*

Liubavinii treierau şi ei în apropiere.

Kuzma a recunoscut-o de departe pe Mária. S-a dus în spatele unei clăi, s-a aşezat pe pământ cu spatele sprijinit de snopi, a căzut pe gânduri. „Ce mă fac? Oare tot aşa am să mă chinuiesc toată viaţa?” Şi-ar fi dorit ca Mária să-i fie alături, să-i întindă ei, iar nu Klavdiei,

ulciorul cu apă de jos, de la piciorul şirei… Să se piardă în ochii ei.

N-o mai văzuse din ziua aceea, când a venit ea la sediul sovietului. Tânjea s-o vadă. Când se ducea la lucru trecea înadins prin faţa izbei lor cu gândul să o întâlnească în drum sau la fântână. Într-un rând a zărit-o în ogradă, a încetinit pasul, a vrut să-i dea bineţe măcar de departe. Zărindu-l însă, Mária a intrat în casă.

„Am s-o uit, am s-o uit, tot n-are niciun rost", îşi zicea mereu Kuzma. Dar nu o uita. S-a şi tras la faţă tot gândindu-se la ea, cu îndărătnicie, chinuitor, zadarnic. Îşi amintea de mersul ei, de buze, de ochi…

S-a întâlnit de vreo două ori cu bărbatul ei pe uliţă. Egor păşea cu capul în piept, mohorât ca o dihanie hăituită. A ridicat leneş ochii spre Kuzma, l-a privit o clipă, cam în zeflemea… A lăsat iar capul în jos. Nici bună ziua nu i-a spus.

„Frumos bărbat", a gândit atunci Kuzma.

*

Au terminat de treierat mai devreme ca în alţi ani. Şi-au cărat grânele acasă, le-au pus în hambare. Şi-atunci a început. Au pornit să se înalţe pe hornuri fuioare răsucite, încolăcite, de fum rău, cu iz de otravă: fierbeau cazanele de samogon din secară proaspătă. Se pregăteau oamenii de nunţi, botezuri, pomeni…

După vreo două zile s-au ivit şi primele „rândunele" într-o seară, târziu, s-a auzit cum aleargă cineva pe drum, bocănind tare din cizme, şi zbiară cât îl ţine gura:

— Te tai, fi-ţi-ar…!

Nikolai a pufnit în râs.

— Auzi, secretare? Acuşi începe.

— Se întâmplă multe bătăi?

— Ai să vezi.

*

În cea de-a treia zi, către seară, satul parcă s-a despicat în două. Se chefuia în aproape fiecare izbă. Gemeau mesele de atâtea bunătăţi, roade ale pământului. Samogonul se măsura cu vadra. Beau. Cântau. Jucau. Se îndoiau duşumelele groase de atâta tropăit…

Dintr-o casă treceau în alta, pe urmă venea alta la rând. În fiecare loc o luau iar de la început. Puţin câte puţin, s-au înrăit, s-au făcut ca fiarele. Au început să pună mâna pe pari, s-a auzit zgomot de vase sparte… S-a dezlănţuit, a dat pe-afară de preaplin puterea cea rea din

oameni.

Într-un capăt al satului s-au pornit fiii împotriva părinţilor, în altul taţii împotriva fiilor. Îşi aminteau unii de supărări mai vechi, de ani de zile.

Kuzma era la mare căutare în zilele acelea, ştia să cânte la armonică. Venea câte unul în fugă, strigând ca un apucat:

— Hai, mai repede!

Spre seară petrecerea se încingea ca un foc mare, vijelios, în deznădejde. Sălbăticia şi amarul se împleteau cu râsul neghiob şi năzdrăvăniile cele mai năstruşnice.

Gania Kosîh, măscăriciul satului şi gură-spartă, gata mereu să născocească altă şotie, s-a îmbătat criţă, şi-a pus pe el nişte nădragi albi şi o cămaşă, a ieşit în mijlocul drumului şi s-a culcat acolo.

— Gata, am murit! a anunţat el.

Cei din jur cântau în gura mare, jucau… Nu-l băga nimeni în seamă pe Gania.

— Hei! a strigat Gania ca să le atragă atenţia. Am murit!

În sfârşit, l-a observat cineva şi pe Gania.

— Ce te-ai întins aicea, pocitanie?

— Sunt mort, a rostit sfios Gania, închizând ochii.

— A-a-a! s-a dumirit unul. Hai cu el la groapă, băieţi!

I-au făcut în grabă, beţi cum erau, un coşciug din trei scânduri, l-au pus înăuntru pe Gania, l-au săltat pe umeri şi au pornit încet spre cimitir, cu bocete şi cântece de îngropăciune.

În fruntea alaiului păşea Iaşa Goriáci, purtând o sticlă de samogon în loc de icoană, în pas de joc, cu strigături. Avea pe el o cămaşă roşie, fără cingătoare, pantaloni de catifea şi cizme noi, de piele bună.

Gania Kosîh zăcea în sicriu, ceilalţi îl jeleau cu glas tare, îl căinau cu suspine amare. Unul, de beat ce era, s-a pus pe plâns cu lacrimi adevărate, suflându-şi zgomotos nasul.

— Ah, şi-acum cui ne laşi-i…? Sufleţelul lui drag… ca porumbelul şi-a luat zborul! Unde te duci-i…?

— Ai fost tu, Ganka, om de omenie, cu frica lui Dumnezeu. Pe porţile cele mari ai să intri tu, Ganka, în paradis!…

— Şi eu, dac-am rămas orfan, ce mă fac? se bătea un vlăjgan cu pumnii în piept, scutura din cap şi urla: O-o-o-oh!.

N-a mai răbdat Ganka, s-a întors cu faţa în jos, s-a ridicat în patru labe şi a tras un cucurigu lung. El, în mintea lui, se gândise să-i facă să râdă. S-au supărat toţi pe el. L-au tras afară din raclă, i-au dat jos nădragii şi s-au apucat să-l bată cu un mănunchi de urzici la fundul gol. Cel mai tare îşi dădea osteneala vlăjganul care se plânsese c-a rămas orfan.

— Noi te ducem pe ultimul drum, iar tu te ţii de pozne? Spurcatule!

— Fraţilo-o-or! Iertare!

— Ce ţi-a venit? Dac-ai murit, trebuie să stai cuminte!

— Aşa mi-a venit… Poate am înviat din morţi, încerca să se apere Ganka.

— Ia mai atinge-i una lui Cristos ista!… Să nu mai învie atâta!

*

În ziua următoare se dregeau cu un gât de băutură. Dimineaţa devreme. Pe urmă se duceau să se bată în pumni.

În afară de Fedia Baikalov, mai era unul în sat de-i mersese vestea că e tare în pumn, Semion Sosnin. El era cel care punea întotdeauna la cale întrecerile. În astfel de zile se aduna lume multă în dreptul curţii lui Semion. Semion stătea în mijlocul cercului, râzând numai din colţul gurii, îşi mângâia cu mâna-i vânjoasă barba lată, răsfirată, şi aştepta. Avea Semion ăsta un pumn ca un nod de odgon, nu prea mare, dar de o tărie rară. Puţini erau cei care se încumetau să se întreacă în pumni cu el (cu Fedia nu se lua, nu voia Semion). Iar rând, în sfârşit, se ivea unul dornic să-şi încerce puterile cu Semion, acesta se arăta supus, se cumpănea bine pe picioare, parcă prindea rădăcini, îşi lipea palmele amândouă la urechea stângă şi zicea mărinimos:

— Hai tu primul.

Mujicul se pregătea îndelung, îi dădea de câteva ori ocol lui Semion, îşi scuipa în palmă, îşi dezmorţea umărul… Lovea. Pe urmă lovea şi Semion. Dădea scurt, icnit, de jos în sus… Pe unii, dintr-un pumn, îi sălta de la pământ. Nu rămânea aproape nimeni pe picioare după o lovitură de-a lui.

Emelian Spiridonîci venea pe uliţă împreună cu Kondrat. Puţin cam făcuţi amândoi. Mergeau la o petrecere. Au văzut lume adunată în faţa izbei lui Sosnin.

— Siomka e, a spus Kondrat.

— Mergem? s-a înviorat Emelian Spiridonîci.

S-au apropiat.

În mijlocul cercului nu era Semion, ci Fedia Baikalov. Îşi suflecase mânecile de la cămeşoiul lui larg, avea privirea tulbure, era „cu capsa pusă”. Nimeni dintre localnicii din Baklan nu-şi punea mintea cu el. Se mai arăta uneori câte un viteaz venit dintr-un sat mai îndepărtat, dar după prima încercare se jura pe viaţa lui să nu se mai bage, căci prea grea îi era mâna lui Fedia.

Văzându-l pe Fedia, Emelian Spiridonîci i-a surâs ca unui prieten drag.

— A-a, Fiodor!… Ce-i, se cam teme lumea să iasă la bătaie?

— Poate vrei tu, a…? i-a propus Fedia.

— Cum să mă pun eu, un biet moşneag, cu de-alde voi?! Cine ştie,

poate tu, Kondrat?

Emelian Spiridonîci s-a uitat cu înţeles la fiu-său, i-a făcut pe furiş cu ochiul.

Kondrat a clătinat moale din cap: nu, nu vrea.

Emelian Spiridonîci s-a întors iar către Fedia.

— Le e frică, Fiodor! a rostit el cu un respect prefăcut; dar avea o lucire drăcească în ochi, îi dădea inima ghes să-l înveţe minte pe Fedia, îl văzuse că e beat. Nu mai sunt voinicii de pe vremuri, Fiodor, s-au cam isprăvit…

Fedia i-a întors spatele cu dispreţ. A scuipat într-o parte.

Lui Spiridonîci i s-a aprins în ochi o flacără verzuie.

— Şi de cine le-o fi frică? a zis el mai departe cu acelaşi glas blând, respectuos. De huluba asta?

Fedia a rămas cu gura căscată de mirare.

— Vorbesc şi eu în glumă, fireşte, l-a lămurit Emelian Spiridonîci cu acelaşi zâmbet ciudat pe faţă. Dar zău aşa: vă stă aici, în faţă, un hartan de carne crudă, iar voi tremuraţi ca varga. Ptiu! N-aveţi vlagă-n voi, asta-i!

— Atunci ieşi tu, a spus careva din mulţime. Că te văd cam fălos! Sau ai vrea, dar nu te-ndemni?

— Nu-u, că-i slab de vintre… Ce să iasă el?

— Ba ies, a zis scurt Emelian Spiridonîci.

Nu se aşteptase nimeni la una ca asta. El şi-a scos haina, a păşit în cerc.

— Ia să te vedem.

S-a lăsat o tăcere grea.

— Cine dă primul? a întrebat Fedia.

— Păi, să tragem la sorţi.

Emelian Spiridonîci a luat o pietricică de jos, şi-a dat mâinile la spate, a mutat pietricica de mai multe ori dintr-o mână în alta. A întins în lături pumnii strânşi, a zis:

— Dacă ghiceşti, dai tu.

— În dreapta.

Piatra era în stânga.

Fedia s-a pus în poziţie, şi-a dus palmele la ureche.

Emelian Spiridonîci s-a apropiat încet, foarte încet, de Fedia, şi-a făcut vânt şi a izbit cu atâta putere încât capul uriaş al lui Fedia parcă s-a clintit din loc. S-a clătinat Fedia. Dar a rămas pe picioare.

— Acuma tu.

S-a pregătit la fel şi Emelian Spiridonîci.

Fedia a rânjit şi şi-a repezit pumnul cumplit în capul vrăjmaşului. Spiridonîci a zburat într-o parte, spre zăplaz. A dat să se prindă cu mâinile de pari şi a căzut cu gard cu tot. A sărit îndată în picioare şi, frecându-şi urechea, a spus nepăsător:

— Binişor.

Şi s-a îndepărtat împreună cu Kondrat, mândri amândoi şi furioşi.

După primul colţ Emelian Spiridonîci s-a sprijinit de uluci, a închis ochii.

— Nu mă mai ţin picioarele. Uf, nemernicul!… Am crezut că-i chitrofonit rău, buhaiul dracului… Du-mă acasă, Kondrat.

Ajuns acasă, Emilian Spiridonîci s-a legat la cap cu un prosop şi a zăcut toată ziua în vârful sobei, cu o cărămidă fierbinte la ureche. Din când în când, suduia încetişor, amintindu-şi de pumnul lui Fedia.

*

Au mai chefuit cu toţii vreo două zile. Pe urmă, puţin câte puţin, s-au liniştit şi şi-au văzut de treburi. Iarna nu era departe.

PARTEA A II-a

A sosit, în sfârşit, şi iarna.

Cădeau întruna, cerneau din bolta joasă şi murdară ploi mărunte, reci… Casele cenuşii, şirele cocoşate, miriştile ţepoase de pe câmpuri, toate s-au muiat, s-au înnegrit, răspândind o duhoare grea de mucegai. Ţi-era şi lehamite să mai trăieşti pe-acest pământ Şi urât. Se uitau oamenii pe geam şi spuneau cu mâhnire:

— Ei, da… de-acum a început.

Iar într-o dimineaţă s-au trezit din somn şi, fără să iasă în ogradă, fără să privească pe fereastră, şi-au dat seama că a venit iama: mirosea a omăt proaspăt, se făcuse mai multă lumină în izbe.

S-a întroienit într-o singură noapte, acoperind deodată întreaga lucrare a mâinilor bătrâneşti ale toamnei. Această primă zăpadă n-a mai apucat să se topească.

1.

Cum s-a deschis pârtia, Kuzma a plecat cu sania la raion.

Calul vânjos, cu crupa joasă, trăgea cu spor. Bucăţi mari de zăpadă stârnite sub copite zburau până-n coşul săniei.

Drumul ducea mai mult prin pădure.

Kuzma dormita cu nasul înfipt în gulerul cald al cojocului. Avea sufletul împăcat.

S-a întors în sat după trei zile. În coşul săniei avea o grămadă de cărţi şi o fată cu ochii mari, îmbrăcată într-o şubiţă cum se poartă la oraş. Avea fata aceea nişte ochi uriaşi, senini, puţin miraţi.

Fata vorbea fără încetare. Despre Siberia, despre fericire, despre Jack London… Kuzma a ostenit curând de pălăvrăgeala ei; şedea rezemat de codârlă, se tot uita la vârfurile copacilor cu căciuli de nea.

Pe fată o chema Galina Petrovna Kravcenko.

Pe această Galina Petrovna, Kuzma o întâlnise în oraşul reşedinţă de judeţ şi o convinsese să vină învăţătoare la Baklan. Şcoala nu era terminată, mai era de lucru în interior. Dar Kuzma nu mai avea răbdare să înceapă odată cu învăţătura de carte. A hotărât ca, pentru început, să se ocupe de cei mari; îşi amintise de dovada pe care o primiseră el şi cu unchiul Vasia din partea Asociaţiei „Jos cu Analfabetismul”

Galina Petrovna venise în Siberia împreună cu tatăl ei, trimis tocmai din Ucraina. El era secretar al comitetului judeţean.

Avea douăzeci şi dnci de ani, ceea ce Kuzma s-a mirat să afle, căci din vedere nu-i dădeai mai mult de optsprezece-nouăsprezece. Primul lucru pe care l-a întrebat ea a fost:

— La voi se pare că se mai împuşcă?

Kuzma s-a gândit să o pună la ambiţie.

— Vă temeţi? Atunci mai bine-mi spuneţi de la început.

— Eu?

— Că doar nu eu.

— Aşa credeţi?

— Cred.

— Hm…

Ochii mari ai Galinei Petrovna parcă strigau: „Vă rog să reţineţi că eu nu mă tem de nimeni, niciodată!” Aşa au pornit la drum.

L-a început Kuzma a încercat să-i explice cât de complicată este munca pe care o va avea de făcut. E vorba de oameni în toată firea, oameni care n-au ţinut niciodată o carte în mână… Dar asta încă nu-i nimic. Cei care prind gust de carte sunt luaţi în râs. Şi, în general, se consideră că ştiinţa de carte nu-i o treabă potrivită pentru ţărani.

Galina Petrovna îl asculta cu gândul aiurea.

— Ce vă rog este să nu-mi descoperiţi mie America.

„Uite-te la ea!" s-a minunat în sinea lui Kuzma.

Aproape tot restul drumului n-a vorbit decât ea.

— Trebuie să trăim pentru oameni, aceasta este suprema fericire, lucru pe care, de altfel, nu l-a înţeles Jack London, pentru că eroii lui trăiesc numai pentru ei înşişi. Ce te poate face mai fericit decât să trăieşti pentru oameni?!

„Eh, prostuţo… parcă-i atât de simplu", şi-a zis în gând Kuzma.

Au ajuns către seară, la vremea când aerul se face albastru, iar sunetele devin înfundate, nedesluşite.

Kuzma a dus-o pe Galina Petrovna la el acasă.

Văzându-l pe Kuzma cu o tânără necunoscută, Klavdia s-a speriat, a rămas cu ochii la ea, total nedumerită.

— Bună seara! a spus Galina Petrovna cu glas răsunător, zâmbind.

Kuzma n-a stat să le explice alor lui ce e cu ea, a ajutat-o să-şi dea jos şubeica, să-şi aşeze lucrurile… Mai trăgea cu ochiul la nevastă şi la socri. Cel mai caraghios se purta Agafia; încordată toată, cu buzele strânse, o cerceta cu luare-aminte pe fata de la oraş, gata în orice clipă să o dea pe uşă-afară.

„Da-a… muierile astea, dacă e la o adică, o otrăvesc sau o taie noaptea cu toporul", gândea Kuzma.

— Noua noastră învăţătoare, i-a lămurit el într-un sfârşit, când Galina Petrovna s-a aşezat cuminte într-un colţ (ochii ei uriaşi nici nu băgaseră de seamă ce tulburare a produs sosirea ei).

— Aşa-a, a făcut Nikolai, ridicându-se din pat şi sco-ţându-şi punga de tutun din tureatca cizmei. Ai venit să ne înveţi?

— Da, a spus Galina Petrovna. Mai întâi pe voi, cei mari.

— Şi cine o să muncească în locul nostru?

— Cum?… Galina Petrovna a rămas încurcată câteva clipe, dar îndată un surâs cald i-a luminat fata. Nimeni. Tot voi.

— Păi, cum aşa, savanţi la muncă?

— Mai durează până să ajungeţi savanţi. Nu veţi fi savanţi, dar veţi putea citi. Ce, e rău să poţi citi o carte?

— Da' de ce?

— E interesant. Şi, în general, este şi necesar.

În tot timpul acestei discuţii Kuzma căra cărţile în izbă şi le aşeza pe laviţă.

Nikolai s-a aplecat, a luat una, a răsfoit-o.

— Ce-o fi interesant aicea, asta nu prea pricep eu, s-a întors el iar către învăţătoare. Mă şi înfurii uneori. Cică-i interesant!… Eu unul am trăit o viaţă întreagă fără ele şi nici nu mi-au lipsit.

Galina Petrovna s-a ridicat sprintenă de pe laviţă, a luat cartea din mână, s-a uitat la titlu.

— Vreţi să vă citesc?

— Ei, acuma!

Nikolai a scuturat din cap şi a făcut ochii mici.

— Imediat… a întors ea repede paginile, căutând începutul povestirii. De pildă asta… se numeşte „Omul în carapace”.

— Cum adică în carapace?

— Nu ştiţi ce este o carapace?

— Nu.

— Un fel de cochilie, de îmbrăcăminte… Carapacea poate acoperi ceva, un obiect. Cum ar fi, de pildă…

Galina Petrovna a căutat cu ochii prin izbă.

— Ca un cojoc? a luat-o pe ghicite Nikolai.

— Nu chiar…

— Las-o în plata Domnului de carapace, a spus mărinimos Nikolai. Citeşte.

— Nu se poate, sensul ni se dezvăluie chiar din titlu. Să vedem, deci…

— Citiţi altceva, i-a suflat Kuzma.

Galina Petrovna s-a aşezat mai aproape de grămada de cărţi, s-a apucat să caute.

Agafia se uita la ea, zâmbind cu îngăduinţă. Klavdia s-a ridicat, şi-a luat o broboadă mare de lână, s-a învelit cu ea ca să se observe mai puţin că are burta mare, s-a aşezat la loc.

— Asta este!

Galina Petrovna a ieşit în mijlocul izbei cu cartea în mâna stângă, un picior puţin înainte, capul dat uşor pe spate, a făcut un gest larg cu mâna dreaptă.

— *S-a stins, răpus pentru onoare…* Se numeşte „Moartea poetului[{5}]”, s-a întrerupt ea singură, ca să-i lămurească despre ce e vorba.

S-a stins, răpus pentru onoare
Poetul pângărit de bârfa lumii
C-un glonte-n piept, setos de răzbunare
Se-ntoarnă mândru-n tihna humii…

Recita frumos, tare, răspicat, cu voce limpede şi puternică. Se vedea că şi înţelege ceea ce spune; îi luceau ochii de emoţie. Nu se ruşina deloc şi tocmai de aceea îţi făcea plăcere să o priveşti.

N-a îndurat tăcut Poetul
Jignirea de a fi proscris
Însingurat de-a pururi, bietul
S-a răsculat… şi-a fost ucis!
Ucis!… De proslăviri postume

De bocete e plin azi corul
Ce jalnică-i această lume
Când soarta-şi deapănă fuiorul!

Glasul fetei suna acum cu mândrie, dar şi cu vigoare. Tot ce e mărunt, meschin, stupid trebuia să-şi plece capul hâd în faţa acestei purităţi îndoliate.

Nikolai nu-şi lua ochii de la ea. Este îndoielnic faptul că l-au impresionat într-atât forţa şi sonoritatea rostirii, că şi-a dat seama de măreţia şi mândria omului care le poate vorbi astfel puternicilor lumii… Dar ceva tot l-a mişcat.

Nu se putea ca auzul său, sensibil de la natură, să nu fi fost izbit de acea melodie mânioasă care se alcătuia într-un chip de nepătruns, ca o minune, din cuvinte obişnuite. Nu se putea ca un suflet rus, cutremurat de chinul neputincios al setei de răzbunare, să nu trezească la viaţă un alt suflet, înţelegător şi bun.

Dar mai există-n cer o dreaptă judecată
Năpraznică-i osânda care vine
Iară arginţii voştri niciodată
N-or cumpăni-ntre rău şi bine…

Fetei îi păliseră obrajii de emoţie. De vreo două ori i-a scăpat vocea. Fără să-şi întrerupă recitarea şi-a atins gâtul alb, delicat, apoi iar a îndepărtat braţul, punctând cu gesturi scurte accentele de sens.

Klavdia a privit-o cu spaimă pe fata de la oraş; i-a simţit puterea şi s-a înfricoşat de această putere.

Ascultând poemul, Kuzma se înfierbânta treptat…

Şi-al vostru negru sânge n-o să spele
Sfânt sângele Poetului ucis!

Galina Petrovna a oftat ostenită.

— Cum e? l-a întrebat ea pe Nikolai. Nu-i interesant?

Nikolai şi-a aprins pe îndelete ţigara care se stinsese între timp, s-a uitat la fată şi n-a mai zis nimic, şi-a lăsat capul în jos.

— Gata acum cu cântecele… Veniţi la masă, a croncănit Agafia. A fiert şi samovarul.

Privind-o acum cu alţi ochi pe Galina Petrovna, Kuzma şi-a zis: „Ia uite cine-mi eşti…!”

Mai apoi, în timpul cinei, Nikolai s-a uitat cu respect la învăţătoare şi a recunoscut:

— Le-aţi zis-o tare, aşa… cum să spun eu… Un lucru n-am priceput: care pe care-a omorât?

— Cel ucis este poetul nostru, Puşkin.

— A-a! a făcut din cap Nikolai. Pe el, va să zică…

— Iar alt poet, Lermontov, îi acuză pe cei ce l-au ucis. Iar ucigaşul a fost ţarul.

— Ei, nu?!

— Nu chiar ţarul, desigur, ci oamenii lui.

Nikolai a dat repede din cap în semn că a priceput. „Dacă-i mai întoarce tot aşa şi pe alţii, s-ar putea să facă treabă bună pe-aici”, s-a gândit Kuzma.

*

Fetei de la oraş i-au făcut patul în odaie, împreună cu Klavdia.

Kuzma s-a culcat pe jos, în tindă. Nu-i venea somnul, tot gândea la poezie. După un timp, a dat plapuma la parte, s-a sculat încetişor, a aprins lampa, a găsit cartea cu pricina… A privit îndelung chipul tânăr, inteligent al poetului cu ochii cam reci. Mihail Iurievici Lermontov.

Din spatele lui Kuzma s-a auzit tuşea înceată a lui Nikolai. Îşi săltase capul de pe pernă şi se uita la el.

— Ia priveşte cum arăta. Asta-i Lermontov…

Kuzma s-a apropiat de pat cu cartea în mână, ţinându-şi izmenele cu mâna cealaltă, să nu-i cadă în vine.

Nikolai a luat cartea, a cercetai îndelung portretul.

— Frumos bărbat, a spus Nikolai în şoaptă. Ofiţer. Vezi? i-a arătat el cu degetul îngălbenit de tutun nasturii de alamă şi ceaprazurile de pe tunica de husar.

— Era el ofiţer, dar… nu pe placul ălora.

— Asta-i limpede, a încuviinţat Nikolai. Dar şi ce i-a mai luat! Voi. Zice, cu tot sângele vostru negru n-o să spălaţi sângele lui curat. Să pui bine cartea asta, Kuzma. O să citim noi din ea.

Kuzma a revenit la masă, a vrut să citească iar de la început, dar l-a oprit bombănitul Agafiei:

— N-a mai rămas decât un strop de gaz în lampă. N-o să avem mâine la sculare…

— Ei, acum şi tu! s-a răstit la ea Nikolai. Te scumpeşti la gaz… Citeşte, Kuzma.

— Nu mă scumpesc, dar n-avem. Tot tu ai să dejunezi pe întuneric.

— Nu-mi purta de grijă. Oi face eu cumva să nu-mi duc lingura la nas.

Kuzma a închis cartea cu părere de rău, a suflat în lampă şi s-a culcat la locul lui.

— Citim mâine, Nikolai.

— Vacă, i-a spus încet nevestei Nikolai.

Agafia n-a mai răspuns.

*

A doua zi de dimineaţă s-au pus să-i caute locuinţă Galinei Petrovna.

Nikolai a fost de părere să încerce la Fiokla Cernomîrdina: are casă mare, stă singură, de ce să n-o ia? O ia. Ba o să se şi bucure că are cu cine schimba şi ea o vorbă.

S-a dus Kuzma la Fiokla.

Când să intre a zărit-o pe Fiokla cum se repede spre uşă… Prea târziu, Kuzma trecuse de-acum pragul.

— Bună dimineaţa, gazdă bună! a spus el, i-a şi zâmbit.

Fiokla stătea proţăpită în faţa oaspetelui, nepoftit; avea pe ea o rochiţă simpla, îmbrăcată în grabă, era boţită la faţă, parcă atunci se sculase din somn.

— Ce vrei?

Era limpede că nu vrea să-l lase să intre în izbă. Kuzma băgase însă de seamă că în spatele ei, pe pat, şedea Kondrat Liubavin.

„Aici nu rezolv nimic”, a priceput Kuzma. Totuşi, ca să aibă sufletul împăcat, a întrebat-o:

— Uite de ce-am venit. Ne-a venit o învăţătoare nouă… n-o primeşti la tine? Cu plată, fireşte.

— Nu, i-a tăiat-o scurt Fiokla., Să mai am grijă acum şi de învăţătoare!

— Ce grijă ai tu cu ea?

— La mine să nu calce.

— Bine atunci. La revedere.

Când a deschis uşa, pe Kuzma nu l-a răbdat inima, s-a întors şi i-a făcut înţelegător cu ochiul Fioklei.

Obrazul lătăreţ al Fioklei s-a umplut de pete roşii. S-a încruntat.

„Uite-te la ea… ziceai că-i fată bătrână!” şi-a spus vesel Kuzma, păşind pe uliţa încă pustie la acel ceas de dimineaţă. Fără nicio legătură, şi-a amintit iar de Mária. „Că doar toate-s muieri, toate cu mâini şi cu picioare… care-i deosebirea? Nu-i tot una? Păi nu, fir-ar să fie, ţi se înfige una în suflet şi gata. Numai ea este în toată lumea asta mare”.

Până la urmă pe Galina Petrovna a luat-o în gazdă Zavialiha, o bătrânică singură care stătea nu departe de Kuzma.

Zavialiha se pricepea la vrăji, făcea şi samogon pe furiş. Casa ei ora curată şi caldă, fără umezeală. Calinei Petrovna i-a plăcut.

— Atunci asta este. A spus mulţumit Kuzma. S-aveţi noroc la casă

nouă.

Galina Potrovna i-a surâs şi s-a apucat să-şi desfacă geamantanele.

2.

Moartea lui Makar nu-i mai ieşea din minte lui Egor; Gândul negru al răzbunării i se cuibărise în inimă, se încolăcise în el ca un şarpe veninos, muşcându-l tandru şi chinuitor. Ştia că nimeni nu-l va răzbuna pe Makar, nici tatăl, nici Kondrat, nici Efim. Bătrânul e prea hain la suflet ca să se gândească la asta, Kondrat şi-ar mai putea aminti de Makar, dar singur nu-l duce capul şi, ce-i mai râu, n-ar şti să facă o treabă cu chibzuială. Kondrat nu joacă decât cu as de atu. Dă de-a dreptul simplu şi neghiob. Lui Efim nici nu i-ar trece prin minte una ca asta.

Nu trebuia să-şi bată mult capul ca să afle cine a tras în Makar. Fuseseră patru în noaptea aceea secretarul ăla de-i zice Kuzma, Fedia Baikalov, Iaşa Goriáci şi încă un flăcău, Pronka Voronţov. Kuzma n-a tras pentru că era în izbă când s-a întâmplat, nici Fedia n-a tras în Makar cuci fusese deja rănit. Înseamnă că l-au împuşcat Iaşa şi Pronka. La tâmplă l-au lovit; asta trebuie să fie mâna lui Iaşa. Vânător împătimit, ochitor ca nimeni altul.

„În cap l-a ţintit, nemernicul, se chinuia Egor. A! să-mi plângi tu pentru asta cu lacrimi de sânge. Îţi vine şi ţie rândul".

Nu i-a venit niciodată în minte lui Egor că şi Makar avea obiceiul ăsta, să ţintească la cap. Alt gând îl muncea pe el: cum să se răfuiască pentru uciderea lui Makar şi cum să facă să nu lase nici e urmă?

Când îl întâlnea pe Iaşa, îi dădea bineţe. Într-o zi au stat chiar de vorbă. Egor s-a dus la fântână să ia apă (Máriei îi era de-acum greu să mai care căldările), Iaşa venise şi el să-şi adape calul.

— Să trăieşti, vecine, l-a salutat primul Egor.

— Să trăieşti, i-a răspuns Iaşa.

S-au aşezat pe marginea jgheabului îngheţat. Au aprins câte o ţigară.

— Anul ăsta a nins cam devreme, a spus Iaşa, scuturându-şi zăpada de pe pâslari cu codirişţea biciului. Nici n-a apucat să îngheţe pământul.

— Da, l-a aprobat Egor. Norocul celor care au semănat din toamnă.

— Îhîm…

— Mânza asta a ta… a zis Egor, cercetând din ochi iapa flocoasă, cam abătută, a lui Iaşa. S-a jigărit de tot.

— Era destul de bunicică, ageră, dar în toamnă o fi mâncat ceva de nu i-a priit, curgea din ea ca din butoi. Eu, prostul, trebuia să mă scap de ea de-atunci, dar m-a pus dracul şi-am dus-o la şchiopul ăla,

veterinarul nostru. Ala, să mă crezi, niciuna nici două, a şi împuns-o cu un ac mare în burtă. „Acuşi, zice, ies toate gazele din ea”. Numai că în loc să dea vânturi a început să curgă sânge. Cu chiu, cu vai, am oprit noi sângerarea şi ne-am pus s-o alergăm prin ogradă. Am alergat-o noi un pic, ea a căzut jos. „Ce te-a apucat, zic, să bagi acul în ea, prăpăditule?” Iar el către mine: „Înseamnă că n-am nimerit unde trebuie. Se mai întâmplă, nu nimereşti chiar de fiecare dată”. De atunci s-a cam blegit, mititica. Când a înţepat-o, trebuie să-i fi atins ceva măruntaie. Orişicât, are şi ea organismul ei. Şi mi-e o milă de ea, sărmana! Când nechează noaptea, mă şi gândesc: atât i-a fost, se prăpădeşte. Mă duc la ea, o mângâi, iar ei, poţi să nu mă crezi, îi dau lacrimile. Mă face şi pe mine să plâng. Orice-ai zice, o am de şapte ani, m-am deprins cu ea.

— Păi şi ăla… ce l-o fi apucat? Ia să-i fi băgat şi tu andreaua în burtă… Ce-ar fi ieşit din el, mă întreb?

— Chiar ar merita spurcatul ăla. Dacă nu te pricepi, la ce te bagi?

Apa din găleata lui Egor prinsese de-acum o pojghiţă subţire, lucitoare, de gheaţă. Egor a îngropat mucul de ţigară în zăpadă cu botul cizmei, s-a ridicat.

— Ei, să fii sănătos. Poate treci pe la noi.

— Şi tu la fel. Te-aşteptăm.

Egor şi-a luat găleata şi a pornit spre casă. „Poate să încep cu Pronka? i-a trecut prin minte, dai; îndată a scuipat cu năduf în zăpadă. Ia mai du-te şi-n aia mă-tii, otreapă! Auzi „m-a înduioşat! Când I-ai împuşcat tu pe Makar a curs sânge adevărat. Ce-mi îndrugă el mie…?

3.

S-au înţeles să se întâlnească la sediul sovietului.

În prima seară au venit vreo zece inşi: Fedia Baikalov, Iaşa, Pronka Voronţov, Nikolai Kolokolnikov şi alţii. Dintre cei mai tineri nu era decât Pronka. Ăia erau pe la şezători. S-a ivit şi Elizar, ca organ de conducere.

Galina Petrovna şedea la masă, cu mâinile albe întinse în faţa ei; era serioasă şi emoţionată. Kuzma o urmărea din coada ochiului. Avea şi el emoţii. De fapt, avea simţământul că începe un fel de sărbătoare şi trebuie neapărat să iasă totul bine.

Elizar Kolokolnikov făcea pe şeful, le arăta mujicilor unde să ia loc, le-a interzis să fumeze; îşi tot sufla nasul în batistă, trăgea cu ochiul la Kuzma şi la învăţătoare, dorea să vadă dacă sunt mulţumiţi de el.

Mujicii mai schimbau câte o vorbă, îşi netezeau părul cu palmele bătucite, tuşeau… Şi chiar aşa, parcă mai mult s-ar aştepta la un chef pe cinste decât la o oră de clasă; mujicii erau într-o stare de spirit cum

nu se poate mai bună. Numai că le ardea buza după o ţigară, însă dacă-l vedea Elizar pe careva că umblă la punga de tutun, se încrunta la el şi dădea mustrător din cap.

— Tovarăşi, a început Galina Petrovna şi odată au tăcut cu toţii, nu s-au mai foit. Mai întâi vreau să vă spun pentru ce îi trebuie omului să ştie carte. Este cineva aici care ştie să citească? Cei care ştiu să ridice mâinile;

Unul singur a ridicat mina, Iaşa Gonaci. Toţi ochii s-au întors spre Iaşa… El s-a cam ruşinat.

— Să vedeţi… nu-s nici eu prea iute la citire, a socotit cu cale să se dezvinovăţească Iaşa. Până să buchisesc un cuvânt mă trec toate năduşelile.

— Bine. Înseamnă că o vom lua cu toţii chiar de ta început. Vom învăţa să citim. Acum eu… şi Kuzma Nikolaevici vă vom explica de ce îi este necesară omului ştiinţa de carte.

Kuzma a roşit niţel de plăcere şi a dat să scoată punga de tutun, dar şi-a amintit că tocmai el îl îndemnase pe Elizar să interzică fumatul, a tuşit în palmă, a rămas cu ochii la învăţătoare.

— Să zicem, spunea ea, că stau la ţară şi aş dori să ştiu, de pildă, cum trăiesc oamenii la oraş. Cum pot să aflu?

— Tragi o fugă pân-acolo, şi-a dat unul cu părerea.

— Nu aşa… Cum să tragi o fugă? Şi dacă nu există posibilitatea? Dar, oricum, nu despre aceasta este vorba. Problema este cum poţi afla diferite lucruri!

— ??

— Ei bine, iau în mână o carte – Galina Petrovna a luat o carte de pe masă, ridicând-o ca să o vadă toată lumea – şi încep să o citesc. În felul acesta aflu treptat cum trăiesc oamenii de la oraş: ce mănâncă, cum se îmbracă, la ce se gândesc, ce îi interesează… înţelegeţi? le-a zâmbit Galina Petrovna.

Mujicii i-au zâmbit şi ei politicos, s-au mişcat pe locurile lor. Judecându-i însă după chipuri, nu-i bucura prea tare şi nici nu se arătau uimiţi de această strălucită posibilitate. Nu le venea să creadă că-i chiar aşa de uşor şi de simplu: că iei o cărţulie în mână, s-o citeşti şi să le afli deodată pe toate. Zice şi ea aşa… să le dea curaj. Dar fata le-a plăcut. Îşi dădeau seama, mai ales, că pentru ei îşi dă silinţa.

— Se poate afla, de asemenea, despre viaţa oamenilor din alte ţări, despre lumea animalelor, a continuat Galina Petrovna.

— O poezie nu ne citiţi? a întrebat-o Nikolai Kolokolnikov, întorcându-se apoi spre ceilalţi ca şi cum ar fi vrut să spună: „Acuşi începe!”

Însă Galina Petrovna, nu se ştie din ce motiv, nu că s-ar fi supărat, dar s-a arătat nemulţumită de această rugăminte.

— Ce legătură are aceasta cu poezia? Vă vorbesc acum despre cu

totul altceva. Şi încă ceva… când vorbesc vă rog să nu mă întrerupeţi.

Nikolai s-a simţit ruşinat, a făcut repede din cap că înţelege.

— Acum aţi înţeles pentru ce este necesară ştiinţa de carte? a întrebat Galina Petrovna, privindu-i pe mujici; acum nu mai zâmbea.

Mujicii i-au răspuns într-un glas:

— Am înţeles.

— Iar acum… Poate doriţi dumneavoastră să spuneţi ceva? s-a întors Galina Petrovna spre Kuzma Sunteţi doar reprezentant al Asociaţiei „Jos Analfabetismul”.

— Nu, mulţumesc… cred că-i totul limpede, s-a dezis Kuzma.

— Să trecem atunci la treabă: începem cu învăţarea literelor.

Toţi mujicii au primit câte un abecedar. Galina Petrovna a luat de pe masă un teanc de cartonaşe aidoma unui pachet de cărţi de joc, s-a sculat în picioare ca să o vadă toată lumea.

— Aceasta este A, a ridicat ea sus cartonaşul pe care era desenată litera. Căutaţi-o în cărţile pe care le aveţi în faţă.

Mujicii s-au aplecat asupra abecedarelor şi au început să-şi plimbe degetele pe alfabet.

— Uite-o, mă, aici! i-a suflat unuia Iaşa.

— Unde?

— Aici, nătăfleţule! Ce n-ai ochi să vezi?

— Nu aveţi voie să şoptiţi! a spus sever Galina Petrovna.

Iaşa şi-a băgat ascultător nasul în abecedarul lui.

— Aţi găsit-o cu toţii?

— Fedia nu izbuteşte deloc… Uite-o aici! Se uita la line, iar n-a mai rezistat Iaşa.

— Nu mai interveniţi, vă rog. Aşa… Reţineţi că aceasta este litera A. Iar acum vă rog să o găsiţi pe aceasta, le-a arătat Galina Petrovna alt cartonaş.

Iar s-au apucat să-şi plimbe degetele pe abecedare, Iaşa nu mai putea, se sucea în toate părţile.

— Uite-o, mă… aicea… le spunea în şoaptă.

— Da’ mai stai şi tu locului! s-a zborşit la el Nikolai Kolokolnikov. Te to-ot învârţi ca cioara-n băţ. Găsim noi şi fără tine.

— A găsit toată lumea?

— Nu ştiu cum se face că n-o găsesc, a spus Fedia, s-a uitat la Iaşa.

Acesta şi-a proptit degetul în tăcere în abecedarul lui Fedia.

— Ţineţi minte, aceasta este litera M. Iar acum, dacă le alăturăm, ce obţinem? Pe dumneavoastră vă rog să nu spuneţi încă. (Galina Petrovna îl avea în vedere pe Iaşa).

Ceilalţi se uitau cu invidie la el. Orice s-ar zice, în ziua aceea Iaşa a crescut nemăsurat în ochii mujicilor.

— Când ai apucat tu, Iaşa? Uite la el, tartorele…

— Aşa a venit el pe lume, ştiutor de carte, a observat Nikolai. Ştiu

eu şi de ce…

— Ei, ce-a ieşit? n-a mai răbdat Kuzma. Aţi înţeles?

Nu ştia nimeni ce-a ieşit.

— Aceasta ce literă este? a întrebat Galina Petrovna, începând să-şi piardă calmul. Spuneţi dumneavoastră, a arătat ea spre Fedia.

Fedia a făcut ochii mari la învăţătoare.

— Unde?

— Iată, aici, aici… unde vă arăt eu! a ridicat glasul Galina Petrovna, apoi s-a uitat la Kuzma şi a roşit. Ce literă este aceasta? a întrebat ea încă o dată, ceva «nai potolit.

— Nu ştiu, a răspuns Fedia, şi-a tuşit în pumn. Pot să ies pân-afară? Mi-e tare poftă de-o ţigară.

— Bine, a spus Galina Petrovna, punând cartonaşul pe masă. Puteţi merge cu toţii, vă mai odihniţi.

Oamenii au răsuflat uşuraţi, au început să vorbească între ei… Şi-au aprins ţigările chiar acolo, în tindă era prea frig.

— Pentru. Asta trebuie să ai minte de popă, a zis mohorât Nikolai Kolokolnikov. Pe mine nu mă duce capul, băieţi. Mă las păgubaş.

Fedia Baikalov s-a uitat la Kuzma; a vrut şi el să se dea bătut, dar a văzut cum s-a întristat Kuzma şi n-a mai zis nimic.

— De ce să te laşi păgubaş? l-a întrebat Kuzma pe socru-său.

— Nu pot, Kuzma. Mai bine ar cincizeci de prăjini de pământ, parcă tot e mai uşor. Sigur, îmi pare rău, dar nu-i de mine chestia asta.

— Nici de mine, l-a sprijinit pe Nikolai un mujic care rămăsese cu cojocul pe el. Am crezut că ne citeşte ceva… E vreme de iarnă, avem timp de poveşti, dar cu asta… Nu merge, mă las şi eu păgubaş.

Galina Petrovna nu mai ştia ce să zică, s-a uitat la Kuzma. Acesta s-a ridicat de la locul lui şi a început să vorbească cu pasiune, strângându-şi mâinile la piept:

— Unde vă grăbiţi? Nici n-aţi început bine şi daţi bir cu fugiţii? Şi de ce v-aţi speriat? E mai greu, fireşte, când nu eşti deprins cu treaba asta… Aşa-i la început, mai te opinteşti, mai pufăi o săptămână-două, pe urmă merge mai uşor. O să vedeţi. După ce învăţaţi să citiţi, na mai lăsaţi cartea din mână. Întotdeauna e aşa când începi ceva nou. Mai răbdaţi şi voi un pic. Doar n-o să păţiţi nimic.

— Sigur că n-o să păţim nimic, s-a învoit Nikolai, Numai că n-am eu minte pentru aşa ceva. Mă cunosc.

— Ba ai! Aveţi cu toţii!

— Nu, frate, nu se lăsa Nikolai. Mai bine-i adunaţi pe ăi tineri, e lucru mai cu socoteală. Nouă mai bine ne citiţi o poezie.

Kuzma nu mai avea vorbe, se uita la mujici şi înţelegea că acum nu mai e chip să-i lămureşti. S-a aşezat la loc. Atunci a sărit în sus Iaşa Goriáci.

— Ia nu mai trăncăniţi voi atâta! s-a răstit el la ai lui. Cică n-are

atâta minte! Tu, Nikolai, eşti om serios, da' spui nişte prostii de ţi se face greaţă. Ce, o fi el mai bun decât tine? a arătat el spre Elizar, fratele lui Nikolai. Că el a avut atâta minte! Oamenii ăştia pentru noi îşi dau silinţa, iar noi ne-am pus să… Zău că m-apucă şi ciuda.

— Ce-ţi pasă ţie, ciupitule, că tu le cunoşti, dar mie mi se încurcă literele astea de nu mai pot să le deosebesc! Mi s-au împăienjenit ochii, a împuns Nikolai cu degetul în abecedar. Mişună aici ca păduchii…

Galina Petrovna a strâmbat din nas.

— Ce mişună? Nu mişună nimic! striga Iaşa, dând din mâini. Cască şi tu ochii mai bine!

Fedia l-a tras de poala cojocului.

— Şezi.

Iaşa s-a aşezat cuminte.

— Deci nu vreţi? a întrebat Galina Petrovna.

— Nu, au răspuns într-un glas mujicii.

— Toţi?

— Toţi.

Numai Iaşa n-a zis nimic.

— Păcat…

— Nu puneţi prea rău la inimă, i-a spus Nikolai, ceva mai vesel acum. O să-i chemaţi pe cei mai tineri, care n-au prins încă rugină la creier. Iară noi ce nevoie avem de carte, dacă e s-o spunem pe-a dreaptă? Cu iepele ştim noi să vorbim şi-aşa.

Galina Petrovna iar a strâmbat din nas.

— Fără grosolănii, vă rog. Dacă nu vreţi, nu vreţi, nu vă obligă nimeni.

Kuzma s-a ridicat în picioare şi a anunţat:

— Gata pe ziua de azi. Haidem acasă.

4.

Cel mai mult îi plăcea lui Egor să vâneze iepuri. De fiecare dată când lua la ochi un iepure în fugă îl cuprindea un simţământ arzător de dulce. Stârnit din culcuş, iepurele se îndepărtează în goana mare… Privit prin cătarea armei, pare mic, caraghios şi tâmp. Mâna încremeneşte pe armă, ţevile se plimbă cu puţin înaintea iepurelui… Un şoc în umăr, bubuitul sec al împuşcăturii… Iepuroiul sare în sus şi se rostogoleşte ghem în zăpadă.

— Gata, zice încet Egor.

În ziua aceea, ostenit de-atâta mers, Egor a ajuns mai devreme la coliba lui Miheiuşka.

Mai face cineva în colibă; lângă pridvor era o pereche de schiuri,

sprijinite de perete.

Egor şi-a dat jos de pe umăr iepurii vânaţi, şi-a scos schiurile, a intrat în colibă.

Pe laviţă era Iaşa Goriáci, îi povestea ceva, aprins, lui Miheiuşka.

— …Mă strecor eu pe-o parte, pe alta… nu izbuteam să-l chitesc. Ei, îmi zic eu, pui de lele… Noroc, Egor, s-a oprit el din vorbă, zărindu-l pe noul venit.

— Noroc.

Egor s-a aşezat la gura vetrei, şi-a întins mâinile spre foc.

— Ai luat ceva? l-a întrebat Iaşa.

— Ceva… nu mare lucru. E zăpada cam moale.

— Are să ningă la noapte. M-am întors şi eu tot cu mâna goală. Eşti de mult aici?

— De două zile, s-a uitat Egor de jos în sus la Iaşa. S-a mai întâmplat ceva prin sat?

— Linişte.

Egor a înghiţit în sec, şi-a aprins o ţigară. De câtva timp încoace, cum îl vedea pe Iaşa încerca acelaşi simţământ ca atunci când punea puşca pe. Un iepure.

— Poate, totuşi, ai dat jos ceva? a mai întrebat o dată Iaşa.

— E-e… ce să mai…

— Ce puşcă ai tu?

Iaşa s-a ridicat de pe laviţă, a luat din cui arma lui Egor, a cercetat-o îndelung.

— Nu dă rateuri?

— Nu.

Iaşa a agăţat arma la loc.

— Măi, ce puşcă am avut eu!… Mi-au prăduit-o unii în taiga, în nouă sute douăzeci. O minune de armă. Şi-acum îmi pare rău după ea.

Miheiuşka a dat şi el să-şi împărtăşească din amintiri:

— Ehei, ţin eu minte… Ne-am dus noi într-o seară…

Egor i-a tăiat vorba:

— Ce facem, pregătim ceva de cină?

— Se face, s-a înviorat Miheiuşka.

*

Egor a dormit rău, cu toate că era obosit. S-a sculat de câteva ori, a mai băut o cană de apă călduţă, şi-a aprins o ţigară. De fiecare dată rămânea cu ochii la Iaşa, care dormea dus. Mai punea nişte lemne pe foc, iar se culca şi dormea scurt, iepureşte, cu urechea trează. Dar chiar şi în somn auzea cum se întoarce pe partea cealaltă şi plescăie din buze Iaşa. Abia spre dimineaţă a adormit Egor de-a binelea. Şi

cum l-a luat somnul, a avut un vis ciudat… Se făcea că stă tot la casa părintească… Se iveşte de undeva Makar, cu o căciulă miţoasă în cap, şalvari de catifea. Vesel. Îi dă nişte bani şi-i spune: „Trage o fugă după o sticlă”. Se duce Egor la baba care vinde votcă, iar acolo dă peste o grămadă de lume. Şi-a zis să aştepte până pleacă toţi. Iar ăştia nu mai pleacă. Egor s-a şi gândit: „Acuşi începe să se înfurie Makar”. Pe urmă intră în casa babei Mária, ducând de mână un băieţel. Lui Egor parcă nu-i convine că ea se arată cu copilul în văzul lumii. Se apropie de ea şi o întreabă: „Al cui e?” Vrea să mângâie băieţelul pe creştet dar acesta mârâie la el câineşte şi-l muşcă de mână.

Egor s-a trezit, s-a aşezat pe marginea patului. Ce vis o mai fi şi ăsta?… Şi deodată, parcă ar fi primit un ghiont, i-a venit în minte „Naşte Mária”. A sărit ca ars, a îmbrăcat în grabă, şi-a pus schiurile şi a pornit în fugă spre casă.

Era încă întuneric, gerul pişcă zdravăn. Nu izbutea să se încălzească nici măcar forţând pasul. Suna tare zăpada sub tălpicele schiurilor. I se aşezase un strat de chiciura pe faţă, i se lipeau ochii. Egor se oprea din când în când, se freca la ochi cu mănuşa.

„Pesemne c-o să fie băiat”, şi-a spus el.

*

A ajuns acasă când la răsărit abia începea să mijească o zare roşiatică.

În izbă nu era lumină. Egor. A bătut la uşă. După un timp s-a rupt, scrâşnind, pojghiţa de gheaţă din tocul uşii.

— Cine-i acolo? a întrebat Mária.

— Eu.

— Tu eşti, Egor?

— Da’ care altul?

Mária a tras zăvorul, s-a întors în izbă, a aprins lampa.

În izbă era cald, mirosea a pâine.

Egor s-a chinuit mult până să-şi descurce cingătoarea, îi amorţiseră rău degetele. Şi-a rotit privirea prin izbă. Pe sobă dormea cineva, i se vedeau picioarele.

— Cine?

— Învăţătoarea. Ne-a citit aseară… Umblă din izbă-n izbă, citeşte din carte. A rămas aseară mai târziu şi n-am mai lăsat-o să plece.

Învăţătoarea s-a mişcat, a ridicat capul.

— A venit soţul dumitale? a întrebat Galina Petrovna, privindu-l pe Egor cu ochii ei mari, însomnoraţi. Bună dimineaţa.

— Sănătate, i-a răspuns Egor şi s-a întors spre nevastă. N-avem ceva samogon prin casă? M-a cam luat cu frig.

— Cred că avem un pic.

Mária a deschis uşa de la dulap.

Egor a reuşit să-şi desfacă brâul, şi-a dat jos cojocul, s-a zgribulit.

— Nu vreţi să vă las locul aici, pe sobă, să vă încălziţi? i-a propus Galina Petrovna; şedea cu picioarele atârnate pe marginea sobei, se uita curioasă la stăpânul casei.

— Mă încălzesc eu îndată.

Egor a luat sticla din mâna Máriei, şi-a turnat un pahar plin, l-a dat pe gât dintr-o suflare. A mirosit o coajă de pâine şi abia apoi a dat aerul afară, gâjâit.

— Aşa vă ardeţi gâtlejul, a observat Galina Petrovna, tot cu ochii la Egor.

Egor şi-a răsucit o ţigară.

— Dintr-atâta?

— Semănaţi… ştiţi cu cine? Cu Andrii.

— Care Andrei?

— Andrii. Din „Taras Bulba{6}“. Cred însă că aveţi altă fire. De ce sunteţi atât de mohorât?

„Altă gură-spartă”, s-a gândit Egor, dar n-a mai spus nimic.

— Aşterne-mi pe jos, să prind şi eu un somn, i-a poruncit nevestei.

Şi-a amintit de vis, a scăpat privirea spre pântecul ei.

— Culcă-te în pat, eu mă caţăr pe sobă alături de ea.

— Mă caţăr! Auzi vorbă.

Egor şi-a luat singur din cui o bundă lungă, de oaie, a întins-o pe duşumea, şi-a luat o pernă din pat, şi-a scos pâslarii, cămaşa, s-a culcat, şi-ai întins picioarele, suspinând de plăcere.

— Înveleşte-mă cu cojocul.

Galina Petrovna se uita la bărbatul acela frumos şi voinic, îşi mişca degetele de la picioarele goale.

Mária l-a acoperit cu cojocul, el a căscat şi s-a întors pe o parte, cu spatele la învăţătoare.

Mária a suflat în lampă, şi-a tras, foşnind încet, rochia de pe ea, s-a lăsat greu pe pat; s-a făcut iar linişte.

*

Egor nu avea încă baia lui, se ducea în fiecare sâmbătă la Emelian Spiridonîci.

Seara Egor a zis că se duce la taică-său.

— Şi pe mine nu mă iei? s-a bosumflat Mária.

— Ce să cauţi tu? Şi-aşa de-abia umbli.

— Măcar să stau puţin în abur cald. Poftesc, Egor.

Egor s-a gândit puţin, a ieşit în ogradă. S-a întors după câteva

minute.

— Îmbracă-te. Am înhămat calul.

Mária s-a înfofolit, peste şubeică şi-a pus două şaluri de lână, şi-a aruncat şi o pătură pe umeri. Abia a izbutit să se strecoare pe uşă. Pe Egor l-a pufnit râsul.

— Dacă te-ai vedea cum arăţi!

— Nu-i nimic. În schimb n-am să răcesc când venim înapoi.

Au pornit cu sania.

Pe la jumătatea drumului Mária a strigat deodată:

— Egor!

— Ce-i?

— Cred că… Doamne!… Mână înapoi!

Egor s-a întors spre ea. Mária era vânătă la faţă… Avea ochii mari, plini de lacrimi El a dat bice calului, până la ai lui era mai aproape decât până acasă.

— Că ţi-am spus doar! Tu nu! Cică pofteşte..

Sania sălta pe hârtoape.

Máriei i s-a făcut mai rău.

— Aoleu, mor! Nu mai pot, îmi vine moartea, mămicuţă! a început ea să ţipe.

— Stai aşa, că merg mai încet.

— Ah, acum e tot una. Opreşte mai bine, pentru numele lui Cristos!…

Egor a strunit calul, s-a uitat în jur, nu se vedea nimeni pe uliţă.

— Şi-acum ce facem? a zbierat şi el; a sărit de pe capră, s-a aplecat asupra Máriei. Mania!

Mária îşi muşca buzele, nici nu şi le mai simţea.

— Ah, mămică… mă sfârşesc…

Atâta mai putea să şoptească, lacrimi mari îi şiroiau pe obraji.

Egor a luat-o în braţe şi a purtat-o în fugă spre gospodăria cea mai apropiată. A dat în lături poarta grea cu o lovitură de picior, a urcat în grabă treptele cerdacului… Şi abia atunci şi-a dat seama unde a ajuns: la Nikolai Kolokolnikov.

I-a deschis uşa Agafia.

— Doamne, Iisuse Cristoase!… Ce-i cu ea?

— Moare, a lămurit-o scurt Egor; era livid la faţă.

— Ce are, naşte?

— Păi…

— Du-o în odaie… zăpăcitule.

Egor a dus-o pe Mária în odaie, a pus-o jos, pe duşumea… S-a apucat să o dezbrace, încurcându-se în boarfe. Îi tremurau mâinile.

— Nu te mai speria şi tu ca năucul! Ce dacă naşte? Auzi, mare lucru. Fugi repede după moaşă.

— Unde?

— Adu-o pe Kuksiha, stă mai aproape.

Egor s-a năpustit afară din izbă, s-a lovit cu capul de grindă, mai să cadă jos de durere… A ajuns, împleticindu-se, până la sanie, s-a urcat, şi-a îndemnat calul cu biciuşca…

*

Zece minute mai târziu gonea înapoi. Cu baba-moaşă.

*

Mária ţipa de-ţi spărgea urechile.

Egor şedea pe prispa sobei, strângându-şi capul în pumni… N-a mai răbdat, a dat să intre în odaie, dar l-au izgonit muierile. Iar Mária, văzându-l, a strigat la el cu voce schimbată, înnebunită de suferinţă:

— Pleacă de-aici, blestematule! Te urăsc!…

Egor s-a aşezat iar pe pragul sobei.

Kuzma era acasă. S-a băgat într-un colt şi urmărea ce se întâmplă, cu o privire înspăimântată. Cu Egor n-a schimbat încă nicio vorbă. Numai când a ţipat Mária la Egor şi l-a văzut că se aşază şi îşi strânge capul în mâini, a simţit Kuzma un fel de compătimire.

— Nu pune la inimă. Aşa se-ntâmplă întotdeauna, i-a spus.

Egor a ridicat capul, l-a privit pe Kuzma ca o fiară hăituită.

— Se-ntâmplă, a rostit el încet, şi-a lăsat capul în piept.

— Na, ia-ţi de-o ţigară, s-a apropiat de el Kuzma, întinzându-i punga de tutun. Ar fi trebuit s-o duci mai devreme la spital.

— Da, s-a învoit Egor.

— O doare, de aia ţipă aşa.

Egor n-a spus nimic.

— Ce aştepţi?

— Parcă băiat ar trebui…

Kuzma a tras adânc din ţigară, de câteva ori la rând.

— Cum o să-i spui?

— Vanka.

— Pe-a! meu o să-l cheme Vasili. Tot băiat o să am.

Mária o ţinea numai într-un ţipăt.

— Ce-i mai rău e că n-o poţi ajuta cu nimic. Cum s-o ajuţi?

Kuzma şi-a stins ţigara în talpa pâslarului, şi-a aprins alta.

— Păi, asta e, a zis Egor. Stau aici de parc-aş fi legat… Dă să-mi fac şi eu o ţigară. M-am pocnit adineaori cu capul… şi-acum mă simt ca beat, şi-a frecat Egor cucuiul.

— E cam joasă uşa aia. Până m-am obişnuit am dat şi eu de câteva

ori cu capul.

Mária a încetat să mai ţipe.

A ieşit din odaie Agafia. Egor s-a ridicat în picioare la vederea ei.

— Ai băiat, a spus Agafia. Mărişor, drăcuşorul… abia l-am scos la lumină.

— Aşa… a făcut Egor, ştergându-şi sudoarea de pe frunte. Păi, e bine.

— E minunat! a spus Kuzma cu invidie. Cum ţi-ai dorit, aşa a fost. De-aş avea şi eu norocul ăsta.

— Vanka… a surâs ostenit Egor. Nu-ţi face griji, la fel are să fie şi cu tine.

— O să vedem.

*

Botezul, l-au făcut boiereşte. Au ţinut petrecerea în casa bătrânească a Liubavinilor. Două zile au ţinut-o într-un chef.

Serghei Fedorîci, cherchelit binişor, îl îmbrăţişa pe Emelian Spiridonîci, jumulindu-i barba încâlcită, striga la el:

— De-acum să nu mai faci pe grozavul cu mine! Asta-i nepotul meu!… Ai înţeles? Nodurosule!

Iar pe Egor îl ameninţa cu degetul şi-i spunea:

— Şi tu la fel… N-ai decât să sughiţi şi să pufneşti că eu tot vin la voi. La nepotu-meu am să vin, nu la tine. La Vanka. Ai priceput?

Mária a stat un timp cu toată lumea, pe urmă s-a dus acasă. Pe drum, nemaiputându-şi stăpâni bucuria, s-a oprit de câteva ori; dădea la o parte colţul plăpumioarei, se uita la băiat, şoptea:

— Băieţelul meu scump, îngeraşule mic, sânge din sângele meu!.

Apropiindu-se de casă, l-a zărit în ogradă la el pe Fedia Baikalov. El n-a văzut-o, îşi ascuţea toporul la tocilă.

— Fiodor! l-a strigat Mária.

Fedia a ridicat capul, a rămas cu ochii la Mária; tocila se învârtea mai departe în gol.

— Intră un pic să-mi vezi băiatul.

— Acum? Bine… vin îndată.

Când a intrat pe uşă avea pe el un cojocel argăsit, nou şi o căciulă miţoasă, tot nouă. S-a oprit nehotărât în prag, schimbându-se de pe un picior pe altul.

— Să mă încălzesc niţel, că vin de la ger, din frig… să nu răcească.

— Ei, asta-i! Tot din frig l-am adus. Pofteşte înăuntru.

Fedia s-a aplecat asupra copăii, s-a uitat lung. Apoi a zis cu o uimire neprefăcută:

— Da’ ce frunte are! Ăsta pesemne că se face învăţător.

Mária a vrut să-i dea copilul lui Fedia, să-l ţină şi el puţin în braţe, însă micuţul a început să scâncească. Ea s-a întors cu spatele, şi-a dezgolit pieptul ca să-i dea să sugă. Fedia şi-a pironit ochii într-un colţ, la icoane.

— Fiodor, dar voi de ce n-aveţi copii? l-a întrebai Mária, privindu-şi fericită copilaşul.

Fedia a roşit, a tăcut mult timp, temându-se să se uite la Mária. A tuşit încet în pumn şi a zis:

— Nu ştiu. Are ea ceva care nu-i în regulă. Vanka l-aţi botezat?

— Vanka.

— Mai bine îi ziceaţi Serghei.

— El s-a încăpăţânat. Eu am vrut să-i spun Mihail, după răposatul frate-meu. Nu m-a lăsat.

— Acum petrec?

— Petrec.

— Sigur, acum se poate.

— Ar trebui s-o duci pe Havronia la oraş, la doctor.

— I-am tot spus eu… şi-a mutat Fedia privirea de la icoane la fereastră. Nu vrea. Zice că-i de la Dumneaeu. C-aşa a fost vrerea Lui.

— Ei, ce vrea Dumnezeu e una, dar la doctor tot trebuie să ajungeţi.

— Eu înţeleg, dar… Păi, m-oi duce şi eu.

— Mai treci pe la noi, Fiodor.

— Îhî.

Şi a plecat, păşind cu grijă pe-alături de preş.

5.

De la botez au pornit în peţit Kondrat şi cu taică-său s-au dus să se înţeleagă cu Fiokla.

Au înhămat buiestraşul la o sanie uşoară şi după cinci minute erau la poarta Fioklei.

Kondrat a sărit din coşul săniei, a deschis larg poarta, ca un om de-al casei. Emelian Spiridonîci a mânat până-n fundul curţii, cercetând nu prea mulţumit gospodăria cam sărăcuţă a Fioklei.

Fiokla ieşise în cerdac şi-acum îi privea liniştită pe Liubavini, cu braţele încrucişate pe pieptul uriaş.

— Hei, vacă fără coarne, nu ne pofteşti în casă? a zis Emelian Spiridonîci.

— Intraţi, dacă tot aţi venit. Şi să nu mă faci pe mine vacă.

— Ia uite-te la ea… Bine, viţică.

Emelian Spiridonîci a sărit ca un tinerel din sanie; avea câte o sticlă în fiecare mâni, alte două i se vedeau din buzunare.

— Taie nişte castraveţi, a poruncit el. A dat norocul peste tine, iar

tu stai ca bleaga, parc-ai prins rădăcini. O fi de bucurie, ai?

Fiokla era din neam de oameni trufaşi; la vremea ci tocmai din mândrie şi-a alungat toţi peţitorii.

— Mie să nu-mi faci pe cocoşul, i-a dat ea peste nas lui Emelian Spiridonîci. A sosit… împăratul lu' peşte.

— Nu mai cotcodăci atâta, toanto. Că putem să ne şi ducem cum am venit.

— Ajunge, gata, s-a amestecat Kondrat. Ce v-aţi luat la, harţă? Du-te şi tu, Fiokla, de adu ceva varză…

Fiokla s-a băgat în pivniţă, tatăl şi fiul au intrat în casă.

— Nu prea mi-e pe plac… Emelian Spiridonîci a sughiţat, răspândind un damf de băutură. Acum ar trebui să umble pe vârfuri în faţa noastră… a sughiţat din nou, a scuipat pe preşul curat din dreptul uşii. Doar n-o fi codană de şaptesprezece ani!

— Nici eu nu mai sunt flăcău, a zis Kondrat, şi-a scos cojocul, l-a agăţat la locul ştiut, lângă intrare. Iar singur nu mi-a fost nici mie moale, de când… Că n-oi fi popă.

Emelian Spiridonîci s-a făcut că nu aude ce-a spus Kondrat la urmă.

— Tu eşti mujic, iar mujicul e flăcău până la patruzeci de ani, a zis sfătos, scoţându-şi şi el bunda. Vezi să nu te laşi moale în faţa ei, că îndată pune şaua pe tine. Cu astea aşa trebuie să te porţi, i-a arătat el fiului pumnul sau vânos. Pentru început să-i dai o bătaie bună. Cu cureaua de la ham.

A intrat Fiokla cu varza şi castraveţii.

S-au aşezat la masă.

— Uite cum zic eu să ne înţelegem… a rostit Emelian Spiridonîci, aşezându-şi lăboaiele înnegrite pe faţa de masă din pânză topită, proaspăt spălată. Tu cu noi să nu faci nazuri, să nu te-alinţi ca cioara-n laţ. Că te cunoaştem de nişte ani buni. Kondrat vrea să te ia… mai mult de suflet, aş zice eu. O să staţi aici, în izbă la tine. Asta-i tot. Toarnă, Kondrat. Iar ţie, fată, îţi dau un sfat: cu noi să te porţi mai cu mânuşi. Nu ne plac ăia cu nasul pe sus.

— Unul de-ai voştri şi-a pierdut nasul, l-a sfidat Fiokla.

— Zât! Emelian a lovit tăblia mesei cu atâta putere încât au sărit sticlele în sus. O vorbă să nu-mi sufli de asta, grăsano!

— Chiar aşa, ce te-a apucat? s-a uitat strâmb Kondrat la viitoarea nevastă.

— El ce-are cu mine? Mă ia aşa, peste picior în toate felurile. Parc-aş fi nu ştiu ce târfă!

Fiokla s-a întors cu spatele şi a început să plângă în tăcere.

— Ei, gata. A îmbunat-o Kondrat, i-a turnat un pahar plin de votcă, a luat-o de umeri, întorcând-o cu faţa spre masă. Na, bea.

Fiokla s-a şters la ochi, a luat paharul,

— Şi voi?

Emelian Spiridonîci şi-a luat şi el paharul în mână, L-a întins către Fiokla, au ciocnit.

— Nu te mai supăra şi tu. Hai să bem. Că de-acum suntem rude.

— Hai.

Au băut. Au luat câte-un dumicat.

— Nu prea ştii să pui varza la murat. E fadă, a observat Emelian Spiridonîci.

— Am tăiat-o târziu, a prins-o gerul.

— Tu ce vite ai?

— Două vaci, un cal, ţin şi oi, găini… Mă ajung cu ce am.

— Acum ai să ai mai multe. Eu vă dau o pereche de cai. Două grape, un plug… plugul e nou-nouţ, ceva ţoale, se-nţelege, un cojocel, cizme îmblănite, nişte şalvari… Ce mai, nu mă scumpesc.

Emelian Spiridonîci a tăcut, a rămas pe gânduri.

— Acum rămân singur. Curând fac şi eu şaptezeci de ani. Îmi dă târcoale prin ogradă aia cu coasa… Ia mai toarnă tu, Kondrat.

Au mai băut câte una.

Pe urmă încă una. Şi încă. Li s-a lăsat în picioare.

Au rămas peste noapte la Fiokla.

Emelian Spiridonâci s-a trezit devreme. A orbecăit multă vreme, pufnind, prin izbă… A aprins lampa.

În patul larg dormeau alături Kondrat şi cu Fiokla. Emelian Spiridonîci s-a oprit deasupra lor, l-a privit îndelung pe fiu-său… L-a chemat încetişor:

— Kondrat! Băi Kondrat! Scoală-te, dracul să te ia, te-ai tolănit aicea…

Nu ştia nici el de ce, dar îl apucase o tristeţe neagră, iar acum îi căşunase şi pe fiu-său.

Kondrat a ridicat capul, s-a uitat pe fereastră.

— E devreme, ce te-ai sculat?

— Scoală şi tu. Nu pot să te văd cu neroada asta. După ce plec n-aveţi decât să dormiţi. Hai să ne dregem.

S-a trezit şi Fiokla. S-a întins de i-au trosnit oasele.

— Ce-i, tătică?

— Eşti harnică la somn! i-a zis-o cu năduf Emelian. Alta în locul tău ar fi fost demult în picioare, ar fi prăjit nişte clătite.

Fiokla a surâs ca o mâţă sătulă.

— Tot mai bombăni?

Emelian Spiridonîci a făcut ochii mici la ea, se vede că era cât pe ce să i-o întoarcă, dar n-a mai zis nimic. Şi-a răsucit îndelung ţigara, pufnind mohorât pe nas. Nu-i mai treceau tristeţea şi supărarea.

— Ne-a mai rămas ceva de aseară? a întrebat.

— Am ras tot, i-a răspuns Kondrat.

— Trag eu o fugă pân-la Zavialiha, a zis Fiokla.

Emelian Spiridonîci s-a aşezat la masă, şi-a proptit capul într-un pumn.

— L-am visat pe Makarka.

Kondrat n-a mai răspuns.

— Venea de undeva. „Iartă-mă, zice, tăticule, sunt tare vinovat faţă de tine”.

Emelian Spiridonîci a clipit des din gene, a întors capul. Se petrecea cu el un lucru de neînţeles. L-a cuprins o dureroasă părere de rău după Makar, după viaţa lui care se duce. Şi-l durea că fiu-său, Kondrat, se simte ca acasă într-o izbă străină.

— Ni l-au omorât. Şi pentru ce? Că n-a făcut rău nici cât un pui de găină. E-eh…

…După ce s-a dres cu un gât de votcă, Emelian Spiridonîci parcă s-a mai înseninat la suflet, i-a venit cheful să stea de vorbă cu cineva despre de-ale vieţii. Dar aici nu putea vorbi, îl apucau furiile când o vedea pe Fiokla.

— Mă duc până la Egorka. Duci tu calul acasă. Cred că mă aştern pe băutură, a spus el.

*

Egor stătea lângă copaie cu ochii aţintiţi asupra feţei copilului. Aşa făcea adesea: cum ieşea Mária din izbă, se apropia de fiul său şi îi cerceta îndelung mutrişoara încreţită, roşie. Era de neînţeles la ce putea să se gândească el în acele momente.

Când a auzit scârţâit de paşi în tindă, Egor s-a îndepărtat repede de leagăn şi s-a aşezat la masă.

— Hai să trăieşti, a spus Emelian Spiridonîci, rotindu-şi privirea prin izbă. Manka nu-i?

— S-a dus la ai ei.

Emelian şi-a dat jos bunda, a trecut pe lângă copaie, aruncându-i doar o privire scurtă, din mers.

— Nu boleşte?

— Încă nu.

— Mi-e inima grea, Egorka… a spus Emelian Spiridonîci, s-a lăsat, oftând, pe laviţă, cu pieptul sprijinit de marginea mesei. Grea de tot.

— De ce?

— Naiba s-o mai ştie de ce… Vin acum de la Kondrat. S-a însurat frate-tău. Muierea lui e-o tâmpită fără pereche.

— Ce are de nu ţi-a plăcut?

Egor şi-a ascuns zâmbetul în colţul ochilor; nu prea avea noroc bătrânul la nurori.

— O iapă. Una ca asta ar trebui înhămată la plug, iar Kondrat nu-i

iese din cuvânt.

— Kondrat? S-aştepte ea mult şi bine!

— L-am visat pe Makarka, a rostit încet Emelian Spiridonîci, ridicând spre fiu ochii înroşiţi, trişti. Îmi pare râu după el. L-au omorât, ticăloşii. Şi ce flăcău era!…

Egor a întors capul. N-a răspuns.

— Ai ceva de băut?

— Nu ştiu. Să mă uit.

Egor avea glasul tăiat, gâjâit.

— Păi, uită-te. Măcar să bem… pentru odihna sufletului lui Makar.

Egor a coborât în beci, a scos afară o sticlă mare, verzulie, plină cu samogon.

Şi-au tăiat nişte şuncă, pâine.

Au băut câte un pahar. Şedeau cu coatele sprijinite de masă, aproape că-şi atingeau frunţile, morocănoşi amândoi, parcă semănau linul cu altul şi nu semănau. Chipul bătrânului Liubavin era împietrit, o mască posacă ce nu se mai schimbă niciodată. Numai în adâncul ochilor se mai putea citi un licăr abia mijit al simţămintelor care îl chinuiau pe acest uriaş zburlit. Pe faţa tânărului însă puteai citi totul, şi necazul, şi bucuria şi ura. Iar chipul îi era dureros de frumos, gingaş şi fioros totodată. Cu toate acestea, în ciuda străşniciei sale împlinite cu vârsta, tatăl era ceva mai prejos decât fiul, Egor era mai puternic, O singură trăsătură îi unea, fără nicio îndoială: oamenii din această stirpe nu se încovoaie şi nici nu se frâng deodată când sunt covârşiţi de o altă putere.

— Îmi povestea un mujic din Surtaika, pe care îl cunosc mai de mult, cum că pe noi ăştia, gospodarii mai cu cheag, au să ne căptuşească în curând cu dări şi mai mari, a zis Emelian, turnându-şi iar din sticla verde. Ce viaţă, Doamne! Nu mai ştie omul cum s-o scoată la capăt, a adăugat el, dând paharul pe gât. Şi-are să fie şi mai râu. Acum ne iau jumătate, vine vremea când au să ne cureţe de tot, s-a încrâncenat şi mai tare Emelian Spiridonîci.

Egor îl asculta, strângându-şi fruntea între palme. Nu prea se simţea bine în ultima vreme. Şi-a turnat şi el un pahar, l-a băut. Apoi a întrebat:

— Ştii cine l-a omorât pe Makar?

— Iaşka?

— Iaşka.

Au mai băut un rând, în tăcere. Au mai mestecat, leneş, câte o îmbucătură de pâine cu slănină: Pe urmă şi-au aprins ţigările.

— Iaşka, nu l-ar mai răbda pământul. Nu-i altul mai rău ca el. Stau şi mă întreb cum de nu i-am venit de hac încă înainte de răsturnarea puterii, când îl aveam argat la coasă, s-a tânguit Emelian Spiridonîci cu vorba împleticită de băutură. Şi-aş fi putut… Aveam şi dreptul: mi-

a schilodit un mânz cu cositoarea, pocitul naibii. Nu i-am făcut nimic atunci… mi-a fost milă. Mi-am zis că-i orfan. Iar acum umblă slobod şi voios, bucurie mare…

— Las-că s-o bucura el, a zis Egor, trecându-şi încet palma peste faţă. S-o bucura…

Molipsit de încrâncenarea bătrânului, Egor se simţea cuprins de o cruntă, înfricoşată nerăbdare. I s-a părut că a scăpat pentru totdeauna momentul în care putea să se răfuiască el cu Iaşa. Acum lui Iaşa nici că-i pasă, se bucură de ce-a făcut. Iar fratele Makar putrezeşte în ţărână, nerăzbunat.

— Unde te duci acum? l-a întrebat pe taică-său, sculându-se de la masă.

— Nicăieri. Acuma beau.

— Eu trebuie să plec…

— Du-te. Stau până vine Manka.

Egor s-a îmbrăcat, a ieşit în ogradă, şi-a pus schiurile şi a pornit în pas iute, ţinând marginea drumului. În capul satului a privit în urmă; uliţa era pustie. Şi-a îndreptat cureaua de la armă şi s-a făcut nevăzut în pădure.

6.

Când s-a apropiat de coliba cunoscută, Egor s-a uitat cu luare-aminte în jur. Pornind din pridvor, treceau de-a curmezişul prin poiană urme proaspete de schiuri. Alte urme nu mai erau. Egor a pornit pe pârtie, călcând cu grijă în urmele adânci lăsate de schiuri.

A mers aşa cam o oră. Se uita tot înainte, cu urechea treză… O dată, oprindu-se, a auzit din depărtare un foc de puşcă sec, precum pocnetul unui vreasc uscat. A iuţit pasul.

…Pe la prânz l-a prins din urmă pe Iaşa.

Era o zi senină, cu ger. Sclipirea zăpezii îţi lua ochii.

— Hai noroc, Egor! i-a strigat de departe Iaşa.

— Noroc, a zis şi Egor, înghiţind în sec; avea gâtlejul uscat. Să trăieşti, Iaşa.

Se apropia încet de el.

Iaşa stătea pe loc, cu schiurile înfipte alături, în zăpadă. La picioarele lui zăcea o vulpe moartă. Iaşa zâmbea.

— Ai împuşcat-o? l-a întrebat Egor.

— Îhî. Coboram, uite, de pe coama aia şi-atunci am zărit-o cum şchioapătă, drăguţa de ea.

Iaşa a arătat cu botul pâslarului spre piciorul stâng din faţă al vulpii; în loc de labă avea un ciot scurt.

— Din capcană a fugit, dar de glonte n-a mai scăpat, prostuţa.

Egor s-a oprit la câţiva paşi de Iaşa. Şi-a scos mănuşile… A zâmbit cumva, ciudat. Iaşa a ridicat puţin dintr-o sprânceană. Avea arma la spate, pusă cruciş. Egor avea puşca pe umăr. Şi-a înfipt beţele în zăpadă, mai la stânga…

— Ce, Iaşa, ai?… a zâmbit iar Egor, parcă mai mult s-a strâmbat. Otreapă ce eşti, lepădătură…

Iaşa a pălit.

Au rămas ochi în ochi, numai o clipă… Au dat să pună mâna pe armă, amândoi în acelaşi timp…

A bubuit o singură împuşcătură. Lui Iaşa i-a zburat căciula din cap, smulsă parcă de o mână nevăzută şi zvârlită departe; din grabă, lui Egor îi scăpase focul cam sus. Iaşa nici n-a avut timp să-şi scoată arma de pe după umeri. Acum stătea cu mâinile atârnate, se uita vrăjit la Egor. Egor avea puşcă cu două ţevi, ţinea degetul gata pe-al doilea trăgaci.

— Nu face asta, Egor, a rostit încet Iaşa, dezlipindu-şi cu greu buzele amorţite.

— Tu l-ai omorât pe Makar!…

— Egor… iartă-mă…

Iaşa se uita drept în ochii lui Egor.

— L-ai ucis pe Makar… scârnăvie! a mai zis o dată Egor cu glas tremurat; îi era milă de Iaşa. Drept la tâmplă l-ai nimerit, calicule… l-a înjurat Egor de mamă.

— Egor, nu-mi lua viaţa… Egor… Păi tu, nemernicule… Fiu de…

A mai trosnit o împuşcătură. Iaşa şi-a dus mâinile la ochi, a căzut pe spate, a mai mişcat din picioare, intrând cu capul în zăpadă. Cu mâinile tremurânde, Egor a mai băgat două cartuşe, l-a dat gata cu două focuri în ceafă. A îngropat leşul în zăpadă şi a pornit înapoi, călcând cu grijă pe aceeaşi urmă. I se pusese un nod fierbinte în gât, nu-i mai trecea. S-a oprit de vreo două ori, a luai în gură câţiva pumni de zăpadă. Dintr-o dată, s-a simţit ostenit de moarte. Abia mai putea să-şi mişte picioarele.

Era de-acum aproape de sat când i-a venit greaţă, i s-a făcut rău. L-a cuprins o fierbinţeală; drumul parcă-i dogorea în faţă, o ceaţă fierbinte îi învălătucea vederea. Dacă l-ar fi văzut atunci cineva, ar fi zis că Egor a ţinut-o într-o beţie o săptămână încheiată. Se clătina rău pe picioare.

Nu se mai putea ţine drept. „Ei, acuma gata…” şi-a zis în gând. S-a lăsat jos în drum. S-a întins. Şi s-a cufundat într-o lume caldă, surdă, nepătrunsă, care-l îndemna cu drag pe o cale fără întoarcere.

Încă un ceas, două şi nu s-ar mai fi reîntors Egor din acea lume de neînţeles, uluitor de dulce. Nici măcar puterea îndârjită a tinereţii nu-l mai putea readuce la viaţă, îngheţa.

L-a găsit în cale un mujic care venea în sat cu o sanie de fân.

7.

O săptămână a zăcut Egor la pat fără să-şi vină în simţiri. Mária îl hrănea cu lingura. Egor gemea încet, nu voia să deschidă gura; Mária îi descleşta dinţii cu cuţitul şi îi turna pe gât lapte sau supă călduţă.

Lui Egor i se năzăreau mereu vise ciudate, în roşu… Parcă se deschidea în cer un cort roşu, uriaş, ieşeau din el un fel de oameni lungi, urâţi. Se scălâmbăiau, dădeau din mâini. Feţe n-aveau şi nu li se auzea risul, dar Egor ştia cumva că ei râd întruna. I se făcea groază, dorea să scape de oamenii aceia, dar ei tot veneau, veneau spre el. Egor ţipa în neştire, se zvârcolea, i se citeau pe faţă spaima şi suferinţă.

Mâini grijulii, cu miros cald din alte vremi, îi aşezau cârpe umede pe frunte… Două chipuri de femei aplecate deasupra lui. O fi visând oare?…

…Venindu-şi în simţiri, Egor a văzut-o în preajma lui pe Galina Petrovna.

— Cum vă mai simţiţi?

— Bine.

Egor a vrut să se uite în jur, dar a trebuit să închidă îndată ochii, l-a fulgerat o durere ascuţită sub frunte.

— Unde sunt? a întrebat.

— Acasă.

Galina Petrovna şi-a pus palma pe fruntea bolnavului. Îi tremura uşor mâna.

— Unde-i… Mária?

— E plecată. Tatăl ei este bolnav şi el.

— Şi tu ce cauţi aici?

— Eu? Aşa, din… Vă stânjenesc cumva?

— De ce?… Nu face nimic.

Egor s-a întors cu faţa la perete şi n-a mai vorbit.

*

Pe Iaşa l-au găsit după trei zile. Nişte vânători din munţi.

L-au cărat cum au putut până la coliba lui Miheiuşka.

— Îl ştii pe ăsta, tătică?

Iaşa a căzut pe podea ca un butuc. Aşa încremenise, cu genunchii la gură.

Miheiuşka s-a uitat la faţa mortului, s-a îndreptat încet de spate, şi-a făcut cruce.

— De-al nostru e… Iaşa Goriáci… Odihnească-se… Cine l-a…?

— S-a găsit careva. Ce era el?

— Păi… ce-i omul? Ar trebui vestiţi cei din sat.

Vânătorii au mai zăbovit în colibă, s-au dezmorţit şi au plecat. Unul dintre ei a dat fuga pe schiuri până în Baklan.

Când a auzit de uciderea lui Iaşa, Kuzma s-a albit la faţă, a rămas multă vreme tăcut, cu dinţii strânşi.

— Împuşcat? l-a întrebat el pe Nikolai care i-a adus vestea cea neagră.

— Cu puşca. I-au zburat creierii.

Kuzma şi-a aruncat pe umeri cojocul, a pornit spre casa Linbavinilor. Pe drum însă s-a răzgândit: „Nu, aşa nu merge. Trebuie lucrat cu cap”.

Dar cum să lucreze mai cu cap, asta nu ştia. Şi-a domolit pasul. Fără să bage de seamă, a ajuns în dreptul izbei lui Fedia.

Fedia şedea în colţul din faţă, lângă fereastră, cosea nişte tălpi noi la pâslarii nevestei.

— Să trăieşti, Fiodor!

Kuzma s-a aşezat pe un scăunel.

— Noroc, i-a răspuns Fedia.

Şi s-a încruntat… Şi-a tras nasul, s-a aplecat iar asupra pâslarului. Moartea lui Iaşa l-a uimit pe Fedia, l-a întristat rău. Fusese să-şi vadă prietenul, a stat mult lângă el, i-a pipăit mâna înţepenită, rece… Faţa lui Iaşa era acoperită cu un ştergar. Şi toate acestea, ştergarul, mâna lui mică, pistruiată, rece, cămaşa albă, curată, ciudat lucru, nu semănau deloc cu Iaşa, şi totuşi Iaşa era acolo…

— Ce e, Fiodor? a întrebat Kuzma.

Fedia şi-a ridicat încet capul mare, ciufulit.

— Ni l-au omorât pe Iaşa, a rostit el încet, s-a plecat iar asupra pâslarului.

— Mergi cu mine să vedem locul? l-a rugat Kuzma.

*

Pe locul unde fusese ucis Iaşa nu erau decât o adâncitură în zăpadă şi câţiva stropi cafenii de sânge închegat, şi-atât. Oricât a căutat Kuzma primprejur, n-a mai descoperit nimic. Au luat-o înapoi.

Ajunseseră deja aproape de sat când Kuzma a spus hotărât:

— Fiodor, haidem la Liubavini. Ei au făcut-o… pentru Makar.

— Eu nu merg, a zis Fedia.

— De ce?

— Aşa. Nu pot încă… Mi-e inima amară.

— Atunci mă duc singur. Întâi la Egor.

— Egorka zace la pat, e bolnav.

— A ieşit şi el la vânătoare săptămână trecută.

— Du-te. Eu… să nu te superi, nu pot. M-oi duce, poate, să mă-mbăt.

*

Egor iar a căzut în nesimţire. Mária îi şedea la căpătâi.

Lui Kuzma i-a părut rău în primele clipe că a venit direct aici, dar era prea târziu ca să mai dea înapoi.

— Sănătate! a spus el cu glas tare.

Mária a rămas cu gura deschisă de surprindere… A dat şi ea din cap, în tăcere.

Kuzma şi-a scos căciula, s-a apropiat de masă. La Egor nici nu s-a uitat. A scos din buzunar un caieţel slinos, a netezit cu grijă pagina.

— Când ţi-a venit bărbatul de la vânătoare?

— Păi, de-o săptămână tot…

Mária s-a uitat întrebătoare, nedumerită la Kuzma.

— A adus ceva cu el?

— Adică ce?

— Ceva vânat?

— Nu.

— N-a adus nimic?

— Nu.

— Unde îi e cojocul?

— Uite-l acolo, atârnat.

Kuzma a cercetat din ochi cojocul, a pipăit buzunarele pe din afară. Într-unul a sunat parcă ceva. Kuzma a scos la iveală patru tuburi de cartuşe trase.

Aşa-a, a spus el cu înţeles; a scotocit cu luare-aminte cojocul, a luat puşca din perete, s-a uitat pe ţevi. Se leagă.

Şi-a pus căciula în cap şi a ieşit fără să o mai privească pe Mária.

În aceeaşi zi a luat un cal şi s-a dus la raion.

*

A lipsit trei zile.

Când s-a întors parcă era alt om, slăbise, era mai concentrat, tăios la vorbă.

A trecut pe-acasă pentru câteva clipe. Klavdia nu era în izbă. Uşa dinspre odaie era închisă. După privirile celor din casă şi-a dat seama că s-a întâmplat ceva.

— Ce e? a întrebat el din prag, fără să mai zică bună ziua.

— Mai nimica, a zis Nikolai. Ne-a sporit neamul…

— A născut?

— Îhî. Fetiţă. Ai o fată pe cinste.

Kuzma a intrat în odaie, nu era nimeni acolo.

— Unde e?

— La ai mei. Mergem diseară să le-aducem acasă.

Kuzma s-a dus la sediul sovietului.

Nu venise singur, la sediu se afla acelaşi lucrător de miliţie pe care îl adusese cândva Platonîci.

— Mi-a născut nevasta, i-a comunicat Kuzma.

— Bună treabă, l-a lăudat omul.

— Fată… fir-ar să fie!

Kuzma ţi-a tras aa scaun, mai lângă masă, a rămas aşa, cu privirea pierdută pe fereastră.

— Preşedintele unde e? a întrebat omul de la miliţie.

— Vine. Şi el îndată. Eu băiat mi-am dorit..

— Nu-i nimic. E nevoie şi de fete.

A venit Elizar, şi-a pironit întrebător ochii la noul venit.

— Bună ziua, tovarăşe.

— Bună ziua. În ce stare se află Egor Liubavin?

— S-a pus pe picioare. L-am văzut aseară umblând prin ogradă..

— Trebuie chemat aici.

— Pentru ce?

— Avem o treabă cu el. Dar să nu-i spuneţi nimic. Numai că e convocat, atât.

Lucrătorul de miliţie avea o voce tânără, răsunătoare, vorbea în propoziţii scurte, fără ezitări. Purta acelaşi costum pe care-l avusese pe el şi data trecută.

Elizar a plecat.

— Spuneai că ţi-ai dorit băiat?

— Băiat, a rostit abia auzit Kuzma.

S-a simţit deodată cam obosit. Era bucuros, desigur, dar parcă se obişnuise cu gândul că pe fiu-său îl va chema Vasili, se obişnuise atât de mult cu gândul încât acum nici nu-i venea să creadă.

— Ei… ce-i asta? Te-ai cam muiat de tot, frăţioare! Na, ia-ţi de-o ţigară.

Kuzma şi-a aprins ţigara. A încercat să-şi închipuie cum poate să arate fiică-sa… A râs scurt.

— N-am nimic. Mă gândeam şi eu, ca omul.

…Egor slăbise mult în acele câteva zile. Cu toate acestea, se ţinea ţeapăn. Privirea o avea la fel de liniştită, posacă.

Kuzma nu izbutise să se înveţe cu aceasta privire a Liubavinilor; de fiecare dată când se uita unul dintre ei la el îl cuprindea dorinţa să-i spună ceva tăios, care să-l scoată din pepeni.

— Ia loc, a spus omul de la oraş.

Egor s-a aşezat.

Elizar, prefăcându-se că şi-a amintii de ceva, a ieşit,

Kuzma şi cu noul venit se uitau cu atenţie la Egor.

— Tu l-ai omorât pe Goriáci? a întrebat pe neaşteptate, de-a dreptul, orăşeanul.

Nici n-a sunat a întrebare, mai degrabă a părut că spune ceva ştiut.

Egor a smucit din cap de parcă l-ar fi înghiontit cineva de la spate.

„El e", şi-a zis Kuzma.

— Nu.

— Ale cui sunt cartuşele astea? a continuat orăşeanul, aşezând pe masă, în rând, patru tuburi goale.

Egor s-a uitat la cartuşe, pe urmă la anchetator şi la Kuzma, s-a mai liniştit; crezuse la început că s-ar putea să ştie mai multe.

— Nu ştiu. Se poate să fie şi ale mele, am acelaşi calibru.

— Ai fost miercuri la vânătoare? înainte de a te îmbolnăvi?

— Am fost.

— L-ai văzut pe Goriáci?

— Nu. N-am ajuns până la colibă… mi s-a făcut rău şi m-am întors.

— Atunci în cine ai tras?

— În iepuri.

— Şi n-ai nimerit niciunul?

— Am dat unul jos, dar i-am stricat blana, nu l-am mai luat. Dar de ce întrebaţi?

— Ai tras patru focuri?

— Patru.

— Aşa…

Anchetatorul şi-a pironit ochii la Egor, o privire apăsătoare, cam în zeflemea.

Egor a simţit că-i fuge pământul de sub picioare, încerca acum înfrigurat să-şi amintească: patru focuri a tras sau mai multe? O dată a dat pe alături, pe urmă l-a nimerit, încă două în cap, după ce a căzut. Patru. Două la urmă sau trei?

— Ţi-ai adus aminte?

— Ce?

— Câte focuri ai tras?

— Patru.

Anchetatorul a zvâcnit din spatele mesei, i-a răcnit drept în faţă lui Egor, de aproape:

— Şi-atunci al cincilea în cine l-ai tras?!

Întrebarea era atât de neaşteptată încât a tresărit şi Kuzma.

— Cum de aveai cinci cartuşe în buzunar? De ce? Vorbeşte!

— Nu zbiera la mine, a spus încet Egor.

Pălise vădit, trecea prin momente de groază.

— În cine ai tras?!

— Nu te răsti, că nu sunt surd, a ridicat glasul şi Egor, sugrumat de frică şi ură. Că nu mai ţin cont că eşti ceva şef. La mine să nu ţipi.

Semnul de pe fruntea lui Kuzma s-a înroşit ca focul.

— În cine ai tras? a întrebat el scrâşnit, printre dinţi.

În clipa aceea credea şi el cu adevărat că fuseseră cinci cartuşe în cojocul lui Egor.

Egor nu s-a mişcat, doar s-a încruntat puţin. Îşi amintea limpede de dimineaţa aceea senină, geroasă, de Iaşa, de chipul lui livid, îngrozit… împuşcătura. Glasul abia şoptit: „Nu-mi lua viaţa, Egor". Încă o împuşcătură. Pe urmă alta. Şi încă una. De unde au scos ăştia cinci?

— Am acolo, în raft încă vreo douăzeci şi cinci de cartuşe. Acum ce, trebuie să fiu eu răspunzător pentru toţi morţii?

Egor începea să-şi recapete încrederea în sine. Şi-a ridicat ochii spre anchetator. Pe Kuzma nu l-a învrednicit cu privirea.

— Le-oi fi uitat, pesemne, în buzunar, asta-i tot. Unde-i ăla. Al cincilea? a făcut Egor cu capul spre tuburile de pe masă.

Anchetatorul se plimba gânditor prin încăpere; şi-a aprins o ţigară.

Egor îşi trăgea sufletul după momentele de încordare năucitoare.

„Şi nici n-a fost vreun al cincilea, şi-a zis. Uf, ticăloşii!… Cât pe ce să mă-nfunde"

Din spatele lui Egor, anchetatorul i-a făcut semn lui Kuzma, au ieşit amândoi în tindă.

— Îi dăm drumul, a spus el, coborând glasul. Ne prefacem că am închis cazul. Pe urmă continuăm cercetarea.

— Eu cred totuşi că el e făptaşul.

— Ştim prea puţin. Una e să crezi şi alta… Mergem. Să-ţi ceri scuze aşa, de formă… Să-l facem să creadă că a trecut totul.

— Ei asta-i, n-ai decât să-ţi ceri tu scuze.

Au intrat în casă.

— Am să-ţi pun o întrebare, a început domol anchetatorul, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic până atunci. Nu ştii oare, n-o fi avut Goriáci vreun duşman printre vânătorii din munţi?

Egor a zăbovit cu răspunsul. Tăcea şi se gândea: „N-o fi aici vreo lucrătură?"

— Ce ştiu eu? Poate s-or fi întâlnit în taiga…

— Bine atunci, s-a lăsat împăcat anchetatorul, cam prea uşor. Poţi să pleci. Iartă-ne.

Egor s-a ridicat liniştit, a pornit încet spre ieşire. Când să treacă pragul, s-a aplecat tare ca să nu dea cu capul de grindă.

„M-am şubrezit, şi-a zis el, coborând prispa înaltă a sovietului; îi tremurau genunchii. M-am şubrezit de tot".

*

— Unde-i preşedintele ăla al tău? a întrebat orăşeanul. Cheamă-l să-i spun eu… că, cine ştie, poate se îndărătniceşte.

Kuzma l-a găsit pe Elizar în izba vecină.

— Hai, vrea să stea de vorbă cu tine.

— Despre ce? s-a speriat Elizar.

— Îţi spune el.

Elizar s-a uitat bănuitor la Kuzma, a pornit spre sediu fără prea multă tragere de inimă.

— Sâmbătă îi chemi la adunare pe toţi gospodarii, a luat-o de-a dreptul străinul.

Dar Elizar i-a întors-o:

— Sâmbătă-i zi de baie, dracu-i mai scoate de-acolo.

— Atunci duminică.

— Hm… aşa…

— Trebuie să te realeagă.

— Înţeleg, a dat Elizar din cap, fără să se mire câtuşi de puţin. Pe el îl puneţi, nu? a arătat el spre Kuzma. Şi pe mine ce mă faceţi?

— Se va vedea. Eu nu fac decât să vă transmit… Au să vină doi tovarăşi de la judeţeană. Să-i primiţi cum se cuvine.

8.

Mergea Egor pe uliţă, îşi chinuia mintea. De ce l-au chemat tocmai pe el? Treaba fusese făcută cu socoteală. De ce s-au legat de el? Care-i clenciul?… Şi deodată l-a pălit gândul: trebuie să-i fi scăpat vreo vorbă cât a zăcut în nesimţire. Pesemne că, aiurind, l-o fi pomenit pe Iaşa. Iar ochioasa aia, învăţătoarea… l-a auzit. Dinadins au trimis-o.

S-a întors din cale, a cotit, spre casa părintească.

— Te-ai făcut cam pirpiriu, a observat maică-sa de cum l-a văzut. Nu te-ai sculat prea devreme din pat?

— Sunt bine acum… Unde-i tata?

— E plecat. Nu ştiu unde.

Mihailovna s-a apucat iar să frământe coca.

Egor s-a aşezat pe prispa sobei, şi-a răsucit o ţigară S-a întristat, parcă prea era pustie casa.

— Băieţelul e sănătos? l-a întrebat maică-sa.

— Până acum n-a avut nimic.

— Fetiţa Avdotiei Holmanskaia s-a stricat la burtică. Zice lumea că s-ar putea să fie o molimă, ceva… Dacă-l prinde, Doamne fereşte, să-i daţi ceai de mălin. Te pomeneşti că n-are Manka asta a ta? Să vină la mine să-i dau.

— Kondrat mai vine pe-aici?

— Rar. A trecut acum vreo două zile cu Fiokla să mai schimbe o vorbă… Nu ştiu ce-are tata cu ea, că n-o place deloc. Păcat, e muiere bună, muncitoare.

— Niciuna nu-i e pe plac, a zis Egor. Şi-a aruncat ţigara neterminată în hârdău, s-a ridicat. Se vede treaba că mai întârzie. Iar s-a pus pe băut?

— Parcă nu. Şi-apoi naiba-l mai ştie.

Au bocănit paşi cunoscuţi pe podina cerdacului. S-a auzit cum îşi scutură pâslarii de zăpadă cu u măturică de mesteacăn.

— El e… vine.

A intrat Emelian Spiridonîci. Rumen la faţă din cauza gerului. S-a dezbrăcat pe îndelete, mormăind.

— U-uh, ce mai geruleţ dar-ar… M-a pătruns pân-la oase. Ai dat la vite?

— Am dat, i-a răspuns Mihailovna.

— Acum trebuie dat ceva mai mult. A dracului de vreme… Pică şi vrăbiile de pe cracă. Te-ai întremat? s-a întors el către fiu-său.

— M-am mai întremat.

— Am dat pe la tine de vreo două ori… Am crezut într-o vreme că ţi-a sunat ceasul. Ce căuta învăţătoarea aia lângă tine?

Egor s-a încruntat, a băgat mâna după punga de tutun.

— Hai în odaie, vreau să-ţi. Spun ceva.

Tatăl s-a Uitat dintr-o parte, întrebător la fiu-său, a trecut în odaie.

— M-au chemat adineaori la soviet, a zis Egor, trăgând uşa după el.

— De ce?

— Cred că eu l-am omorât pe Iaşka.

Emelian l-a privit din nou, cercetător pe fiu-său.

Egor s-a aşezat pe pervaz.

— Şi? l-a întrebat tatăl.

— M-au luat la întrebări.

— Şi tu?

— Eu ce? Nimica.

— Cum de-au ajuns drept la tine?

— De unde să ştiu eu? Mi-au găsit nişte cartuşe goale în cojoc, s-au legat de asta. În ziua aia am fost şi eu la vânătoare.

— Pe Iaşka l-ai văzut? La vânătoare adică.

— Ne-am întâlnit, a răspuns în doi peri Egor, pledând ochii în faţa privirii deschise a tatălui.

— Şi altceva nimic? În afară de cartuşe n-au mai găsit nimic altceva?

— N-au găsit nimic.

— Trimite-i la plimbare. Nu-i nicio lege care să-i lase să se ia aşa, aiurea, de oameni.

— Când ai fost la mine n-ai băgat cumva de seamă dacă am aiurat?

— Parcă nu. Nu ţin minte. De ce întrebi?

— Era acolo aia, de la oraş… Mă tem să nu fi prins ea ceva.

— Pe Manka n-ai întrebat-o?

— Nu, abia acum mi-a venit în minte.

— Şi ea ce căuta acolo? s-a interesat iar Emelian Spiridonîci.

— Dracu' ştie ce-o fi în mintea ei! Cred că mi-au trimis-o pe cap.

Emelian Spiridonîci a tăcut mult timp, sugându-şi vârful mustăţii ruginii… A scuipat cu năduf, şi-a căutat punga de tutun.

— Mama ei de viaţă… a bombănit el încet şi deodată i-a venit gândul cel bun. Uite ce, te prefaci că iar eşti bolnav; ea, învăţătoarea, o să vină ca înainte, iar tu îi înşiri ce-ţi trece prin cap. Spui şi de grâne… Vorbeşte lumea că vor să ne jupoaie şi mai rău, peste impozit. Eu nici dările nu le-am dus. Curând au să vină ăia peste noi. Dările, lucru ştiut, va trebui să le ducem, iar restul l-am îngropat. Sub duşumeaua de la baie. Greu să se prindă ei, dar, oricum… e pericol. Iar tu, când dar din gură, te faci cum că m-ai sfătui pe mine să ascund sacii sub temelia casei. Iar eu, cum s-ar zice, mă împotrivesc, vreau să-i pitim sub hambar. Să reiasă că ne-am certat, chipurile. Pe urmă n-au decât să sape. Nu-i şi gata, am păpat tot.

— Nu-mi reuşeşte mie aşa ceva, a spus Egor cu îndoială în glas, minunându-se de viclenia lui taică-său.

— Şi tot atunci, îi dădea înainte Emelian Spiridonîci. Prins în joc, scapi ceva şi despre Iaşka, cică nu l-am omorât eu, ce se leagă ei de mine degeaba!… Nu, nu aşa. Mai bine te faci că stai de vorbă tot cu mine, te plângi că uite ce învinuiri ţi s-au adus.

Bătrânul ostenise să-şi tot sucească mintea, dar era şi mulţumit.

— Nu reuşesc eu, a mai spus o dată Egor.

— Ba da, reuşeşti! Ce mare lucru? Numai să nu le zici legate, la rând, le mai bălmăjeşti şi tu. Că altfel se prind.

*

Egor a plecat de la taică-său stăpânit de dorinţa de a se vedea cât mai repede cu învăţătoarea.

Mária era în curte, spărgea cu toporul gheaţa de pe trepte.

— Mai adineaori era cât pe ce să mă dau de-a berbeleacul, i-a spus. Uite ce sloi s-a făcut.

— Hai în casă, a mormăit Egor.

Mária a lăsat toporul din mână şi a intrat în izbă cuprinsă de o presimţire rea.

— Cât am zăcut în nesimţire am îndrugat ceva sau nu?

— Mai bâiguiai şi tu...

— Şi ce?

— Adică ce?

— Ce spuneam? a ridicat glasul Egor.

— Doamne, acum ce ţipi la mine? Ceva nedesluşit… Şi nici n-am ascultat.

— Dar aia… prietena ta, a ascultat? Învăţătoarea?

— De unde să ştiu eu? A rămas de mai multe ori singură aici. Poate c-o fi ascultat.

Egor s-a uitat cu ură la nevastă-sa.

— Nu te rabdă inima să n-aduci străini în casă.

— Doamne fereşte!… Păi ea, umblă pe la toţi să le citească. Iar când ai căzut la pat, ea a zis că se pricepe la îngrijit bolnavii. A învăţat, zice, şi meseria asta. Ar trebui să-i mulţumim că…

— Uite ce, i-a tăiat vorba Egor. Cheam-o încoace, iar tu fă-ţi de lucru în altă parte.

— De ce?

— Aşa trebuie! Ce mai atâta vorbă?

Mária s-a dus după învăţătoare.

…Galina Petrovna a venit de îndată.

— Bună ziua.

Egor a dat din cap fără să scoată o vorbă.

— Cum vă mai simţiţi?

— Unde-i Manka? a întrebat Egor, simţind că e cât pe ce să-şi iasă din sărite; cel mai rău îl înfuriau ochii mari, curaţi ai fetei. „Face pe sfânta… căţeaua”.

— Mi-a spus că trece puţin pe la vecini, i-a răspuns Galina Petrovna, aşezându-se, pe un scăunel. Dar de ce îi ziceţi aşa, Manka?

— Am auzit că trebuie să pleci de-aici, i-a vorbit apăsat Egor. Cât mai eşti în viaţă. Că sunt pe-aci tot soiul de viteji… nici nu ştii când îţi iau gâtul.

Ochii mari ai Galinei Petrovna s-au făcut şi mai mari.

— Cum asta?… Ce vreţi să spuneţi?

— Îţi spun că trebuie să pleci de unde-ai venit! Să nu ne mai ţii muierile de la lucru. Cărţile le citiţi voi acolo, la oraş. Aici au de muncit. Şi să ştii că sunt supăraţi şi flăcăii că stau seara fetele cu tine… le e urât băieţilor singuri.

— Să vină şi ei…

— Eu îi spun una şi ea… Ţi-am spus că trebuie să pleci!

— Dar de ce?

— Pentru că tu, neam de năpârcă, îţi cam bagi nasul unde nu trebuie!

Fie că era slăbit după boală, fie că se speriase cam rău la sediul sovietului, ceva mai devreme, dar Egor nu-şi mai putea ţie firea.

— Pentru ultima oară îţi zic: dacă nu pled, ţie are să-ţi pară rău.

Galina Petrovna a amuţit, nu mai putea decât să clipească din ochii ei mari, albaştri.

— Ai două zile ca să te pregăteşti de drum şi pe urmă… ai grijă… a încheiat Egor. Din milă ţi-o spun. Asta-i tot. Pleacă de-aici să nu te mai văd în ochi,

— V-aţi pierdut minţile? Cum îndrăzniţi să…

— Îţi mai spun o dată: ăştia te spintecă de nu se mai alege nimic din tine.

Galina Petrovna s-a ridicat de pe scăunel. A ieşit în tăcere din izbă.

*

Două zile după aceea a plecat. Împreună cu tânărul Kuzma care fusese convocat la raion de anchetatori. Despre motivele plecării ea s-a exprimat cam nelămurit:

— Trebuie să…

În Baklan nu s-a mai întors.

9.

Kuzma a revenit de la raion cu o sarcină nouă: urgent, cine n-a predat grânele la impozitul în produse să le ducă de îndată. Şi să-i adune pe ţărani, să stea de vorbă cu ei, poate mai dă careva şi peste cota de impozit. Măcar o cantitate mică. La cei bogaţi, dacă nu vin cu dările, să se facă percheziţie. Tot ce-a fost tăinuit se consideră proprietatea statului. Nu era o sarcină uşoară. Una e să-i aduni pe mujicii care bombăne tot timpul la tăiat lemne pentru şapte zile sau la construcţia şcolii pentru o zi şi alta… Aici e vorba de pâinea lor. Grâne ar fi, dar… jumătate sunt pitite prin ascunzători, iar cealaltă jumătate sunt de sămânţă, nu te poţi atinge de ele. La raion li s-a atras atenţia în modul cel mai serios ca nu cumva să le vânture ţăranilor pistolul pe la nas, să-i convingă cu vorba bună. Nivelul de conştiinţă al ţărănimii este mai ridicat, iar acest fapt trebuie folosit cum se cuvine. Bogătanii care dosesc cereale trebuie condamnaţi în adunări obşteşti.

„Întâi trebuie să le găseşti şi pe urmă să le consideri proprietatea statului”, îşi zicea îngândurat Kuzma.

Primul lucru de care s-a îngrijit Kuzma a fost ca la adunare să fie de faţă capii de familie şi fiii mai mari. Muierile să nu fie primite. Învăţase dintr-o oarecare experienţă că partea femeiască se ţine ceva mai tare decât bărbaţii când e vorba de proprietatea particulară.

Întrunirea a avut loc în biserică. S-ar fi putut aduna şi la şcoală (podeaua era deja pusă, tavanul la fel), dar Kuzma îşi făcuse socotelile

lui: muierile, fiind mai habotnice, n-au să calce într-o biserică stricată. Nici bătrânii n-au să vină. Iar tocmai de ăştia n-avea el nevoie.

*

A durat mult până şi-a găsit loc fiecare, unii jos, pe duşumea, alţii şi-au adus de-acasă un scăunel… S-au aşezat. S-au foit ce s-au foit, au mai oftat, au mai mormăit şi-au mai aprins câte o ţigară. Unii, ce-i drept, se mai ţineau; ieşeau, ba unul, ba altul, să fumeze afară şi deranjau pe toată lumea. Kuzma a socotit necesar să explice:

— Odată ce biserica n-are cruce, înseamnă că e voie de fumat. Când are cruce, atunci nu-i voie.

Majoritatea a fost de-o părere cu el.

— Ţara are nevoie de pâine, tovarăşi, a început Kuzma când şi-a găsit loc toată lumea şi s-a mai potolit niţel gălăgia. Care nu şi-a dus partea cuvenită, după impozit, asta se-nţelege, merge mâine la predare. Dar mai trebuie să dăm şi peste impozit, cât putem.

— Aolică-ă… a suspinat unul mai din fundul sălii.

Au pufnit în râs cu toţi;.

— Şi cât ar trebui? a întrebat Efim Liubavin.

— Cum am spus, după dreptate, cât poate fiecare. Care a adunat mai mult dă mai mult, cine are mai puţin dă mai puţin.

— Şi la semănat ce ne rămâne?

— Boabele de sămânţă n-are nimeni de gând să vi le ia.

— Şi dacă n-avem nimic în afară de sămânţă? a întrebat unui cu glas mai răsunător.

Kuzma s-a ridicat de la locul lui să vadă cine a pus întrebarea.

— Hai să ne înţelegem. Cine vrea să ia cuvântul ridică mâna. Cine a fost cu întrebarea?

— Eu, s-a ridicat un mujic mic de statură, cu un cojoc bun pe el. Eu, uite, nu mai am alte bucate în afară de sămânţă. Impozitul l-am predat. Iar ce mi-a prisosit am dus la piaţă. Mi-a mai rămas un picuţ, dar mai trebuie s-avem şi noi de-o pâine.

Kuzma a rămas mut. Îl mai văzuse pe mujicul acesta de două ori la construcţia şcolii şi o dată beat, pe uliţă. Se vede treaba că nu era dintre cei bogaţi şi poate că spunea chiar adevărul. Kuzma nu prea ştia cum să procedeze în acest caz. Adică ştia că în asemenea cazuri nu-i nimic de făcut. De unde nu e nici Dumnezeu nu cere. Însă pentru deschiderea discuţiei un asemenea început nu-i convenea deloc.

— Stai jos, a spus Kuzma. Ajungem noi şi la asta. Să începem cu cei care au din ce da.

Unul care rămăsese cu ochii la zugrăvelile de pe zid şi-a întrebat încet vecinul:

— Asta cu bărbuţă n-o fi preacuviosul Nicolae? Că eu la ăştia nu mă prea pricep.

În tăcerea care se lăsase l-au auzit cu toţii şi iar au izbucnit în râs.

Kuzma a simţit un gol în stomac. Se vede treaba că aşa n-are s-o scoată el la capăt. Prea erau liniştiţi cu toţii, parcă nici nu se sinchiseau.

— Liubavinii! a dat strigare Kuzma. Cât puteţi să daţi?

Nu s-a ridicat nimeni.

— Care dintre Liubavini? a întrebat Efim. Că acum suntem mai mulţi.

— Emelian Spiridonîci.

Emelian Spiridonîci s-a ridicat (se aşezase în primul rând), şi-a netezit, fără grabă, barba şi-abia apoi a rostit:

— Ce-i după impozit am să dau, dar altfel niciun bob.

— De ce?

— N-am. Ne-am împărţit. Kondrat, dac-a plecat, şi-a luat partea lui, a plecat şi Egorka, şi-a luat şi el partea lui. Mi-a rămas numai pentru casă.

Emelian Spiridonîci dădea explicaţii numai pentru Kuzma, cu răbdare, înţelepţeşte.

— Zici că n-ai deloc?

— N-am.

— Şi dacă facem proba?

— Să fiţi sănătoşi.

Emelian Spiridonîci s-a aşezat la locul lui, foarte mulţumit.

— Bespalov!

— Aici! a răspuns voios Efim Bespalov, ridicându-se în picioare.

— Cât poţi să dai?

— Cât de cât…

— Cât?

— Vreo două baniţe.

Din nou s-au hlizit cu toţii. Kuzma a strâns din dinţi ca să nu izbucnească.

— Stai jos.

— Dar cum naiba de v-aţi prăpădit voi toate bucatele, drăguţilor? n-a mai răbdat Serghei Popov. Că prea v-aţi înveselit voi astăzi, cum văd eu!

— Hai tu, Fedorîci, vino tu în sprijinul autorităţilor, l-a îndemnat cu perfidie Efim Bespalov. Că de mult nu ţi-am mai auzit gura. Aud c-ai fost cam bolnav?

— Scotociţi-i pe ei, ce să ne mai batem gura de pomană, a zis Serghei Fedorîci către Kuzma. Şi-au dosit ei grosul, asta-i la mintea cocoşului. Mai întâi de toate la Efim Bespalov m-aş duce.

— Poftiţi cu tot dragul! a dat glas Efim. Vă cinstesc cu ce mi-a dat

Dumnezeu.

— Cu reteveiul de după uşă, i-a suflat încetişor un neam de-al lui Efim.

— Încearcă tu, a spus liniştit Serghei Fedorîci şi s-a aşezat la loc, fără să se uite la Bespalovi.

— Văd şi eu că v-aţi cam înveselit azi cu toţii, a început iar Kuzma. Şi zău că n-are rost! Degeaba râdeţi, oameni buni. Muncitorii au mare nevoie de pâine. Nu le arde lor de râs acum, flămânzesc. N-aveţi şi voi un pic de ruşine? Că doar aveţi! Şi vă spun dinainte: dacă găsim ceva ascuns, să nu vă plângeţi, s-a adresat el în partea unde şedeau alde Liubavinii, Bespalovii, Holmanski, bogătanii satului. Cu voi, pesemne, aşa trebuie să discutăm. Dacă vă spune omul drept, pe ruseşte, nu mai pricepeţi. Asta-i tot. Puteţi pleca acasă.

S-au despărţit râzând, parcă veneau de la panaramă. Mai şi glumeau… Se înţelegeau, în grupuri de câte cinci, cum să facă rost de samogon… dacă tot era duminică.

Cu toate că se cam înfuriase, Kuzma şi-a dat seama, văzându-i pe mujici cum se despart, că iarna e o vreme insuportabil de plicticoasă pentru ei şi i-a venit în minte un gând cu totul neaşteptat: ce-ar fi să le tragă o reprezentaţie, un fel de piesă în care să-i ia în tărbacă pe bogătani, cum vine de tăinuiesc ei bucatele? Dac-ar fi să-i prindă ceva, o asemenea reprezentaţie le-ar fi pe plac, atunci şi-ar pune şi ei mintea să-i scuture niţeluş.

S-au apropiat de Kuzma Serghei Fedorîci, Fedia Balkalov, Pronka Voronţov.

— Trebuie să-i scotocim, a spus Serghei Fedorîci. Altfel nu te-alegi cu nimic.

— O să căutăm, a încuviinţat din cap Kuzma. Mâine începem. Credeţi că o să găsim ceva?

— Dracu' ştie… s-a scărpinat în ceafă Fedia. Acum, pe sub zăpadă, nu-i lucru uşor.

— Pe urmă, dacă e s-o luăm aşa, n-or fi dosit ei totul aici, în sat, şi-a dat cu presupusul Pronka.

— Atunci unde?

— În ţarini.

— Bine, încercăm.

Kuzma şi-a dat seama că se gândeşte, chiar şi în acele clipe, tot la reprezentaţie. Şi-a închipuit cu câtă neîncredere, curiozitate şi interes vor primi oamenii piesa. Desigur, însă, nu trebuie pusă la biserică, ci la şcoală.

Pe drum spre sediul sovietului n-a făcut decât să-şi compună în minte raportul către raion. A descris cinstit desfăşurarea adunării aşa cum a fost, şi-a prezentat consideraţiile asupra acţiunilor pe care urmează să le întreprindă în continuare. Va căuta, bineînţeles, dar este

îndoielnic faptul că va găsi ceva. Mijlocaşii s-ar mai putea să dea câte ceva – şi vor da –, dar astea nu-s decât nişte fărâmiţe. Toate bucatele sunt la bogătani şi la cei mai înstăriţi, iar aceştia şi le-au ascuns bine.

Şi-a luat hârtia cu el şi s-a dus acasă.

Şi acasă, noaptea, Kuzma tot la reprezentaţie s-a gândit. Mai întâi, fireşte, trebuie să o scrie… Te pomeneşti, însă, că o fi una gata făcută?

A sărit din pat, s-a îmbrăcat şi s-a dus în toiul nopţii la baba Zavialiha (şi-a amintit că Galina Petrovna nu şi-a mai luat cărţile cu ea).

Zavialiha, învăţată cu oaspeţii de noapte, n-a zăbovit să-i deschidă.

— Am venit să iau cărţile, măicuţo.

— Ia-le, dragule, ia-le… Una mi-a priit aseară să aţâţ focul, că s-au umezit lemnele de-ţi vine să şi plângi.

— Bine măcar că n-ai ars decât una. Ajută-mă să le-adun.

— Păi, poţi să le cari tu singur? Ia săniuţa aia a mea, numai să mi-o aduci înapoi mâine, că fără ea nu mă descurc deloc.

Kuzma a strâns cărţile într-un sac, a încărcat sacul în săniuţă şi le-a dus acasă.

Până aproape de dimineaţă a rămas în odaie, pe duşumea, răsfoind carte după carte. Era în căutarea unei piese. A găsit „Revizorul” de Gogol, câteva piese scurte de Cehov „Furtuna” lui Ostrovski… Ce avea el nevoie nu era acolo.

„Va trebui să o scriu singur”, a hotărât Kuzma.

10.

Trei zile au umblat Kuzma, Fedia, Pronka şi alţi patru mujici pe la curţile oamenilor să caute grâne. Au căutat prin grajduri, magazii, în beciuri. Au ciocănit pereţii, au împuns cu vergeaua prin crăpături, dar nu s-au ales cu nimic. Ca să fie cu conştiinţa împăcată, s-au uitat şi prin hambare, dar acolo era doar cât trebuie pentru sămânţă şi pentru hrana oamenilor până la recolta următoare.

De la centrul raional i s-au răspuns că vor fi trimişi la Baklan doi tovarăşi să dea o mână de ajutor, numai că tovarăşii aceia nu se prea arătau.

Ziua Kuzma scotocea după grâne, iar noaptea se chinuia cu piesa. A vrut, la un moment dat, să ceară o piesă de la raion (cu siguranţă s-ar fi găsit ceva potrivit pe-acolo), dar s-a ferit; să nu se creadă că, în loc să se preocupe de cote, el se ţine de şolticării.

Piesa se înfiripa destul de repede. Subiectul era următorul.

Vin câţiva activişti din sat la un bogătan sadea.

— Ai ceva grâne? Trebuie să-i ajutăm pe muncitori.

— Ce grâne? De unde? N-am nici după ce bea apă. Mănânc din ăl de

sămânţă.

Activiştii pleacă, dar nu toţi. Unul dintre ei se ascunde, nevăzut, după uşă. În acest moment soseşte un vecin, alt bogătaş. Între cei doi se încinge o discuţie.

— La tine au fost? întreabă vecinul.

— Acuşi au plecat. Dar la tine?

— Au fost.

— Au găsit ceva?

— Ei asta-i, găsesc ei pe dracu'!

Bogătanii râd în hohote. Pe urmă se aşază la masă şi încep să se îmbuibe. Discuţia se desfăşoară cam în felul următor:

— Ia să mai flămânzească şi muncitorii. Să simtă ce-i greul.

— Tu cât ai îngropat?

— Opt căruţe.

— Eu am dosit zece.

— Unde le-ai îngropat?

— La arie. Dar tu?

— În marginea ţarinei, lângă mesteacăn.

Activistul ascuns după uşă dispare neobservat.

Cade cortina. Acum iese cineva în faţă şi spune:

— A trecut o noapte!

Acelaşi bogătan şade la masă şi bea zeamă de varză, să se dreagă după băutură.

Sosesc activiştii.

— Ei, cum e? Te-ai mai gândit?

— Ce să mă mai gândesc?

— Poate că ţi-ai amintit unde ai ascuns sacii?

— N-am nimic, ce vă tot legaţi de oameni? Am împărţit cu băieţii mei tot ce-am avut.

Atunci unul dintre activişti, şeful, spune:

— Te întreb pentru ultima dată!

— Ia mai du-te tu şi-n…!

Activistul şef îi spune altuia:

— Ia scoate cartea fermecată.

Unul dintre activişti scoate o carte misterioasă şi începe să discute cu ea.

— Ne-ar interesa să aflăm cam unde s-ar putea să-şi ascundă parazitul acesta grânele.

Pe urmă duce cartea la ureche, ascultă câteva clipe şi anunţă cu glas tare:

— Cartea spune aşa: „Acest parazit şi-a ascuns sacii la arie".

Bogătaşul cade leşinat, iar activiştii mulţumiţi se îndreaptă spre casa vecinului…

Cu cât înainta piesa, cu atât îi plăcea mai mult lui Kuzma. Numai

două elemente îl cam nemulţumeau: activistul care trage cu urechea şi cartea fermecată. Şi-ar fi dorit să găsească alte căi pentru descoperirea grânelor ascunse. Iar treaba cu această carte fermecată parcă… ce să spun, nu prea merge. Dar, oricât s-a căznit, Kuzma n-a putut născoci nimic altceva. Dacă nu mai ascultă nimeni la gaura cheii, atunci se destramă tot subiectul, iar cartea… dracu' s-o ia, n-are decât să rămână acolo. Oricum, doar în glumă s-a zis că e „fermecată". Pricepe lumea şi-aşa.

Într-o seară a intrat Nikolai în odaie la Kuzma.

— De câte nopţi nu dormi, tot stai şi scrii?

— Şi tu de ce n-ai somn?

— Mă cam dor şalele. Uite-aici mă taie de nu mai pot. Tutun ai?

Kuzma s-a hotărât să-i împărtăşească lui Nikolai planurile sale în legătură cu reprezentaţia. E mujic mintos, poate-i vine şi lui ceva în gând.

Nikolai l-a ascultat cu atenţie, zâmbind, apoi s-a uitat cu respect la Kuzma.

— Grozav! a zis el la urmă. Îţi umblă mintea.

— Crezi că este ceva de capul ei?

— Naiba ştie. Nu-i rău ticluită. Ştii cu cine trebuie să vorbim? Cu Gania Kosîh. El e mare meşter la treburi d-astea. Stai de vorbă cu el.

— Bine. Înseamnă că ţi-a plăcut?

— Ţi-am spus că-i grozavă!

Kuzma era mulţumit.

În ziua următoare i-a chemat la sediul sovietului pe Gania Kosîh, Fedia Baikalov, Pronka, Serghei Fedorîci şi le-a povestit despre proiectul lui. Le-a citit toată piesa, tare, expresiv. Le-a plăcut tuturor. Numai Fedia s-a arătat cam acru faţă de opera lui Kuzma.

— Tu ce zici, Fiodor?

— Eu nu interpretez pe nimeni, a declarat Fedia.

— Nici nu trebuie, Nu-i obligatoriu. Ne-ajuţi tu altfel.

— Aşa se poate, a zâmbit Fedia.

S-au apucat să distribuie rolurile.

S-a hotărât în unanimitate că rolul bogătanului trebuie să-l joace Gania. Gania s-a îmbujorat de plăcere, a spus cu modestie:

— Se poate.

Pe cel de-al doilea bogătan a consimţit să încerce să-l *„intrepreteze"* Serghei Fedorîci. Kuzma urma să se joace pe el însuşi, activistul şef. Pronka era cel care trage cu urechea. Mai era nevoie de unul care să stea de vorbă cu cărticica…

— Fiodor…

— Eu nu *intrepretez* pe nimeni, s-a încăpăţânat Fedia.

S-au gândit ei ce s-au gândit şi şi-au adus aminte de Nikolai Kolokolnikov.

Elizar Kolokolnikov era şi el acolo; acum tăcea îmbufnat că fusese ocolit într-o treabă atât de hazlie. Stătea şi se uita pe geam cu un zâmbet sceptic. Văzându-l atât de întristat, Serghei Fedorîci i-a făcut semn lui Kuzma către Elizar.

— Elizar! s-a dumirit îndată Kuzma. Tu o să fii alt activist. Putem avea activişti cât de mulţi. Uite noi, ăştia patru, mereu umblăm împreună. Te învoieşti?

— Se poate, a zis Elizar.

Şi tot acolo, la soviet, au început repetiţiile.

A început să se lege treaba.

Gania s-a transformat ca prin minune, s-a făcut cumpătat, mulţumit de sine, plin de ifose. Vorbea gângav, pe nas, întocmai ca Efim Bespalov. Când a zis „Da' de unde? Ce grâne? Nu-u…" i-a pufnit râsul pe toţi. Fedia Baikalov nu mai putea, se ţinea cu mâinile de burtă. Gania era cât se poate de serios în tot că făcea şi tocmai asta stârnea hazul. Şi-a lepădat şi încălţările, şedea răsturnat pe scaun, îşi scărpina pulpa slăbănoagă cu călcâiul, râgâia ca după o masă bogată şi se scobea între dinţi cu degetul. Doar să-l vezi şi nu te puteai ţine de râs. Râdea şi Kuzma, nu mai avea astâmpăr şi, puţin câte puţin, urmând pilda lui Gania, intra şi el în rol. Când era nevoie devenea sever şi incoruptibil. Iar când a început să vorbească despre muncitori, despre soţiile şi copiii lor muritori de foame s-a înflăcărat într-atât încât i s-a pus un nod în gât de milă şi durere.

Gania nu s-a lăsat mai prejos. A luat-o şi el pe lângă text, spunea ce-i venea la gură, ba repeta că n-are pic de bucate, ba se lăsa în genunchi şi-şi făcea cruce ca la mănăstire, ba se jura pe toţi sfinţii cu atâtea înfloriturî încât Fedia chicotea în palmă şi îşi ştergea lacrimile.

Când i-a venit însă rândul lui Serghei Fedorîci, lucrurile s-au mai împotmolit. Nu prea izbutea să facă pe bogătanul. N-avea har de artist. De pildă, nu-i reuşea deloc să râdă în hohote, sincer, împreună cu Gania.

— Nu, băieţi, nu-mi iese şi pace, s-a lăsat el păgubaş.

A încercat şi Elizar să facă pe bogătaşul şi a mers. Chiar destul de bine.

Au rămas acolo până dincolo de miezul nopţii. Au parcurs toată piesa. Până la urmă au stabilit că, la sfârşit, bogătanul trebuie să moară de inimă rea.

— Şi-i facem înmormântare! a sărit în sus Gania. Ce zici?

— Fie, s-a învoit Kuzma.

— Eu fac coşciugul…

— Ei aşa ceva ştiu eu să fac mai bine, a spus Serghei Fedorîci.

Dar Gania a improvizat imediat scena; s-a aşezat jos cu picioarele încrucişate sub el, ca tătarii şi, dând la o rindea închipuită, s-a pornit că cânte cu glas fonf, subţirel:

Sicriaşe de stejar,
De brad, fag sau de arţar
Facem iute şi cu spo-or
Pentru omul muncito-or…

O fi văzut el pe undeva un asemenea tâmplar, că prea bine, prea ca-n viaţă îi ieşea tartorului.

Fedia a rămas cam îngândurat. A reflectat îndelung, uitându-se la Gania, pe urmă a zis:

— Cum vine asta, Gania?… Pe cine pregăteşti tu acolo pentru îngropăciune? Că doar tu eşti mortul!

— Şi ce dacă? nu s-a sinchisit fătarnicul de Gania. Îmi lipesc o barbă şi nu mă mai cunoaşte nimeni.

În Gania se trezise o neostoită foame creatoare. Abia începea să prindă gustul.

Nu le mai venea să plece de la sediu, se îndemnau să născocească mereu alte glume, să râdă, să se scălâmbăie… Le era la toţi atât de bine! Dintr-o dată, oamenii descoperiseră un izvor de bucurie.

Nii se ştie cum s-au potrivit lucrurile, dar Fedia parcă muncea cel mai mult; el era singurul spectator şi judeca de pe margine ce e bun şi ce e rău. Ceilalţi ţineau seamă de ce spune el.

— Nu, răcnea Fedia. Stai aşa! Aici să tragă Ganka un cucurigu! Ca atunci, ţii minte, Ganka… Când te-am dus în alai la groapă.

Pe urmă discutau tare, în cor, dacă trebuie sau nu să strige Gania precum coconul, acolo sau în altă parte.

S-au despărţit noaptea târziu. S-au înţeles să, se întâlnească din nou în ziua următoare, mai pe seară, să continue munca. După cum se arătau lucrurile, reprezentaţia promitea să fie plină de haz, dar şi usturătoare.

*

Dar nu le-a mai fost dat să se întâlnească.

A doua zi, dimineaţa devreme, au sosit în Baklan doi tovarăşi de la judeţ (Kuzma îi văzuse pe amândoi la oraş, însă nu stătuse niciodată de vorbă cu ei). Ambii s-au legitimat. (Elizar nu era la sediu, iar se îmbătase). Primul lucru pe care l-au întrebat pe Kuzma a fost: cum e cu cotele?

Unul era scund, grăsuţ cu o chelie rotundă, lustruită, cu nişte ochi veseli pe o figură acră, celălalt tot scund, dar vânos, după cât se pare, cu o bărbie puternică, negricios la faţă.

Cât a explicat Kuzma situaţia creată, amândoi au ascultat cu atenţie, mai dădeau, din când în când, din cap ca şi cum ar fi de acord, iar când a terminat au schimbat o privire repede între ei şi atunci a

înţeles Kuzma că ei au altă apreciere. Un singur lucru le era limpede: că grâne există, iar Kuzma, un băieţandru, n-a izbutit să le dibuiască.

— Ai căutat?

— Am căutat. Dar iarna nu prea ai cum să cauţi.

— Ai stat de vorbă cu oamenii? Le-ai spus pentru ce e nevoie de alimente?

— Le-am spus.

— Înseamnă că nu le-ai spus bine, a rostit tăios cel mic şi grăsuliu. Alţii cum ştiu să adune cotele suplimentare?

— Nu ştiu. Încercaţi voi.

— Vom încerca. Dacă tot a venit vorba, ce mai e nou în cazul Goriáci?

— Nu se ştie nimic. Au promis tovarăşii că vin, dar…

— Bravo! n-a răbdat celălalt, cu bărbia puternică. Bucate sunt, dar nu poate să dea de ele, a fost ucis un activist şi nu se face nimic. Ce eşti tu aici, puterea sovietică sau…

— El e primul flăcău din sat, s-a băgat în vorbă, râzând, grăsuţul. Preşedintele bea cu bogătanii, iar secretarul…

— Uite ce, ia-o mai uşor, a spus Kuzma.

— Ce mai uşor?! i-a pierit deodată râsul grăsuţului. Auzi, mai uşor!… Ai scăpat lucrurile din mână!… Uite ce e: te duci la judeţ, ţi se va spune acolo ce ai de făcut mai departe.

La aşa ceva Kuzma nu se aşteptase.

A ieşit nedumerit din sediul sovietului. Tot drumul până acasă s-a certat în gând cu grăsuţul acela.

„Eu am spus de la început că trebuie făcută o cercetare ca lumea. Iar cei de la judeţ au tot tărăgănat lucrurile. Acum tot eu sunt vinovat!…”

Când a ajuns acasă l-a rugat pe Nikolai să-i împrumute un cal, l-a înhămat la o sanie uşoară şi a plecat în oraşul de judeţ.

11.

Kuzma s-a întors în Baklan abia în primăvară.

Terminaseră de semănat. Doar ici colo, mai vedeai în ţarini câte un ţăran răzleţ.

Fără niciun motiv, Kuzma se simţea bucuros. Dacă l-ar fi întrebat cineva de ce se bucură atât de tare, n-ar fi ştiut să-i răspundă. Se bucura doar aşa, că e primăvară, că abureşte pământul reavăn, negru, că au răsărit primele firicele de iarbă pe dâmburile mai zvântate, că îi vine în nări miros cald de arătură proaspătă…

Buiestraşul roib (pe care îl avea acum în dotare) păşea uşor, fornăia tot timpul şi trăgea de frâu.

„Ce viaţă…”, şi-a zis Kuzma şi mai departe nici nu-i venea să se gândească. Era puţin ameţit, sufletul îi era limpede.

Şi aşa, dintr-o dată, i-a venit un gând: oare se va întâmplă vreodată ca pe pământ totul să fie la fel – drumul şerpuind printre colnice, soarele care se înalţă de după culme, croncănitul ciorilor ce ocolesc în stol coamele ascuţite ale dealurilor – iar el, Kuzma, să nu mai fie pe pământ?

Şi nici nu i-a venit să creadă că s-ar putea să se întâmple cândva. Că prea frumos e pe lume când îţi tresaltă sufletul de bucurie…

În dreptul Baklanului, la poalele taigalei, Kuzma l-a zărit pe Egor Liubavin.

Egor scotea buturugile din ţarină pentru anul următor. Kuzma s-a oprit, s-a uitat la el o vreme cum lucrează.

Egor săpa adânc în jurul buturugii, reteza cu toporul rădăcinile dure, cafenii, apoi, trecând pe după un ciot un ham de curea tare, îl smucea afară cu ajutorul unei perechi de cai voinici. Târa apoi buturugile la o parte, în taiga.

Drumul trecea chiar prin preajma lui. Kuzma n-a vrut să-i dea ocol.

Când a ajuns mai aproape, Egor s-a uitat în lungul drumului şi l-a recunoscut. S-a întors cu spatele şi şi-a continuat treaba.

Kuzma a domolit pasul calului.

„Parcă-i un făcut fir-ar să fie!… Primul de care dau cu ochii trebuie să fie tocmai el”.

Nici nu ştia cum să se poarte. Până la urmă, ca întotdeauna, a ales ce i-a venit mai întâi în minte. Când a ajuns în dreptul lui Egor, Kuzma şi-a strunit calul şi a zis cu voce tare:

— Doamne-ajută, vecine!

A sărit din şa, s-a apropiat de Egor.

Egor, cu toporul în mână, s-a îndreptat de spate, a făcut ochii mici…

A zăbovit mult cu răspunsul. Pe urmă a înfipt toporul în ciot, a mormăit:

— Mulţumesc.

Kuzma s-a oprit în loc. Se uitau acum unul la altul; unul cu răutate făţişă, cam în zeflemea, celălalt cu dorinţa vizibilă de a-şi ascunde cumva stingherealа. Kuzma a băgat mâna în buzunar după tutun.

„Ce-mi trebuie mie asta?” se chinuia el.

— Ai terminat de arat?

— Am terminat, s-a scotocit şi Egor după punga de tutun.

Iar au tăcut. Grea era tăcerea aceea. Până să-şi aprindă ţigările, mai treacă-meargă, măcar ai ceva de făcut, dar după aceea Kuzma s-a simţit din nou îngrozitor de stânjenit. Parcă-i venea să intre în pământ. Iar de plecat iarăşi nu-i prea ardea; ştia el ce ochi au să-l privească din spate.

— Bine atunci, a spus el. Ne mai vedem.

A dat să plece.

— Iar vii la noi? a întrebat Egor.

Pe Kuzma l-a mirat întrebarea.

— Păi, cum altfel?

— Acum face Elizarka pe secretarul, a zâmbit Egor.

Kuzma s-a liniştit îndată.

— Nu-i nimic, a spus el, scuipând printre dinţi, băieţeşte, s-a uitat la Egor. S-o găsi de lucru şi pentru mine.

— Asta-i limpede. Unul cu lopata, altul ia de-a gata.

— Dacă-i nevoie, dau şi eu cu lopata. Nu-i treaba ticăloşilor să judece.

La vedere, Kuzma părea netulburat.

— Pe cine faci tu ticălos?

— Pentru Iaşa Goriáci tot o să răspunzi, a continuat Kuzma. De aia am şi venit.

Egor nu s-a schimbat la faţă, nu şi-a întors privirea. Şi-a făcut doar ochii şi mai mici.

— Dar viteaz eşti, vezi să nu dai cu bâta-n baltă.

— Hm… n-a găsit deodată răspunsul Kuzma, a rămas o vreme ochi în ochi cu Egor. Nu ştiu cum oi fi tu de viteaz, dar de-acum mieluşel ai să mi te faci! Să le spui asta şi fraţilor şi dihaniei de taică-tău…

Kuzma s-a dus la cal, şi-a băgat piciorul în scară.

— Ţi-a intrat bine-n cap?

— Ia-o din loc, a rostit încetişor Egor.

Kuzma a sărit sprinten în şa, şi-a îndemnat roibul. După un timp, a întors capul…

Egor stătea nemişcat şi se uita în urma lui.

*

Acasă a găsit-o numai pe Klavdia.

Văzându-l pe Kuzma, l-a cercetat cu o privire mai ciudată cumva şi s-a aşezat pe pat.

— A sosit mult-aşteptatul.

Vorbea cu glas străin, înrăit. Şi privirea ochilor parcă nu era a ei, încruntată.

Kuzma s-a pierdut:

— Ce te-a apucat?

— Nimic.

Klavdia şi-a băgat capul în pernă şi a izbucnit în plâns.

Kuzma s-a apropiat de ea.

— Ce-mi boceşti acum? Klavdia!

— Ai plecat… nicio veste… Mai făcut de râsul lumii… îngâna

Klavdia printre lacrimi. Dacă tot te-ai dus, mai bine nici nu mai veneai, ce dracului am eu nevoie de unul care…

Kuzma s-a înfuriat, a aruncat cât colo mantaua, chipiul, s-a pus să umble încoace şi încolo prin izbă.

— Ia vezi cum vorbeşti!… Ce, acum n-am voie să mai plec nicăieri?

S-a trezit copilul din copaie, s-a pornit pe plâns. Kuzma a desfăcut plăpumioara, şi-a luat fetiţa în braţe.

— Ce faci tu, Maşenka mea? De ce să-ţi plângă ţie ochişorii, ai? Maşenka… Maşa, Maruşenka…

Copilul nu mai contenea. Klavdia hohotea mai departe cu nasul în pernă.

— Încetează măcar tu! a strigat Kuzma la nevastă-sa. Te-ai tâmpit, ce-i prostia asta?

Klavdia s-a ridicat din pat, a luat copilul în braţe; fetiţa s-a potolit de îndată.

— Feţişoara mea dragă, scumpete, iubiţica mea… murmura Klavdia cu lacrimile şiroind pe obraji.

Kuzma a simţit că, fără să vrea, i se umezesc şi lui ochii. S-a apropiat de nevastă, a îmbrăţişat-o stângaci aşa cum era, cu copilul în braţe.

— Ei, gata… Ce te prăpădeşti cu firea?… Bine, am fost şi eu plecat. M-au trimis la cursurile de pregătire. Acum sunt miliţian aici, cu acte-n regulă. Acum de ce mai plângi?…

Kuzma era stăpânit acum de un simţământ fie doar de milă, fie de milă amestecată cu dragoste, amândouă la un loc. Era şi el cât pe ce să izbucnească în plâns. Pentru o clipă a crezut că şi-a lăsat fetiţa orfană sau şi-a închipuit, mai degrabă, cum ar fi fost dacă s-ar fi întâmplat aşa ceva. O gâgâlice scumpă azvârlită de el în voia soartei… S-a simţit parcă vinovat.

— Dragii mei dragi…

— N-ai putut şi tu să scrii măcar două vorbe! Ai plecat… şi dus ai fost… Nu mai ştiam cum să m-ascund de oameni…

— Gata, gata, ajunge!

Kuzma îşi mângâia nevasta pe creştet, dar nu se gândea deloc la ea. Se gândea la fiică-sa care ar fi rămas fără tată. Şi-a închipuit cum ar fi plâns atunci.

— Cum vă mai merge pe-aici?

— Cum…? N-are omul nici ruşine, nici judecată…

— Gata acum, ascultă, s-a mâniat Kuzma. Te-ai pornit aşa, de nu poţi să te opreşti! Bine, am fost plecat! Acum m-am întors. Pune-mi şi mie ceva de mâncare.

Kuzma s-a aşezat pe laviţă, şi-a răsucit o ţigară.

„N-o iubesc, ăsta-i tot necazul, i-a venit în minte pe neaşteptate. M-am prins în jug, acum trebuie să trag”.

— Cum e noul preşedinte?

— De unde să ştiu eu cum e?

— Au mai căutat după bucate?

— La Bespalovi au dibuit ceva. Şi la alde Holmanski la fel…

— Mult?

— Nu ştiu. Am auzit şi eu că au găsit ceva, dar nu ştiu cât. Tu numai la cote te gândeşti, altceva n-ai în minte! nu se lăsa Klavdia bătută cu una, cu două.

Kuzma i-a trecut cu vederea şi această imputare.

— Unde au găsit? La Bespalovi adică…

— În peretele despărţitor dintre hambar şi grajd, aşa mi-a spus tata. Măcar acum ai venit de tot?

— Păi cum!

Kuzma a îmbucat ceva în grabă, apoi a zis că se duce la sediul sovietului.

— Nu poţi să stai şi tu pe-acasă?

— Avem tot timpul. Doar aici rămân.

— Acuma să rămân mi-e şi ruşine de lume, abia a apucat să treacă şi pe-acasă şi…

— Mă întorc repede! a ridicat glasul Kuzma.

— Arde-l-ar în foc să-l ardă pe sediul ăla al tău afurisit!

Kuzma a plecat ca din puşcă.

„Eh, fir-ar să fie!…" şi-a zis el cu amărăciune. Se dusese naibii buna dispoziţie.

La soviet, Kuzma l-a găsit pe Elizar Kolokolnikov, roşu la faţă, numai zâmbet. Şedea cu coatele pe masă, să se vadă că el e stăpân aici.

Şi-au dat bineţe.

Când a venit mai aproape, Kuzma şi-a dat seama că Elizar duhneşte a băutură.

— Bine-ai venit! i-a surâs larg Elizar.

— Eşti beat sau ce-ai? l-a întrebat Kuzma.

— Cu ce treburi pe la noi?

— Noul preşedinte e şi el la fel de beţiv?

Lui Elizar i-a pierit zâmbetul.

— Nu răspundem la întrebările… diverselor persoane.

— Unde-i preşedintele? a întrebat cu glas aspru Kuzma.

— E plecat la raion, s-a grăbit cu răspunsul Elizar, apoi s-a întărâtat brusc. La mine să nu zbieri! a răcnit el, dând să se ridice de pe scaun. Tu cine eşti? Actele! Că altfel…

Kuzma i-a dat un brânci în piept. Elizar s-a lăsat greu la loc, şi-a pironit ochii tulburi, plini de ură, asupra lui Kuzma.

— Ce-i… lungane? Ţi-am făcut vânt o dată şi nu-ţi ajunge? Mai vrei?! s-a oţărât Elizar, lovind cu pumnul în masă. Mie să nu-mi mişti

în front!

— Şezi acolo.

Elizar nu s-a astâmpărat, după cum se aşteptase Kuzma, iar a dat să se ridice.

— Stai jos!

Fără să-şi ia de la el privirea înceţoşată de băutură, Elizar a început să pipăie marginea mesei cu mâna dreaptă, căutând rama sertarului.

Kuzma l-a lăsat să tragă sertarul. Numai când Elizar s-a pus să cotrobăie prin sertar, căutând ceva printre hârţoage, Kuzma s-a aplecat scurt, i-a luat de sub nas revolverul şi a ieşit din soviet. Nici n-a mai întors capul.

*

„Păcătoasă treabă!… Ptiu, drace!" a suduit Kuzma, scuipând cu năduf într-o parte. Parcă îi rămăsese un gust amar în gură.

Ce zi şi asta, toate îi mergeau anapoda! Întâi gata-gata să se ia în piept cu Egor, pe urmă lacrimile Klavdiei la regăsire, acum dobitocul ăsta cu revolverul… Simţea acum nevoia să născocească ceva, să se ducă undeva, să-şi potolească cumva zbuciumul din suflet. Şi la cuprins gândul nebiruit, de mult dorit; la Mária. I s-a făcut dor să o vadă, să-i audă glasul… Nici n-a ştiut cum l-au dus paşii într-acolo, cum a cotit în ulicioară şi a urcat costişa până-n uliţa dinspre mal unde îşi avea casa Liubavin Egor… Atunci şi-a amintit şi de Egor, şi de întâlnirea avută cu el în dimineaţa aceea.

Kuzma s-a oprit locului.

„Egor e duşman, un duşman puternic şi crâncen". Kuzma se reîntorsese la Baklan stăpânit de un gând neclintit şi limpede: duşmanul trebuie nimicit! Dar lucrurile se cam încurcau din pricina Máriei. Înţelegea că, pândindu-l pe Egor, îl va durea să o rănească pe Mária. Iar dac-o răneşte pe Mária, e ca şi cum ar da în el însuşi. Pesemne că aşa e dat să fie. Şi cu atât mai mult îl chinuia acum dorinţa să o revadă.

…Mária n-a priceput nimic în prima clipă, a rămas cu ochii la el.

— Ziua bună! a repetat Kuzma, zâmbind fără să vrea.

— Iar e ceva cu Egor? a întrebat ea într-un suflet, nici n-a apucat să-i răspundă la bineţe; se speriase văzându-l pe Kuzma în uniformă de miliţian.

— Ce să fie cu Egor? a zis Kuzma, puţin încurcat de întrebare. N-are nimic Egor al tău, trage la butuci.

— Atunci?…

— Ce?

— De ce-ai venit?

— Aşa. Să te văd.

— Doamne! a făcut Mária, aşezându-se pe laviţă. Tu nu eşti zdravăn la minte?

— De ce?

— Mai şi întreabă! Şi daca intră careva?… Dacă vine Egor?

— Ei şi ce?

— Nu, Kuzma, mai bine pleacă, s-a ridicat hotărâtă Mária. Du-te, Kuzma.

— Stai puţin! Ce mă iei aşa… Ce crezi că-ţi fac? Stau un pic şi plec.

De voie, de nevoie, Mária s-a supus. A tras perdelele de la geamuri şi a rămas în mijlocul izbei, cuprinsă de simţăminte amestecate.

Kuzma şi-a scos chipiul, mantaua, s-a aşezat la masă, şi-a plimbat privirea prin încăpere.

— Cum ţi-e băiatul?

S-a ridicat, s-a uitat în copaie,

— Creşte, ce să facă?… Tu pe unde-ai fost dus?

— La cursuri. Am făcut pregătire de miliţie.

Abia acum a privit-o pe Mária mai cu luare-aminte. Se mai împlinise cât a lipsit el diii sat. Se umpluse de o putere sănătoasă, răpunătoare. Numai ochii îi avea la fel: blânzi, deştepţi, buni.

„Uite-aşa are, să mă chinuie toată viaţa”, şi-a zis el.

Băteau în geam razele ostenite ale înserării. Izba se umplea treptat de o penumbră dulce, roşiatică.

— Zău că mă faci să râd, Kuzma. Nevasta ţi-ai văzut-o?.

— Am văzut-o. De ce întrebi?

— Toată lumea credea că nu te mai întorci.

— Şi tu tot la fel ai crezut?

— Păi, eu ce să cred?

Mária a aprins lampa.

— Da, sigur… i-a tremurat glasul lui Kuzma.

Iar în mintea lui şi-a zis: „Şi dacă ar fi venit din nou să mă roage pentru Egor? I-aş fi dat drumul sau nu?” A hotărât pe loc: „Nu, nu i-aş da drumul”.

Mária a scuturat din cap, şi-a ridicat braţele rotunde, puternice, şi-a potrivit părul la spate.

— Ei, Kuzma, Kuzma…

El s-a sculat de pe laviţă, a făcut un pas spre ea.

— Kuzma! i s-a înăsprit privirea.

El s-a aşezat la loc.

— Ce-i cu tine? Ţi-ai pierdut minţile?… Avem copii amândoi.

— Eh, Maşa… cum se mai suceşte viaţa omului…

Kuzma şi-a trecut degetele prin păr, a rămas tăcut, cu privirea în pământ.

Durerea lui neprefăcută a înduioşat-o pe Mária; s-a apropiat de el, i-

a pus mâna pe umăr.

— De ce te chinuieşti?

— Nu mi-e dragă Klavdia. Ce să mă fac?… Se poate aşa oare? Când e să mă duc acasă îmi vine să mor. Nu se poate! Dar pe fetiţă o iubesc de-mi dau lacrimile când o văd. Şi pe tine te iubesc.

Mária şi-a luat încet mâna de pe umărul lui. Kuzma a ridicat capul; suferinţa i se citea în ochi. Mária l-a mângâiat uşor pe creştet.

— Sărmanul de el… îmi pare rău de tine, Kuzma, chiar îmi pare rău. Dar cum se poate? Uite Klavdia ce bună e… Te-a aşteptat…

— Da… E bună, fireşte. Poate că eu nu-s bun.

— De ce te-ai însurat atunci, dacă nu te-ndeamnă inima?

— De unde să ştiu eu?… N-ai ceva de băut?

— Nu te-mbeţi?

— Nu, beau doar un strop, poate-mi mai trece.

Mária era cu inima îndoită; vrea să-i dea lui Kuzma de băut, poate, cine ştie, i se mai ia de pe inimă, dar se şi temea.

— Tu eşti mai slăbuţ, Kuzma, ţi se urcă la cap… Du-te acasă.

— Ce-mi spui mereu că sunt slăbuţ?!… De unde-ai scos că sunt slăbuţ?

Mária a râs încetişor, a deschis capacul de la beci.

Kuzma şedea la masă şi gândea cam aşa: ce-ar fi să pună acum calul la căruţă, s-o ia pe Mária cu băiatul ei, s-o ia şi pe micuţa Maşa şi să se ducă unde-o vedea cu ochii. Că s-ar găsi un locşor pe pământ şi pentru ei.

Mária i-a întins din beci sticla de samogon.

— Ţine aici.

El a pus sticla pe laviţă, a ajutat-o pe Mária să iasă din beci.

— Ce facem noi aici, Kuzma?

— Păi, nimic, i-a răspuns el, deschizând dulapul de vase. Unde ţii paharele?

— Acolo. Aşteaptă, lasă-mă că le scot eu. Acum şezi cuminte acolo. Dăm noi de necaz, Kuzma, îmi spune mie inima.

— Nu-i nimic!

Kuzma a trecut cu paşi mari în lungul izbei, s-a aşezat la masă.

— N-are să te caute Klavdia?

— Nu…

Dar în clipa aceea de fericire trecătoare a simţit, totuşi, o strângere de inimă, i-a trecut prin minte: „Şi-acum ce-o să fie?”

— Hai. Să nu mai vorbim despre asta, Mária.

— Despre ce?

— Klavdia, bărbatul tău…

Kuzma şi-a umplut paharul, Máriei i-a turnat ceva mai puţin. A luat paharul în mână, s-a uitat la Mária… Nu-şi închipuise că aşa are să încheie ziua. Sau, poate nu s-a încheiat încă?

— Ei?

— Hai, şi-a ridicat şi Mária paharul.

În clipa aceea a scârţâit uşa de afară, s-a auzit bocănit de cizme în tindă. Cineva se oprise în dreptul uşii şi căuta cu mâna după zăvor; în tindă era întuneric…

Kuzma a îngheţat. A simţit un zvon ciudat în urechi.

S-a deschis larg uşa… A intrat Elizar Kolokolnikov. S-a oprit în prag.

— Sănătate, a spus el.

Lui Kuzma i s-a părut că Elizar îşi râde în barbă.

— Să trăieşti, Elizar, i-a răspuns încet Mária.

Kuzma a înghiţit nodul care-i stătea în gât.

— Ce-i cu tine?

— Kuzma Nikolaevici… a zis Elizar, păşind în mijlocul izbei; se limpezise din beţie. Dă-mi-l înapoi. Că eu, zău, nu ştiu cum… Dă-mi-l, Kuzma.

Kuzma nu s-a dumirit dintr-odată că e vorba de revolverul pe care i-l luase mai devreme. În locul fricii a simţit cum îl năpădeşte, la fel de iute, un clocot de mânie. A scos revolverul, l-a descărcat, punându-şi cartuşele în buzunar, i-a zvârlit arma lui Elizar.

— Pleacă de-aici.

Elizar a încercat să-l prindă, n-a reuşit. Revolverul a sărit pe duşumea cu un zgomot sec şi s-a rostogolit sub pat. Elizar s-a lăsat repede în patru labe, a început să caute după el. Elizar pufnea pe nas, a şi oftat de vreo două ori, nu izbutea deloc să-l găsească.

Kuzma şi-a încordat voinţa ca să rămână pe loc; abia se ţinea să nu tabere pe Elizar.

Mária rămăsese aşa cum a zărit-o Elizar întâia oară, numai paharul îl lăsase din mână.

În sfârşit, Elizar a găsit revolverul, s-a ridicat cu greu în picioare. S-a mai uitat o dată la Kuzma, la Mária, la masă… A râs scurt, cu înţeles.

— Asta e, Kuzma Nikolaevici… Că cine ştie ce mai… a mai spus el, îndreptându-se spre uşă. Rămâneţi cu bine… amândoi.

A trântit uşa după el, iar s-a auzit bocănit greu de cizme pe duşumele, a scârţâit uşa de la tindă, a sunat lănţugul… Paşi moi prin ogradă… Pe urmă scrâşnetul înfundat al portiţei, paşii tot mai depărtaţi pe uliţă. Linişte.

Fusese totul ca un vis urât.

Kuzma s-a uitat la Mária. L-a privit şi ea.

— Ne-am ars, Kuzma, a rostit ea fără glas, numai din buze.

Kuzma a sărit în picioare şi s-a repezit să-l ajungă din urmă pe Elizar.

Era de-acum întuneric pe uliţă.

Kuzma şi-a rotit privirea. S-a aplecat puţin şi a văzut umbra lui

Elizar. Ajunsese destul de departe. Kuzma a pornit în fugă după el.

Elizar a stat o clipă în loc şi a luat-o şi el la fugă, fără să se mai întoarcă. Naiba-l ştie de ce s-o fi speriat, ce i-o fi trăsnit prin minte…

Kuzma l-a prins din urmă tocmai în dreptul sovietului.

— Ce, ce vrei de la mine? s-a pus să zbiere Elizar. Săriţi, oameni buni!

— Nu urla. Haidem la sediu.

— Ce treabă ai tu cu mine?

Din sperietură, Elizar se făcuse şi obraznic.

Kuzma a scos revolverul la el; Elizar a amuţit.

— Mergem la sediu.

Au urcat treptele pridvorului în tăcere.

Ajunşi înăuntru, au stat de vorbă pe întuneric, stând în picioare.

— Cum ai aflat că sunt… acolo?

— Mi-a spus nevastă-ta, Klaşka.

— Ea de unde-a ştiut?

— Asta n-am cum să ţi-o mai spun. Lămuriţi-vă singuri.

— Bu-un… Acum ascultă cum e treaba: dacă sufli cuiva că m-ai găsit… acolo, atunci uite, Elizar… i-a băgat revolverul sub nas Kuzma, mă jur pe ce vrei că te omor.

— Ce-am eu cu voi? Voi v-aţi încurcat… acum descurcaţi-vă. Şi pe mine să nu mă ameninţi. Că se dă socoteală şi pentru ameninţări.

— Elizar, omeneşte te rog… Nu vorbi.

— Că altfel, cică, „te omor!”… Auzi vorbă! Eşti cam necopt, băiete! Un mucos! iar a prins curaj Elizar.

— Ascultă, Elizar, îţi mai spun o dată… Nu te ameninţ, dar zău că te-mpuşc dacă spui, să ştii. Să nu vorbeşti cu nimeni. Altfel umplu ăştia satul cu ce n-a fost în veci. Îţi dai seama ce viaţă are să aibă ea după asia! Nu pentru mine te rog, Elizar. Fie-ţi milă de muiere. Nu mai povesti, Elizar. Eu sunt de vină, am trecut aşa, în drum… Am intrat la ei… asta-i tot.

— Ţi-am spus că nu-i treaba mea, i s-a mai încălzit glasul lui Elizar. Nici n-are rost să mă rogi. Dă-mi şi gloanţele.

— Ţi le dau mâine dimineaţă. Zău că ţi le dau. Acum nu pot. E bine aşa?

— Bine.

— Dă-mi mâna.

Kuzma a strâns cu scârbă palma lată, năduşită a lui Elizar şi a plecat de la sediu,

„Spune sau nu spune?” se chinuia el, călcând în întuneric drept prin băltoace. „Dacă spune, e necaz mare. De unde-o fi aflat Klavdia că sunt acolo? M-o fi văzut careva?”

La Mária nu se vedea nicio lumină.

Kuzma a urcat cerdacul, s-a împiedicat de ceva, a tresărit. Când s-a

aplecat, şi-a găsit mantaua, alături de ea chipiul. A bătut la uşă. N-a ieşit nimeni. Casa parcă era moartă. A mai ciocănit o dată, niciun zgomot, niciun foşnet în izbă. Kuzma a mai stat puţin, şi-a pus mantaua şi a pornit spre casă. Mergea şi mugea în sinea lui de supărare şi amar. Şi-a aminti că toată ziulica n-a făcut altceva decât să se certe cu oamenii, ba a alergat ca prostul prin sat după alt prost, ba s-a mâniat aiurea, ba s-a bucurat cu frica-n sân… Tot ar fi mai bine să se termine o dată. Mai avea de dat ochii cu Klavdia, cu Egor, poate cu tot satul… Mai mult se temea pentru Mária. Îi era şi groază să se gândească ce-o să fie cu ea, dacă Elizar sau Klavdia se-apucă să răspândească prin sat tot felul de zvonuri necurate.

Acasă era lumină.

Kuzma a împins uşa… Era închis. A ciocănit. S-a auzit uşa de la izbă, acum stătea cineva în tindă… A auzit vocea scârţâită a soacrei:

— Cine-i acolo?

— Eu, a răspuns Kuzma.

Uşa s-a închis. Au mai trecut câteva clipe lungi. Kuzma pricepea că se unelteşte ceva împotriva lui, dar nu-şi putea da seama ce anume. Stătea şi aştepta.

Într-un târziu, s-a deschis iar uşa. Lipăit de picioare goale în tindă, pe urmă nu se mai sălta zăvorul… Kuzma a dat să intre, dar l-a îmbrâncit cineva în piept, o mână a împins afară lădiţa veche, cu care sosise cândva aici împreună cu Platonîci, uşa s-a trântit la loc şi abia atunci a auzit glăsciorul drăgăstos al soacrei:

— Du-te, dragule, de unde-ai venit.

Agafia se desfăşurase după toate regulile vechii tactici ruseşti de readucere a ginerilor pe drumul cel drept. Deodată, Kuzma parcă s-a simţit uşurat. S-a aşezat pe prispă, a rămas pe gânduri.

Deci, aşa stau lucrurile: sunt trei oameni în sat de care depinde acum soarta Máriei. Cum se poate face ca aceşti trei oameni – Elizar, Klavdia, Agafia – să aibă răbdare şi să-şi ţină gura? Să-i rogi n-are rost, să-i sperii e o prostie. Ce să facă? Măcar de s-ar putea sfătui cu cineva. Nikolai pesemne că nu-i acasă, altfel ar fi ieşit. Oricât de ruşine i-ar fi faţă de Nikolai, ar trebui, totuşi, să se sfătuiască acum cu el.

Aşa gândea Kuzma când a auzit zdroncănind la zăplazul Kolokolnikovilor o căruţă, s-a oprit la poartă. Au sărit nişte oameni din căruţă, doi, s-au pus să mişte nu ştiu ce, vorbind între ei cu glas scăzut. Parcă se grăbeau. Kuzma şi-a ţinut răsuflarea. Când s-a uitat mai bine, l-a recunoscut pe Nikolai. Căra ceva în braţe, ceva cu colţuri, părea să fie o ladă. A coborât în pivniţă, trăgând povara după el, a ieşit afară şi s-a dus fuga înapoi. Iar s-au auzit câteva vorbe nedesluşite, râsete înfundate. Căruţa a hurducăit mai departe, iar Nikolai s-a grăbit din nou spre pivniţă, tot cu o ladă în braţe. A târât înăuntru şi a doua ladă, a închis uşiţa, şi-a suflat nasul şi a pornit spre

casă. Kuzma s-a ridicat în picioare. Nikolai a smucit speriat din cap, s-a oprit.

— Kuzma, tu eşti?

— Eu. Să trăieşti.

— M-ai speriat… ptiu, drace! Mi s-au muiat genunchii. Ce-i cu tine aici?

— Aşa… Iau şi eu o gură de aer proaspăt.

Nikolai s-a aşezat pe prispă, şi-a scos şapca, şi-a şters sudoarea de pe frunte.

— Frumoasă noapte, a spus el; se speriase de întâlnirea aceasta neaşteptată şi nu ştia acum ce să spună.

— Frumoasă, l-a îngânat Kuzma; îl ardea curiozitatea să afle ce a ascuns Nikolai în pivniţă.

— Când ai sosit? a întrebat Nikolai.

— Azi.

— Aha… Tutun ai? Pe-al meu l-am cam udat..;

Kuzma i-a întins punga.

— Ce-aţi hojbăit voi acolo? Aţi ascuns ceva?

— Cine? Noi? Păi aicea… s-a fâstâcit de tot Nikolai, şi-a suflat nasul cu înverşunare şi s-a hotărât să se mărturisească. Vezi tu, s-a desfăcut o plută pe râu. S-a izbit de stânci unde-i apa mai iute, la urlătoare, a luat-o la vale tot ce era pe ea. Noi tocmai eram pe râu, puneam năvoadele. Peşte mai puţin, dar pe plutaşi i-am prins, pe toţi. Ce-am putut să râdem! Ei s-au speriat rău, săracii, urlau ca de mama focului… Acum, dacă le-am dat nişte samogon, au mai prins viaţă.

— Şi cu pluta ce duceau?

— Unt.

— Asta ai ascuns tu în pivniţă?

— Păi ce? Am luat şi eu două lădiţe, asta prinde bine.

Nikolai a tras cu sete din ţigară, a scuipat nepăsător într-o parte.

— Erau multe lăzi?

— Ei ziceau că douăzeci. Vreo douăsprezece am pescuit noi. S-au dus unii cu barca mai la vale după celelalte, dar nu cred să le mai găsească pe întunericul ăsta.

Pe Kuzma l-a încercat bănuiala: oare nu cumva au prădat sătenii pluta aceea? Dar a alungat îndată gândul, nu era om mai paşnic decât Nikolai.

— Nikolai…

— Ce?

— Va trebui să daţi înapoi lăzile alea.

Nikolai a tăcut multă vreme. Pufăia din ţigară; când trăgea mai tare din ea i se lumina vârful nasului înroşit de frig.

— Pe ce chestie să le dăm? a întrebat el liniştit.

— Pentru că sunt ale statului.

— Păi, le-a luat apa! Pentru stat erau oricum pierdute.

— Ba deloc. Tot le-ar fi adunat, dacă nu azi, atunci mâine. Iar pentru faptul că le-aţi prins voi au să vă mulţumească.

— Ia te uită, a început să se cam supere Nikolai. Vorbeşti ca din carte, n-am ce spune!

— N-ai ce-i face, Nikolai. Şi pe urmă… mai trebuie să avem, totuşi, şi obraz: oamenii au păţit o nenorocire, iar voi vă bucuraţi. Că doar plutaşii ăia au să fie traşi la răspundere.

— Nu s-a bucurat nimeni, ce vorbeşti acolo de pomană? Ba dimpotrivă, noi le-am sărit oamenilor în ajutor. Ce să mai lungesc vorba, eu nu le dau. Am crezut că te lămureşti şi tu, ca omul, ţi-am povestit cum a fost, dar văd că mi-am tocit gura degeaba. Ne strică nouă două lădiţe de unt?

— Ba ai să le dai, Nikolai.

Au tăcut mult. Nikolai trăgea adânc în piept din mahoarca puturoasă, scuipa înciudat, fornăia. Kuzma bătea uşor cu unghia în tureatca cizmei.

— Tu ce eşti acum? a întrebat Nikolai.

— Miliţian. Aşa că… hm… cu untul ăla, va trebui să-l dai.

— Noi ziceam că te-am pierdut.

— Am fost la un curs.

Au mai tăcut un timp.

— Să zicem că eu le dau, dar ceilalţi… mă cam îndoiesc.

— Nu te mai îndoi atâta, au să le dea şi ei. Cine a mai fost acolo?

— Băieţii lui Bespalov… ăştia au înhăţat patru lădiţe, paraziţii. Serghei Popov… Ăstuia, la sărăcia lui, zău că i le-aş lăsa. Măcar să aibă şi el pentru copii. A luat şi el tot două. Maliughin Ignaşka, Nikolai Kuksin şi cu fiu-său au luat trei. Eh, Kuzma!… Şi eu care ziceam că fac chef. Eu aşa mă socotisem, să vând o lădiţă la oraş şi să petrec boiereşte măcar o dată. Nici să-mi dreg sufletul nu mă laşi.

Lui Kuzma i s-a făcut milă de socru-său.

— Oricum vi le-ar fi luat. Dacă nu eu, atunci alţii. Ar fi venit de la oraş.

— Ehei, până vin ei, untul e topit de mult.

Kuzma n-a mai zis nimic.

— Hai să ne-nţelegem aşa: eu dau o lădiţă…

— Nu, Nikolai.

— Ptiu! s-a ridicat Nikolai, a înfundat în pământ cu cizma mucul de ţigară. N-ai tu stofă de gospodar, Kuzma. N-are să-ţi meargă uşor în viaţă.

— Nikolai…

— Ce?

— Uite care-i treaba, pe mine m-au dat afară din casă, a început grăbit Kuzma, temându-se că nu apucă să spună totul până la capăt.

M-au gonit pentru că am trecut pe seară pe la Mária Liubavina… Acum… m-o fi văzut careva şi le-a zis. Eu am intrat doar aşa, întâmplător…

La vestea asta Nikolai s-a mai înveselit.

— Asta era! a exclamat el, a încercat uşa încuiată, s-a întors la Kuzma. Aşa va să zică. Ia mai dă-mi de-o ţigară. Aşa-a… pricep, hm! De-aia-mi şedeai aici precum cucul singuratic?

— Păi da.

— E limpede. Cu coada măturii nu te-au blagoslovit?

— Nu.

— Eu am păţit-o şi pe-asta. O dată am petrecut, cum s-ar zice, cu o cadână, pe la Obrezţovka şi s-au găsit unii, fireşte, să mă spună. Mă înfăţişez eu acasă – îi luasem proastei şi un dar, ceva –, iar ea, jap cu măturoiul peste spinare de-am văzut stele verzi. Era s-o omor atunci. Darul, sigur, l-am băut. Spune, la Mária chiar aşa întâmplător te-ai nimerit?

— Păi, sigur. N-am avut niciun fel de gânduri… din alea.

— M-da-a… Aşa-i la noi. Dar cu Liubavinii, să ştii, e mai bine să nu te încurci.

— Nici nu m-am încurcat.

— Aşa-i la noi, Kuzma. În noaptea asta ai să dormi în gură, că azi n-avem cum să ne înţelegem cu ele. Îţi aduc eu acum o bundă, ai să dormi ca boierii.

— Mai bine mă duc să dorm la Fiodor.

— Nu te duce. Havronia asta a lui Fedia e gură-spartă, mâine are să ştie tot satul.

„Şi asta-i adevărat", şi-a zis Kuzma.

— Am o bundă bună, n-ai să îngheţi. Totul e să nu pui la inimă. Aşa-s toate muierile, pe-o normă.

— Da' nici nu pun la inimă.

Într-adevăr, Kuzma se simţea parcă ceva mai uşurat. Suflet de aur era, totuşi, acest Nikolai.

— Doar că mi-e cam ruşine, a adăugat încet Kuzma.

— Ruşinea-i ca sarea-n ochi, pişcă un pic şi trece. Îţi aduc bunda aia îndată.

— Mulţumesc.

Nikolai a bătut la uşă. În clipa următoare, parcă abia aşteptase să ciocănească cineva, s-a auzit o voce din tindă.

— Cine-i acolo? era Agafia.

— Eu, a răspuns Nikolai.

— Eşti singur?

— Nu, cu o cadână, a luat-o peste picior Nikolai.

Agafia i-a deschis uşa. Nikolai a intrat în izbă. A rămas acolo mai multă vreme. Pe urmă a ieşit cu bunda pe umeri.

— Ia-o, a spus el în şoaptă. Acolo cam aşa stau lucrurile: una boceşte, cealaltă e verde la faţă de supărare. Du-te acum. Vedem noi mâine cum le luăm.

Kuzma a luat bunda şi a pornit spre şură.

Era o noapte întunecoasă, rece. Sus pe cer tremurau zgribulite stele mari, strălucitoare. Linişte. Nicio lumină nicăieri, niciun scârţâit, niciun foşnet. Numai dacă îţi încordezi auzul poţi să prinzi din depărtare murmurul molcom al râului.

Kuzma şi-a rânduit un culcuş bun în fânul uscat, s-a culcat, învelindu-se cu bunda. Îl obosiseră toate sâcâielile de peste zi. Îi era şi greaţă. I se perindau prin minte tot felul de gânduri şi nu avea putere să le alunge. Se gândea la Mária, la Nikolai, la Klavdia, la fetiţă, la Iaşa, iar la Mária… De fapt, la Mária se gândea tot timpul.

„O fi zăcând acuma Mária, se chinuieşte, draga de ea. Comoara mea scumpă, iubită… Asta-i dragostea, fir-ar ea să fie… Numai chin”.

S-a rostogolit peste sat, dintr-un capăt în altul, întâiul cânt al cocoşilor. Pe urmă iar s-a aşternut tăcerea. Undeva, departe, în cealaltă margine a satului susură râul, îşi mestecă tihnit ovăzul calul legat în colţul ogrăzii, rumegă la nesfârşit şi oftează adânc o vacă somnoroasă.

Şi deodată a scârţâit prelung uşa de la tindă, s-a auzit zgomot uşor de paşi pe pământul moale. Kuzma s-a ridicat încet, şi-a scos capul printr-o spărtură în acoperiş. La început nu s-a văzut nimic, apoi a desluşit o umbră de bărbat înalt: Nikolai. Nikolai s-a furişat până la pivniţă, a deschis uşiţa cu grijă, fără zgomot, a coborât, a scos afară o ladă cu unt şi a dus-o spre baie.

„Vrea să le ascundă în altă parte, s-a dumirit Kuzma. Ce s-a mai chinuit cu untul ăsta, amărâtul de el”.

Nikolai a cărat amândouă lăzile în baie, s-a strecurat tot atât de neauzit în izbă; se pare că se şi descălţase ca să nu facă zgomot. Chiar că ar fi rămas neauzit dacă nu-l trăda pârdalnica de uşă, a scârţâit lung, tânguitor, de două ori. Pesemne că Nikolai a înjurat-o de-a trecut-o prin toate apele.

„Mâine are să spună că i-a furat cineva untul. Va trebui să mă poticnesc cumva, din greşeală, de lăzile alea”, a hotărât Kuzma, cuibărindu-se mai bine sub bunda călduroasă a lui Nikolai. Abia acum, când s-a uitat prin spărtura din acoperiş, şi-a amintit cum a fost cu Klavdia în aceeaşi şură cu un an în urmă. Şi spărtura din acoperiş era atunci tot la fel, numai că se vedea prin ea zarea roşie, sărbătorească a răsăritului, iar acum doar cerul rece şi stelele.

„A trecut un an, fir-ar să fie…”

12.

Pe Elizar Kolokolnikov, fireşte, nu l-a răbdat inima;

Cum şi-a primit revolverul înapoi, a uitat pe loc de toate făgăduinţele, a aşteptat să se întunece de-a binelea şi a luat-o drept spre gospodăria bătrânului Liubavin. Emelian Spiridonîci nu era acasă, rămăsese să doarmă la Kondrat. Elizar a stat ce-a stat, s-a mai gândit şi a pornit spre izba lui Kondrat. Mergea şi fredona un cântecel despre Haz-Bulat, era bine dispus.

La fereastra Fioklei ardea o lumină mică. Perdelele erau lăsate, iar fereastra dinspre drum era acoperită cu o broboadă mare.

„Trebuie că fac ei ceva", s-a gândit Elizar, cătărându-se uşurel peste zăplaz; hotărâse să vadă mai întâi despre ce e vorba. A trecut dincolo, a făcut doi paşi şi s-a oprit; şi-a amintit de vestiţii duläi ai Liubavinilor. Nu ştia dacă şi-a luat şi Kondrat un dulău când a făcut împărţeala cu taică-său. Dacă şi-a luat, atunci n-are rost să se apropie de fereastră; dulăii Liubavinilor sunt astfel învăţaţi că de lăsat să intri te lasă, dar când dai să pleci îndată se reped la om. A tras Elizar cu urechea, parcă nu se-aude nimic. Înseamnă că nu şi-a luat câine Kondrat. S-a apropiat cu grijă de geam, s-a uitat pe sub perdeluţă şi a văzut-o pe Fiokla în bucătărie, stătea sprijinită în furca de oale. Ce era ea roşie la faţă, iar acum îi jucau pe obraz şi flăcările de la gura sobei. Pe podea, pe laviţă, pe masă, peste tot numai ulcele, străchini, cofiţe.

„Ce naiba o mai fi şi asta?" s-a minunat Elizar.

La masă şedeau Kondrat şi Emelian Spiridonîci. Kondrat stătea în dreptul ferestrei, spatele lui lat acoperea mai tot ce era pe masă. Judecând însă după cât se vede, şi mai ales după înfăţişarea lui Emelian Spiridonîci, se puseseră pe băutură. Beau şi vorbeau de-ale lor. Fiokla îi asculta cu luare-aminte, mai surâdea din când în când.

Elizar s-a uitat mult timp la tabloul acela ciudat, mut, şi tot n-a priceput nimic.

„Parc-ar topi unt… sau untură", şi-a zis el. Izba i s-a părut frumos rânduită, curată. Dar ce i-a plăcut mai mult era votca de pe masă, limpede ca apa de izvor. Se prelingea încet, draga de ea, pe gâtul sticlei: gâl-gâl-gâl… Numai privind-o parcă ţi se încălzeşte inima. Şed la masă doi mujici dintre cei mai mintoşi, cu care poţi să vorbeşti aşa, despre viaţă, să te plângi de necazuri, mai poţi să-ţi şi încreţeşti fruntea şi să zici aşa, printre altele: „De asta n-am auzit încă. Aflu eu". Sau: „Am primit ieri o indicaţie…" Iar cei doi mujici cu scaun la cap au să stea să-l asculte. Nu-i lucru simplu ăsta, să stea oamenii să te-asculte.

Elizar s-a pierdut în visare, a uitat până şi de treaba pentru care venise, iar când şi-a amintit l-a cuprins bucuria. S-a îndepărtat de fereastră. N-a apucat să facă nici doi paşi că i-a sărit în spate ceva viu şi greu… Elizar s-a pornit să urle încă înainte de a-şi da seama că e câinele.

— Melian! Kondrat! zbiera el acum ca din gură de şarpe, acoperindu-şi faţa cu mâinile.

Dulăul îi căuta beregata. Elizar se apăra cum putea, cu picioarele, ţipând mereu:

— Melian! Kondrat!

Au sărit cei doi din izbă, au luat câinele de pe el. Emelian Spiridonîci ţinea dulăul, iar Kondrat l-a luat pe Elizar de piepţi. I-a suflat în faţă încet, fără nicio ameninţare:

— Tragi cu ochiul, ai? Măgarule!

— Kondrat, eu sunt! a scâncit Elizar. Eu, Elizar. N-am venit să trag cu ochiul… Am nişte veşti importante pentru voi… am vrut să bat în geam şi diavolul ăsta al tău a sărit la mine. Dă-mi drumul!

Kondrat i-a dat drumul lui Elizar.

— Ce veşti? a întrebat îngrijorat Emelian.

— Vă zic eu… V-aţi prăsit şi voi nişte fiare… Puţin a lipsit să nu-i dau cu ceva în cap.

Lui Elizar îi era cam ruşine că zbierase adineaori ca apucatul.

— Te-aş pune eu în lanţ în locul dulăului, a spus Kondrat. Şi te-aş sili să şi latri.

— Mă pui tu… S-o pui pe nevastă-mea, Vasilisa, că-i încă sprintenă. S-a găsit el, auzi, să…

— Ia fă-te la o parte, Kondrat, să-l asmut eu niţel pe Vernîi asupra lui, a zis Emelian Spiridonîci fără umbră de glumă.

— E-e! s-a speriat iar Elizar. Hai în izbă să vă spun noutăţile.

— Spune aici.

— Aici nu. Nu se poate.

— Atunci aşteaptă.

Emelian Spiridonîci s-a dus să lege câinele, Kondrat a intrat singur în izbă.

Când au intrat şi Elizar cu Emelian Spiridonîci, nu mai era nici urmă de ulcele şi cofiţe pe laviţă. Gura sobei era acoperită cu fărăşul.

Fiokla l-a întâmpinat pe oaspetele nepoftit cu o privire bănuitoare, rea; uimitor ce repede se făcuse şi ea ca Liubavinii.

— Scoate-ţi haina, l-a poftit Kondrat pe Elizar ca şi cum nu se întâmplase nimic.

Elizar şi-a lepădat repede cojocelul, şi-a frecat palmele, a oftat.

— Cam reci nopţile pentru vremea asta.

— Ia loc să te mai încălzeşti.

— O-o! Dar văd aici… cum să spun…

— Şterge-te pe cizme, i-a spus Fiokla.

Elizar şi-a frecat tălpile, mai mult de formă, pe pânza de sac de lângă prag şi s-a avântat spre masă.

Emelian Spiridonîci i-a turnat.

— Ia aici.

— Vouă nu vă puneţi?

Emelian Spiridonîci a tras scurt cu ochiul la fiu-său, a turnat doar câte o jumătate de pahar.

Elizar s-a mai înveselit, a întors privirea spre Fiokla.

— Şi eu care credeam c-ai pus de clătite. De ce oare, mi-am zis eu, s-o fi apucat aşa de târziu?

Fiokla l-a fericit cu o asemenea privire încât Elizar a întors repede capul şi nu s-a mai uitat la ea.

Au băut.

— Uh-ha! a sucit din bărbie Elizar, mai mult din politeţe. Că tare-i, otrava!

— Poate nu-ţi prieşte! a pufnit în pumn Fiokla. Kondrat şi Emelian Spiridonîci au băut în tăcere.

Au mestecat toţi trei, pe îndelete, la castraveţi muraţi, au rupt cu dinţii din şunca rece, trandafirie, suspinând de plăcere.

— Ce veşti spuneai c-aduci? n-a mai răbdat Emelian Spiridonîci.

Elizar s-a întins fără sfială după sticlă, a vrut să-şi mai toarne, dar Kondrat a împins clondirul eu cotul mai încolo şi l-a ţintuit pe Elizar cu o privire nemişcată, întrebătoare. Elizar s-a îndreptat pe scaun, a rostit cu asprime în glas:

— Fiokla, ia ieşi tu pân-afară!

— Unde să mă duc?

Fiokla s-a uitat cu supărare la Elizar, apoi întrebătoare la bărbatu-său.

— Vezi tu, du-te, i-a spus fără chef Kondrat. Avem de vorbit.

Ascultătoare, Fiokla şi-a aruncat şubeica pe umeri, a luat două găleţi şi a ieşit din izbă.

— Ce veşti?

— Păi, cu veştile… nu se grăbea deloc Elizar. N-aveţi careva nişte tutun?

Emelian Spiridonîci i-a turnat o jumătate de pahar de votcă, i l-a pus în mână.

— Bea şi povesteşte. Nu te mai grozăvi atâta…

Elizar a băut, a râgâit o dată tare, şi-a scos punga de tutun şi s-a apucat să-şi răsucească o ţigară.

Emelian Spiridonîci şi-a mijit ochii a supărare, s-a tras mai aproape de Elizar.

— Ce mai tura-vura, a început repede Elizar, nevasta lui Egorka al vostru, Manka, s-a încurcat cu lunganul ăla, Kuzma. Cum a venit azi de la oraş, drept la ea s-a dus.

Liubavinilor amândoi parcă le-a căzut falca. Au rămas cu ochii la Elizar, în aşteptare. Şi ce mai era de aşteptat, ce-a fost de spus s-a spus. Numai că în cazurile astea oamenii mai aşteaptă ceva, nişte amănunte neînsemnate, cu totul lipsite de importanţă, care să le

întregească tabloul. Elizar i-a dat drumul înainte:

— Eu, cum spuneam, am trecut cu o treabă pe la el pe-acasă, pe la Kuzma adică, iar Klaşka vine de-mi spune: „Vezi, zice, că-i la Manka". Eu: „Care Manka?" „Păi, aia", şi-a şi dat-o-n lacrimi. Eu fuga la Manka; cum-necum, dar mi-e nepoată, Klaşka adică. Mi s-a făcut milă de ea. Ce mai plângea… Merg eu la Manka, el acolo era. Şedeau acolo cu băuturica pe masă. Eu atunci către el: „Tu Kuzma, zic, mai ai ceva ruşine sau ai dat-o toată pe trei pitaci?" El a sărit cu revolverul la mine… Bucluc mare.

Când asta? a întrebat cu glas hârâit Kondrat.

— Păi, când? Abia se-ntunecase.

— Şi-acum e tot acolo? a întrebat Emelian.

— O fi.

— Kondrat, du-te. Nu faci nimic, vezi doar cum e treaba.

Emelian Spiridonîci s-a ridicat în picioare, s-a aşezat la loc, şi-a vârât labele în claia de păr din cap şi a tras o înjurătură crâncenă.

În două clipe Kondrat a fost gata îmbrăcat, a ieşit fără o vorbă.

Emelian Spiridonîci şedea cu capul în pumni, tăcea.

Elizar a întins temător mâna după sticlă, şi-a turnat ugi pahar plin, străduindu-se să nu gâlgâie băutura…

Emelian Spiridonîci a ridicat capul. Elizar a tresărit.

— Toarnă-mi şi mie, a spus Emelian.

Au băut. Şi-au aprins câte o ţigară.

— Acum el ce e, iar la soviet? Atunci cu tine cum e?

— L-au făcut miliţian.

— Asta era!… a clătinat din cap Emelian Spiridonîci. Câinii! Dacă nu-i laie, e bălaie…

Elizar a oftat compătimitor. Au mai tăcut un timp.

— Şi doar i-am spus tâmpitului de Egorka: „N-o lua pe păduchioasa aia de Popova, n-o lua", dar el nu, tot a luat-o. Ei, poftim acum… I-o fi adus ceva în dar, iar ea s-a şi muiat, căţeaua.

— Un cadou trebuie să-i fi adus, asta-i limpede, i-a ţinut isonul Elizar; ajunsese în starea aceea pe care şi-o visase când se uita pe fereastră. Chiar mă bate gândul… fiu-său o fi oare de la Egor?

Emelian, luat prin surprindere de această întrebare, a rămas cu privirea tâmpă aţintită asupra mesei, pe urmă şi-a trecui palma peste faţă, i-a întors spatele lui Elizar şi a rostit cu glas tare:

— Eu de unde să ştiu? Că doar n-am ţinut-o eu pe spurcata aia când… se simţea că la o asemenea ruşine, Emelian Spiridonîci în veci nu s-ar fi aşteptat. Îi creşti, le dai de toate… şi na! Emelian Spiridonîci şi-a suflat nasul cu înverşunare, s-a şters la ochi. Tot tragi nădejde c-are să fie ceva de capul lor. Şi poftim! Pe unul mi l-au căsăpit ca pe-un berbec, pe altul… m-m! Cu ce oi fi greşit?

Elizar tăcea, dând din cap cu amărăciune.

— De ce?! a trântit Emelian cu pumnul în masă.

— Viaţa… a oftat cu frică Elizar.

— Viaţa! l-a îngânat Emelian. Şi ce-o fi aia… viaţa?

S-a întors Kondrat.

— Nu mi-au deschis. Am bătut eu ce-am bătut, gata să sparg uşă…

Şi-a scos cojocul, s-a aşezat şi el la masă.

— Ai văzut? Ai? s-a uitat Emelian Spiridonîci la Elizar. Şi tu îmi îndrugi verzi şi uscate despre viaţă!

Elizar a răsuflat uşurat, se temuse ca nu cumva Kondrat să vină şi să spună: „Nu-i acolo niciun Kuzma”.

— Mai bem una? a propus el.

Nu i-a răspuns nimeni. Liubavinii, tatăl şi fiul, şedeau cu capul plecat, copleşiţi de durere şi de ruşine.

A intrat Fiokla. Încă din uşă i-a cercetat din privire pe cei trei, dorea să priceapă ce s-a întâmplat.

— Lizar, e târziu, du-te la culcare, i-a spus ea fără ocolişuri, văzând că nici bărbatul, nici socrul nu-i mai dau lui Elizar nicio atenţie.

Elizar s-a ridicat, şi-a găsit scurteica, a ieşit din izbă fără ca gazdele să scoată vreo vorbă. Abia a închis uşa că s-a şi întors.

— E acolo câinele…

— E legat! a tunat Emelian Spiridonîci.

Elizar a ieşit în mare grabă.

— Hai la culcare, a spus Kondrat. Vedem noi mâine.

13.

În dimineaţa aceea Egor s-a sculat de cum s-a crăpat de ziuă. Şi-a adăpat caii, a îmbucat ceva în grabă şi s-a apucat de butuci. A scos unul, s-a pus să sape la al doilea… Atunci a zărit pe drum un om călare. Venea iute, parcă drept spre el. Egor şi-a dus palma la ochi, şi-a încordat privirea. _ Călăreţul a dispărut într-o vâlcea, s-a ivit iar, pe o ridicătură. Egor a recunoscut întâi calul, abia apoi pe frate-său.

— Merge treaba? a întrebat Kondrat.

— Ce-i cu tine?

Pe Egor l-a trecut un fior rece, presimţise el că ceva nu-i în regulă.

— Nevastă-ta acolo… a mai adăugat Kondrat un cuvin ţel care l-a lăsat prostit pe Egor, cu ochii uimiţi, ca de vilei.

— Te-ai scrintit la cap? a încercat el să zâmbească, se cam pierduse cu firea.

— Kuzma a dormit cu ea azi noapte. Iar s-a arătat, pacostea. Acum e miliţian.

Calul lui Kondrat parcă a simţit ceva, a început să depene din picioare.

— Trr! a făcut Kondrat, lovind calul cu pumnul în gât.

Egor rămăsese înlemnit, cu ochii la frate-său. A stat aşa multă vreme… Pe urmă s-a lăsat pe un ciot şi a repetat de trei ori cu glas răguşit:

— Eu nu cred. Nu cred. Nu te cred.

— Uite sfântul unde era! a scuipat Kondrat într-o parte şi a dat să întoarcă în loc calul. Când are să-ţi fete lungani ca el, atunci să vezi trai pe vătrai! Dar pe mine la botez să nu mă chemi, mai bine mergi în… Auzi, nu crede, când m-am dus eu la ei de le-am bătut la uşă. Nu m-au lăsat.

Egor a pus mâna pe topor şi a pornit asupra lui Kondrat; înnebunit de durere, nici nu mai ştia ce face. Kondrat a smucit din frâu, calul a dat într-o parte.

— Minţi, a spus Egor, oprindu-se pe loc.

— Ce, te-ai smintit, drace! şi-a strunit Kondrat calul. Dacă mint eu, află că Elizar Kolokolnikov nu minte, i-a văzut cu ochii lui N-ai ştiut să pui piciorul în prag, te-a îmbrobodit muierea. Ne-a făcut de râs în tot satul, târfa!

— Minţi! a ponit iar spre el Egor.

Kondrat şi-a îndemnat calul. S-a îndepărtat niţel, a întors capul şi i-a mai strigat:

— Neam de neamul nostru n-a păţit ruşinea asta! Tu eşti primul!

Kondrat s-a făcut nevăzut în vâlcea, s-a ivit iar pe dâmb, a mai privit o dată înapoi… Egor stătea tot acolo, cu toporul în mână. A aşteptat până a dat Kondrat cotul drumului, s-a întors la cai, a deshămat unul, i-a sărit în spate şi a pornit în goană de-a dreptul peste ţarini. Ştia el un drum de scurtătură până în Baklan.

Chiar în marginea satului mai avea de trecut un pârâiaş. Umflat de apele primăverii, pârâiaşul se revărsase însă cu mult peste maluri. Venind în fuga mare, calul a intrat în apă până la piept, s-a speriat, n-a vrut să meargă mai departe.

Egor a încercat să-l îmboldească, să-l împingă la adânc; văzând că nu izbuteşte, l-a scos la mal şi s-a apucat să-l bată. Calul dădea înapoi, cabra, necheza îngrozit. Cuprins de o furie oarbă, Egor îl lovea cu dârlogii peste bot. De frică şi durere, a turbat şi calul, dădea să se întoarcă cu spatele, zvârlea din copite, Egor şi-a înfăşurat frâul pe mână şi, ferindu-se de copite, îl izbea cum putea cu piciorul în burtă. S-au învârtit aşa multă vreme în glodul alunecos de pe mal. Egor suduia de mama focului, calul fornăia, se smucea din căpăstru. O dată Egor l-a atins unde durea mai tare. Calul s-a aruncat asupra omului cu pieptul înainte, cu dinţii rânjiţi. L-a doborât, l-a târât pe jos, s-a întors şi a dat de vreo două ori cu copitele de dinapoi… Egor a dat drumul la frâu. Calul a fugit puţin mai încolo şi s-a oprit. Egor îşi pierduse cunoştinţa. O lovitură de copită îl nimerise la cap, norocul lui că nu

fusese în plin, doar lunecată.

Era încă devreme.

Soarele abia se rupsese din creasta munţilor, inunda acum toată valea cu o lumină galbenă, veselă.

Pământul răsufla adânc, scoţând un abur uşor.

Raţele, tulburate mai devreme din liniştea lor, au început iar să dea glas. Din răchitişul de pe celălalt mal a ieşit o răţuşcă cenuşie, a plutit până-n mijlocul pârâului.

Şi-a dichisit penele, s-a uitat în jur şi a măcăit o dată tare, ca o chemare. N-a trecut nicio clipă şi s-au lăsat lângă ea din cer, din te miri. Unde, doi răţoi frumos guleraţi, cu capul verde. A mai venit în zbor iute un răţoi mare, a planat oblic pe deasupra tufişurilor, s-a lăsat şi el pe apă, stârnind o jerbă de stropi argintii. Acum erau trei bărbătuşi semeţi, mândri, lăudăroşi, care urmăreau, umflându-şi piepturile, o singură femeiuşcă… şi uite că nu-şi spărgeau unul altuia tigvele cu ciocurile lor late şi tari. Oamenii n-au atâta minte.

Egor zăcea nemişcat. Soarele începuse de-acum să frigă binişor. Calul a nechezat neliniştit, de câteva ori. Se hârjoneau, plescăind uşor, cu luciri scurte sub razele soarelui vălurelele scunde ale pârâului, raţele îşi vedeau de-ale lor…

Într-un târziu, Egor s-a mişcat, a ridicat capul… Şi i s-a părut în acea clipă că se află chiar în poiana din dreptul colibei lui Miheiuşka, acolo unde a făcut el nunta, unde l-a dat gata pe Zakrevski. Parcă a auzit şi glasul lui Makar, râzând.

„Ce-i cu mine, m-oi fi îmbătat?” şi-a zis Egor în sinea lui; Pe urmă şi-a rotit privirea în jur, a văzut pârâul, calul, răchita… Şi-a amintit şi s-a culcat la loc. A mai stat aşa un timp, s-a ridicat cu greu, şi-a muiat capul în apele pârâului, a pornit încet spre cal. Calul şi-a săltat capul, a fornăit şi a făcut câţiva paşi mai încolo. Egor s-a aşezat jos. Şi-a aprins o ţigară. A tras din ea de câteva ori, a aruncat-o. Îi venea să plângă, să se jeluiască cuiva cât de rău se poartă cu el viaţa şi calul. La Mária nu se gândea. În mintea lui Mária nu mai era în viaţă. Mintea înceţoşată a lui Egor trecuse de-acum de un anume hotar; nu mai era stăpânit de furie, avea doar o greutate pe suflet. O apăsare. Parcă îi era milă de cineva. Şi de el însuşi îi era milă.

Dar viaţa nu luase sfârşit.

Spre prânz Egor şi-a mai revenit. S-a domolit şi durerea din cap. Doar urechile îi mai vâjâiau puţin şi ochii… parcă mereu se mişca într-o parte muntele cel mare din dreptul Baklanului. Tare îl mai necăjea muntele acela.

Când Egor s-a apropiat de cal, acesta a tremurat din tot trupul, dar a rămas pe loc. Egor l-a mângâiat îndelung, l-a scărpinat pe frunte, pe urmă a încălecat şi a pornit spre sat pe drumul ocolit, peste podeţ.

*

Mária şedea în mijlocul izbei pe un ţol, alegea răchiţele din ciur, le punea pe cele bune într-o căldare. Vanka se juca în preajma ei.

A intrat Egor, liniştit, cam ostenit… S-a oprit în prag, cu umărul sprijinit de pervazul uşii.

— Alegi poamele? a întrebat el încet.

Mária a pălit, îşi privea bărbatul cu ochii măriţi de spaimă.

— Ai venit?

Egor a făcut doi paşi, a lovit cu cizma în căldarea cu răchiţele.

Mária a întins mâinile spre Vanka, a vrut să-l ia în braţe.

— Nu te-atinge de el, târfă!

A doua lovitură a sunat moale, înfundat. Mária s-a răsturnat pe spate n-a ţipat, nici n-a suspinat… Şi-a dus doar mâinile la piept. I s-a prelins din gură un firicel de sânge vâscos.

Un timp, Egor a rămas uluit, cu ochii la firicelul acela… în tăcerea care se lăsase, Vanka s-a ridicat şi a pornit, împleticindu-se, spre tăticul lui. Egor s-a ferit de el, a luat-o cu spatele spre uşă, strivind sub cizme boabele de răchiţele. S-a împiedicat de căldare, cât pe ce să cadă… În tindă a mai dărâmat o găleată care s-a rostogolit cu un zgomot asurzitor. Vanka a izbucnit în plâns.

Pe pipăite, Egor a găsit uşa de la tindă, a împins-o, a ieşit ca beat în ogradă…

Din izbă se auzea plânsul lui Vanka.

Egor a pornit în fugă spre poartă, unde avea calul, dar s-a răzgândit, s-a întors din drum, a închis cu grijă uşa de afară, a pus zăvorul, a căutat din ochi lacătul, nu l-a găsit, a înţepenit zăvorul cu o aşchie, aşa cum făcea Mária când se ducea în grădină sau la fântână, după apă. Abia apoi s-a urcat pe cal şi a luat-o în goană pe uliţă. S-a dus drept la Kondrat.

— Am omorât-o, uite na, a horcăit el, intrând în izbă.

Fiokla nu era acasă.

Egor era alb la faţă, cu ochii rătăciţi, plini de o durere nespusă; parcă se străduia să pătrundă înţelesul celor întâmplate şi nu izbutea de fel.

Kondrat şi-a pierdut pe dată ne păsarea lui obişnuită, a început să umble prin izbă fără niciun rost.

— De tot? Poate nu chiar…

— De tot.

— Ptiu! a suduit amarnic Kondrat. Hai la tata.

*

Emelian Spiridonîci zăcea sus pe sobă. Nu se simţea prea bine.

— Egorka a omorât-o pe Manka, a anunţat din prag Kondrat.

— Zât! s-a răstit la el taică-său. Ce răcneşti aşa, aiurea. Cum adică a omorât-o?

— Păi, a omorât-o. De tot.

Egor s-a aşezat pe prispa sobei şi s-a apucat să-şi cerceteze eu luare-aminte botul cizmei drepte, ca şi cum n-ar fi fost vorba despre el, ci despre un alt ins, care nici nu-l interesează.

Emelian Spiridonîci a sărit sprinten de pe sobă. Şi-a tras cizmele.

— Ea unde e acum?

Egor a făcut cu capul într-o parte.

— Acolo.

— Ia hai, femeie!

Mihailovna rămăsese mută, aproape că nici nu mai sufla, cu ochii pierduţi la mezinul ei.

— Vii cu mine, i-a poruncit Emelian. Laptele unde-l ţineţi?

— Acolo, a dat iar moale din cap Egor.

— Nu ieşi nicăieri! Mergem. Capul sus, muiere, a spus tare, cu un fel de veselie ciudată Emelian Spiridonîci. Că doar ucigaşi ai prăsit!… Dobitocii…

Bătrânii au plecat.

Când s-a închis uşa în urma lor, Egor s-a ridicat în picioare, nu ştia nici el de ce.

— Şezi, a zis Kondrat.

Egor s-a aşezat la loc.

Kondrat a băut o cană de apă, şi-a şters bărbia cu palma.

— Acum să mi te ţii, dacă-i chiar moartă, te bagă pe zece ani, cel puţin, a spus el gânditor, trăgând de băierile încurcate ale pungii de tutun. Păi, aşa se bate o muiere?

Egor n-a spus nimic. Pe faţă nu i se citeau decât o indiferenţă tâmpă şi multă oboseală. Îi era chiar somn.

Kondrat a izbutit, în cele din urmă, să dezlege punga, a răsucit o ţigară.

— Na, fumează.

Egor a întins mâna ca prin somn, a luat ţigara. Kondrat a scăpărat un chibrit. Când să aprindă, Egor l-a văzut deodată, cât se poate de limpede, pe micuţul Vanka, venea cu mânuţele întinse… Parcă l-a săgetat în piept o usturime fierbinte. S-a sculat şi a pornit spre uşă.

Kondrat abia a apucat să-l prindă în braţe pe la spate.

— Încotro?

— Lasă-mă.

— Acolo n-ai voie.

Egor s-a lăsat învins.

Kondrat s-a proţăpit în dreptul uşii. I-a explicat încă o dată, mai

blând:

— Acum nu poţi merge acolo. Trebuie, să vedem întâi ce şi cum.

Egor şedea cu mâinile lăsate pe genunchi, se uita la ele de parcă atunci le-ar vedea pentru prima dată.

— Acum ce mi te-ai fleşcăit aşa? Dacă moare, trebuie să pleci… E o lege care zice că, dacă stai ascuns nu ştiu câţi ani şi nu te prind, atunci se iartă tot. Tata are oamenii lui prin munţi… nu dă de tine nici dracul.

„De ce ne iese nouă totul anapoda? se străduia să priceapă Egor, ascultându-l pe frate-său. De ce nu ne are la inimă lumea în sat? Şi acum pentru ce să plec undeva, să mă ascund ca o fiară, să-mi duc prin codri durerea şi blestemul?… De ce mi s-a întâmplat tocmai mie ce mi s-a întâmplat astăzi şi nu altcuiva? De ce l-au nimerit la tâmplă pe fratele Makar şi nu pe altcineva? De ce, când vor să spună sătenii ceva de ocară despre noi, ceva rău, spun: Liubavinii… Ce-i asta?”

Pentru prima dată îl bântuiau pe Egor asemenea gânduri amare, deşarte şi tot pentru prima dată şi-a amintit cumva că nu s-a bucurat deschis şi simplu aproape niciodată. Mereu parcă-l ţinea în loc o putere nevăzută, parcă-i şoptea la ureche: „Nu te bucura… Nu râde”. Şi de ce? Ce-i stătea împotrivă? Că doar mai trăiesc şi alţii, pătimesc, se bucură, râd, plâng… Şi toate acestea se petrec simplu şi deschis. Dar în casa asta parcă-i un blestem, mereu bănuitori, din te miri ce, plini de ură, de o trufie nemărginită… Liubavinii… „Cum om fi făcuţi noi oare, Liubavinii ăştia, că nu putem trăi între oameni, n-avem cui ne spune păsul la vreme de necaz?”

I se făcuse de pe-acum groază de singurătatea care avea să-l înghită curând. „Fără oameni nu se poate. Iar ei mă alungă”.

*

Pe înnoptate s-au întors şi bătrânii.

Mária se sfârşise în braţele lor.

*

În casa mare, întunecată a Liubavinilor a început o zarvă tăcută, se vorbea numai în şoaptă. Se făceau pregătiri pentru plecarea lui Egor la drum lung. El nu lua parte în niciun fel.

Emelian Spiridonîci s-a apucat să-i explice fiului:

— Cum treci de fâneaţa cea mare, o iei îndată la dreapta, spre muntele Buburlan. Asta se vede şi pe timp de noapte. Pe urmă ţii ochii pe el tot timpul. Mai încolo dai de o prisacă… îl găseşti acolo pe moş

Malîşev. El mă ştie bine. Îl întrebi pe el cum să mergi mai departe, te lămureşte el cum se cuvine. Mergi numai noaptea, ziua stai.

Kondrat îi umplea sacul cu pâine, slănină, cartuşe.

— Pe Vanka îl luăm la noi, să nu-ţi faci griji, a spus el.

— Unde-i el acuma? a întrebat Egor.

— L-am dus la Efim, i-a răspuns bătrânul. Îl aduce ei să-ţi iei rămas bun.

Chiar atunci s-a auzit scârţâit de paşi uşori în tindă. A intrat Efim cu copilul în braţe, băieţelul dormea.

— Unde-l pun?

— Dă-l încoace, a spus Mihailovna, şi-a culcat nepoţelul în pat.

Egor s-a apropiat de pat… i se tot rupeau chibriturile în mână, nu izbutea deloc să aprindă. Şi-a scos Efim cutia cu chibrituri din buzunar, a scăpărat un băţ… Flăcăruia galbenă, pâlpâitoare a rupt din penumbră chipul băieţelului. Dormea dus. Avea buziţele întredeschise, cea de sus îi tresălta la fiece răsuflare. Se uitau acum ca toţii la el, în tăcere. S-au auzit bătând pe acoperişul de tablă primele picături de ploaie.

Faţa lui Egor era încremenită. În ochii uscaţi îi ardea o durere de nespus.

Efim şi-a scuipat pe degete, a prins chibritul de partea arsă, a ridicat flăcăruia mai sus. Pe Mihailovna au podidit-o lacrimile.

— Nu te mai smiorcăi! a şuierat către ea Emelian Spiridonîci cu voce sugrumată, abia-şi mai ţinea şi el firea.

…La miezul nopţii Egor a ieşit pe poarta casei părinteşti.

Ploaia şuşotea încetişor. Satul dormea. Nu se vedea nicăieri nicio lumină.

Tatăl şi fraţii l-au însoţit, mergând pe lângă cal, până la poartă.

— Nu te prăpădi cu firea prea tare, i-a zis bătrânul la despărţire. Trimite-ne veşti, din când în când, prin oameni de încredere. Te-oi descurca tu cumva.

Kondrat şi Efim tăceau. Numai la poartă i-au strâns, pe rând, mâna lui Egor. Efim i-a spus doar atât:

— S-ajungi cu bine.

Egor şi-a îndemnat calul şi s-a făcut nevăzut, s-a topit în întuneric.

14.

Pe Mária au îngropat-o chiar în ziua următoare. S-au grăbit vecinii, se temeau să nu-şi piardă de tot minţile Serghei Fedorîci.

În sicriu zăcea o femeie negricioasă, bătrână, străină. Era greu s-o recunoşti pe frumoasa Mária.

Când îşi mai venea în fire, Serghei Fedorîci începea să facă nişte

lucruri care-i cutremurau până şi pe mujici.

Se pleca asupra coşciugului şi vorbea cu fiică-sa de parcă ar fi fost vie.

— Mania, fetiţa mea! o chema el. Trezeşte-te, scumpa tatii. E timpul să te scoli şi tu tot dormi, dormi acolo. Păi, se poate?… Maniuşka! Ia întoarce tu căpşorul…

Serghei Fedorîci lua în mâini capul răposatei, îl mişca dintr-o parte în alta, îi ridica pleoapele… Ochii morţi ai Máriei aveau o expresie atentă, lugubră. Cei de faţă nu mai suportau, îl luau pe Serghei Fedorîci pe sub braţe şi îl scoteau din izbă. El se smucea, fugea iar în izbă, îşi lipea faţa de pieptul moartei şi începea:

— Nu te mai trezeşti tu acum, nu te mai scoli din somn! Ah, fetiţa tatii, cum ţi-au stâlcit ei ţie trupuşorul, cum şi-au bătut joc de tine, spurcaţii…

Oamenii îl trăgeau cu sila de lângă sicriu, el îşi pierdea îndată cunoştinţa. Dintre Liubavini n-a fost niciunul la priveghi. Numai la mormânt, când au coborât-o în groapă, s-au arătat Emelian Spiridonîci cu Mihailovna.

S-au ţinut mai la o parte.

Serghei Fedorîci i-a zărit, a căzut în genunchi, şi-a plecat fruntea în ţărână în faţa mormântului şi a înălţat rugă spre ceruri:

— Doamne Dumnezeule, Ceresc Părinte! Ascultă ruga robului Tău păcătos, aruncă-ţi blestemul asupra nemernicilor. Nimic nu Ţi-am cerut vreodată, Doamne!… Că tare greu mi-e şi amar… Doamne!

Emelian Spiridonîci s-a răsucit scurt pe loc şi a plecat din cimitir. Mihailovna după el. Aşa au trecut prin tot satul: el înainte, ea în urma lui, la vreo trei paşi.

Când au ajuns aproape de casă Emelian Spiridonîci a spus:

— Trebuie să păzim casa pe timp de noapte, ăsta poate să ne pună foc.

15.

Fedia Baikalov n-a aflat despre moartea Máriei decât după două zile, când fusese deja înmormântată. Venea de la oraş, se dusese după mangal şi fier, când s-a întâlnit în marginea Baklanului cu un neam mai îndepărtat de-al lui, unul Mitişa Baikalov, care tocmai se întorcea acasă cu o căruţă de crengi pentru magazie.

— Ai auzit ce s-a întâmplat? i-a strigat Mitişa din vârful căruţei.

— Ce? şi-a strunit Fedia calul.

— Egorka Liubavin şi-a omorât muierea.

Fedia a scăpat hăţurile din mâini… A rămas aşa o vreme, privindu-l neajutorat pe Mitişa, pe urmă a luat iar hăţurile, a dat bici calului. S-a

oprit din nou.

— De ce?

— Dracu' să-l ştie! Nu poate nimeni să spună limpede cum a fost… S-o fi încurcat cu careva, cine ştie…

Fedia şi-a mânat calul înainte.

Ajuns acasă, l-a deshămat repede, i-a turnat nişte ovăz în iesle, a intrat în izbă.

Havronia spoia soba. Văzându-şi bărbatul, s-a ghemuit toată, de parcă i s-ar fi făcut frică de ceva, nu i-a dat nici bună ziua (nici Fedia nu spusese nimic când a intrat), a dat mai departe cu bidineaua pe trunchiul hornului.

Fedia s-a aşezat la masă, a scos o sticlă de votcă din buzunar.

— Dă-mi să gust ceva.

Ascultătoare, Havronia a scos din cuptor, în tăcere, o oală de cartofi prăjiţi. A luat din raft un pahar curat, i l-a pus pe masă.

Fedia şi-a turnat până la buză, a băut.

— Egorka a scăpat, nu-i aşa? a întrebat el, fără să se uite la nevastă-sa.

— Nu, c-avea să şi aştepte, a mormăit Havronia.

Fedia a întors încet capul spre ea.

— Nu te-am întrebat.

— Eu cu tine nici nu vorbesc. Aşa nu mai pot eu, beţivanule!

— Pleacă de-aici, în clipa asta! i-a poruncit Fedia. Nu mă băga în păcat.

Havronia a ieşit din izbă.

Fedia a dovedit sticla de votcă, a scotocit mult prin ladă, printre fustele nevestei, până şi-a găsit cămaşa albastră, nouă, a îmbrăcat-o şi a ieşit în uliţă. S-a dus drept la Liubavini, la Kondrat.

Kondrat tocmai dădea să plece. S-au întâlnit în dreptul porţii.

Fedia, cu mâinile băgate în buzunare, s-a oprit în faţa lui.

— Să trăieşti, Danilîci, a zis primul Kondrat.

Fedia a rămas pe loc, fără să scoată o vorbă. Nu şi-a scos mâinile din buzunare.

— Am spus să trăieşti!

Kondrat i-a întins mâna; părea îngrijorat, îşi cam ferea ochii.

Fedia a scuipat în palma întinsă, a rămas liniştit, în aşteptare, cu ochii la Kondrat. Nici acum nu şi-a scos mâinile din buzunare.

Kondrat a zâmbit strâmb, şi-a şters, palma de pantaloni, a scăpat o privire iute în jur.

— De ce faci asta?

Fedia s-a întors cu spatele şi a pornit spre locul de îngropăciune. N-a ajuns chiar până acolo, a stat un pic pe loc şi a luat-o înapoi, şi-a zis să meargă la Kuzma.

Kuzma nu era acasă.

— A plecat cu Pronka… să-l caute, i-a spus Klavdia cu nemulţumire în glas.

Acum Fedia, nu ştia ce să facă. Iaşa nu mai era pe lume, Kuzma era plecat…

A stat ce-a stat şi s-a dus la fierărie.

16.

Era a patra zi de când rătăceau prin taiga Kuzma şi cu Pronka Voronţov în căutarea lui Egor.

Primul lucru s-au repezit la Ignati Liubavin.

Ignati s-a speriat îngrozitor, se jura pe toţi sfinţii şi se crucea că nici n-a văzut, nici n-a auzit nimica.

— Da' ce-a făcut?

— Mai rămânem la tine un timp, i-a tăiat-o scurt Kuzma; în zilele acestea se făcuse mai repezit, îi sărea uşor ţandăra. Mai aşteptăm.

Ignati a stat puţin pe gânduri şi a spus:

— Vă pierdeţi vremea degeaba, n-are să vină el aici. Că doar n-o fi prost.

Judecata nu era rea.

— Şi unde s-ar putea duce?

— Naiba-i mai ştie pe nătărăii ăştia. Taigaua-i mare.

Ignati se mai liniştise, îi licărea iar în ochi zeflemeaua aceea, a Liubavinilor. Asta l-a cam înfuriat pe Kuzma.

— Nu-i nimic, ajunge el şi aici. Aşa că mai rămânem.

— Rămâneţi, s-a învoit Ignati. Numai că, să ştiţi, nu vă spun prostii, degeaba staţi.

Pronka i-a făcut semn lui Kuzma să iasă până afară şi i-a spus:

— Ce-ar fi să mergem până la Miheiuşka? Aici nu vine, are dreptate moşul.

S-au dus la Miheiuşka.

Ca să nu-i vină lui Miheiuşka cine ştie ce gânduri, a intrat numai Pronka în colibă. A ieşit după puţină vreme.

— N-a fost nimeni. Miheiuşka zace la pat, e bolnav.

— Ce are?

— Zice că-l supără ceva la piept.

— Aşteptăm aici, a hotărât Kuzma.

Şi-au găsit un ascunziş între tufe, ca să aibă coliba la vedere, s-au pus la pândă. Au împiedicat caii, i-au mânat mai departe în taiga, la iarbă.

A trecut restul zilei, a trecut şi noaptea; nu s-a apropiat nimeni de colibă.

Dormeau cu rândul.

În zori erau treji amândoi. Îi cam prinsese frigul. Fumau ca să se mai încălzească, mai schimbau câte o vorbă cu jumătate de voce. Pronka, încercând să-i alunge lui Kuzma gândurile negre, i-a povestit cum s-a drăgostit el cu o femeie de la oraş. Povestea era ciudată şi cu haz.

Într-o iarnă Pronka şi cu taică-său au mers la oraş să vândă nişte carne. A venit la ei o muieruşcă fâşneaţă Şi a început să-şi aleagă o bucată. A răvăşit toată grămada, până la urmă şi-a ales. Pe urmă s-a apucat să se târguiască. Tatăl lui Pronka s-a înfuriat şi i-a dat halca la aproape jumătate de preţ. Iar Pronka, cât s-a ciondănit taică-său cu ea, o ochit-o mai bine pe cumpărătoare. Muieruşca era bine făcută, cu dinţii albi, slobodă la limbă. Când a plecat, după ce a plătit, Pronka era gata. S-a îndepărtat pe nevăzute de taică-său, a ajuns-o din urmă pe muieruşcă şi i-a spus să mai vină pe la tarabă, ceva mai târziu, când se duce taică-său într-o dugheană să se dezmorţească. I-a zis că-i mai dă nişte carne aşa, de ochi frumoşi. Ea nu s-a dat deloc în lături. Ce mai vorbă lungă, i-a trântit Pronka aproape jumătate de purcel şi s-au înţeles să vină la ea mai spre seară cu o sticluţă de tărie. Au să aibă şi gustărică pe cinste: carne prăjită.

— Pricepi tu, povestea Pronka, nici acum nu ştiu ce să cred, o fi ticluit ea lucrurile, sau aşa a fost să fie. Şedem noi, înţelegi, discutăm vorbe. Stătea cu casa tocmai în marginea oraşului, sub munte…

— Unde-i cimitirul?

— Îhî, chiar lângă cimitir. Afară e noapte. Iar în casă-i cald şi bine. Mi se bucura inima, gândeam că acolo înnoptez. Ce să spun, ne-am cam cherchelit. Ea, niciuna, nici două, ţoc, mă pupă. Eu, ce să mint, îmi convenea treaba. Ei, ne pupăm noi ce ne pupăm, pân-aici atât. Când să vorba aia, zdronc, bate cineva la uşă. Ea a sărit în sus, s-a pus să alerge de colo-colo prin izbă, gândesc totuşi că se prefăcea, lua-o-ar boala. „Aoleu, zice, bărbatu-meu!” Iar până atunci o vorbuliţă nu suflase că are bărbat. Da. „Bărbatu-meu, zice, e turbat rău”. Unde să m-ascund? Hai sub pat. Eu, ţuşt sub pat. Ea, va să zică, îi deschide. Eu, de sub pat, aud c-a intrat cineva. Omul ei, vezi bine, îşi scoate haina… Şi întreabă: „Cine-a fost aici, la tine?” „N-a fost nimeni, ce-ţi veni?” Ce să mai lungesc vorba, mă scoate el de sub pat şi mă ia la ţesălat. S-a nimerit să fie şi mai voinic. Eu, cum eram şi băut… Ce mai, m-a bumbăcit bine, mi-a luat şi bănişorii, câţi aveam, şi m-a dat în brânci afară.

— Şi ea ce făcea?

— Ea? Ce să facă? Stătea lângă sobă şi se uita cum mă stropşeşte ăla în bătăi.

Kuzma şi-a aprins o ţigară şi s-a apucat să privească liniştit cum se revarsă peste taiga lumina dinspre ră sărit, tot mai larg, cuprinzând tot cerul. În tihna înfiorată păşea acum pe pământ o nouă zi tânără.

Păsările mai tăceau încă. Se ridica ceaţa de la pământ; în capătul celălalt al poienii pinii noduroşi stăteau parcă într-o baltă de lapte, până la genunchi. Şi l-a cuprins pe Kuzma o amărăciune atât de cumplită, s-a simţit deodată atât de singur, încât n-a mai avut putere să se stăpânească. Şi-a lăsat fruntea pe braţ şi a suspinat chinuit.

Pronka a tăcut.

— Trebuie să-l găsesc pe Egor, a murmurat Kuzma. N-am viaţă până nu dau de el.

— Acum rătăceşte de unul singur. De banda aceea parcă nu s-a mai auzit.

Au mai stat la pândă până la miezul nopţii.

— Bine, a spus Kuzma. Mergem. Aici nu mai vine. De-acum trebuie să fi ajuns departe. Hai să vedem cum o mai duce moşul.

Miheiuşka era slăbit rău, nu mai era bun de nimic, nici să tuşească nu mai putea ca lumea. Văzându-i pe cei doi, a mişcat din buze, dorea, pesemne, să spună ceva, pe urmă a dat din mână, şi-a lăsat pleoapele.

— Du-te după doctor, Pronka. Iei un cal proaspăt de la Nikolai Kolokolnikov. Îi spui că-l rog eu. Treci şi pe la Fedia, îi zici să vină şi el încoace, dacă-l găseşti acasă. El îl aştept aici.

Pronka şi-a schimbat obielele, a mai tras o ţigară înainte de plecare şi s-a dus să-şi prindă calul.

Kuzma a rămas cu Miheiuşka.

17.

După cum îl sfătuise taică-său, Egor a mers numai noaptea: Ziua dormea în vreun desiş, îşi păştea calul, iar pe înserate pornea iar la drum, încet, trăgând mereu cu urechea.

A ajuns la prisaca lui Malîşev în a treia noapte, spre răsăritul soarelui.

Prisaca se afla într-o zănoagă între munţi, într-un crâng rar de mesteceni. Era împrejmuită de un ocol şubred din trunchiuri tinere de mesteacăn; din vârful dealului se vedeau ca-n palmă brâuleţul acela alb, coliba cenuşie cu hornul lăsat într-o parte, vreo cincizeci de stupi, fântâna cu ghizdurile putrede, troaca veche de lângă ea şi, bineînţeles, trei dulăi uriaşi, tineri. Simţind apropierea călăreţului, s-au pornit să latre cu atâta înverşunare încât calul lui Egor s-a oprit singur. Multă vreme nu s-a ivit nimeni din colibă. În sfârşit, a ieşit în cerdac un bătrân cu barba albă, îmbrăcat în nişte şalvari de pânză, cu un toiag în mână. S-a răstit la câini, s-a uitat în jur.

Egor a coborât în vale, s-a oprit dincoace de ocol; câinii conteniseră din hămăit, dar erau gata să se repeadă la el în orice clipă.

— Să trăieşti, tăticule! a spus Egor.

— Să trăieşti, să trăieşti, a răspuns cam fără chef bătrânul, cercetându-l din ochi pe Egor.

— Ţine-ţi câinii să intru în ogradă!

— De unde eşti?

— Din Baklan.

— Al cui?

— Al lui Liubavin.

— Oi fi băiatul lui Emelka?

— Păi da.

Bătrânul a coborât din cerdac, a dus câinii undeva, în spatele colibei, s-a întors; cât timp a intrat Egor în ogradă s-a tot uitat la el, cu neîncredere.

— Am auzit că i-au omorât ăia lui Emelka un băiat…

— Frate-meu, a mormăit îmbufnat Egor; începea să-l sâcâie mutra bănuitoare a moşneagului.

— Şi ţie cum îţi zice?

— Egor.

— Tu eşti mezinul, nu?

— Mezinul.

Bătrânul s-a liniştit, acum parcă era chiar bucuros. L-a ajutat pe Egor să dea şaua de pe cal, i-a arătat unde să-şi pună desagii cu mâncare.

— Semeni cu frate-tău, cu Makarka, la început v-am încurcat. Auzisem eu că l-au omorât… Cum aşa? mi-am zis. Că doar a fost pe-aici. Aprig flăcău. Tu de ce-ai venit?

— Mă duc în munţi şi nu ştiu bine drumul. Mi-a zis tata să trec pe la tine.

— Facem şi asta. Tata cum o duce?

— Binişor.

— Hai, intră. Mai am aici un oaspete, tot din Baklan.

— Cine?

Fără să vrea, Egor a făcut un pas înapoi.

— Grinka Maliughin.

Lui Egor i s-a luat o greutate de pe inimă, îi trecuse prin minte că s-ar putea să fie Kuzma.

Bătrânul a băgat de seamă şovăiala lui Egor, şi-a zis în sinea lui că trebuie să fie ceva la mijloc.

Grinka se trezise şi-l aştepta pe celălalt oaspete, deloc îngrijorat, nici nu s-a ridicat din culcuş. În colibă era încă întuneric.

— Om viu ne-a trimis Dumnezeu drăguţul? l-a întrebat el pe moşneag, cercetându-l curios din ochi pe Egor. Cine e?

— N-ai spus tu că-s om?

— Nu, că poate oi fi vreun negustor şi-atunci să-ţi iei rămas bun de la viaţă. Sau eşti trimis de la stăpânire, atunci du-te de unde-ai venit

că n-avem ce vorbi. Sau oi fi vreun voinic viteaz şi-atunci bem un păhărel împreună.

Se vede treaba că Griska petrecuse mult timp singur în taiga, de aceea îşi dădea acum drumul la gură cu atâta plăcere.

Egor auzise multe despre isprăvile lui Grinka, îl cerceta şi el cu interes. Îl văzuse el pe Grinka atunci, în sat, când a fost purtat pe uliţe pentru hoţie, dar la vremea aceea Grinka arăta mai altfel şi Egor nici nu l-ar fi recunoscut acum, dacă s-ar fi întâlnit faţă în faţă cu el.

— Sunt în trecere. Mă duc în munţi.

— Auzi, se duce-n munţi, l-a îngânat Grinka pe Egor, întorcându-se către moşneag; făcea pe prostul, fireşte, dar cu înţeles. Şi de ce oare, punem noi întrebarea? Să-şi plimbe calul? Sau, poate, i-a dat cuiva la scăfârlie? Atunci da, are de ce să se ducă-n munte.

Egor n-a gustat glumele lui Grinka, s-a încruntat, dar n-a zis nimic, şi-a băgat mâna în buzunar după tutun.

— Nu prea-i sunt pe plac vorbele mele, i-a zis Grinka bătrânului. Ce spui?

— Rar lucru să-i fie cuiva pe plac vorbele tale, i-a răspuns moşneagul. Vezi că e consătean cu tine, din Baklan.

Grinka şi-a pierdut pe loc nepăsarea, şi-a înfipt ochii mici, crunţi, în chipul lui Egor.

— Nu, nu te ţin minte, a rostit el pe îndelete. Al cui eşti?

— Liubavin.

— A-a… a făcut Grinka, s-a culcat la loc, cu mâinile sub cap, a tăcut mult timp. Ţii minte când m-au purtat prin sat pentru caii lui Bespalov?

— Ţin minte.

— Şi eu. Pe toţi mi i-am întipărit în minte atunci. Liubavinii n-au fost. Aşa e?

— Unde să fie?

— A dat în mine vreunul dintre Liubavini?

— Nu.

— Aşa e. Dă-ne, Kuzmici, nişte mied. Mi-e inima cam grea, nu ştiu de ce.

— Mai bine hai să mai tragem un pui de somn, a zis moşul. Flăcăul ăsta o fi şi el ostenit după drum, să-şi mai vină şi el în fire. Pe urmă om bea noi, nu mă scumpesc eu la asta.

— Fie, s-a învoit Grinka. Tu ce. Zici?

Egor a râs scurt.

— Şi eu la fel.

Lui Egor i-au întins nişte ţoale pe jos. Bătrânul s-a urcat pe sobă.

Egor şi-a întins cu plăcere picioarele amorţite peste noapte, a căscat lung.

Prin cele două ferestruici înguste începea să pătrundă lumina palidă

a zorilor. În colibă se desluşeau treptat tot mai bine diferitele obiecte: soba pântecoasă cu o gură neobişnuit de largă, putina din colţ, săculeţul de făină, puşca veche agăţată de perete, măştile de albine din reţea de păr de cal, smocuri de buruieni uscate… De undeva, Egor nu-şi dădea seama de unde, venea o adiere de aer proaspăt. Pe perete, deasupra uşii, mişcau nişte umbre subţiri; chiar în dreptul geamului era un mesteacăn, tremura uşor în bătaia vânticelului de dimineaţă.

Egor nici nu şi-a dat seama când a adormit, dar şi în somn parcă era fugărit de cineva, nu-l mai ţineau picioarele, i se strângea inima de groază. Pe urmă – ori o fi visat, ori i s-o fi năzărit – se făcea că stă culcat pe duşumea într-o colibă. Pe sobă dormea moş Malîşev, în pat era Grinka. Şi iată că Grinka a căscat şi s-a sculat în capul oaselor.

— Nu prea-mi vine somnul.

— Nici mie, a spus Egor. Pe frate-meu, Makar, l-ai cunoscut?

— Păi cum! Era într-o vreme căpitan de ceată.

— Ei, să ştii c-a fost omorât Makar.

— Nu zău! Cine? l-a ţintuit iar Grinka pe Egor, ca şi mai înainte, cu o privire cruntă.

— E unul, împuternicit… Kuzma îi zice. E însurat cu Klaşka Kolokolnikova.

— Tu de ce-ai plecat din sat?

— Odată şi odată, tot îl omor. Nu-i merge lui de multe ori ulciorul la apă. Mă primeşti la tine în ceată?

— Fireşte. Ai ţinut mult la Manka?

Egor a zăbovit cu răspunsul.

— Dar tu de unde ştii de… De unde le ştii tu pe toate?

— Ştiu, voinice, ştiu! a spus Grinka, râzând. Pe toate le ştiu.

— Am iubit-o. Mi-e greu fără ea acum.

— Lasă, nu te omorî cu firea. Îndată bem ceva. Bine-ai făcut că i-ai ucis.

— Pe cine?

— Pe împuterniciţii ăia.

— Îţi spuneam că are să-mi fie greu acum fără Manka,

— Nu-i nimic, bem noi acuşica.

— N-am vrut s-o omor, să ştii. Am vrut doar să-i dau o bătaie şi uite că…

— Pe Iaşa Goriáci tot tu l-ai omorât?

— Nu.

— Pe mine să nu mă minţi, voinicelule! iar s-a pornit pe râs Grinka, l-a străpuns cu privirea. Eu le ştiu pe toate. Şi mie să nu-mi spui minciuni, niciodată. Că acuşi îţi iau gâtul şi ţie!

Grinka s-a sculat din pat şi s-a pus să se strâmbe în nasul lui Egor, râzând în hohote, asurzitor… Egor s-a uitat mai bine şi a văzut că Grinka nu are chip. Iar Grinka venea tot mai aproape, hohotea de râs,

se schimonosea… Egor s-a trezit brusc, înfiorat de groază.

…Grinka, chircit cu faţa la perete, tuşea sec, din rărunchi. Egor s-a mişcat în culcuş. Grinka s-a întors spre el.

— Uite, frate, în ce hal… a horcăit el. M-a-ntors pe dos.

— Te-a luat frigul?

— Ei, frigul… Kuzmici! Hei, Kuzmici!

Moşul de pe sobă a ridicat capul.

— Ce vrei?

— Ajunge cu somnul! Scoate nişte mied.

Malîşev a căscat lung, s-a dat jos de pe sobă.

— Bun mai e somnul de dimineaţă!

— Dormi ca un mire, i-a zis mustrător Grinka.

— Şi de ce nu? N-am omorât pe nimeni, n-am nimic pe suflet.

Nu ştia nici el de ce a spus asta. Ori că nu-şi făcuse somnul şi s-a înfuriat pe Grinka, ori că a început să-şi piardă minţile la bătrâneţe, a uitat cu cine vorbeşte şi ce n-are voie să pomenească. Mai degrabă i-a scăpat vorba aşa, pe negândite.

Grinka s-a uitat cu luare-aminte la moşneag.

— Ce vrei să spui?

— Nimic… aşa vine vorba.

Grinka n-a mai zis nimic.

Lui Egor i-a trecut somnul.

Se luminase de-acum de-a binelea.

S-au aşezat să dejuneze.

Egor şi-a adăpat calul la fântână, l-a împiedicat şi i-a dat drumul să pască dincolo de ocol. A luat din colibă un cojoc vechi de-al bătrânului şi s-a căţărat în foişor. Îşi simţea capul greu după miedul băut, iar i se Tăcuse somn. Nu-i venea să se mai gândească la nimic.

Sus în foişor era bine, cald. Soarele se zgâia la el prin crăpăturile din acoperiş. Mirosea a praf şi a hamuri vechi, de piele. Se hârjoneau nişte vrăbii pe streaşină.

18.

Kuzma s-a întors în sat după o săptămână. Slăbise, îi crescuse o barbă caraghioasă, roşcată.

Ce-i de acasă l-au întâmpinat cu o tăcere de mormânt. Nici măcar lui Nikolai nu i-a venit în minte să-i spună ceva la venire.

Kuzma şi-a scos cojocul, şi-a dat cu apă pe fată în tindă. Când a venit înapoi cu stropi pe obraz, Klavdia i-a întins un prosop, tot în tăcere.

— Putem să facem focul la baie? a întrebat Kuzma fără să-i vorbească cuiva anume.

— Ar cam trebui, l-a sprijinit Nikolai.

— Facem şi focul, a spus Klavdia.

Kuzma a trecut în odaie şi a început să se dezbrace, nu-şi dorea decât să doarmă.

A intrat Nikolai, a tras bine uşa după el.

— Cum a fost? a întrebat el.

— N-am făcut nimic… Ne-a scăpat.

— Da, s-a dus, a suspinat Nikolai, s-a aşezat pe marginea patului, privindu-l pe Kuzma cu o grijă părintească neprefăcută. Acum numai în munţi trebuie căutat.

— Unde?

— În taiga, în munţi. Are tot felul de cunoscuţi Emelian pe-acolo…

— Trebuie să mă sfătuiesc cu preşedintele.

— Avem alt preşedinte acum. Unul Pianîh Pavel…

— Am auzit. E de-aici, mi se pare, din Baklan?

— De-al nostru, da. Numai că acum nu mai are pe nimeni aici. Mai rămăsese maică-sa, au îngropat-o şi pe ea acum doi ani. Iar el, de când l-au luat la armată atunci, în nouă sute treişpe, nu s-a mai arătat pe-aici. Nu ştia nimeni pe unde o fi. Când a fost cu alegerile, ne-a povestit că numai în război a fost, întâi în ăla imperialistu', pe urmă a luptat pentru puterea sovietică. L-au alergat şi pe-aici pe nu ştiu ce baron… Iar acum se vede că l-a tras aţa încoace, acasă…

— E om cumsecade?

— Păi, vezi… cum să-l judeci? Nu-l ştie nimeni mai de-aproape. Când a plecat era încă tinerel… Cât a fost flăcău n-a fost mare lucru de capul lui, erau şi cam săraci. Taică-său a căzut în războiul cu japonezii, iar maică-sa… ce poţi să spui? Pe-atunci era mic, nu-l băga nimeni în seamă… Unii spun că-i om bun. Pe, Lizar al nostru l-a gonit din sediu, a râs Nikolai, clătinând din cap. Acum trei zile a trecut pe-aici, criţă. „M-a dat afară", zice. Demult era timpul…

Preşedintele nu era la sovietul sătesc. I s-a spus că e la şcoală. Kuzma a pornit către şcoală.

Drumurile se mai zvântaseră, nu mai era noroi. Pe sub gardurile de răchită îşi arătau tulpiniţele verzi urzicile. Era cald şi pace în sat, îţi venea în nări miros de fum şi de pâine proaspătă… Venise iarăşi primăvara. Ar fi trebuit, poate, să se bucure, dar avea sufletul tulburat. Greu e să ştii că Mária nu mai e pe lume. Îngrozitor de apăsător şi de dureros e gândul că tot el este principalul vinovat. Cât de groaznic şi de simplu s-a petrecut totul!

Şi-ar fi dorit mult să poată sta de vorbă cu Platonîci. Şi s-a apucat să-i compună în gând o scrisoare (şi mamei îi „scria" uneori astfel de scrisori).

„Unchiule Vasia,

Aici a venit iar primăvara. S-au întâmplat multe lucruri în lipsă ta:

Mária a fost ucisă, Iaşa la fel… Acum mi-e greu. Îmi pare rău de Mária, mi s-a împietrit inima… Nici cu familia n-am nimerit-o prea bine. Dar şcoala ta e aproape gata, curând o terminăm. Va fi o şcoală aşa cum trebuie. Au să înveţe copiii acolo, au să se hârjonească, să facă năzbâtii, iar tu parcă ai să fii alături de ei. Acum am priceput şi eu că aşa trebuie, să fii mereu alături de oameni, chiar dacă eşti mort şi îngropat. Iar cu Mária, să ştii, eu sunt vinovat. Nu pot să mă uit în ochii oamenilor, unchiule Vasia. Îmi vine să mă culc alături de tineri.

Pe Serghei Fedorîci nu l-am văzut încă şi nici nu ştiu cum am să dau ochii cu el. E groaznic!”

19.

Preşedintele se certa cu dulgherii. Îi lămurea ce fel de cercevele să pună ca să fie mai multă lumină. Le şi arăta, le desena modelul pe o scândură cu o bucăţică de cărbune. Dulgherii nu mai făcuseră rame ca astea, se încăpăţânau. Îl încredinţau că şi aşa are să fie destulă lumină.

— Şi ce nevoie e de-atâta lumină?

— E vorba de copii! striga la ei preşedintele. Nu pricepeţi, dracilor? Aici au să înveţe copiii! Trebuie să scrie, să facă tot felul de socoteli… Sunt copiii noştri!

Dulgherii, încreţindu-şi frunţile, s-au apucat să se sfătuiască între ei.

Kuzma l-a strigat pe preşedinte. Când acesta s-a întors spre el, Kuzma l-a recunoscut: era unul dintre cei doi care veniseră cu colectările, cel scund, îndesat, cu bărbia puternică. A zâmbit, văzându-l pe Kuzma.

— Noroc! De ce n-ai trecut până acum pe la mine?

— Am trecut eu, dar erai la judeţ. Iar zilele astea…

— Am auzit, s-a întunecat la faţă preşedintele. Nicio urmă?

— Nu. A plecat în munţi.

— Natural, doar nu era să ne-aştepte. Hai să facem cunoştinţă, mie-mi zice Pavel Nikolaevici. Te cheamă Kuzma, nu?

— Ţin minte, când aţi venit…

— Hai mai încolo, să stăm de vorbă.

Pavel Nikolaevici avea un mers apăsat şi toată făptura îi părea turnată în metal. Gâtul scurt, zbârcit. Păşea puţin legănat, parcă voia să simtă bine pământul sub picioare.

Au ieşit din clădirea şcolii, s-au aşezat pe un buştean.

— Faptul că eşti miliţian e un lucru bun. Că eşti tânăr… asta-i ceva mai rău, dar se poate îndrepta. Nu?

— Eu cred că…

— Şi eu cred la fel. Trebuie, Kuzma, să ne punem pe lucru. Aici, să mă ierţi, desigur, tu nu prea ai făcut mare scofală.

Pavel Nikolaevici avea o privire hotărâtă, deschisă. Kuzma a simţit fără să vrea că există ceva adevăr în spusele omului şi nici n-a mai vrut să spună ceva, să se dezvinovăţească.

— Satul este mărginaş, rupt de lume, înţeleg, dar asta nu schimbă cu nimic lucrurile, după cum pricepi şi tu.

— Pricep.

— Cu familia cum stai? l-a întrebat deodată Pavel Nikolaevici.

— Ce-i cu familia?

— Aşa… e totu-n regulă?

Kuzma s-a încruntat. Şi-a zis în sinea lui: „De-acum aşa are să fie tot timpul".

— Ştii doar… Ce mai întrebi?

— Ce să ştiu?

— Nu-i vorba de familie, ci… Ei, ştii tu! Din cauza mea s-a întâmplat… crima. Mária Liubavina…

Preşedintele păstra o tăcere nemiloasă.

— Ştii sau nu? Că lumea vorbeşte!

— Vorbeşte.

— Păi vezi? Am trecut pe la ea, iar ei spun că… La dracu'! Mi-e greu.

Într-adevăr, îi era insuportabil de greu. Şi tocmai pentru că îi era atât de greu a adăugat deodată, aproape fără voia lui:

— Am iubit-o, nu mă feresc să ţi-o spun. N-a fost nimic între noi. Măcar voi să mă credeţi. Asta-i tot. Acum trebuie să dau de el. Iau cu mine vreo trei oameni şi pornim spre munţi. S-ar putea să se fi lipit de banda aceea…

— N-ai să mai pleci în munţi. Patru inşi în toţi munţii ăia după unul singur… mai mare daraua. Iar banda a fost lichidată. Pe lângă Cisk i-au prins. Numai vreo şase au mai scăpat. Au băgat acum în zonă trupele speciale, tocmai pentru nimicirea unor asemenea grupuri. Nu mai are cum să scape Liubavin ăsta al tău.

— Când au dat de bandă?

— Acum patru zile.

— Unde zici că i-au înhăţat?

— Aproape de graniţă. Pesemne c-au vrut să treacă dincolo, la mongoli. Nu de Liubavin ne arde nouă acum. Avem noi alte treburi, mai importante. Trebuie să organizăm tineretul în Komsomol. Să constituim comitete, activul… Bogătanii s-ar putea să mai ridice capul. Dacă-i vorba de „care pe care", atunci nici noi nu trebuie să rămânem de gură-cască. În ce priveşte omorârea Máriei… să-ţi fie de învăţătură pentru toată viaţa. Suferi, sigur, înţeleg, dar nu te lăsa copleşit, nu le da apă la moară celor de teapa Liubavinilor sau Bespalovilor. Ai priceput?

— Îmi pare rău de Serghei Fedorîci… Mi se rupe inima.

— Normal, cum să nu-ţi pară rău? N-are moşul noroc în viaţă, a pierdut trei fii şi-acum… nu şi-a terminat vorba preşedintele, a adunat de pe jos o aşchie, a învârtit-o între degete şi a spus încet, dar cu atâta înverşunare ascunsă încât l-a făcut pe Kuzma să tresară: Ticăloşii!

— Pe Egor tot trebuie să-l găsim.

Preşedintele s-a ridicat de pe buştean.

— Ţi-au mai rămas ceva hârtii de la unchiu-tău?

— Trebuie să fie… acasă.

— Mergem. Mi le dai mie.

Au luat-o pe drum în jos de la şcoală.

— Ai vreo trebuinţă la judeţ?

— Nu. De ce?

— Trag o fugă pân-acolo. Şi cu şcoala., trebuie s-o terminăm odată. E nevoie şi de bani. Ce fel de învăţătoare a fost aici?

— Nu era chiar învăţătoare… a încercat şi ea, dar n-a prea reuşit. S-or fi speriat oamenii…

— Vezi, toate astea trebuie să le punem la punct. Că nimeni n-are să le facă în locul nostru. Asta-i treaba, Kuzma.

20.

În aceeaşi zi, după ce l-a condus pe preşedinte, Kuzma s-a dus la Serghei Fedorîci.

Când a văzut izba lui prăpădită, iar i s-a strâns inima de durere.

Serghei Fedorîci îşi făcea de lucru în ogradă, dregea gardul de nuiele. Când i-a dat Kuzma bună ziua, n-a făcut decât să dea din cap. Nici nu s-a uitat la el.

— Nene Serghei… a dat să înceapă Kuzma.

Dar moşul i-a tăiat vorba:

— Să nu-mi spui nimic. Să vă ia dracul pe toţi!

S-a aşezat lângă gard, s-a şters la ochi cu mâneca de la cămaşă, s-a uitat la copiii care se jucau în colţul curţii, iar s-a şters la ochi, a rămas aşa, nemişcat, multă vreme.

Kuzma stătea lângă el, în picioare.

— Despre asta… nu trebuie. Şezi, i-a spus Serghei Fedorîci cu glas tremurat, a tuşit în pumn. Ţii minte cum am căutat după grâne, când cu colectările?

— Cum nu.

— Aţi căutat şi la Liubavini şi n-aţi găsit. Dar are.

— Pesemne că are.

— Nu „pesemne”, are sigur. Şi, măiculiţă, cât mai are!

— Ei, hai!

— Pe mine să nu mă-ndemni, că nu m-ai pus la ham. Cam aşa vine

treaba: mă spălam eu odată la ei în baie – când eram încă neamuri – şi mi s-a părut lucru de mirare că bătrânul, împreună eram, nu prea-şi toarnă apă pe el. A răcnit şi la mine o dată să nu mai dau cu atâta apă pe jos.

Kuzma a fost cât pe ce să-i mai zică: „Hai, spune", încă nu pricepea nimic.

— Şi de ce s-o fi scumpit el aşa la apă? a continuat Serghei Fedorîci. N-avea decât să înhame calul şi s-aducă un butoi plin de la râu. Dar el nu! Parcă-l ardea la ficaţi: nu mai zvârli atâta apă pe jos! Şi-atunci m-a bătut pe mine gândul: oare n-or fi ascuns ei sacii ăia sub podina de la baie?

Kuzma îl asculta pe Serghei Fedorîci cu gura căscată. Dar acesta îşi terminase povestea, se uita şi el acum la Kuzma.

— Dar ce rost are să-i ascundă sub baie?

— Păi, unde era să-i dosească? Ţie ţi-ar fi trecut prin cap să cauţi sacii sub baie?

— Da, dar acolo putrezeşte tot!

— Ba nu chiar. Dacă-i îngropi mai la adânc, nu păţesc nimic. Iar ei n-au prea făcut focul la baie în ultima vreme, am băgat eu de seamă. Gândesc c-au şi acoperit bine ascunzătoarea… şi gata. Nici n-au turnat pe jos prea multă apă.

— Şi de ce-ai tăcut până acum?

— De ce-am tăcut! s-a supărat Serghei Fedorîci. Păi, nu eram neamuri?…

Din nou a început să-i tremure bărbuţa roşcată, s-a întors cu spatele, şi-a suflat nasul, s-a şters la ochi cu mâneca de la cămaşa de stambă spălăcită, a zis mai departe:

— De-aia am şi tăcut. Dacă spuneam atunci, nu mai avea fiică-mea trai cu ei. Dar acum nu mai vreau decât să-i bag în groapă pe toţi balaurii ăia… şi gata. Să n-am eu odihnă pe lumea cealaltă dacă nu le fac o dandana de pomină.

Cuvintele acestea din urmă Serghei Fedorîci le-a rostit cu glas solemn, ca o făgăduială, fără lacrimi.

Kuzma s-a jurat încă o dată în gând să nu lase nerăzbunată moartea Máriei.

— Acum stau şi mă gândesc: cum să le luăm noi săculeţii ăia?

— Îi luăm şi gata.

Se vede că Serghei Fedorîci nu era mulţumit să meargă totul atât de simplu, el dorea să se cunoască faptul că este un act de răzbunare.

— Atunci măcar să spuneţi, când îi găsiţi, că eu v-am învăţat unde să-i căutaţi.

— Poate că nici nu sunt acolo…

— Ba sunt! s-a supărat iar Serghei Fedorîci. Am ajuns eu să-i cunosc. Acolo sunt sacii! Când îţi spune omul…

*

Spre seară s-au arătat patru inşi în casa Liubavinilor: Kuzma, Fedia Baikalov, Pronka Voronţov şi Gania Kosîh.

Emelian Spiridonîci tocmai lua cina.

Când au intrat cei patru, s-a speriat atât de tare că a scăpat şi lingura din mână. Se uita la oaspeţii nepoftiţi şi aştepta. Mihailovna s-a pregătit şi ea să audă o veste îngrozitoare.

— Vino în ogradă, gospodarule, a spus Kuzma fără să dea bineţe (dintre cei patru numai Gania şi Pronka au zis bună seara).

— Pentru ce?

— Aşa trebuie.

— Dacă aşa trebuie, atunci vorbeşte aici.

Emelian Spiridonîci începea să se înfurie şi, cu cât se înfuria mai tare, cu atât îi era mai puţin frică.

— Ia şi lampa să ne luminezi, facem o percheziţie. Mişcă mai repede când îţi spun! şi-a pierdut răbdarea Kuzma.

— Ia uite la el! l-a măsurat cu privirea Emelian Spiridonîci fără să-şi mai ascundă duşmănia (se gândea în clipa aceea de ce oare nu i-a făcut felul vreunul dintre băieţii lui acestui lungan afurisit). Ai prins gust de lătrat. Dar vezi că n-ai glas, abia schiauni.

— Hai, hai, fără vorbă!

Emelian Spiridonîci s-a sculat de la masă, a mai aprins o lampă şi a ieşit în curte cu cei patru. Era încredinţat că-l caută pe Egor. Nici nu i-a venit în minte că poate fi vorba de sacii cu secară. Povestea era de mult uitată. Se liniştiseră. Şi mari i-au fost uimirea, zăpăceala şi îngrijorarea când Kuzma i-a luat lampa din mână şi a pornit drept spre baie. Dar nu se speriase încă într-atât încât să i se moaie genunchii… Poate-şi închipuie că Egor se ascunde la ei în baie? Şi abia atunci a descoperit că doi dintre ei veneau cu o lopată şi o rangă. Emelian a înlemnit.

Cei trei care veneau în urma lui l-au ocolit şi au intrat în baie.

Emelian Spiridonîci se gândea cu înfrigurare: să ia puşca… să n-o ia? Cât a stat el pe gânduri, cei din baie s-au apucat să scoată duşumeaua, trosneau dulapii grei, scârţâiau neplăcut piroanele ruginite…

Emelian Spiridonîci s-a dus fuga în casă după puşcă.

Văzându-l schimbat la faţă, Mihailovna a ţipat scurt, şi-a dus mâna la inimă; i-a trecut şi ei prin minte că poate-i vorba de Egor, s-o fi întors în taină şi-acum a fost prins.

Emelian Spiridonîci, cu mâinile tremurânde, îşi încărca puşca.

— Ce se-ntâmplă acolo, Emelia?

— Secara, a gâfâit Emelian Spiridonîci.

— Doamne Dumnezeule! a început să se crucească Mihailovna. Lasă-i focului, nu te pune cu ei. Te omoară ăştia, să ştii!

Emelian Spiridonîci a zvârlit puşca, s-a repezit iar spre baie.

— Târâturi nenorocite, tâlharilor! le-a strigat el din uşă. Să vă stea în gât! E pâinea mea! Şi tu, lungane, ai să vezi tu ce…

Pronk dădea cu ranga, Fedia îi ţinea lampa.

Au săltat patru scânduri. Pronka şi-a făcut vânt şi a înfipt ranga adânc în pământ… S-a auzit cum a dat de lemn.

— Aicea-mi erai! a făcut Pronka.

Emelian Spiridonîci s-a răsucit pe călcâie şi s-a dus în casă.

Kuzma, frecându-şi piciorul cu mâna (se lovise la genunchi), i-a spus peste umăr lui Gania:

— Gavrilă, fugi după căruţe.

21.

Kondrat a aflat despre cele întâmplate abia a doua zi, dimineaţa. Fiokla s-a dus să ia apă la fântână, iar acolo numai despre asta se vorbea: cum au cărat ăia la saci din ograda Liubavinilor, cu căruţele, toată nopticica. Fiokla nici n-a mai stat să ia apă, a fugit iute acasă.

— I-au prăduit pe-ai noştri! a strigat ea din prag.

Kondrat îşi potrivea barba cu foarfecele de tuns oile.

A aruncat foarfecele cât colo, s-a sculat în picioare.

— Ce zbieri, proasto?

— Le-au găsit sacii!

Cum era, doar în cămaşă, Kondrat a pornit în fugă pe uliţă spre gospodăria lui taică-său.

Emelian Spiridonîci şedea în coltul de sub icoane, ciudat de liniştit, parcă era chiar vesel.

— Până te trezeşti tu, trece baba cu colacii! şi-a întâmpinat el fiul. Pâinişoara noastră… ă-ăh! Până la ultimul bob!

Kondrat s-a uitat îngrijorat la taică-său.

— De ce eşti aşa…?

— Cum aşa? Şed, uite, şi eu, judec…

— De unde-au ştiut?

— Au ştiut ei! Când e să afli ceva… Ne dau ei gata într-o zi, ai să vezi tu.

— Au luat tot?

— Ne-au mai lăsat un pic, doar cât să mâncăm… a făcut cu mâna a lehamite Emelian Spiridonîci.

Kondrat a scrâşnit din dinţi.

— Ştii ce m-am gândit eu? a întrebat bătrânul.

— Ce?

— Le punem foc. Şcoala, ce, nu-i acolo?…

— Şi ce-avem noi cu şcoala?

— Tâmpit eşti, Kondraşka! De mic copil tot prost ai rămas…

— Vorbeşte şi tu ca oamenii! a mârâit Kondrat.

— Dacă le arde şcoala, îi apucă pandaliile. S-au chinuit s-o ridice… Moşulică ăla, răposatul, a tras cât a putut. Şi-apoi, am şi eu chef să-i fac zile fripte ticălosului ăluia de lungan. Toată noaptea numai la asta m-am gândit. Pe ăsta să-l omori şi-i prea puţin. El a mirosit toată treaba… Lasă că are Egorka grijă de el, noi nu trebuie să ne băgăm. Că el tot e fugărit. Dar şcolii oricum îi pun foc! Să ardă pământul sub ei… arză-i-ar…! Le-oi da eu din pâinea mea.

Kondrat n-a zis nimic. Nu prea îl ducea mintea să vadă ce găseşte taică-său atât de dulce în acest act de răzbunare.

— Iar când se mai încălzeşte vremea, îi zicea înainte Emelian Spiridonîci, te duci în munţi şi-i povesteşti lui Egorka mai pe-ndelete cum stau lucrurile pe la noi… Ne-am spetit muncind, s-a tânguit bătrânul, făcând o mutră chinuită, am adunat bob cu bob, iar ei au venit şi-au curăţat tot. Aşa-i? Uite ce fac cu noi! a răcnit Emelian Spiridonîci, schimbându-şi deodată înfăţişarea. Auzi ce fac, jivinele!…

— Nu mai zbiera atât de tare, l-a sfătuit Kondrat., j în temeiul nopţii, cu mult înainte de cântatul cocoşilor, cei doi s-au furişat până la şcoală, s-au uitat în jur… Era Întuneric beznă. Linişte. Undeva, dincolo de sat, se aude zdrăngănind o balalaică… vreun prost care n-are somn.

Kondrat a intrat în şcoală cu găletuşa de gaz. Emelian Spiridonîci a rămas de pândă, lăsat pe vine.

S-a auzit scârţâind duşumeaua nouă sub paşii lui Kondrat, a zăngănit de vreo două ori mânerul de la găletuşă. Apoi a ieşit.

— Gata.

— Dă-i drumul, i-a poruncit Emelian Spiridonîci.

Kondrat şi-a plimbat privirea în jur, a mai zăbovit.

— Ei, ce faci?

— Ar fi trebuit să mai aşteptăm, măcar o săptămână. Aşa vin drept la noi…

— Ptiu! Hai, Kondrat…

— Ce Kondrat?

— Dă-mi chibriturile! i-a cerut Emelian Spiridonîci.

Kondrat a intrat iar în clădirea şcolii. Prin uşa întredeschisă, Emelian Spiridonîci a văzut o pâlpâire slabă. L-a zărit pe Kondrat aplecându-se spre podea… Şi deodată s-a târât iute un şarpe roşu de foc în lungul peretelui. S-a luminat toată clasa: câlţii care mai atârnau dintre bulumaci, cercevelele noi, sprijinite de perete. Kondrat a ieşit repede, a tras bine uşa după el.

Cei doi s-au strecurat pe lângă gard, au ieşit în uliţă.

A început să iasă fum prin ferestrele şcolii, dar focul încă nu se vedea; Kondrat nu turnase gaz pe sub geamuri. Pe urmă s-a ivit şi în ferestre o zare sângerie. S-a auzit cum duduie focul în interiorul clădirii. Zgomotul s-a făcut tot mai puternic, cu trosnituri şi pârâituri. Focul a ieşit pe ferestre, a răbufnit prin acoperiş, luase foc acum întreaga construcţie. Cu fiecare clipă, pocniturile şi vâjâitul răsunau tot mai tare. Şi doar atunci când vâlvătăile au cuprins toţi cei patru pereţi, s-a auzit, întârziat, strigătul cuiva:

— Foc!… Săriţi! Arde-e!

Până au sărit oamenii, până au înhămat caii, până au pus poloboacele în căruţe şi s-au repezit la râu după apă, n-au mai avut ce să stingă. Nu le-a mai rămas decât să vegheze ca să nu se întindă focul şi în ogrăzile vecine. Spre norocul lor, era o noapte liniştită, nu sufla nici măcar o adiere de vânt.

Stăteau, se uitau cum se năruie, stârnind fuioare de scântei, pereţii clădirii, munca atâtor oameni…

A sosit în goană şi Kuzma.

— Ce staţi? a început el să strige încă de departe. Puneţi mâna!

— Ce să mai pui mâna? Gata… n-ai ce să mai pui aici. Kuzma s-a oprit în loc, şi-a muşcat buzele până la sânge…

S-a apropiat de el Pronka Voronţov.

— Asta-i isprava Liubavinilor. Altcineva n-ar fi făcut asta.

Parcă numai acele vorbe îi lipsiseră lui Kuzma ca să intre în acţiune.

— Haidem la Liubavini, a spus.

Pe drum li s-au mai alăturat Fedia şi Serghei Fedorîci.

— Ei au făcut-o, ei… repeta întruna Serghei Fedorîci… Ce oameni! Ce ură poate să zacă-n ei!

— Or fi ei, dar cum poţi s-o dovedeşti acum? a spus cu judecată Pronka. Doar nu i-am prins asupra faptului…

— Uite ce facem, s-a oprit Kuzma. Acum mergem la ăl bătrân, bine? Până stau eu de vorbă cu el, unul dintre voi îi şterpeleşte căciula din cui. Pe urmă ne ducem la Kondrat. Îi spunem: „Cunoşti a cui e căciula asta? Am găsit-o lângă şcoală”. Ce zici?

— Încercăm. Nu prea-mi vine să cred că se prinde…Poarta Liubavinilor era încuiată. Au bătut în ea. N-a ieşit nimeni, nici n-a dat glas, doar câinii s-au pornit să latre. Au mai bătut o dată… numai câinii îi auzeau.

— Hai s-o spargem, a poruncit Kuzma.

S-au proptit toţi trei cu umerii în poartă. Au împins o dată, de două oii… poarta zdravănă nici nu s-a clintit.

— Staţi aşa că sar eu dincolo, s-a oferit Pronka.

— Te sfâşie dulăii ăia.

— A-a…

Iar s-au apucat să bată, dădeau toţi trei cu pumnii în scândură.

— Ia staţi, fraţilor… Încerc eu! a zis Kuzma, şi-a scos revolverul, a sărit, s-a prins cu mâinile de marginea de sus a gardului. Pronka, ajută-mă tu!

— Păi, câinii…

— Îi împuşc şi-am terminat.

Pronka s-a pus capră. Kuzma s-a sprijinit în spinare» lui, s-a săltat cu burta pe muchea gardului.

— Kuzma! l-a strigat Fedia.

— Ce-i?

— Câinii ăia… mai bine nu…

— I s-a făcut milă de potăi! s-a minunat Serghei Fedorîci. Ei ce milă au de oameni?

— Nu trebuie, Kuzma, a repetat Fedia. N-au nicio vină.

— Hei acolo! a strigat Kuzma.

A ieşit în pridvor Emelian Spiridonîci.

— Ce e? Cine-i acolo?

— Leagă-ţi câinii.

— Şi tu ce cauţi aici?

— Leagă-ţi câinii, că altfel îi împuşc.

Emelian Spiridonîci s-a mai codit puţin, a coborât din pridvor, a dus câinii în colţul curţii.

Kuzma a sărit de partea cealaltă a gardului, a tras dintele de grapă din zăvor.

— Hai în casă, cetăţene Liubavin!

Emelian Spiridonîci i-a măsurat pe ceilalţi trei, a luat-o înainte, în tăcere.

În întunericul din tindă Serghei Fedorîci l-a ajuns din urmă pe Kuzma, l-a oprit şi i-a şoptit repede la ureche:

— Căldăruşa… M-am împiedicat de ea, am luat-o-n mână… miroase a gaz. Era pe jos, lângă prispă. Ia-o aici. Acum îi strângem noi cu uşa…

Fedia şi Pronka intraseră deja în izbă. Îl aşteptau pe Emelian Spiridonîci să aprindă lampa.

Au intrat şi Kuzma cu Serghei Fedorîci.

S-a făcut lumină.

Kuzma a păşit în faţă.

— V-aţi uitat găleata…

— Ce găleată?

— Uite asta… a fost gaz în ea. Aţi uitat-o, de grăbiţi ce-aţi fost, la şcoală.

Emelian Spiridonîci s-a uitat lung la găleată.

— Ai să zici că n-aţi fost voi? a făcut un pas înainte Serghei Fedorîci. Că nu-i a voastră găletuşa? Ţii minte c-am împrumutat nişte

gaz de lampă de la voi, tot în căldarea asta l-am cărat. Sau te pomeneşti c-ai început să uiţi, îmbuibatule?

— Mergi cu noi, a poruncit Kuzma.

Mihailovna a izbucnit în plâns din vârful sobei.

— Doamne, Doamne, Ceresc Părinte…

— Zât! a făcut la ea Emelian Spiridonîci.

Voia el să mai tragă de timp, măcar un picuţ, ca să-şi amintească dacă a adus Kondrat căldarea acasă sau nu. Ca un făcut, nu-şi amintea deloc.

Iar ceilalţi îl zoreau:

— Hai, mai repede!

— Ia nu te mai umfla atât…

— Haide-odată, că-i e urât lui fiu-tău singur. Ne-a povestit el cum a fost.

Emelian Spiridonîci s-a uitat lung la Kuzma. Pe urmă a rostit cu un fel de părere de rău în glas:

— N-ai să mai faci tu, flăcăule, umbră pământului multă vreme. Află el, Egorka, pe toate le află… N-ai tu zile. Iar tu, plevuşcă, s-a întors el către Serghei Fedorîci, las-că nici pe tine nu te uităm…

— N-ai auzit s-o iei din loc? i-a retezat-o Serghei Fedorîci. Grăbeşte, nu mai bâzâi.

— Aţi vrut şcoală?… Asta să vă fie pentru pâinea ce mi-aţi luat-o. Cam scump vă costă… a spus Emelian Spiridonîci, s-a aşezat pe prispa sobei să se încalţe. Vă mai amintiţi voi… Şi noaptea-n vis…

Pronka a rămas la sovietul sătesc să stea de pază la cămara în care erau închişi Emelian Spiridonîci şi Kondrat.

Serghei Fedorîci, Kuzma şi Fedia mergeau încet pe uliţă. Toţi trei erau bântuiţi de gânduri triste.

Se lumina de ziuă. Plutea în aer miros de funingine proaspătă, încă nu se răcise locul. Pe alocuri începeau să iasă din hornurile caselor dâre răsucite de fum albăstrui. Ziua se arăta să fie senină, caldă.

La poarta izbei lui, Serghei Fedorîci s-a oprit, a dat mâna cu Fedia şi Kuzma.

— Ne vedem noi.

Fedia i-a strâns în tăcere mâna moşului; Kuzma a spus:

— La revedere. Odihneşte-te, Serghei Fedorîci.

Serghei Fedorîci a întors ochii spre el… N-a fost decât o privire scurtă, dar stinsă, copleşită parcă de durere. Nu condamna pe nimeni privirea aceea, nu ţipa, ci rostea încetişor: „Mă doare…”

Kuzma s-a clătinat pe picioare ca de-o lovitură.

— Serghei Fedorîci, eu…

Serghei Fedorîci s-a întors şi a pornit spre izbă.

Kuzma a pornit mai departe cu pas grăbit.

— Hai să mergem. Ai văzut cum s-a uitat la mine?… Am simţit că

mi se opreşte inima. Nu mai am putere, mă crezi? Cu ceilalţi mai treacă-meargă, dar pe el nu-l pot privi în ochi. De ce oare oi fi trecut eu atunci pe la ea?…

Fedia n-a spus nimic. Pe urmă a rostit încetişor:

— D-a… şi a oftat adânc. Tu… cum să spun… asta… Nu trebuia.

— Păi, mi-a trecut mie prin minte c-are să iasă aşa!?

— De unde era să ştii? Pesemne c-aşa a fost să fie… Ce-i mai rău e că a scăpat Egorka. Lui ar fi trebuit să-i sucim gâtul, nemernicul… Acum unde să-l mai găseşti?

22.

Egor a dormit în foişor până spre prânz. S-a odihnit bine. S-a dat jos, a văzut de cal şi a început să se pregătească de drum.

Grinka şedea pe prispă, se încălzea la soare.

— Cum mai e prin sat? a întrebat el.

— Cum ştii, i-a răspuns Egor, dregând o chingă ruptă cu sfoară neceruită.

— Aţi terminat de arat?

— De mult.

Grinka a rămas pe gânduri. A tăcut multă vreme.

— Tu de ce ai zbughit-o de acolo?

— Aşa a trebuit.

— Ce te-ascunzi atâta? a râs hârâit Grinka.

Egor şi-a ridicat ochii de la chingă, s-a uitat la el.

— Spune-mi tot, a zis Grinka. Te mai uşurezi. Ştiu, c-am păţit-o şi eu… Ai omorât pe careva?

— Nevasta, i-a răspuns într-un târziu Egor; s-a gândit că, cine ştie, poate chiar că-i mai trece.

— Asta-i rău, s-a întunecat deodată Grinka. Ce să-ţi pui mintea cu o muiere?

— Înseamnă c-am avut de ce.

— Nu spune, şi-o fi luat vreun ibovnic?

— Şi-a luat.

Acum îi părea rău lui Egor că s-a luat cu vorba.

— Mare secătură mai eşti, a spus liniştit Grinka. Lichea. Pentru asta meritai să ţi se dea la cap.

Fără să ridice capul şi fără să se rupă din lucru, Egor a chibzuit că, dacă-i mai merge aşa gura lui Grinka, ar putea să se ducă în colibă, ca şi cum ar fi avut el o treabă, să-şi ia puşca şi să-i astupe ăstuia râtul.

— Şi ibovnicelul ce-a făcut, s-a speriat?

Lui Egor îi scăpa acul dintre degete, abia se mai ţinea să nu izbucnească.

— Nevastă-ta de-a cui era?

— M-ai luat la cercetări, ai? şi-a ridicat Egor ochii către Grinka, i-a zâmbit în silă.

— Ai suflet spurcat tu, băiete. Pe ăştia ca tine nu-i iubeşte taigaua. Aş fi primul să te osândesc, zău. Dar m-am cam şubrezit eu cu sănătatea… Eh, ce mai lepădătură!

Ca să nu bată la ochi, Egor a mai întors şaua pe-o parte, pe alta, apoi a intrat în izbă.

Malîşev îşi vedea de albinele lui.

Egor a scos din desagă puşca retezată, a încărcat-o, s-a dus afară la Grinka. S-a apropiat de el, l-a împuns tare cu ţevile în piept.

— Ia mai zi şi-acum.

Grinka nu se aşteptase la una ca asta. Nici nu s-a ridicat de jos, se uita în sus la Egor cu ochii holbaţi de uimire.

— Să pier cu chiar aşa, de-o mână spurcată? s-a întrebat ol serios, fără să clipească. Nici nu-mi vine să cred. Ce, te-ai tâmpit?

Egor a controlat cu degetul cocoşul ridicat… nu mai avea cum da înapoi, trebuia să tragă. Dar parcă îi pierise cheful să-l omoare pe Grinka, prea se uita la el liniştit, fără nicio frică. Nici lui Egor nu-i venea să creadă c-o să-l vadă pe Grinka întins pe prispă, dormindu-şi somnul de veci. Dar şi să-l lase în viaţă era periculos. Cine ştie cât va trebui să hălăduiască prin taiga şi tot timpul are. Să-l aibă în spate pe Grinka sau pe ciracii lui.

— Nu te mai juca cu asta, măi flăcău, ia-o de-aici… De mine să nu te temi, vreau să-mi schimb viaţa. Vezi şi tu că-s bolnav rău. Vreau să mă duc acasă, mă căiesc de păcate…

— Ce te-apuci să mă sudui, dacă eşti aşa beteag?

— Şi ce, ai vrea să fii curat ca lacrima? Nu, aşa nu merge, a râs Grinka; totuşi nu-i venea a crede că dă ochii cu moartea. Nu ţine…

— Ajunge!

— Curat n-ai să mai fii tu, băiete, degeaba te tot… Are să te chinuie sângele vărsat. Ai auzit ce-a spus moşul aseară? N-ai să mai ai somn… Iar moşneagul a văzul: la viaţa lui mu-ulţi d-ăştia ca noi. Aşa că… asta e. Ţi-ai închipuit că, dac-ai fugit de-acolo, ai şi scăpat? Nu-u… Totul se plăteşte în viaţă. De oameni mai poţi fugi, de tine… niciodată.

Ascultându-l pe tălharul acela înrăit, Egor pricepea că tot ce-i spune e adevăr curat.

— Numai în zilele astea cât m-am chinuit, a rostit el încet, lăsând ţevile în jos.

— Ai văzut? a zis triumfător Grinka. Şi-are să. Fie şi mai rău.

— Şi ce să fac?

— Uite-L acolo, a arătat Grinka spre cer. Întreabă-l pe El. Că El le ştie pe toate. Iar eu spre iarnă mă duc să mă căiesc.

— Eu asta nu vreau. Cui să mă căiesc?

— Da, tu mai ai vreme, s-a învoit Grinka zâmbind cu un aer de superioritate,

— Şi-atunci ce mă fac, Grinka? a întrebat Egor încă o dată, cu deznădejde în glas.

— Nu ştiu, băiete. Să tot fugi. Ai să afli cum cântă tot felul de păsări, cum prinde ursul peşte prin pâraie… Tare i-am mai pizmuit eu pe urşii ăştia; se bagă, nenorociţii în bârlog şi toată iama îşi sug din labă…

Dorul acela după oameni, nebănuit şi arzător, pe care îl resimţise

Egor în ultima noapte, înaintea plecării de acasă, l-a răzbit iar acum cu atâta putere încât îi venea să urle. Uitase şi de tot ce-a fost doar cu câteva clipe mai înainte… S-a aşezat alături de Grinka. Pe negândite, acesta i-a smuls puşca din mână. Egor a sărit în picioare, dar prea târziu… propria lui puşcă îl ţintea neclintită, drept în frunte. Nici măcar chipul lui Grinka n-a apucat să-l vadă în acea frântură de clipă, nici să se mai gândească la ceva… I s-a părut că se prăbuşeşte undeva, într-o groapă adâncă, l-a lovit o pală fierbinte. De fapt, însă, sărind în picioare, Egor a dat să se repeadă la Grinka, dar, văzând ţevile îndreptate asupra lui, s-a clintit într-o parte, a strâns tare din ochi… A bubuit împuşcătura. Duhoarea fierbinte a morţii i-a atins faţa. A asurzit. A deschis ochii…

Grinka râdea fără zgomot. A spus ceva şi i-a întins puşca; A bătut cu palma în prispă, alături de el.

Egor şi-a scuturat capul, i-a mai slăbit vuietul din urechi.

— Stai jos, l-a auzit spunând pe Grinka. Ia-ţi jucăreaua.

Egor şi-a luat puşca, s-a aşezat.

— Faci şi tu nişte glume…

— Ca să ştii şi tu cum e când vrei să-l sperii pe altul. Ne-am nărăvit să dăm cu puşca, dar pe pielea noastră n-am simţit-o. Acum ai să ştii cum e. Ai băgat-o pe mânecă?

Egor n-a spus nimic, a mai scuturat o dată din cap.

— Am surzit dracului.

— Îţi trece.

— Ptiu!… Mi-a sărit inima din loc.

— A trebuit. Că şedeam aici de vorbă cu tine, iar cu ochii tot la dânsa, a făcut Grinka semn spre puşcă. Gândeam: băiat tânăr, îi scapă degetul pe trăgaci… şi gata, Ai de-o ţigară?

Şi-au răsucit câte una.

— Spui că n-am altă ieşire? a reluat Egor firul vorbei.

S-a arătat, venind fără grabă dinspre stupi, bătrânul Malîşev.

— Sunteţi vii amândoi?

— Slavă Domnului, moşule.

Moşneagul a plecat înapoi.

— Ieşire? Este o ieşire: intri la puşcărie.

— Nu îndur eu să stau la temniţă.

— Au mai stat şi alţii… şi n-au păţit nimic.

Egor a stat puţin pe gânduri.

— Nu, n-am să îndur.

— Atunci tot viaţa de fugar.

Din nou a simţit Egor o strângere de inimă. Şi-a rotit privirea ca o fiară hăituită.

— N-am scăpare…

Grinka se gândea la ale lui.

— Nu vii cu mine? l-a întrebat Egor.

— Nu-u. Rămân aici, poate mă mai întremez. Şi pe urmă… n-aş fi mers la drum cu unul ca tine.

Egor s-a ridicat, s-a dus către cal. Şi-a prins puşca la oblânc, a încălecat, a pornit spre poartă;

— Rămâi cu bine!

— Să fii sănătos!

Malîşev îl lămurise, de cu seară pe unde s-o ia. Îi mai spusese că pe aici poate să meargă şi ziua. Dar asta nu-l bucura pe Egor. Nimic nu-l mai bucura. Durerea din suflet nu-l mai slăbea deloc.

Şi parcă dinadins ziua se nimerise neasemuit de frumoasă. Valea înverzită, munţii cu căciulile lor albe, totul în jur era scăldat de razele blânde ale soarelui. Cerul era senin, fără niciun norişor.

„Ce-ar fi să mă întorc?" i-a fulgerat prin minte. Egor şi-a strunit chiar calul. Dar îndată îi răsăreau în faţa ochilor Fedia, Kuzma, Iaşa Gonaci, Pronka, Serghei Fedorîci, Mária, băieţelul lui, Vanka…

A simţit atunci aievea, ca o atingere pe piele, blestemul lor. Şi-a îndemnat iar calul.

Oamenii îl alungau din preajma lor… departe, tot mai departe…

23.

…Şedeau pe mal, lângă fierărie.

Fedia lua de jos câte o pietricică, şi-o punea în palmă şi, cu arătătorul de la cealaltă mână, îi făcea vânt în apă, Kuzma urmărea gânditor zborul fiecărei pietricele, de la început, când o ţintea Fedia cu degetul, până la capăt, când pietricica dispărea fără zgomot în freamătul undelor.

Un soare uriaş se înălţa de dincolo de munţi. Pe malul celălalt fumegau deasupra taigalei negurile dimineţii; o nouă zi îşi începea drumul pe pământ, acelaşi drum de când lumea.

— Da, Fiodor… a vorbit Kuzma. Cum spui tu, aşa a fost să fie. Şi-acum mi se învălătucesc creierii…

— Dar nici să-ţi chinuieşti mereu sufletul n-are rost, a spus Fedia, ştergându-şi palma de pantaloni. Că ne-a scăpat Egorka, asta da. Asta mă roade acum mai tare.

— Pe Egor poate că-l mai găsim noi, dar ei sunt duşi pentru totdeauna!

— Asta aşa e, a încuviinţat Fedia.

— Înţelegi tu, nu-mi vine să cred că nu mai sunt pe lume… Mária… unchiul Vasia… Dacă aş putea să uit cumva de toate…

Kuzma s-a întins pe spate, cu mâinile sub cap.

— Cum se poate uita?

— Şi cu şcoala… Cât am muncit la ea… Acum iar trebuie s-o luăm de la capăt.

Fedia n-a mai zis nimic.

Urlă Baklanul învolburat, sărind peste bolovani, se grăbeşte undeva, la vale, spre a da naştere unui alt râu şi mai mare.

Kuzma a închis ochii.

— L-ai auzit aseară pe Liubavin ăl bătrân: „N-aveţi să faceţi voi, zice, umbră pământului multă vreme”. Poate că aşa o să şi fie…

— Cine ştie? a spus Fedia, a tăcut un timp, apoi a adăugat, punându-şi mâna pe umărul lui Kuzma: Nu te mai întrista, frăţioare… Eu aşa socot: s-a cam grăbit bătrânul, o să mai facem noi ceva umbră.

— Ce mână poţi să ai tu, Fiodor! Parc-ar fi de fier. Nici acum nu pricep cum de-au putut să te bată ei atunci! Makar şi cu ăia…

Fiodor a tuşit ruşinat.

— Că m-au bătut pe mine nu-i mare necaz. Să vezi când încep să bat eu!

Mâna lui puternică de fierar a strâns uşor umărul slăbuţ al flăcăului de la oraş.

Curios cum poate să adune soarta la un loc oameni atât de deosebiţi între ei!

Viaţa… Că mare-i, fir-ar să fie!

Sfârşit

{1} CEKA – *(Comisia extraordinară pe întreaga Rusie pentru combaterea contrarevoluției și sabotajului)* a fost prima dintre multele organizații ale poliției secrete sovietice, creată prin decret pe 20 decembrie 1917 de către V. I.Lenin.
{2} *Aleksandr Vasilievici Kolceak* (1874—1920), amiral rus şi explorator polar. În timpul Războiului Civil din Rusia a fost comandantul unei părţi a Armatei Albe, principala forţă antibolşevică.
{3} nepman – (de la N.E.P. „noua politică economică") termen lansat de Lenin şi scos din uz de Stalin. Îi desemna pe acei comercianţi şi mici industriaşi toleraţi de regimul bolşevic.
{4} *G.P.U.* – Administraţia Politică de Stat (*Gosudarstvennoe Politiceskoe Upravlenie)* a fost poliţia politică a RSFS Ruse şi a Uniunii Sovietice. A succedat CEKA începând cu 1922; în 1934 va fi înglobată în NKVD sub denumirea —GUGB (Administraţia Centrală a Securităţii Statului), pentru ca în 1954 să se transforme în mult hulitului KGB (Comitetul Securităţii Statului).
{5} *Moartea poetului* – poezie de Mihail I. Lermontov (1814—1841)
{6} *Taras Bulba* – Nuvelă istorică scrisă de Nicolai V. Gogol (1809—1852).

Table of Contents

PARTEA I
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
30.
31.
32.
33.
34.
35.
36.
37.
38.
39.
40.
PARTEA A II-a

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.